

ad hoc quòd emptor debet litem super re empta motam venditori nuntiare, aliàs de euictione venditor non tenetur, similis tex. in l. si rem 29. §. quilibet, l. si fundus vendito 53. §. si cum possit, ff. de euict. l. emptor fundi 8. l. si cum quaestio 17. C. ad l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. l. Castella 32. & 36. tit. 5. part. 5. Ducen. reg. 241. Socin. reg. 117. Rebuff. ad consil. Gallie tom. 3. tit. de dilat. art. 5. gloss. vnic. n. 27. Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 2. num. 34. Mascard. de probat. concl. 615. num. 8. cum seqq. Gasp. Caballin. de euict. §. 3. num. 4. Guier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 61. num. 2. cum seqq. Anton. Quesada diuers. quast. iuris cap. 10. num. 3. Motz. de contract. vbi de empt. & vend. tit. de naturalib. empt. num. 2. Anton. Pereg. decif. 89. num. 3. Hieron. à Laurent. Auen. decif. 111. num. 7. Cef. Barz. decif. 16. num. 11. Andrà. Fachin. controu. lib. 2. c. 34. Cald. Pereira de empt. & vend. cap. 31. num. 55. & 56. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 4. num. 2. vers. sed ea est opinio, Anchar. Regienf. lib. 1. q. 35. num. 2. Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 2. c. 363. num. 1. Marta voto 65. num. 6. D. Barbosa. in l. venditor 49. n. 7. ff. de iudic. Mari. Muta decif. 59. num. 18. & 19.

2 Ad num. 4. Quòd non tenetur de euictione vendens ius quod habet ad rem, vltra Menoch. citatum tenent Lazar. de gabell. cap. 9. num. 38. Phanut. de inuent. quast. 244. num. 247. & seq. in noua imp. Idem si venditor dicat simpliciter, vendo ius quod habeo in tali pradio, et si nullum habeat, Manent. decif. 27. num. 39. Carthar. decif. 70. num. 40. cum seqq.

3 Ad num. 5. Quòd aduersus donantem non competit euictio, si donatio incipiat à traditione, quamuis sit ficta, clausula scilicet constituti, secus quando incipit à promissione, quia tunc donans, si res donata euincatur, de euictione conueniri potest. Ita Anton. com. var. tom. 2. cap. 2. num. 35. & cap. 4. num. 4. Cou. lib. 2. var. cap. 15. num. 1. vers. agit autem, Boer. decif. 67. Pereg. Patavina decif. 93. num. 5. Caballin. de euict. §. 4. num. 2. Valasc. de partu. cap. 37. num. 3. Cald. Pereira de empt. cap. 32. num. 41. Beltramin. ad Greg. XV. decif. 340. num. 13. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de donat. resol. 2. n. 1. cum seqq. Aloyf. Ricc. in collect. decif. 1030. Tapat. tom. 2. var. tit. 423. num. 6. Cancr. etiam var. resolut. p. 3. cap. 4. num. 9. & à num. 20. Fontanel. de pactis nupt. tom. 2. claus. 5. gloss. 8. p. 14. num. 34. cum seqq. P. Molin. de iustit. disp. 380. Steph. Gratian. discept. forens. tom. 4. cap. 657. à num. 47. Card. Mantica. de iaculis & ambig. conuent. lib. 13. tit. 4. num. 18.

ex quibus Tapat. Aloyf. Ricc. & Molina declarant quòd licet donans non teneatur ad æstimationem, tenetur tamen ad expensas, & damna.

In certis autem casibus actio euictionis contra autorem datur, etsi à traditione incipiat donatio. Primò quando donator euictionem promittit. Caballin. d. §. 4. num. 2. vers. primus est, Portol. de consorib. cap. 11. num. 23. Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de donat. resol. 2. num. 12. Cald. Pereira d. cap. 31. num. 42. Valenz. conf. 60. num. 23. Stephan. Gratian. d. tom. 4. cap. 657. num. 47. & 48. Valenzuel. conf. 60. num. 23. Guzman. de euict. quast. 25. num. 47. Vel promittit donationem facere bonam, Caballin. in addit. ad d. §. 4. lit. B. Stephan. Gratian. d. cap. 657. num. 49. seu donatarium defendere, & respectu rerum donatarum cum indemnem seruare, Monter à Cueva decif. 13. num. 14. Stephan. Gratian. n. 49. & Alex. Trentacinq. v. 17. dictu locu.

Secundò quando donatoris dolo, aut culpa intercesserit euictio, vt si scienter rem alienam allerit esse suam, Card. Tusch. lit. E. concl. 366. num. 23. Alex. Trentacinq. num. 11. citato loco; Guzman. de euict. quast. 25. num. 44. Cancr. var. tom. 3. c. 4. num. 20.

Tertiò, quando donatio est remuneratoria, quia tunc actio euictionis donatorio contra donatorem datur, Tiraq. in l. si vngam verb. donatione largitus num. 19. Ioan. Garcia de donat. remunerat. num. 24. Azueved. l. 1. num. 43. tit. 16. lib. 5. Recop. Valasc. conf. 60. num. 20. Cabed. Lusit. decif. 119. num. 13. p. 1. Cald. Pereira de empt. cap. 31. num. 44. Monter à Cueva decif. 13. num. 20. in fine vers. rursus; Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de empt. resol. 4. num. 9. Stephan. Gratian. d. tom. 4. cap. 657. à numer. 51. Linglois decif. 15. quast. 5. num. 11. Guzman d. quast. 25. à num. 37. Ioan. Baptista à Thoro in compendio decif. verb. Euictio an debeatur ex donatione remuneratoria, vbi ex seruitiis, quæ ex necessitate officij erant faciendi, euictionem non deberi decretum fuit. Idem in donatione ob causam, quia semper de euictione donatorio dabitur actio, Fontanel. d. claus. 5. gloss. 8. p. 14. num. 21. & 23.

Ad num. 6. Pro exornatione conclusionis de qua in hoc numero, quòd scilicet ad hoc vt emptor, vel ille, à quo res euincitur, de euictione agere possit, requiritur quòd denuntiet venditori, vel auctori suo, vel heredibus eorum litem esse notam, vel affistat liti, & veniat ad eius defensionem, vltra

vltra citatos vide hoc ipsum resoluentes
 Duen. reg. 241. Anton. Gom. var. tom. 2. c. 2. n.
 39. col. 2. vers. item adde, Vincent. de Franchis
 decif. 523. Viui. decif. 510. num. 1. lib. 3.
 Perez l. 2. vers. dubitatur in casu tit. 7. lib. 5.
 ordin. pag. 194. col. 1. Ioan. Garc. de expens. 523.
 n. 18. D. Barbof. in l. venditor 49. n. 7. ff. de iudic.
 Molin. de iustit. disp. 380. vers. deinde. Pi-
 chard. in 8. s. finium regundorum 6. n. 27. & 28.
 Instit. de officio iudic. Ceuall. communium q. 381.
 n. 1. Marta voto 62. n. 2. 3. & 6. Card. Tusch. lit.
 E. concl. 353. a. n. 1. Castill. contron. lib. 4. c. 42. n.
 95. Cancer. var. resol. p. 1. cap. 13. de empt. n. 63.
 vers. & prater id, me citato in hoc loco Parteja
 de vniuersa instrum. edit. tit. 5. resol. 14. num. 2.
 Fontanel. de pactis nupt. p. 2. claus. 5. glof. 8. p.
 14. n. 69. Guzman de euict. q. 4. a. n. 1. Et sic nō
 sufficit simplex denunciatio, sed amplius
 requiritur protestatio & admonitio vt liti
 assistat, causamque defendat, Greg. l. 32. glof.
 4. tit. 5. part. 5. Cabal. d. 53. a. n. 21. Molin. d.
 disp. 380. num. 9. vers. existimo etiam, Trenta-
 cing. d. resol. 4. n. 2. vers. secunda opinio, D. Barb.
 vbi sup. n. 18. vbi tamen numeris seqq. contra-
 rium sequi videtur. Et vltcrius requiritur, vt
 libelli copia aduersus emptorem producti
 ad venditorem transmittatur, vt omnino de
 litis motæ qualitate sit certus, Duen. reg.
 243. Cou. d. n. 3. vers. tertio, Greg. Lop. d. l. 32.
 glof. 4. q. 2. Gam. decif. 79. num. 1. Alex. Trenta-
 cing. d. resol. 4. n. 3. Vincent. Larot. de depof.
 1. tit. de compensat. excus. 3. n. 13. D. Barbof. in
 l. venditor n. 15. Guzman d. q. 4. ex num. 33.
 Parteja d. tit. 5. resol. 14. n. 3. Vltcrius quoque
 requiritur quod emptor pariter litem pro-
 sequatur, quia non sufficit quod huiusmo-
 di denunciatio solemnitè, & cū requisitis
 necessariis fiat, nisi sequatur causæ pro-
 sequutio l. 1. c. de peric. & commodo rei vend.
 Greg. Lop. d. l. 33. glof. 4. verbo comprador, cu-
 rier. d. p. 1. c. 61. num. 8. quicquid dicat Alex.
 Trentacinq. d. resol. 4. n. 5. vers. secundo re-
 quiritur.

10 Quod in tantum verum est, adeo requi-
 ritur huiusmodi denunciationem, vt etiā ven-
 ditori, vel auctori scienti litem motam esse
 super re ab eo vendita, facienda sit ad hoc
 vt de euictione teneatur, ita Capell. Tholef.
 decif. 408. Rebuff. tom. 3. ad leges Gallia tit.
 de donat. art. 5. glof. vnic. n. 27. Anton. Gom. d. tom.
 2. c. 2. n. 39. vers. item adde, Franc. Marc. decif.
 581. n. 9. Caballio. de euict. 5. n. 4. & 5. Cou.
 lib. 3. var. c. 17. n. 3. Morl. in emptio iuris tit. 9.
 in prelud. n. 38. Mench. contron. v. usufreg. c. 9. n.
 13. Nicol. Vander fing. 33. n. 4. Molin. de ius-
 tit. vbi d. disp. 380. n. 9. Carot. de depofito p. 1.
 tit. de compensat. excus. 3. n. 13. Card. Tusch.
 Barbof. lur. Can. selecta. Tom. V. l.

lit. E. concl. 353. n. 1. in fine, & lit. l. concl. 339. n.
 5. Gam. decif. 79. n. 1. Gutier. d. c. 61. n. 3. Ce-
 uall. q. 385. n. 1. Tepar. tit. de denunciat. 42. 2. c.
 2. vers. vana est, D. Barbof. in l. venditor n. 8.
 & 9. Cancer. d. p. 1. c. 13. de empt. n. 63. vers.
 qua denunciatio, Fachin. contron. lib. 2. cap. 35.
 vers. quod attinet ad tertium, Trentacinq. d.
 tit. de empt. & vend. resol. 4. n. 5. vers. quinto re-
 quiritur Fontanel. d. p. 2. claus. 5. glof. 8. p. 14. n.
 71. Sempron. Afci. determin. 68. num. 4. 5. &
 6. Castill. contron. lib. 4. c. 42. n. 95. Guzman
 d. q. 4. n. 4. Ratio est quia licet qui certus est
 certiorari vltcrius non oporteat, iuxta reg. 11
 qui certus, de regul. iur. in 6. vbi tamen non ad
 simplicem solum scientiam, sed vt etiam
 sciens aliquem actum faciat, partis quoque
 desideratur renunciatio. l. denuntiassè 17. §.
 quid ergo, ff. de adulter.

Ad num. 8. Quando venditori nulla com-
 petit defensio contra iura illius, cui res
 fuit restituta, & omnino res esset euincen-
 da, etiam si facta fuisset denunciatio, illa
 nequaquam erit necessaria, vt per Aufser.
 ad Capell. decif. 408. num. 5. Rebuff. ad leges
 Gallia tom. 3. tract. de dilat. art. 5. glof. vnic. num.
 45. & 46. Afflic. decif. 43. num. 3. & ibi Vrsill.
 a. num. 2. Anton. Gom. d. tom. 2. cap. 2. num. 39.
 col. 5. Caballin. de euict. 5. 3. num. 73. cum mul-
 tis seqq. Cou. d. lib. 3. cap. 17. num. 6. Mascard.
 de probat. concl. 615. num. 15. Barz. Bonon. decif.
 85. num. 13. Surd. Mant. decif. 22. num. 8. &
 9. & de aliment. tit. 9. q. 42. num. 28. Muta
 decif. 59. num. 3. & 4. Sebast. Medic. decif. 29.
 num. 5. Hieron. de Laurent. Auen. decif. 111.
 num. 8. m. Anton. Pereg. decif. 89. num. 7. Cald.
 Pereira de empt. cap. 31. num. 71. Caualecan.
 decif. 8. n. 25. p. 1. Mant. decif. 30. num. 3.
 Seraph. decif. 1024. num. 5. Card. Tusch. lit.
 E. concl. 353. num. 29. cap. 9. & 33. D. Barbof.
 in d. l. venditor num. 69. cum seqq. Fachin.
 contron. lib. 2. cap. 37. & lib. 3. conf. 25. num. 3.
 Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de empt. &
 vendit. resol. 4. num. 9. & 10. motl. in em-
 porio iuris part. 1. tit. de empt. in prelud. num.
 40. Ceuall. quast. 385. num. 2. & quast. 799.
 per tot. Gasp. Rodrig. de annui reddit. lib. 2.
 quast. 9. num. 19. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 8.
 tit. de euict. definit. 25. num. 12. Sempron.
 Afci. d. determin. 68. num. 11. molin. disp. 380.
 vers. obseruandum est. Fontanel. d. part. 2.
 claus. 5. glof. 8. part. 14. numer. 75. & 76.
 Guzman de euict. quast. 4. a. numer. 77. In-
 telligere procedere si emptor, qui litem
 venditori non denuntiavit, de iustitia cuin-
 cētis doceat, hoc est quod nulla erat omni-
 no veditori defensionalis si emptor hoc nō
 probauerit, & docuerit, non poterit contra
 suum

suum authorem obtinere. Ita Anton. Gom. n. 39. circa med. Cou. n. 6. Caballin. n. 19. Sebastian. Medices num. 5. Alex. Trentacinq. vers. mihi placet. proxime citatu locis, D. Barb. in d. l. venditor à num. 43. Guzman d. q. 4. num. 97. & 99.

- 13 Ad num. 11. Feudo euicção contra dominū feudarius de euicção agere potest c. 1. de inuest. de re aliena facta, Boer. d. decif. 19. num. 3. Monter à Cucua decif. 13. n. 9. Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de donat. resol. 2. num. 10. Caball. de euicç. in addit. lit. H. vbi dicit quod si feudum in totum, vel in parte euincatur, & à principio infeudatio facta fuit gratis, & liberaliter, prout est natura feudi, tunc nō est locus euicçãoi; sed quod solum vassallus pro futuro tempore releuatur ab oneribus feudalibus pro rata respectu rerum euictarum. Aut verò apparet quod infeudatio est facta mediante pretio, vel æquivalente compensatione, & tunc locus est euicçãoi, quod intelligit, vt per Surd. decif. 296. num. 21. & 22. quando per modum gratiæ facta fuit concessio, & non per contractum, & sic est accipienda decisio Senatus Neapolitani, quam refert Ioan. Baptista Thoro in compendio decif. verb. euicçio 1. vbi ait Senatū declarasse quod si seruitura pro feudo debita sunt æqualia feudo, euicçio debetur. Vide Thesaur. forens. q. lib. 2. q. 23. Fachin. controu. lib. 7. c. 14. Cæl. Manent. Mantuana decif. 14. Guzman de euicç. q. 32. num. 33. vbi de hac euicçãois feudorum materia latè agunt.

- 14 Ad n. 12. Quando emptor est minor, nō est necessaria denunciatio, si aliàs venditor sciat liem esse moram, quia re ipsa absque interpellatione eius debitor constituitur in mora, vt per Capel. Tholof. decif. 408. n. 2. Caballin. de euicç. §. 8. n. 103. & seq. Cou. d. lib. 3. c. 17. n. 4. Mascard. de probat. concl. 615. n. 17. Fachin. d. lib. 2. c. 38. in princ. vers. fundamentū, Alex. Trentacinq. d. lib. 3. tit. de minorib. resol. 4. n. 15. Escob. de ratiocin. c. 15. d. n. 31. Molina disp. 380. vers. quando emptor est minor, Steph. Gratian. discip. forens. 175. n. 33. Guzman de euicç. q. 5. n. 20. cum seqq. Idem cum fiscus est emptor, & venditor liem contra eum esse moram scit, nam tunc venditor absque interpellatione cōstituitur in mora, & aduersus eū de euicção agere poterit, Mascard. d. concl. 615. n. 17. Pereg. de iure fisci lib. 6. tit. 4. n. 39. Steph. Gratian. d. cap. 175. n. 33. quicquid dicat Caballin. d. §. 3. num. 105. & 106.

- 16 Idem quando Ecclesia est emptrix, nam vitur iure minoris, & denunciatio non est necessaria. Cou. d. n. 4. Pichard. de mora à n. 38. Alex. Trentacinq. d. n. 15. & Gratian. citat. 10 loco, contra Caballin. d. §. 3. n. 103. vers. ego

- 17 credo, cum seqq. Idem quando per pactum

necessitas denunciandi fuit remissa, Anton. Gom. d. c. 2. n. 3. vers. item adde, Gutier. d. c. 61. num. 15. Molin. d. disp. 380. vers. oblig. Alex. Trentacinq. d. resol. 4. num. 7. Cald. Pereira de empt. c. 31. n. 73. Sempron. Afci. d. determ. 68. n. 34. Guzman. q. 5. n. 30. Vel quando emptor, 18 & venditor simul in eodem iudicio conueniuntur, Vincent. de Franchis decif. 523. n. 4. Viui. decif. 510. n. 8. Fachin. lib. 3. conf. 25. n. 1. Alex. Trentacinq. d. resol. 4. n. 8. D. Barbos. in d. l. venditor num. 23. Card. Tusch. lit. E. concl. 357. n. 7. Guzman. d. q. 5. n. 1. Bapt. Thoro d. verb. euicçio fin. col. 3. vbi subdit sufficere quod sit in iudicio per Procuratorem.

Ad num. 13. Quod etsi venditor emptorem defendere iurasset, sciatque emptori aliter quàm per eius denunciationem litè moram, adhuc emptoris denunciatio vt de euicção venditor teneatur, requiritur, vt per Rebuff. d. gl. seneca n. 36. Marc. Anton. Bauer. de mora p. 2. n. 21. Caballin. d. §. 3. n. 54. cum seqq. Cort. verb. emptor male defendens vers. soltra eos limita, Cou. d. c. 17. n. 5. Seraph. de priuilegiis priuilegiis. 49. Gutier. d. c. 61. n. 19. Cuall. commun. q. 385. num. 3. Alex. Trentacinq. d. resol. 4. n. 8. ad fin. Mari. Muta decif. 59. n. 14. Camill. Borrel. in summa decif. p. 1. tit. 60. de iuram. d. 2. 34. Fontanel. d. p. 14. num. 73. Cald. Pereira d. c. 31. n. 70. Rot. decif. 69. n. 35. 7. & 8. p. 1. diuers.

Ad n. 14. Emptor si fuit contumax tēpore 19 sententiæ nō potest agere de euicção. Anton. de Burg. in hoc c. n. 14. Cou. d. c. 17. num. 9. Capic. decif. 106. n. 4. Caballin. de euicç. §. 5. n. 5. Morla d. tit. 9. de contrab. empt. in pralud. n. 40. vers. septimus & vltimus casus, Gutier. d. c. 61. n. 13. Surd. decif. 22. n. 1. Card. Tusch. d. lit. E. concl. 367. à n. 1. Sempron. Afci. decif. 68. n. 7. Guzman. de euicç. q. 39. num. 17. Et in dubio sententia lata contra contumacem præsumitur latam propter contumaciam, & non ob malam causam, & defectū iuris, Anton. Gabr. commun. lib. 2. tit. de sentent. concl. 3. n. 1. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præf. 70. n. 1. & 2. Sempron. Afci. d. decif. 68. n. 8. Guzman d. q. 39. n. 18. Et hoc procedit etsi venditor fuerit citatus, & emptor ei liem denuntiauerit, & comparuerit, ex Cremon. sing. 89. & Sempron. Afci. determin. 68. n. 9.

Nota emptorem de euicção agere nō 20 posse si victus à sententia contra eum lata non appellauit. Anton. Gom. d. tom. 2. c. 2. n. 39. vers. secundus casus, pinel. in l. i. c. de bonis matern. p. 3. n. 50. limit. 3. Cou. d. c. 17. n. 9. Cald. Pereira d. c. 31. n. 26. D. Barbos. in d. l. venditor n. 4. Fachin. controu. lib. 2. c. 40. Cancer. d. p. 1. c. 13. de empt. n. 68. Morla d. tit. 9. in pralud. n. 40. Guzman de euicçãoib. q. 12. num. 16. cum quibus declarabis.

Ad

- 21 Ad num. 15. Quando venditor comparet postquam iudicium cum emptore inchoatum fuit, inuito auctore mutationem obtinere non poterit, quia venditor admissus non consideratur, vt principalis, sed vt assistens emptori, & illius defensor, Caballin. d. §. 3. num. 119. in fine. D. Barbof. in d. l. venditor, num. 106. & 185. Giurb. decif. 8. num. 31 & 28. Guzman de euit. q. 6. num. 19. & ad causam admittitur in statu & terminis, in quibus illa reperitur, & illam profequi debet.
- f. in statu in quo erat tempore, quo ad iudicium venit, vt. vt lise pend. lib. 6. vbi DD.
- 22 citauit in hoc libro. Itaque si veniat venditor post finitam dilationem concessam emptori ad probandum, non poterit nouas probationes facere, etfi alleget dilationem datam emptori ignorasse. Surd. decif. 60. num. 6. & decif. 146. num. 6. Ioseph. Ludou. decif. 26. num. 6. Gutierrez. pract. lib. 1. q. 66. num. 1. Couarr. pract. cap. 13. num. 2. D. Barbof. in d. l. venditor, num. 124. nisi assistens sit minor, qui beneficio restitutionis impetrato poterit nouos testes producere, gloss. verb. ex persona, in l. si parentes, C. de euit. Parlad. lib. 2. verum quotid. cap. 11. num. 5. Mier. de maior. part. 4. quest. 14. & ad num. 18. Gutierrez. d. q. 66. num. 2. Cabed. decif. 97. num. 3. part. 2. Cald. Pereira d. cap. 31. num. 81. D. Barbof. in l. maritum, num. 84. ff. soluto matr. & in d. l. venditor, num. 125.
- 23 Si vero venditor compareat non animo nouandi actionem, sed ea salua manente, ac auctor tantum petat mutari iudicium futurum, vt scilicet cum eo inchoetur, & non cum emptore, venditor audiendus est, dummodo se obliget quod in re petita fiat executio, l. sed et si lege. §. item si rem. ff. de petit. hered. l. plane. ff. famil. heredis. Capic. decif. 197. num. 6. Menoch. conf. 488. num. 4. Benintend. decif. 92. num. 2. Card. Tufch. lit. E. concl. 355. num. 2. D. Barbof. in d. l. maritum, num. 85. & in d. l. venditor, num. 108. 109. & 111. Guzman. de euit. quest. 6. & ad num. 12. Et hoc locum habet quamuis auctor relictetur, nam inuitus cogitur litem inchoare cum venditore, Ruin. conf. 84. num. 6. lib. 5. Benintend. d. decif. 92. num. 5. D. Barbof. in d. l. venditor, num. 113. Nisi ex hac iudicii mutatione auctor prætenderit aliquod præiudicium sibi inferri, vt potest quod allegaret emptorem faciliorem esse ad conueniendum, l. si auctor, ff. de procurator. Capic. d. num. 6. Molin. disp. 380. vers. quando venditor si res euincatur, D. Barbof. in d. l. maritum, num. 85. & in d. l. venditor, num. 115. vel si hoc prætextu velit causam ad forum suum, & coram Iudice suo trahere, nam tunc non mutabitur iudicium, sed hoc in dubio non videtur ad-

mittendum, quia auctoris præiudicium considerari non potest in hoc casu, cum regulariter nihil interfit cum vno, vel altero causam mouere. D. Barbof. in d. l. venditor, num. 116. Guzman d. quest. 6. num. 17. & 18.

Ad num. 16. Venditor si sit clericus, ita tenetur emptorem laicum defendere coram suo Iudice quo conuentus est, vt licet cum inhibeat ecclesiasticus Iudex, ne in causa illa procedat, nihilominus de ea cognoscere poterit, & inhibitione non obstante ad cognitionem procedere, Gail d. obseru. 71. num. 7. Anton. Burg. in presenti num. 20. Hóded. conf. 25. num. 15. Bobadil. in sua politica, lib. 2. cap. 18. num. 169. Ceuall. commun. q. 36. num. 2. & quest. 588. num. 627. & de cognit. per viam violent. part. 2. quest. 45. Cald. Pereira d. cap. 31. & num. 82. Giurba decif. 8. num. 27. Guzman de euit. quest. 7. num. 1. Perez de Lara de vita hominis, cap. 21. num. 62. cum seqq. Et quid in fisco: Vide Brunor. à Sole in locis communib. verb. emptor, num. 2. Caualcant. decif. 8. part. 1. Capic. decif. 197. Peregr. de iure fisci, lib. 7. tit. 1. num. 9. Alfaz. de officio fisci. gloss. 16. priuileg. à num. 21. Hering. de fideiuss. cap. 23. num. 34. Cancer. var. part. 2. cap. 46. num. 42. & 45. Guzman. de euit. quest. 8. & ad num. 8. Perez de Lara d. cap. 21. num. 62. qui resoluunt posse fiscum ad suum Iudicem trahere auctorem agentem contra emptorem super re ab ipso vendita; contra quos tenent Rebuff. Caballin. Burg. Thesaur. & alij citati à D. Barbof. in d. l. venditor, num. 152. & à Cald. Pereira d. cap. 31. num. 98. & 99.

Ad num. 17. Emptori non datur actio euictionis contra venditorem, quando per imperitiam, errorem, vel iniquitatem Iudicis, qui iniussu iudicauit, res fuit euicta, vltra citatos tenent Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. num. 39. in fine, Caballin de euit. §. 2. & num. 6. Morla d. tit. 9. de contrah. empt. in pralud. num. 40. Gutierrez. de iuram. confirmat. part. 1. cap. 61. num. 10. & 17. Verall. decif. 317. p. 1. Bobadill. in sua politica lib. 1. cap. 6. num. 33. lit. H. Carot. de remed. aduers. preiud. sentent. except. 70. à num. 66. Molin. d. decif. 380. vers. quartus quando senectia est, Guzman. de euit. quest. 40. per tot. Mar. Antonin. var. resol. lib. 16. num. 6. Vel quando facto Principis res ab emptore fuerunt sublatæ, aut fuit compulsus eas alteri vendere, Caballin. d. §. 5. num. 56. Pure. decif. 381. num. 2. lib. 3. Verall. decif. 318. part. 1. Quæstada diuers. quest. iuris, cap. 10. num. 8. Mari. Antonin. d. resol. 16. n. 8. Ceuall. commun. quest. 537. in fine, Thesaur. quest. forens. lib. 4. quest. 10. Cald. Pereira d. cap. 31. num. 102. Steph. gratian. discept. forens.

renf. tom. 3. cap. 520. à num. 23. Caſtill. con-
trouerf. lib. 4. cap. 42. num. 69. & 108. Guzman
de enief. quæſt. 52. num. 75.

SVMMARIVM.

De locato, & conducto.

TIT. XVIII.

SVMMARIVM.

- 1 Scholaſtici expelli non poſſunt etiam à do-
mino domus, ea indigente.
- 2 Vilitas maior reſultat ex ſtudio ſcholaſti-
ci, quàm ex neceſſitate domini.
- 3 Vilitas publica præfertur priuata.

CAP. Ex reſcripto. I.

- 1 **A**D num. 2. in fine. Nota quòd ſcho-
laſticos è domo expellere non
poſteſt illius dominus, etiamſi ea
indigeat pro ſuis uſibus: nam ſi ipſi poſſunt
eundem dominum expellere, & eum com-
pellere, vt ſibi domum locent, ex Rebuff.
de priuileg. ſcholar. priuileg. 7. & Horat. Luſit. eod.
tract. priuileg. 93. D. Barboſ. in l. 1. part. 7. m. 5. l.
ff. ſoluto matr. multo potius quando domus
eſt illis locata, non poterunt expelli, arg.
2 cap. quanto, de iur. iur. Et maior vilitas reſul-
tat ex ſtudio ſcholaſtici, quàm ex neceſſi-
tate domini, ſiquidem in hac vertitur pri-
uata vilitas, in illa autem vilitas publica, vt
notat Accurf. in l. 1. c. de ſtud. liber. vrb. Rome,
lib. 11. per text. in l. 1. c. qui atot. vel preſſiſſe
excus. lib. 10. laſ. in l. ſtipulatio, ff. de noui oper.
nunciat. D. Barboſ. citato loco num. 50. At cer-
tum eſt vililitatem publicam præferendam
eſſe priuatæ. l. vilitas, c. de primipil. lib. 12.
l. 1. ff. ſoluto matrim. quæ magis diligi debet
quàm propria perſona. Et ſic reg. l. Præſes,
c. de ſeruis, tunc locum habet, quando ex
vtraque parte vertitur vilitas priuata; nam
etiſ ſcholaſtici vilitas priuata eſſet, adhuc
locator contra pariter priuilegiatum non
poterit ſuo priuilegio vt. l. verum 11. §. item,
ff. de minorib. quam ſententiam tenent Re-
buff. de priuileg. ſcholaſticor. priuileg. 8. Morl. in
emporio luris part. 1. tit. 10. in prælu. num. 26.
Alexand. Trentacinq. var. reſolut. lib. 3. ſub
hoc tit. reſol. 4. num. 7. & ita ſe vidiff. prætica-
ri etiam in officialibus ſanctæ Inquiſitionis,
reſert Ceuall. commun. contra communes quæſt.
756. num. 48. quicquid dicat Valaſc. de iure
emphyt. quæſt. 22. num. 5.

- 1 Sterilitas dicitur quando vel nulli omnino
fructus naſcuntur, vel tam pauci vt de-
ducto ſemine, & expenſis per colonum ni-
hil ſibi ſuperſit.
- 2 Inquilino qui domum propter peſtem, aut
bellum deſit habitare, facienda eſt remiſ-
ſio mercedis pro rata temporis.
- 3 Renunciatio caſuum fortuitorum an com-
prehendat caſus inſolitos, & grauiſſimè
contingentes.
- 4 Caſus fortuitus propriè dicitur qui commu-
niter ſolet euenire, inſolitus vero qui ra-
riſſime contingit.
- 5 Clauf. renuntians omnibus, & ſingulis
caſibus fortuitis etiam, & c. poſt expreſ-
ſionem aliquorum caſuum ſpecialium, an
comprehendat maiores, & grauioreſ ex-
preſſus.
- 6 Emphyteuta, qui moderatam ſoluit penſio-
nem ratione domini vilis non eſt facien-
da illius remiſſio.
- 7 Beneficiario an debeat ſeri penſionis, quam
ſoluit, remiſſio pro rata damni, ſeu ſterili-
tatis fructuum beneficij ſibi contingentis?
remiſſiue.
- 8 Mercedis, ſeu penſionis remiſſio ceſſat quò-
ties caſus fortuitus ex culpa coloni, vel
alterius, qui contendit ſibi fieri remiſſio-
nem, acciderit.
- 9 Neceſſitas propria propter quam poteſt con-
ductor è domo ſua inquilinum expellere,
qua dicatur, oſtenditur.
- 10 Relocans non dominus non poteſt è domo
expellere illum, cui relocauit, propter pro-
prium neceſſitatem.
- 11 Pactum de non expellendo cum hypotheca
non operatur quando ex noua cauſa de-
bet fieri expulſi.
- 12 Domus reddenda eſt conductori poſt reſe-
ctionem donec conductionis tempus ſi-
nem accipiat.
- 13 Scholaris poteſt expelli à domo conductæ ex
cauſa male conuerſationis, niſi locator
tempore locationis ſciat ſcholarem con-
ductorem ſolitum eſſe meretricari.
- 14 Conductor ceſſans in ſolutione per bien-
nium, an & quando expelli poſſit à loca-
tore declaratur.

CAP. Propter ſterilitatem. III.

AD num. 3. in fine. Nouiſſimè Didac. de 1
Britto ad hunc text. num. 58. vbi poſt
plures relatas opiniones videtur cum ea
remanere, quòd ſcilicet ſterilitas quoad
hunc

hunc effectum dicatur quando, vel nulli omnino fructus nascuntur, vel tam pauci vt deducto semine, & expensis per colonum nihil sibi superstit, addi que dari etiam sterilitatem efficacem ad effectum inducendi remissionem mercedis, seu pensionis, quando ita pauci fructus nascuntur, vt si colonus soluat integram pensionem, maneat deceptus vltra dimidiam iusti pretij.

Deinde num. 62. cum seqq. quæ ita si conductor, seu inquilinus prædij vrbani propter superuenientem casum fortuitum pestis, aut belli pro tempore domum desinit habitare, sit facienda remissio mercedis pro rata temporis, quo illam non habitauit? & resoluti facienda esse remissionem, & habendam rationem non solum temporis, quo inquilinus ex causa pestis, seu alia legittima non habitauit, sed etiam temporis, quo habitauit, vel cum posset, quia cessauit causa pestis noluit habitare, ita vt subducto tantum tempore illo, in quo propter casum fortuitum, & ita citra propriam culpam desinit habitare, & pro rata illius subducta pensionis integri, reliqui temporis, quo habitauit, vel non habitauit ex propria culpa, teneatur pensionem soluere: cum hac tamen differentia quod in colono requiritur grande damnum, & immodica fructuum calamitas, nempe inueniens læsionem vltra dimidiam, vt dixi: cum tamen in inquilino modicum damnum sufficiat, veluti si per vnum mensem tantum desinat habitare ex casu fortuito, vt pro rata illius sibi fiat pensionis remissio.

Ad num. 8. Adde Did. de Britto in comment. ad hunc text. in princ. num. 70. pag. mibi 310. qui tenet renunciationem casuum fortuitorum, ac etiam pactum per quod conductor suscipit in se omne periculum, comprehendere quidem quoscumque casus fortuitos & insolitos, dummodo non sint omnino insoliti, & rarissimè contingentes, ad quos verosimilis mens contrahentium tanquam ad incogitata non protrahitur; subditque quando generalis casuum fortuitorum renunciationem præcedit specialis aliquorum casuum expressio, veluti si conductor dicat, renuntio pluuiis, incendio, & omni casui fortuito, receptum esse vt in tali renunciatione non comprehendantur nisi casus similes, vel minores expressis, ita ut specificatio, seu nominatio certorum quoad similes demonstratiuè, nō verò restrictiuè quoad ceteros maiores, & rarissimè contingentes sit intelligenda; & ampliat num. 71. vt procedat etiam quando aliquis casus specialis exprimitur non solum comprehendit, sed etiam exceptiue,

sive ante, sive post clausulam, sive renunciationem generalem, veluti si quis, excepto casu inuium, seu inundationum generaliter renuntet quibuscumque aliis casibus fortuitis, in qua specie clausula, sive renunciatio generalis ad maiores, & grauiore ex defectu intentionis non extenditur.

Ad num. 8. in princip. Adde Didac. de Britto super hunc text. in princ. num. 74. vbi ait casum fortuitum proprie dici, qui communiter solet euenire, insolitum verò qui rarissimè contingit, & tandem num. 75. concludit quod cum in hoc non sit aliquid determinatum in iure, nec vllum tempus certum, merito debet totum hoc relinqui arbitrio iudicantis, sicut etiam vt quis dicendus sit casus similis non maior expressis ad denegandam, vel concedendam remissionem mercedis quoties vltra clausulam generalem casus speciales aliqui exprimuntur, pariter reliquendum est arbitrio iudicis qui inspicere debet regionis naturam ad discernendum, vtrum in eadem regione casus, qui contingit, dicendus sit insolitus, deinde recurrere debet ad lapsum temporis facta computatione ab eo, in quo idem casus contigit, & eiusdem qualitas.

Ibid. in fine. An post expressionem aliquorum casuum specialium in renunciatione factam, exprimat etiam quod conductor renuntiat omnibus, & singulis casibus fortuitis, etiam nullo vnquam tempore contingentibus, & ita omnino intutis & inauditis, operetur hæc clausula propter suam exuberantiam, vt in ipsa comprehendantur maiores, & grauiore expressis. Vide Didac. de Britto citato loco num. 71.

Ad num. 10. in fine. Pro exornatione conclusionis vltra citatos adde Gregor. l. 28. verb. octaua parte, tit. 8. part. 1. Clar. §. emphiteusis, num. 7. Anton. Garbr. tom. 1. commun. tit. de iure emphiteut. concl. unica, num. 1. cum seqq. Ioan. Garc. de expens. cap. 14. num. 9. Did. de Britto ad hunc text. num. 10. qui tenent non esse faciendam pensionis remissionem emphiteutæ, qui moderatam soluit ratione dominij vtilis, quod sibi retinet, & in recognitionem directi penes directum dominum existentem, secus si sit magna, & fructibus correspondens, quo casu faciendam esse remissionem mercedis, & pensionis propter sterilitatem magno incommodo afficientem emphiteutam, aiunt. & idem Didac. de Britto citato loco num. 12. cum Clar. Gabr. & Garcia citatis locis, tenet illo casu semper pensionis remissionem ex ipsa natura contractus emphiteutæ faciendam si ipsa res emphiteutica propter superuenientem

tem calamitatem, & cafum fortuitum, in totum pereat, fecus fi non in totum, fed pro parte, maximè fi pars, quæ remanet, fufficiens non eft ad eiufdem pensionis folutionem: ad quod illud paffim vulgò adducitur quod carmine continetur,

Se res pereat tota liberabitur emphyteota.

Sed fi pro parte, nulla liberabitur arte.

- 7 Sed an idem dicendum fit de beneficiario, qui tenetur ad foluendum onus pensionis, an videlicet fibi fieri debeat eiufdem pensionis remiffio, pro rata damni, feu fterilitatis fructuum beneficij fibi contingentis: vide Bellencin. *de charit. fubfid. quæft. 34.* Bapt. *de pension. quæft. 16. num. 4.* Gig. *cod. tract. quæft. 62. num. 6.* Didac. de Britto *super hunc text. num. 14.*

- 8 Ad num. 4. Adde Didac. de Britto *super hunc text. num. 18.* ad hoc quòd remiffio mercedis, feu pensionis ceffat quories cafus fortuitus ex culpa coloni, vel alterius, qui contendit fibi fieri remiffionem, acciderit, & in idem eft text. in *Loide amus, §. penult. & l. si merces, §. culpa, ff. locati*; additque non aliter culpam in propofito efficacem effe, quàm fi fuerit ordinata ad cafum, itaut immediatè ex ipfa culpa, & non aliunde cafus eueniat: vnde ait non effe legitimam culpam habendam, quæ prouenit ex bello, & hoftium incurfu, cuius ipfe colonus caufa fuit, quia licèt talis culpa effet ad bellum ordinata, non tamen ordinata erat ad fegetum deuaffationem.

- 9 Ad num. 22. Adde Didac. de Britto *ad hunc text. in §. verum, num. 6.* vbi dicit fi ftrictum iuris rigorem attendamus, neceffitatem propriam, de qua textus agit, eam effe dicendam quando fibi ipfi locatori poft celebratum contractum de nouo emerfit ad habitandum, fed lato modo etiam propriam cenfendam neceffitatem filiorum, quos in potestate habet, fi fortè aliquis de nouo vxorem duxit, cum qua debeat cohabitare, & ad id indigere domo conductâ, vel fimilibus illi fuperueniat, quia neceffitas filij reputatur neceffitas patris, cuius pars cenfetur; iudem fubdit propriam neceffitatem dici quando ea fuperuenit parentibus locatoris propter mutuum amorem, & quia reciprocantur inter fe, licèt in fratribus contrarium teneat.

- 10 Ad num. 26. Idem in relocante; fi enim is, qui locauit non eft dominus verè, vel præfumptiue rei locatæ, vt pote quia rem ipsam habet à domino conductam, & relocauit eandem alicui tertio, minimè poterit ob fibi obuenientem neceffitatem fecundum conductorem expellere, etiam fi ab ipfo caufam habeat, cum deficiat refpe-

ctu eiufdem acquiritatis ratio, quæ viget in locatore, qui eft dominus domus locatæ, vt poffit vti eadem propria domo. Ita Didac. de Britto *ad d. §. verum, num. 8.* vbi rationem reddit, quia in *l. ade, in princ. C. locati*, femel & iterum de domino fit mentio, quafi diuerfum fit omnino cenfendum refpectu locatoris, qui dominus non fit, quinimò nec fufficere ait, quòd quis fit dominus, fed requiritur in fuper quòd conductor, qui debet expelli ab ipfo domino, caufam habeat, vt pote quia idem dominus fibi locauit, fecus fi ab alio.

Ad num. 28. in fine. Nota quòd pactum de non expellendo cum hypotheca, fiue generali, fiue fpeciali pro fecuritate ipfius, non operatur quando ex noua caufa fieri debet expulfio, de quo Valafe. *de iure emphyt. quæft. 22. num. 4.* Pichard. in *§. actionum, quæft. 17. num. 30. & 31. Infir. de action. Molin. de iustit. diff. 499. verf. quamuis*, & *verf. vtrum autem*, Alex. Trentacinq. *var. refol. lib. 3. tit. de locato, refol. 4. num. 8.* Did. de Britto *ad hunc §. num. 10.*

Ad num. 30. in fin. Quamuis dicit reddendam effe domum conductori poft refectiorem, donec conductionis tempus finem accipiat, ibi citatis adde *l. Caftella 6. tit. 3. part. 5. verf. si non fuisse adonada*, vbi Gregor. *l. Regia Lufit. lib. 4. tit. 24. in princ. ibi, Acabado o reparo e aduho le tornata a cafa a te fe acubar o tempo do aluquel*, Alex. Trentacinq. *d. refol. 4. num. 9.* Pichard. *d. quæft. 17. num. 32.* Didac. de Britto *vbi fuprà num. 5.* vbi etiam tenet, quòd fi ceffante caufa refectiõis, vel habitationis ex parte locatoris domus reddatur conductori, ipfe verò minimè velit eandem habitare, debet fibi fieri pensionis remiffio pro refiduo temporis, faltem eo cafu, quo inquilinus fic cietus ex caufa refectiõis domus, aliam conduxerit pro maiori tempore neceffitate coactus, & num. 31. declarat, quòd tunc demum poterit expelli conductor ex caufa refectiõis, quando refectio ipfa eius fuerit qualitatis, vt fieri nequeat inquilino domum ipsam habitante, vel partem eiufdem; fecus quando refectio domus fieri poteft eodem ipfo habitante, & ifto cafu conductor pro eo tempore etiam cum aliquo, modico tamen incommodo habitans tenebitur ad integram pensionem foluendam, & num. 4. eandem conclufionem declarat quando caufa refectiõis domus non extabat, nec præiudici potuit locationis tempore, fecus fi iam extitiffet, & præiudici potuiffet tempore contractus, quo cafu etiam fi de facto neceffaria fit, non tamen ex ea caufa poterit inquilinus expelli inuitus.

Ad

13 Ad num. 35. in fine. Sentio cum Rebello posse expelli scholarem si domo conducta ex causa malæ conuersationis, quia licet id negarent Bolong. & Rebuff. in collect. citati, ex eo quod vtrplurimum qualitas, & status scholarum est assuefacta talibus vñibus, attamen dantur plures virtute præditi, & ab his prauis vñibus abstinentes, & ideo in eis turpius apparet inhonestas, ob quod cum grauius delinquant, debent grauius coerceri, arg. l. Presbyteri 8. C. de Episcop. & cler. & cap. cum quidam 12. de iurciur. & cap. homo 40. dist. cum similibus, resoluit Didac. de Britto ad d. §. verum, num. 14. vbi hanc resolutionem limitat si locator tempore locationis sciat scholarem conductorem solitum meretricari, vel saltem sciens præsumatur, quia de hoc ipso scholaris conductor publicè est infamatus.

14 Ad num. 44. Adde Pichard. d. quæst. 17. num. 44. Alexand. Trentacinq. d. tit. de locat. resol. 4. num. 11. Didac. de Britto ad hunc §. verum, à num. 22. vbi num. 22. ait hunc textum de biennio facit mentionem, nec aliter concedit domino locatori ius expellendi conductores, quàm eodem biennio tractato, varios pati intellectus, & num. 25. concludit hunc textum procedere specialiter in locatione rerum ecclesiasticarum, quia Ecclesia pia mater mitius agit cum suis inquilinis, & conductoribus, quàm solent seculares personæ. Intellige etiam quando locatio vltra biennium extenditur, prout olim fieri solebat ad lustrum, siue ad quinquennium, vt constat ex l. 4. §. res, ff. si cert. pet. l. item queritur 13. §. qui impleto. l. si in lege 24. §. si colonus 2. ff. locati, l. qui quatuor 30. §. 1. ff. de legat. 3. l. 3. §. cum in quinquennium, ff. de iure fisci. nam si ad annum fortè fiat locatio, termino eo transuerso, poterit conductores expelli non ea ratione quòd cessauit in solutione, sed quia finitus fuit contractus, Didac. de Britto citato loco num. 30.

5 Melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat ab emphyteusi cadens ob non solum canonem, sed ad dominum pertinent, secus si absque culpa cadat.

6 Pauper à solutione melioramentorum excusatur, si aliunde absque rei meliorata venditione soluere non potest, nisi quando dominus pauper eadem similiuue esset facturus.

7 Melioramenta in re emphyteutica de mandato, vel consensu domini facta tenentur ipse dominus soluere quamuis pauper sit.

8 Melioramenta quando dominus ob paupertatem soluere nequit, qualiter illa tollere debet, qui fecit, ostenditur.

CAP. POTUIT. IV. & vlt.

Ad num. 90. Quòd cessans biennio in Ecclesiasticis pensionem emphyteusis soluere, à iure suo, incommissumque cadit, præter citatos in collect. docent Couarr. var. lib. 3. cap. 17. num. 1. vers. ex hac verò differentia, Ioseph. Ludou. Pernf. decif. 54. num. 1. & Lucens. decif. 46. num. 10. Ioan. Anton. Trigona sing. 33. num. 1. Verat. decif. 180. n. 1. lib. 1. Franc. Viui. decif. 501. num. 1. Molin. de iustit. tom. 2. tract. 2. disp. 453. num. 1. Barnab. Cornazan. Lucens. decif. 46. num. 1. Flamin. Carhar. Genuen. decif. 75. n. 10. Card. Tusch. pract. conclus. lit. E. concl. 192. à num. 1. Camill. Borrel. in sum. decif. part. 1. tit. 33. de emphyt. num. 95. & num. 174. nouissimè Didac. de Britto Magister meus, in comment. impresfis ad hunc text. §. 4. num. 1.

Ad num. 92. in fine. Quòd nummi vnus defectus caducitatem inducit, etiam si canon, vel pensio magna sit, præter citatos, docent Tiraq. de iudicio in rebus exig. vers. quinquagesimo primo, Petr. Benintend. Bonon. decif. 6. Anton. Gam. Lusit. decif. 41. num. 2. & decif. 116. num. 1. Petr. Surd. Mantu. decif. 221. num. 21. Barnab. Cornazan. decif. 1. num. 33. Verall. Rota decif. 30. num. 3. & decif. 182. n. 2. lib. 1. Valasc. conf. 86. num. 6. Cardin. Tusch. d. lit. E. concl. 192. n. 4. 10. 11. & 12. Alex. Raudens. var. resolut. lib. 1. cap. 17. num. 27. Vincent. Carot. decif. sine casu 6. num. 8. Molin. d. tract. 2. disp. 453. num. 13. Card. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 27. num. 14. vbi quòd de æquitate potest excusari, Stephan. Gratian. discept. forens. tom. 1. c. 152. num. 7. 9. & 11. Ouid. de Amicis de iure emphyt. quæst. 7. num. 3. cum seqq. Didac. de Britto d. §. 4. num. 12.

Ad num. 104. Quòd emphyteuta qui per biennium à canonis solutione ob paupertatem cessauit, excusatur, nec à iure suo cadit

S V M M A R I V M.

- 1 Emphyteusis pensionem soluere cessans per biennium in ecclesiasticis à iure suo, in commissumque cadit.
- 2 Caducitatem inducit nummi vnus defectus, etiam si pensio magna sit.
- 3 Emphyteuta qui per biennium à canonis solutione ob paupertatem cessauit, excusatur.
- 4 Emphyteuta qui cum iuramento soluere pensionem quolibet anno promissit, si primo anno defecit ab emphyteusi, cadit statim à iure suo.

dit, præter citatos in collect. tenent Franc. Milan. decif. 17. num. 38. lib. 2. Alphons. Vilagut decif. 1. num. 65. Sebast. de Medices de casibus fortuitis, part. 2. quaest. 4. n. 19. Cornel. Benincas. de paupert. spec. 9. in contract. num. 9. cum seqq. Carot. de locato, & conducto part. 2. de effectibus locat. ad longum tempus q. 6. num. 38. Cai. d. Tufch. d. lit. E. concl. 192. num. 195. Cardin. Mantic. d. lib. 22. tit. 27. num. 54. Mauriti. Apicella alleg. 6. n. 18. Aloyf. Ricc. in collect. decif. collect. 2. 163. vers. item est aduertendum quod paupertas.

4 Ad num. 129. Quod si emphyteuta cum iuramento foluere pensionem quolibet anno promissit, si primo anno deficiat ab emphyteusi non expectato biennio, vel triennio cadit, Aurel. Corbul. de iure emphyt. cap. 15. ampl. 40. Ioan. Anton. Trigon. sing. 33. num. 2. Cassad. decif. 2. de iureiur. Vincent. de Anna sing. 286. Verall. decif. 300. num. 1. lib. 1. Cæsar. Barz. decif. 16. num. 3. Gurier. de iuram. conform. p. 1. c. 31. n. 7. Marc. Anton. Bauer. in tract. de viribus iuramenti num. 22. Alex. Raudens. var. resol. lib. 1. cap. 17. num. 1. & var. lectio. lib. 1. cap. 29. num. 24. Farin. fragm. crimin. p. 2. lit. l. num. 1143. & lit. M. concl. 373. num. 39. Camill. Borrel. d. tit. 33. de emphyteusi num. 249. & tit. 60. de iuram. num. 72. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 19. num. 6. Ouid. de amicis de iure emphyt. quaest. 27. num. 1. 2. & 3. licet numeris seqq. contrarium defendat, Didac. de Britto d. §. 4. n. 2.

5 Ad num. 138. Quod ab emphyteusi ob non solum canonem cadens melioramenta in re emphyteutica facta non recuperat, sed ad dominum pertinent, probat text. in Auth. qui rem C. de sacros. eccles. & in d. l. 2. C. de iure emphyt. docent Corbul. de iure emphyt. cap. 15. ampl. 36. Ioseph. Ludou. Perus. decif. 117. n. 33. Vincent. de Franchis decif. 191. Camill. Borrel. d. tit. 33. n. 220. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 4. tit. 42. defin. 24. Secus si abque culpa cadat veluti per emphyteusim finitam, Gam. decif. 22. Vincent. de Franchis decif. 121. num. 1. Ioseph. Ludou. d. decif. 117. à num. 33. Ioan. Gare. de expens. cap. 12. numer. 84. Carol. Bardel. conf. 23. num. 13. & 14. lib. 1. Marefcot. var. lib. 2. cap. 109. num. 5. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 463. num. 2. Alex. Trentacinq. d. tit. de iure emphyt. resol. 9. Cardin. Mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 22. tit. 2. numer. 53. Valasc. de iure emphyt. q. 25. n. 6. & 10. Ouid. de amicis cod. tract. q. 73. à n. 3. Anton. de Amato var. resol. 14. à n. 1.

6 A qua melioramentorum solutione excusatur pauper si aliunde absque rei melioratæ venditione soluere non potest, l. in

fundo 39. §. si sine pauperem ff. de rei vindic. l. Castet. 41. tit. 28. part. 3. Tiraq. de retractat. conuent. §. 7. glos. 1. num. 5. Ari. Pinel. in l. 2. C. de rescind. vendit. p. 2. cap. 3. num. 5. Cornel. Benincas. de paupert. q. 4. princ. num. 19. Menoch. remed. 15. recuper. num. 523. & 553. Azeved. l. 1. num. 71. tit. 21. lib. 4. Recop. Vincent. de Franchis decif. 110. num. 4. Cavalier. decif. 44. n. 7. p. 1. Hieron. Magon. Florent. decif. 9. n. 6. & Lucens. decif. 33. à num. 27. Stephan. Gratian. Machie decif. 225. in addit. n. 10. cum seqq. Vincent. Carot. de locato tit. de expens. n. 42. Peregr. de fideicom. art. 50. num. 33. Marefc. var. lib. 2. cap. 109. num. fin. & c. 110. n. 29. Molin. d. tract. 2. disp. 463. num. 3. vers. subiungit prætera, & n. 10. Marc. Anton. Genuef. in practica. eccles. q. 69. D. Barbosa. in l. diuortio §. fin. p. 1. numer. 75. ff. soluto matrim. Cald. Pereira de empt. cap. 27. num. 65. Ouid. de Amicis de iure emphyt. q. 74. n. 10. Antonin. de Amato resol. 14. num. 8. nisi quando dominus pauper eadem, similiaue esset facturus, d. in fundo §. si sine, l. sed an ultro 11. §. 1. ff. de negot. gestis, Pinel. d. num. 5. Anton. Gom. l. 46. Tauri num. 2. vers. primo, Molin. de primog. lib. 1. cap. 10. numer. 17. Marefcot. d. cap. 110. num. 30. Vincent. de Franchis d. decif. 110. num. 5. Vel nisi quando melioramenta de mandato, vel consensu domini facta sunt, vel eadem postmodum approbavit. l. vtilium 8. ff. de impens. in reb. dotat. D. Barbosa. in l. diuortio §. fin. n. 88. vers. hu sic explicatis, Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 437. num. 1. cum seqq. Dominus tamen cum expensas & melioramenta ob paupertatem soluere non valet, patientiam præstare debet ac permittere, ut qui necessarius, & vtiliter expendit, melioramenta tollat, si absque prioris rei status detrimento fieri potest; licentia tamen & in prædicto casu domino conceditur ea sibi retinere melioramenta, si tantundem quantum alius pro eis soluisse, si ab ædificio separata essent, & ipse rependat, d. in fundo l. d. l. 41. partita, Vincent. de Franchis d. decif. 110. num. 1. Molin. d. lib. 1. cap. 26. numer. 16. vers. illud autem præmittendum non erit, Peregr. d. art. 50. num. 78. vers. secundus casus est, Marefc. d. lib. 2. c. 114. n. 1. Molin. d. tract. 2. disp. 463. n. 10.

De Feudis.

TIT. XX.

S V M M A R I V M.

1 Prælatus obligans se cum iuramento ad non alienan

alienandum eo non adstringitur quoad bona in emphyteusim ab antiquo concedi solita.

2. Res confecta emphyteuticari, seu infeudari, potest iterum in emphyteusim, seu feudum concedi absque noua solemnitate.

3. Emphyteuticari, vel infeudari solita res quando & ex quibus actibus dicantur ostenditur.

4. Feudum domino irrequisito alienatum amittitur.

5. Renouationem petendi ius competit descenditibus, vel proximioribus ultimi feudatarii eo casu, quo per illius mortem feudum vacante.

6. Feudum vacans ob culpam cum omnibus melioramentis liberè ad dominum remittitur, ut de eo pro libito disponat.

7. Feudum ob alienationem irrequisito domino factum amittitur, & ad dominum liberè redit.

8. Intellige in feudo nouo, siue denuo acquisito ab alienante.

9. Feudum acquirens domino praiudicare nequit per alienationem eo irrequisito factam.

CAP. Ex parte. II.

1. **D** num. 2. Probat hic textus Prælatum obligantem se cum iuramento ad non alienandum, eo nō adstringitur quoad bona in emphyteusim ab antiquo concedi solita, ut per Imol. in presenti n. 1. 2. 6. 36. in fine, & n. 37. Roland. à Valle cons. 1. n. 83. col. 1. Guilielm. Rodoan. de rebus eccl. q. 60. n. 8. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 1. n. 30. Seraph. de primig. iuramenti priuileg. 5. 2. n. ult. vers. fin. vbi Martin. Benechēdorus plures congerens n. 43. Henric. Rosenthal de feudis cl. 4. concl. 2. 2. iuncta concl. 33. & 34. vbi rectè cum communi limitat in rebus iterum mensis Ecclesiæ incorporatis, & quando id contingat rectè explicat. Euitat igitur Prælatus in eursum perituri concessionem faciens Romano Pont. in consilio, non obstante iuramento quoad eam non aliter faciendam sese adstringisse videbatur, quia nimirum iuramentum fuit de non infeudando de nouo, & hæc non est noua infeudatio, sed veteris ritè factæ executio.

2. Ad n. 3. Quod res confecta emphyteuticari, seu infeudari, potest iterum in emphyteusim, seu feudum concedi absque noua solemnitate, quæ in rebus olim infeudari, vel emphyteuticari solitis necessaria non est, ut præter relatos in collect. colligunt ex hoc text.

Barkos. iur. Can. selecta Tom. VI.

Cephal. cōf. 155. à n. 29. lib. 2. Masuer. in praxi tit. de feudis. n. 10. Rodoan. de rebus eccl. q. 5. 1. 6. & q. 60. Molin. de primig. lib. 4. c. 1. n. 32. Nicol. Intrig. de feudis q. 3. n. 27. & à num. 37. Henric. Rosenthal cod. tract. cap. 4. concl. 21.

Ad n. 3. Res emphyteuticari, vel infeudari solite quoad hunc effectum dicuntur etiā ex vnico actu non quidem simplici absque temporis continuatione, ut voluere nonnulli relati à Iulio Claro §. feudū q. 13. n. 4. vers. multis etiam, & ab Henrico Rosenthal de feudis c. 4. concl. 29. in notis lit. A. & F. sed continuato per spatium temporis iure requisiti ad præscribendas res ecclesiasticas, nempe 40. annorum, iuxta cap. illud 8. de præscript. lca Philipp. Port. lib. 4. concl. 10. post med. vers. contrarium verò, Cephal. cons. 155. à n. 30. lib. 2. citati à Rosenthal d. concl. 29. n. 2. lit. B. cum duobus seqq. Anton. Gabr. commun. lib. 3. tit. de locato, n. 3. cum seqq. Gam. decif. 342. n. 4. Cald. Pereira de renouat. emphyt. q. 16. n. ult. post med. vers. consueti autem. Quamuis Ias. Dec. Balb. Afflic. Ruin. Clar. Caualecan. & Quaranta à me in præsentii citati, & alij apud Rosenthal d. cap. 4. concl. 29. num. 7. lit. G. & Nicol. Intrig. de feudis quest. 53. num. 42. iuncto n. 52. ac Ouid. de Amicis de iure emphyt. quest. 62. n. 1. apertè bonum actum intra spatium illud quadraginta annorum desiderant, idque crebrius receptum esse testentur: quorum sententiam quasi ex communi sensu interpretantur Cæs. Vrsill. ad Afflic. decif. 305. numer. 10. & nonnulli alij citati à Rosenthal d. conclus. 29. numer. 5. lit. E. iuncto num. 8. ut procedat eo casu quo ab initio cum bona ecclesiastica emphyteuticari, vel infeudari ceperunt, legitima solemnitas non interuenit, qua in specie vt illa ex tantū temporis cursu suppleatur, talique bona ex consuetudine præscripta emphyteuticæ, vel feudalis naturæ efficiantur, nec proinde solemnitatem imposuerunt postulent, bonus actus eiusmodi concessionis requiritur, tamen contrarium hoc etiam casu, vt vnicus sufficiat actus, velle videatur Zerol. in praxi Episcop. part. 1. verb. alienatio, §. 3. in 3. conclus. nisi aduerbium sine, corruptè sit positum pro cum, quod mihi verisimilius est: secus si in prima concessione emphyteutica legitima solemnitas fuit adhibita, & res ita concessa per longissimum illud tempus 40. annorum possessa sunt, quo casu nos loquimur: nemidè quò in primo casu non tantum agitur de inducenda consuetudine, per quam bona mensalia Ecclesiæ perpetuò emphyteuticaria, vel feudalia addantur, vt in ultimo casu, sed etiam de præscribenda

Q

benda folemnitate, alioqui ad quamcumque alienationem rerum Ecclefia neceffaria, vt quafi illa interueniffet, emphyteutica, vel feudalis concessio fuffifit, arg. text. in cap. 1. §. si quis per triginta. tit. 46. §. de feudo fit contentio. lib. 2. feudor. d. cap. illud, de præfcript. D. Barbof. in d. l. 2. num. 172. C. de præfcript. 30. & confequenter in priore illo cafu duo actus fuffeiffi intra tempora legitima requiruntur tam præfcriptionis, quam confuetudini deferuientes, in posteriore verò, quod de fola confuetudine tractatur, vnicus fufficit, vt diximus.

- 4 In text. ibi, si vassallum tuum feudum alienare contingat, &c. Collige ex text. feudum domino irrequisito alienatum amitti, cap. si quis miles tit. 21. de feudo sine culpa non amittendo lib. 1. & cap. denique §. si vassallus tit. 24. qua fuit prima causa beneficij amitt. cap. 1. tit. 28. de vassallo, qui contra constitutionem Lotharij benef. alienauit, cap. 1. §. si quis tit. 52. de prohibita feudi alienat. per Lothar. l. Hifp. 10. tit. 26. part. 4. vbi Gregor. Ducn. reg. 40. Clar. §. feudum quast. 31. cum feqq. Andr. Gail lib. 1. obseruat. 117. num. 1. Gasp. Anton. Thesaur. quast. forens. lib. 1. quast. 53. per tot. Camill. Bortel. in sum. decif. part. 1. tit. 34. a num. 1. vsque ad 66. Henric. Rosenthal de feud. cap. 9. concl. 1. cum feqq. Ioan. Zabarell. Instit. feud. exerc. 8. concl. 4. lit. B. Nicol. Intrigl. de feud. quast. 12. a n. 32. & in emphyteusi dixi ad cap. fin. de locato a num. 3.

- 5 Aduerte quòd licet descendentes, vel proximioribus vltimi feudatarij ius petendi renouationem competat, & ei denegar non debeat eo cafu, quo ob finitam generationem per illius mortem feudum vacauit, iuxta doctrinam glof. & Bart. in l.

- 6 1. §. permittitur ff. de aqua quot. & affluu. nihilominus si vacatio contingat ob culpam, tunc feudum cum omnibus meliorationibus liberè ad dominum redit, vt de eo pro libito difponere valeat, vt per Alex. Trentacinq. var. refolut. lib. 3. tit. de iure emphyt. refol. 5. num. 5. Marefcot. etiam var. refol. lib. 1. cap. 3. num. 10. Intrigl. de feudis quast. 64. num. 4. Ioseph. Ludou. Lucenfi decif. 63. num. 23. & 24. Henric. Rosenthal de feudis cap. 7. concl. 24. numer. 11. in notis lit. N.

- 7 In text. ibi, liberè, si videris expedire, concedas. Aduerte regulam in feudo præfcriptam vt ob alienationem irrequisito domino factam ne dum illud amittatur, fed ad dominum liberè redeat, vt poffit de

- 8 illo liberè difponere, dumtaxat procedere in feudo nouo fide denuo acquifito

ab alienante, vel fimpliciter, quod in forme dicitur, vel apertè pro fe, & liberis, quod dicitur pactionatum, fide expactio & providentia, ad quod illud reduci-
tur, iuxta tradita à Iulio Claro §. feudum 4. 9. num. 6. & quast. 76. num. 2. & à Molin. de Inftit. tom. 2. tract. 2. difput. 473. numer. 2. nempe ideo quod tale feudum acquirens domino præiudicare nequit per alienationem eo irrequisito factam, pofteris autem fuis vt pote de re propria difponens, vtique potest, ex regula text. in l. qua ratione 9. §. hac quoque res, verf. nihil enim ff. de acquir. rer. domin. cum fimilibus: nec proinde pofteriorum etiam requiritur confenfus, vt ipfis alienatio à vaffallo facta præiudicet, prout requiritur fi feudum antiquum efferet ab aliquo, nempe afcendente, feu parente communis agnationis fibi & ei acquifitum, ne alijs liberi fide agnati ab illo descendentes talem alienationem reuocent, quemadmodum conftat ex cap. 1. §. hoc quoque tit. 8. de fuffeiff. feudi lib. 1. & in cap. vnic. tit. 39. de alienat. paterni feudi, & cap. vnic. tit. 49. de eo, qui finem fecit agnato feudi paterni lib. 2. feudor. Clar. §. feudum quast. 41. & 42. Gail lib. 2. obseruat. 49. n. 7. & obseruat. 50. num. 12. Molin. de primog. lib. 2. cap. 10. numer. 71. verf. si verò folam, Ioan. Garc. de expenfis cap. 12. numer. 44. verf. aliud est, Hartman. Piftor quast. iuris lib. 2. 9. 4. cum decem feqq. Henric. Rosenthal de feudis cap. 6. concl. 69. a num. 27. & cap. 7. concl. 7. per tot. & c. 9. concl. 63. cum pluribus feqq. & cap. 11. concl. 1. & 2.

De Pignoribus.

TITVLVS XXI.

SVMMARIVM.

- 1 Pactum legis commissoria in pignoribus reprobatur non folum quando pigvora dantur ex causa mutus, fed ex alijs causis, & debiti.
- 2 Pactum vt si debitum non foluatur statuto tempore pigvum pro eo obligatum creditori pro ipfo debito cadat in folutum, non valet.
- 3 Pactum inter emptorem, & venditorem, vt si intra duos menses pretium rei vendita folutum non fit, res fit inempta, non valet.
- 4 Pactum legis commissoria directis verbis conceptum operatur resolutionem contractum, ipfo iure, & translationem agminis in venditorem absque noua translatione.

Pactum

- 5 Pactum legis commissoria obliquis verbis conceptum non transfert dominium ipso iure,
- 6 Contractu resolutio ex pacto legis commissoriae, tenetur emptor fructus ex re empti perceptos venditori restituere.
- 7 Pactum inter debitorem & creditorem mutuante, vt si non soluerit intra mensem quod talis res, vel domus debitoris sit empti creditori pro debito si nullum erat pignus constitutum, valet.
- 8 Lex commissoria non est improbat generaliter, aut in venditione specialiter, sed tantum in pignoribus, praecipue cessante fraude.
- 9 Pactum legis commissoria in pignoribus ex intervallo appositum non valet.
- 10 Pactum legis commissoria in pignore dato si dos non solvatur viro, fauore dotis valet.
- 11 Dotans eo pacto quod si intra annum non sit perfolutum reliquam dotis, domus quadam esset pro reliquo a. quifita seu data in dotem, valet pactum.
- 12 L. Quamuis ff. de solutio. qui respondent.
- 13 Pactum legis commissoria in pignoribus, vt si debitor infra diem certum pecuniam mutuatam non soluerit, res pignoriata sit empti creditori iusto pretio arbitrio boni viri, valet.
- 14 Intellige quando pactum fit ad tutiorem cautionem debita pecunia, non vero quando venditor cogitur hoc modo vendere propriam rem, quam alioquin non esset venditurus.
- 15 Pactum legis commissoria in pignoribus non formatur iuramento, eo quod usura vitium habet.

C A P. Significante. VII.

- 1 **A**D num. 8. ibi, tale peccatu lege, tale pactu. Ad n. 2. Nota pactum legis commissoriae in pignoribus reprobati non solum quando pignora dantur ex causa mutui, sed etiam ex aliis causis & debitis, ex generalitate huius text. Ita Tiraq. de retractu conuent. ad finem tit. n. 20. Neguzant. de pignor. part. 4. princ. n. 2. vers. primo amplia, Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facultate n. 99. vers. ceterum, & de empt. & vend. c. 18. num. 27. vers. quod in quocunque, Magon. Florent. decis. 23. n. 2. Surd. decis. 248. n. 12. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 3. tit. de pignorib. resolut. 11. n. 3. Gasp. Rodrig. de annuis redditib. lib. 2. q. 2. num. 31. & 32. Card. Mantie. de ratiis & ambig. conuent. lib. 11. tit. 9. n. 11. & tit. 10. n. 12.
- 2 Similiter non valet pactum vt statuto tempore si debitum non solvatur pignus pro eo obligatum creditori pro ipso debito ce-

Barbof. iur. Can. selecta Tom. VI.

dat in solutum, l. Cassella 41. tit. 5. part. 5. vbi Greg. Lop. glos. 2. & l. 12. tit. 13. ead. part. 5. Tiraq. & Neguzant. citatus locis, Con. lib. 3. var. cap. 2. num. 7. Honded. conf. 3. n. 5. part. 3. Surd. decis. 248. num. 11. Cald. Pereira d. verbo sua facultate num. 95. & de empt. cap. 28. num. 27. Gasp. Rodrig. d. q. 2. num. 1. cum seqq. Anton. Fab. in suo Codice lib. 8. tit. 2. 3. de pactis pignor. definit. 1. in princ. Card. Mantie. d. lib. 4. tit. 29. num. 6. & lib. 11. tit. 10. num. 19. Alex. Trentacinq. d. tit. de pignorib. resolut. 11. n. 1. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 12. n. 4. in fine.

Ad num. 3. Nota valere pactum inter emptorem, & venditorem, vt si intra duos menses pretium rei venditae solutum non sit, res sit inempta. l. 1. & 2. & l. si fundus 4. ff. de lege commiss. l. Cassella 37. tit. 5. part. 5. vbi Greg. glos. 3. Anton. Gom. tom. 2. var. cap. 2. n. 30. Cou. lib. 3. var. c. 8. n. 1. Petr. Greg. synagm. luris lib. 25. cap. 17. num. 9. Cald. Pereira in l. si curatorem, verbo sua facultate num. 40. & de empt. cap. 28. num. 20. Morl. comporio luris tit. 9. q. 14. numer. 6. Felician. de censib. lib. 1. cap. 6. num. 1. Card. Mantie. de tacit. & ambig. conuent. lib. 4. tit. 29. num. 2. & 3. Et dupliciter concipi potest, aut verbis directis vt hic & in l. 2. ff. de lege commiss. aut verbis obliquis, vt, vendo tibi fundum, & si intra duos menses non solueris, res reddatur, seu restituatur, Cou. d. n. 1. vers. secundo, Anton. Gom. d. num. 30. vers. item adde, Cald. Pereira d. verbo sua facultate n. 54. Felician. d. x. n. 6. Card. Mantie. d. tit. 29. num. 25. & 26. qui inter haec 4 pacta maximam differentiam continentis 5 quoniam pactum legis commissoriae directis verbis conceptum operatur resolutionem contractus ipso iure, & translationem dominij in venditorem absque noua traditione, & agi poterit rei vindicatione, conditione adueniente: secus vero quando verbis obliquis concipitur, nam tunc non transfertur dominium ipso iure, sed agitur actione ex vendito, vel praescriptis verbis ad obseruantiam contractus. Et resolutio contractus ex pacto legis commissoriae, tenetur 6 emptor fructus ex re empti perceptos venditori restituere l. si fundus 4. ff. de lege commiss. Petr. Greg. d. cap. 17. n. 10. Cald. Pereira d. verbo sua facultate n. 50. vers. ult. Felician. d. cap. 6. num. 5. Card. Mantie. d. tit. 29. num. 27. Gutier. de gabell. quast. 10. num. 13. in med. Sigism. Scacc. de commerc. §. 1. q. 1. n. 483. vbi ampliat etiam pactum esse conceptum verbis obliquis, seu in flexis, & §. 1. quast. 7. p. 2. ampl. 12. num. 4. vers. primus casus. Venditor tamen tenetur emptori sumptus factos in eorum collectione restituere Greg. Lop. l. 39. glos. 6. tit. 5. part. 5.

Q 2 Valeat

- 7 Valet quoque pactum inter debitorem, & creditorem mutuam, ut si non soluerit intra mensem, quod talis res, vel domus debitoris sit empta creditori pro debito si nullum erat pignus constitutum; quia lex commissoria non est improbat generaliter, aut in venditione specialiter, sed tantum in pignoribus. Ita Crau. *conf. 3. 27. num. 4.* Anton. Fab. *de errorib. pragmat. decad. 21. error. 3. num. 5.* & in suo *Cod. lib. 8. tit. 23. de pactis pignori definit. 2. num. 3.* ubi dicit ita Senatam Sabaudiensem iudicasse, Auendum. *de censib. cap. 90. num. 6. in fine.* Cardin. Mantie. *lib. 1. tit. 10. num. 8. & 30. vers. quamobrem, usque ad fin. præcipue cessante fraude & simulatione, quæ ex qualitate personarum, & ex vero rei venditæ, vel in solutum datæ valore, & quantitate debiti, pro qua res fuit vendita, vel in solutum data faciliè comprobabitur.* Quicquid in contrarium teneant Cou. *d. cap. 2. num. 8.* Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate n. 99. vers. ex his, & de empt. c. 11. num. 21. & c. 28. n. 36.* Surd. *decis. 248. d. n. 9.* Alex. Trentac. *d. resol. 11. n. 11. vers. 11.*
- 9 Ad n. 4. Illa verior est, & tenenda opinio quod pactum legis commissoriæ in pignoribus ex intervallo appositum non valet, quia contrarium tenere, esset aperire viam fraudibus, ita Tiraq. *de retractu comment. in præfat. n. 7. & 8. & ad finem tit. n. 136.* Cou. *lib. 3. var. c. 2. n. 8. vers. tertio, Pinel. in rub. C. de rescind. vendit. p. 2. c. 1. n. 30. & 32.* Menoch. *remed. 5. ad p. n. 43.* Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate n. 103. & de empt. c. 11. n. 19. & c. 28. n. 29. & 30.* Gasp. Rodrig. *de annuis redditib. lib. 2. q. 2. n. 22.* Anton. Fab. *d. decad. 21. error. 2. n. 13. cum seqq. & d. tit. de pactis pignori definit. 1. n. 5.* Camill. Borrell. *in sum. decis. p. 1. tit. 60. num. 267. & 270.* ubi nec quoad excipiendum valere inquit, Alex. Trentacinq. *d. resol. 11. n. 13.* Quicquid teneant Neguz. *de pignori art. 4. princ. n. 6.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 175. n. 210.* Card. Mantie. *d. tit. 10. n. 2. cum seqq.*
- 10 Ibid. ibi. An autem favore dotis, &c. Pactum legis commissoriæ in pignore dato, si dos non solvatur viro, favore dotis valet. Ita Greg. Lop. *l. 41. glo. 4. vers. sed an favore dotis tit. 5. part. 5. Feder. Solis de dote lit. P. num. 11.* Surd. *decis. 248. num. 13. vers. sed Bald. Novell. Gasp. Rodrig. d. q. 2. num. 45. cum seqq.* Card. Mantie. *d. tit. 10. n. 37. qui licet n. 38. & 39.* pro contraria opinione plura expendat, in fine tamen dicit n. 39. cum hac transit si pignus non excedit debitam quantitatem dotis, & interesse quod maritus paritur ipse sustinendis oneribus matrimonij, quia in dote cessat ratio prohibitionis, Cald. Pereira *d. verb. sua facilitate n. 104.* ubi elevat quæ-

stionem de muliere vidua dotatæ eo pacto quod si intra annum non sit persolutum reliquum dotis, domus, quam vidua inhabitabat, esset pro reliquo acquisita, seu data in dorem filiz, & de empt. c. 11. n. 20. & cap. 28. n. 42. & 43. ubi refert quæsemel habuisse in factis, Alex. Trentacinq. *d. resol. 11. n. 9.* Et ad tex. in l. quamvis ff. de solut. qui pro contraria opinione multum virget, respondent Cald. Pereira *d. verbo sua facilitate n. 106.* & Gasp. Rodrig. *d. q. 2. d. num. 57.*

Ad n. 5. Nota valere pactum legis commissoriæ in pignoribus, ut si debitor infra diem certum pecuniam mutuam non soluerit, res pignoriata sit empta creditori iusto pretio arbitrio boni viri, *glos. in l. si fundus §. fin. ff. de pignorib. C. pol. caut. 2. 41.* Neguz. *de pignorib. p. 4. princ. n. 6.* Parlad. *in sexagiesim. differ. 57. n. 6.* Farin. *in praxi crimin. p. 5. q. 175. n. 211.* Alex. Trentacinq. *var. resol. lib. 1. tit. de pignorib. resol. 11. n. 14.* Cald. Pereira *in d. l. si curatorem, verbo sua facilitate n. 95. & 99.* ubi in mutuo non habere locum dicit, & cum sequitur Gasp. Roder. *d. lib. 2. q. 2. n. 19.* qui ultra plures alios in collect. citatos, tenent hanc opinionem accipiendam, & intelligendam esse quando pactum sit ad tutiorem cautionem debitæ pecuniæ, non verò quando actum est inter contrahentes quod venditor teneatur vendere propriam rem, quam alioquin non esset venditurus, nam isto casu pactio usuraria esset, sequitur Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quest. 7. p. 2. ampl. 10. sub num. 89. vers. confirmatur hac opinio, & vers. tamen inveniet.* Et procedit principalis resolutio licet non dicatur in pacto quod vendit pro iusto pretio dummodo non dicat pro debito, nam intelligitur quod vendit pro iusto pretio, Neguzant. *d. n. 6. in fine.* Cald. Pereira *d. n. 95. vers. prima igitur, & de empt. c. 28. num. 28.* Alex. Trentacinq. *d. resol. 11. n. 15.* Farin. *d. q. 175. n. 212. & alij.*

Ad n. 8. Quod pactum legis commissoriæ in pignoribus si fuerit iuramento firmatum validum sit, probat *glos. in præfati, & pro ea plures allegat Surd. decis. 248. num. 6.* Scraph. *de privilegiis iuram. prius. l. 13.* Sed probabilius est pactum huiusmodi non firmari iuramento, at iurantem propter iuramentum teneri ad pacti observationem. Ita Neguz. *de pignori. p. 4. princ. n. 3. & 4.* dum dicit iuramentum non confirmare pactum, licet debeat servari, Cou. *in c. quamvis pactum p. 3. §. 3. n. 3.* dū tenet iuramento minime confirmari, quia reprobatur est in odium creditoris ex eo quod usura vitium habet, autier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 33. numer. 2. vers. sed adverte, Perez in l. 1. tit. 2. lib. 8. Ordin. col. 41. vers. quod autem, Card. Pereira d. verbo sua facilitate n. 95.*

n. 95. *vers. quod verum est, & nam. 99. ubi tenet quod debitor non incurrit periculum, etsi iuramentum non obseruet, quia creditor tenetur illud relaxare, Surd. decif. 248. num. 21. Morl. in compo. iuris tit. 9. de contrah. empt. q. 14. num. 7. vers. usque adeo, Mechaq. de success. creat. §. 28. num. 47. Gasp. Rodrig. d. lib. 2. q. 2. num. 34. Beninchen. in addit. ad Seraphin. priuil. 131. num. 1. & 2. Camill. Borrel. d. p. 1. tit. 60. num. 264. Cardin. Mantic. d. lib. 11. tit. 9. num. 13. Anton. Fab. de error. pragmat. dec. 21. error. 8. num. 3. ubi quod iuramentum valet & omnimodo seruandum est ad periurij crimen euitandum, pactum verò non confirmari, & ipse conatur probare quod nec iuramentum valet, contra quem tenet Fachin. controu. lib. 10. c. 73.*

lib. 3. tit. de pignorib. resol. 7. n. 4. Gaito de credito p. 4. ques. 11. n. 20. 40. cum seqq.

S V M M A R I V M.

- 1 *Pactum de fructibus ex pignore perceptis non computandis in sortem non valet.*
- 2 *Reditus quando virtute contractus illiciti percipiuntur, ipso iure sorti imputantur, & eam extinguunt.*
- 3 *Cambium quando constituitur contra formam iuris, & Motus Pij V. interesse ex eo perceptum restitui, & sorti imputari debet.*

C A P. Cùm contra. VI.

AD n. 4. in fine. De fructibus cum sorte computandis perceptis ex iuribus, quæ data erant in pignus, ultra citatos in collect. vide l. Castel. 2. tit. 13. pari. 6. ibi. *Pero quelquier que esquilme à desfructe desfructus cosas sobredichas, el que las tubiere à penos, tenudo es de lo desfructe de aquello que dio sobre aquellacosa empeñada, o de lo dar al señor de lacosa, Neguzant. de pignorib. 5. p. princ. memb. 5. per tot. Lup. de vsur commento 3. §. 6. num. 135. Quod procedit etiam si pactum expressum interfuerit quod creditor fructus lucretur, quia sicut non valet pactum de vsuris percipiendis, ita nec de fructibus ex pignore perceptis non computandis in sortem. Abb. per tex. ibi in cap. 1. not. 1. de vsur. Surd. conf. 194. num. 14. vol. 1. Quando enim redditus virtute contractus illiciti, & à legibus reprobati percipiuntur, ipso iure sorti imputantur, & eam extinguunt, ut in contractu census probant Surd. decif. 328. latè Testay alleg. 6. n. 313. & seq. & alleg. 14. 2. num. 66. Gasp. Rod. de annuat. reddit. lib. 1. quest. 9. num. 14. Larata conf. 90. n. 67. Gutier. pract. lib. 2. q. 176. n. 6. vers. si autem contractus, Salas de censib. dub. 23. num. 4. vers. ratio verò. pag. 448. Cenc. eod. tract. p. 2. cap. 2. q. 4. art. 7. num. 5. pag. 171. Manent. de contract. libellar. quest. 6. num. 37. Cancer. var. resolut. lib. 2. cap. 13. numer. 42. in 2. edit. Rota apud Mangil. post suum tract. de subhaftat. decif. 74. & seq.*

Et in cambio contra formam Motus Pij V. aut contra dispositionem iuris, & absque requisitis necessariis ad illud constituendum reale, & verum quod interesse ex eo perceptum restitui, & sorti imputari debeat, tenent Cauale. decif. 2. n. 32. p. 2. Peguera decif. 33. in fine. Carol. Tapia ad iur. Regni lib. 4. tit. de camb. ad pragmat. 1. numer. 31. Paschal. de patria potest.

S V M M A R I V M.

- 1 *Hypotheca competit in bonis Prælati pro mala administratione bonorum Ecclesiæ.*
- 2 *Prælati est tutor Ecclesiæ, & facit in eius bonis quod tutor in bonis minoris.*
- 3 *Ecclesiæ non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia causa quam administrationis.*

C A P. Ex litteris. V.

AD num. 10. Quod competit hypotheca in bonis prælati pro mala administratione bonorum Ecclesiæ, ultra citatos in collect. docent Neguzant. de pignor. p. 2. princ. memb. 4. num. 120. & seq. Escob. de ratiocin. cap. 39. num. 13. vers. sed prædictus non obstantibus, Marc. Anton. Genuens. in pract. eccl. q. 138. n. 3. Iulian. Viuian. in pract. iur. patron. p. 1. lib. 2. cap. 5. n. 54. Alvarez de priuileg. miserab. personar. q. 8. num. 36. latè Noguero. allegat. iuris tom. 1. alleg. 1. num. 91. Et rationem reddit, quia Prælati est tutor Ecclesiæ, & facit in eius bonis, quod tutor in bonis minoris, ex Neguf. de pignor. p. 2. memb. 4. n. 120. Escobar. de ratiocin. cap. 39. n. 13. Card. mantic. de tacit. & ambig. conuent. lib. 1. tit. 16. num. 21. Nouar. de priuileg. miserabil. personar. priuileg. 107. in 2. edit. Et idem Noguero. citatus loco num. 96. adducit quod cum hæc materia tacite hypothecæ introducendæ sit stricta, & non extensibilis, Ecclesiæ non habet tacitam hypothecam contra bona Prælati pro debito contracto ex alia causa quam administrationis, & citat Alex. Trentacinq. var. resolut. Barbof. iur. Can. selecta Tom. VI.

182 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan

p. 1. cap. 8. n. 238. Muta decif. 52. num. 18. & 24. Stephan. Gratian. difcept. forens. cap. 387. num. 18.

C. concl. 166. num. 1. & concl. 174. num. 1. & concl. 175. num. 8. Ceuall. commun. quæst. 408. num. 5. plures refert Castill. de usufructu c. 18. n. 11.

S V M M A R I V M.

- 1 Cautio ab usufructuario præstanda, de utendo arbitrio boni viri, requiritur pro forma, & non sufficit iuratoria.
- 2 Cautio iuratoria sufficit quoties ob pauperem satisfactionem cum fideiussoribus vel pignoribus præstari non potest.
- 3 Debitor ut dilatione concessa gaudere possit, si fideiussorem ob pauperem inuenire non potuit, præstando iuratoriam cautionem, dilatione remissa satisfactione fruatur.
- 4 Satisfactio omnino requiritur ubi iuratoriæ ob aliquam aliam quam paupertatis causa concessa est.
- 5 Fideiussorem inuenire difficile in quolibet reputatur, in paupere vero impossibile.
- 6 Cautionis fideiussoria præstanda impotentia probatur partis iuramento, quo se credere asseneret de facili fideiussorem inuenire non posse.
- 7 Fideiussorem quod debitor non inueniat, sufficit probare per ipsius debitoris iuramentum, nisi creditor in eadem, vel maiori egestate sit.
- 8 Debitor non admittitur ad beneficium cessionis bonorum contra creditorem in pari, seu maiori egestate existentem.
- 9 Beneficium ne quis conueniatur ultra quam facere potest non conceditur contra existentem in pari, vel maiori egestate.

C A P. Cùm constet. VIII & ult.

AD num. 4. Pro exornatione conclusionis, quod scilicet cautio ab usufructuario præstanda de utendo arbitrio boni viri requiritur pro forma, nec cautio sufficiat iuratoria, adde Ari. Pinel. in l. 1. p. 2. n. 75. C. de bonis mar. Cavalcan. de usufructu l. 1. n. 146. & 150. cum segg. Anton. Gabr. commun. opin. lib. 5. tit. de usufructu concl. 1. n. 1. cum seg. Cornel. Benincas. de paupert. spec. 7. in ultim. volunt. num. 13. Octavian. Olasch. Pedem. decif. 152. num. 1. Gutier. in l. nemo potest num. 299. Suid. decif. 141. num. 1. cum segg. Paul. Emil. Gall. de except. except. 15. alias 2. tit. 4. p. 2. numer. 93. cum segg. Card. Tusch. præct. concl. lit.

Ad num. 11. Quod iuratoria cautio sufficiat quoties ob pauperem satisfactio cum fideiussoribus vel pignoribus præstari non potest, probat text. in auth. generaliter C. de Episcop. & cleric. l. omnes 31. §. in hac autem inclyta C. eodem. aurb. ut nullis iudicium §. si vero crimen, gloss. verbo quam potest per tex. ibi in cap. per vestras de donat. inter virum, & verbo idonea in cap. Oduardos, de solut. & verbo idonee in cap. 2. de usur. lib. 6. & etiam verbo idonee in cap. felices §. cum autem de pen. eod. lib. Cornel. Benincas. de paupert. spec. 8. in iudic. num. 34. & spec. 7. in ultim. volunt. n. 12. cum segg. Anton. Grauat. ad Vestr. in præct. lib. 4. cap. 4. de dolo & contum. num. 27. in fine, verbo paupertas Tiraq. de retract. lig. tit. 1. §. 1. gloss. 18. num. 46. Sebast. Medices de casib. fort. p. 2. q. 4. num. 23. Perez in l. 12. verbo confradores tit. 1. lib. 4. Ordinam. Octavian. Olasch. decif. 70. num. 2. Auiles ad cap. 6. Prator. verbo pobres num. 11. Vincent. de Franch. decif. 317. num. 8. Suid. decif. 141. num. 7. cum segg. & conf. 68. num. 7. Petr. Pech. in tract. de ture litendi q. 11. prime. num. 11. Petr. Ruiz. Lituan. decif. 4. num. 289. Seraph. de privileg. iuram. princ. lib. 18. num. 1. & 37. Anton. Sola ad consil. Saband. tit. de appellat. gloss. 16. num. 3. & tit. de conclus. in causa gloss. 1. num. 12. Gutier. in d. l. nemo potest num. 292. cum seg. Ceuall. commun. q. 66. n. 7. Vincent. Mancin. de iuram. p. 4. effect. n. 149. n. 14. D. Barbof. in l. d. iuratio 8. §. interdum num. 26. vers. ultimo ad complementum, & numeris segg. Carol. de grassis de except. ad stat. exclud. omnes except. except. 222. n. 118. & 119. Farin. in praxi crimin. q. 107. n. 38. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 2. tit. 30. definit. 4. num. 5. & lib. 3. tit. 2. defin. 2. Antonin. Henricq. de fideiussor. c. 18. n. 87. Pyrrh. Mäur. eod. tract. part. 1. princip. in prælat. sect. 3. c. 25. alias 34. num. 1. cum segg. Camill. borrel. conf. 54. num. 9. Marta voto 158. numer. 8. Marin. Giurba decif. 4. numer. 14. Alex. Raudens. conf. 6. numer. 17. lib. 1. And. Fachin. controuers. lib. 12. c. 63. Alexand. Trentacing. var. resolut. lib. 1. tit. de verbor. signific. resol. 3. numer. 13. Sanch. de matrim. lib. 10. disput. 18. quæst. 2. numer. 18. Impotentia enim liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiussores, & facit sufficere cautionem iuratoriæ, auth. generaliter C. de Episcop. & cleric. §. d. hodie, Instit. de satisf. l. Auiles ad c. 6. Prator. verb. pobres n. 11. Perez l. 12. verbo confradores tit.

tit. 11. lib. 4. *Ordin. Ceuall. commun. q. 66. n. 7.*
Guier. in l. nemo potest n. 292. & seq. ff. de le-
gat. 1. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 23. n. 43. &
q. 107. n. 38. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 18.
n. 8. Idem in debitor v. dilatione concessa
g. audere possit, si fideiussorem ob pauper-
tatem inuenire non potest, quia praestita iu-
ratoria cautione, dilatio, remissa fadilida-
tione fructur, Greg. Lop. l. 33. verbo fradotes
tit. 18. part. 3. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 1. tit.
9. definit. 10. circa fin. vers. si cauere nullo modo
velit, D. Barbof. d. 5. interdu n. 27. Farin. in
praxi crimin. q. 29. n. 30. Nicol. Genoa de pri-
uata script. tit. de annali & quinquen. dilat. n.
31. cum segg. Et licet hoc in casu iuratoriā
cautionem non sufficere tenuerint aliqui,
inter quos Anton. Hering. de fideiuss. cap. 5. n.
132. Pyrrh. Maur. eod. tract. p. 1. princ. in pral.
3. particula & sectionis cap. 2. alias 11. num. 2.
4 & c. 25. alias 34. num. 22. Intelligi tamen de-
bent ubi moratoria ob aliquam aliam quā
paupertatis causam concessa est, quia tunc
facilitatio omnino requiritur, secus si pau-
peritatis ratione, ob quam fideiussorem in-
uenire non potest debitor, quia iuratoria
sufficit cautio. Ita Gregor. Lop. citato loco,
Cornel. Benincas. de paupert. spec. 8. in iudic.
num. 34. Bald. Nouell. de dote p. 8. priuil. 12.
Ioseph. Ludou. decif. 63. num. 9. Marchef. de
commiff. p. 1. cap. 1. §. 1. de commiff. super dilat.
morat. d. num. 11. Farin. d. num. 30. Vincent.
Carot. de remed. contra prouid. sentent. except.
168. num. fin. Carol. de grassis except. 32. num.
119. Alex. Trentacinq. var. lib. 3. tit. de solut.
resol. 1. num. 9. Pyrrh. Maur. d. c. 25. alias 34. n. 13.
Luc. Math. Apicel. in tutam. pauperum tit. 2.
de moratoria Principum. num. 11. & ibi eius addit.
n. 492. & in tract. de donat. p. 1. c. 2. q. 7. Garc.
Matrill. in comment. ad indulta general. c. 46.
num. 20.

5 Ratio est, quia inuenire fideiussorem dif-
 ficile in quolibet reputatur. *glos. verbo qui-*
bis in l. 3. §. quamuis, ff. si cui plusquam per leg-
fa. cid. Guier. in d. l. nemo potest n. 193. Ceuall.
commun. q. 66. n. 5. Mari. Giurb. decif. 4. n. 9. in
paupere velo impossibile penē, magna
enim difficultas impossibilitati compar-
atur, Surd. decif. 141. n. 9. & 10. Mari. Giurb. d.
decif. 4. n. 9. & 10. Pyrrh. Maur. de fideiussor p. 1.
in pralud. sect. 3. cap. 25. alias 34. num. 8.
& 9.

6 Ad probandam impotentiam fideiussor-
 is cautionis praestandae sufficit partis iura-
 mentum quo se credere asseueret de facili
 fideiussorem inuenire non posse, vt probat
 tex. in d. a. o. b. generaliter C. de Episcop. & cler.
 ibi, *testis sacrosanctis Euangelii affirmabit se fi-*
deiussorem dare non posse, &c. & resoluunt
Benincas. d. spec. 9. in iudic. n. 15. Clar. §. fin. q.

46. n. 15. Franc. Becc. conf. 1. num. 18. Cott. in
 memorab. verbo iuramentum, Seraph de priuil.
 iuram. priuil. 18. in fine, Olfach. d. decif. 60. n. 6.
 Surd. decif. 141. n. 11. Frecc. de praf. instrum. p.
 9. q. 6. m. 2. Carol. de grass. in tract. de except.
 except. 32. n. 120. cum segg. Ioan. Bapt. Costa
 de remed. subsidiar. remed. 58. num. 11. Giurb.
 decif. 4. num. 34. Pyrrh. Maur. d. p. 1. in pral. 3.
 partis. & sect. cap. 25. alias 34. num. 4. Sanch.
 de matrim. lib. 10. disp. 18. q. 2. n. 38.

Et in materia concedendae dilationis ad 7
 soluendum quod fideiussorem debitor non
 inueniat, per ipsius debitoris iuramentum,
 cui statur, probare sufficit, tenent Clar. d. q.
 46. n. 15. Anton. Scapp. de iure non scripto
 lib. 5. cap. 74. num. 5. Camill. Borrel. in sum.
 decif. p. 1. tit. 60. de iuram. num. 219. & 220.
 Maurit. Apicella in addit. ad patrem in tutam.
 mine pauperum tit. de moratoria Principum n.
 492. nisi creditor in eadem, vel maiori ege-
 state sit, Anton. Fab. d. definit. 20. vers. si con-
 tra pauperiorem, Anton. Thefaur. decif. 186. n.
 7. Ofsuald. Hilliger. ad Donell. enucleat. lib. 22.
 cap. 9. lit. M. col. 27. in princ. vt in simili, quod 8
 ad beneficium cessionis bonorum contra
 creditorem in pari seu maiori egestate ex-
 istentem debitor non admittitur, latē math.
 Apicel. in tutamine pauper. tit. 1. de quinquen-
 nali dilat. num. 60. & tit. 4. de cessione bonor. n.
 69. Et quod similiter beneficium ne quis 9
 conueniatur ultra quam facere potest, non
 concedatur contra existentem in pari, vel
 maiori egestate, resoluunt Cou. in reg. posses-
 sor p. 2. §. 2. num. 4. vers. hinc etiam deducitur,
 Padil. in l. si praeser. num. 8. C. de seruit. & aqua,
 Brun. de cess. bonor. p. 4. princ. q. 20. num. 30.
 Auiles ad cap. 18. Prator. verbo qual conuenga
 num. 7. post vers. his & aliis, Guier. de iuram.
 confirm. p. 3. cap. 15. num. 4. Surd. de alim. tit. 1.
 q. 78. num. 34. cum segg. D. Barbof. in l. mari-
 tum num. 46. vers. quarto principaliter. ff. soluto
 matr. marc. Anton. genuen. in praxi Archiep.
 Neapol. cap. 3. num. 14. Ioan. Bapt. Costa de re-
 med. subsidiar. remed. 28. num. 7. Ofsuald. in Do-
 nell. enucleat. lib. 27. cap. 9. lit. O. in annos. math.
 Apicell. in tutam. pauper. tit. 4. de cessione
 bonor. num. 19. vers. idem dicimus. & num. 29.
 Steph. gratian. discept. forens. cap. 799. num. 8.
 & 9.

DE FIDEIUSSORIBUS.

De Fideiussoribus.

TIT. XXII

SVMMARIVM.

1 Ecclesia non tenetur ex mutuo nisi ex parte
 mutuantis

Q 4

- mutantis probetur verſum fuiſſe in eius vtilitate.
- 2 Procedit quæſtus Prælatus & Capitulum recipere mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ.
- 5 Verſio mutui in vtilitatem Eccleſiæ quibus modis, & coniecturis probetur, remiſſiue.

CAP. Quod quibuſdam. IV.

AD num. 8. Quod Eccleſia non tenetur ex mutuo, niſi ex parte mutantis probetur verſu fuiſſe in eius vtilitatem, præter citatos in collect. reſolunt Rodoa. de rebus Eccleſiæ in rub. an & quando ex mutuo obligetur Eccleſia q. 4. num. 1. Rebuff. de alienat. rerum Eccleſ. num. 39. Cou. lib. 2. var. cap. 17. num. 3. Mafcard. de probat. concl. 1165. num. 3. Mozz. de contrahib. tract. de mutuo, ſir. quomodo deficiat, ſeu reſoluatur mutuum num. 7. Matien. l. 22. gloſ. 2. num. 2. tit. 11. lib. 5. Recopil. Auend. de cenſib. c. 64. num. 5. Felician. Solis eod. tract. lib. 2. c. 3. n. 9. & in append. c. 3. n. 7. verſ. vlt. Gaſp. Roder. de annuiſ reddit. lib. 1. q. 14. num. 33. & 34. Alex. Trentacinq. var. reſol. lib. 2. tit. de actionib. reſol. 1. num. 1. Card. Mantica. de tacitu & ambig. conuent. lib. 8. tit. 6. num. 13. & tit. 12. num. 4. & 15. & tit. 13. n. 16. verſ. vnde cum aliis, Scraph. decif. 366. num. 3. Matth. Coler. de proceſſib. execut. p. 1. cap. 10. n. 28. & 29. Fachin. controuerſ. iur. lib. 2. cap. 77. lit. A. & cap. 78. lit. D. Marcel. Cala de modo articulandi, & probandi num. 675. Stephan. Gratian. diſcept. forenſ. tom. 1. cap. 45. num. 1. & c. 94. num. 46. & c. 196. n. 8. & 9. Alphoſ. Narbona l. 25. gloſ. 10. num. 18. & 24. tit. 21. lib. 4. Recop. Azori. inſtit. moral. p. 3. lib. 7. c. 3. q. 6. Leſſi de luſſit. lib. 2. cap. 20. de mutuo dub. 2. num. 12.

2 Ad num. 9. Procedit licet Prælatus, & Capitulum recipere mutuum ſi per ſolutionem deueniendum eſſet ad diſtractionem bonorum mobilium pretioſiorum, vel immobilium Eccleſiæ, vt ultra citatos docent Matienſ. d. gloſ. 1. num. 5. Marcel. Cala d. loco num. 675. verſ. nota tamen vnum ſol. mihi 459. Alex. Trentacinq. d. reſol. n. 5. vbi dicit principalem conſiſſionem, videlicet ex mutui contractu Eccleſiam non teneri, habere locum quando pro ſatisfactione oportet perſeuerare ad diſtinctionem rerum immobilium, ſecus verò ſi poteſt ſatisfieri creditorum de fructibus.

3 Ad num. 18. De modis, & coniecturis, quibus probari poteſt verſio mutui in vtili-

tatem Eccleſiæ? vide Card. Mantica. d. lib. 8. tit. 14. & 15. Fachin. d. lib. 2. c. 46. Hecht. Felici. in tract. de ſociet. c. 31. d. n. 29. Gaſp. Roder. de annuiſ reddit. lib. 1. q. 14. num. 31. Rot. apud Ludou. Cenci. poſt ſuum tract. de cenſib. decif. 29. num. 3. vbi dicit quod verſio in cauſam expreſſam probatur coniecturis, & præſumptionibus, Azueu. d. l. 6. n. 7. tit. 2. lib. 1. recop. Montan. de tutel. c. 33. n. 117. cum ſeqq.

DE DONATIONIBUS

De Donationibus.

TIT. XXIV.

Ad Rubricam.

AD num. 4. Hanc Azonis definitionem, qui donationem dicit eſſe rei licite nullo iure cogente mera liberalitate factam collationem, ſequi videntur Anton. Gom. var. tom. 2. cap. 4. n. 1. Sebaff. Medices de definit. p. 2. c. 54. Mozz. de contrahib. tract. de donat. in princ. num. 3. Azueu. in rub. n. 1. tit. 10. lib. 5. Recop. Matien. l. 1. gloſ. 2. n. 1. eod. tit. 10. Anton. Faber in ſuo Codice tit. de inoff. donat. definit. 6. num. 13. Mendoza de pactu lib. 3. c. 3. q. 3. n. 16. Mieres de maior. p. 1. q. 22. num. 177. Cardoſ. in praxi iudicum verbo donatio num. 1. Caſtill. controuerſ. lib. 5. cap. 89. num. 19. Camill. Borrel. in ſum. decif. p. 3. tit. 8. n. 87. & tit. 10. n. 15. & 7.

SUMMARIUM.

- 1 Donatio propter ingratitudinem donatarij renouari poteſt.
- 2 Ingratitudinis in deteſtationem qui ſemp̄r rinent referuntur.
- 3 Ingratitudo diſplicet Deo, & dicitur hoſtis gratiæ, & inimica ſalutis.
- 4 Maioratus per viam donationis facti inſtitutio poteſt renouari ſi ingratitudo aduerſus inſtituentem ſit commiſſa.
- 5 Beneficiarius ſi ingratus fuerit illi, qui contrahit gratiam, amittit beneficium niſi neceſſitate officij ſcribat, aut agat pro valde coniunctis.
- 6 Vaſallus ingratus ſeudo primatur.
- 7 Dos à patre data propter ingratitudinem non poteſt renouari.
- 8 Donatarius ſi ob ſuimet paupertatem donatori egenti ſubuenire non poteſt, ob id donatione priuari non poteſt.
- 9 Filius pauper patrem alere non tenetur.
- 10 Pauper alium pauperem alere non tenetur.

- 11 *Victum suum arctare quis non debet ut alium alar.*
- 12 *Donatio reuocatur ex gravi iniuria verbalis facta donatori.*
- 13 *Ius reuocandi donationem ex causa ingratitudinis non transit ad heredes.*
- 14 *Donator si signauerit causam ingratitudinis, ad eius heredes transit ius reuocandi donationem.*
- 15 *Donator contra heredes donatarij agere non potest propter ingratitudinem à donatario commissam, si eo viniente de ea non fuit conquisitus.*

C A P. Propter, fin.

1 **A**D num. 2. Pro exornatione principalis conclusionis huius tex. quod scilicet donatio propter ingratitudinem donatarij reuocari potest, ultra citatos in collect. vide Mandof. *in tract. de ingratitud. cap. 121.* Donel. *enclaus. comment. lib. 14. c. 27.* Castill. *controuer. lib. 3. c. 10. n. 59.* Card. Tusch. *pract. conclus. lit. D. concl. 711. à n. 1.* Camill. Borrel. *in sum. decif. p. 3. tit. 12. de reuocand. donat.* Aluarez de *privileg. pauperum p. 1. quæst. 42. num. 10.*

2 **A**D n. 3. In detestationem huius vitij ingratitudinis, ultra citatos plura cumulant, Palat. Rub. *in rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 78. n. 18.* Surd. de *aliment. tit. 6. q. 2. n. 11. & q. 37. num. 9. & tit. 8. prinil. 65. num. 10.* Seraph. de *privileg. iuram. prinil. 33. num. 86.* vbi multa specialia refert quæ statuta sunt contra ingratos, Mozz. de *contract. tit. quomodo annulletur, vel reuocetur donatio, num. 21.*

3 **A**D num. 4. Adde S. Bernard. *super Cantic.* ita dicentem. *Ingratitudo est hostis gratie, inimica salutis, quoniam nihil ita displicet Deo quemadmodum ingratitudo, &c.* Seneca de *benef. lib. 4. ibi. Pro se fugienda est res ingratum esse, quoniam nihil aique concordiam humani generis dissociat, ac distrabit quàm hoc vitium, &c.* Plura adducit Aluarez de *privileg. pauperum p. 1. q. 42. à princ. vbi num. 2. in fine* dicit inter alia, quæ à iure contra ingratitudinis vitium constituta sunt, eam maximè vigere penam, ut ingratus beneficij accepti amissione puniatur.

4 **A**D num. 5. De maioratu si per viam donationis sit factus, & ingratitudo aduersus instituentem sit commissæ, vide præter citatos Micr. de *maior. p. 1. q. 22. n. 191. cum seqq.* Spin. *in speculo testam. glof. 20. num. 57. vbi refert Tiraq. Gom. Peraltam, & Mench.*

5 **A**D num. 6. De clerico instructo iudicè, vel scribentem contra suam Ecclesiam quæ tanquam ingratus potest beneficio suo pri-

uari, vide Ludou. Roman. *conf. 459. per tot. & ibi eius addit. num. 1. lit. A. verb. concludo quod sic, quem sequuntur Card. Tusch. pract. conclus. lit. l. concl. 132. Aluarez d. q. 42. num. 11.* Mandof. *in tract. de ingratitud. cap. 70. vbi ex Innoc. & Abb. limitat si ex necessitate officij scribat, vel si agat pro valde coniunctis.*

AD num. 12. De vasallo ingrato, qui 6 feudo priuari potest, agunt Mandof. *d. tract. de ingratitud. c. 62. vbi c. 139.* causas ingratitudinis refert, quæ respectu vasalli considerari possunt, Camill. Borrel. *d. sit. 10. n. 14.* Aluarez *d. q. 42. n. 8.*

AD n. 16. De dote à patre data, quæ propter ingratitudinem non potest reuocari, præter citatos in collect. vide Boër. *decif. 27. num. 3.* Matienf. *l. 1. glof. fin. num. 3. tit. 6. lib. 5. Recop. micr. de maior. p. 1. q. 22. num. 196. & num. 199.* Gutier. de *iuram. confirmat. p. 1. c. 10. num. 4.* Pinel. *in l. 1. C. de bonis mat. p. 3. n. 62. illat. 32. vers. sed contra, Ceuall. commun. q. 73. num. 5.* nisi respectu vxoris soluto matrimonio, Pinel. *citato loco, matienf. d. l. 1. glof. fin. num. 3. vers. sed quoad mulierem, Mieres d. q. 22. n. 197. & 198.* Cancer. *var. p. 3. c. 2. de inuentur. num. 222.* vbi tradit priuilegia, quæ conceduntur rei gestæ fauore alicuius matrimonij, cessare soluto eo per mortem viri sine liberis, Angul. *in l. 1. tit. 6. de meliorat. lib. 5. glof. 10. num. 2.* Ceuall. *d. q. 73. n. 6.* Fontanel. de *pactis nupt. claus. 4. glof. 28. num. 12.* vbi n. 18. intelligit hoc non procedere si antequam de ingratitudine donator conquiretur, mulier secundas contraxerit nuptias, & eandem dotem viro tradiderit.

AD n. 17. *in fine.* Limita denique quando 8 donatarius ob suimet paupertatem donatori egenti subuenire non potest, ut per Surd. de *aliment. tit. 1. q. 48. num. 34. cum seqq. qui tit. 7. q. 28. num. 4. cum seqq.* idem dicit de liberto, qui patrono ob paupertatem de necessariis non prouidet, & q. 29. idem comprobat in seruo quoad dominum de iure saltem Canonico, & in terris Ecclesiæ, & ibidem num. 10. agit de filio quoad patrem, quem alere non teneri filium pauperem resoluit, & eod. tit. 7. q. 8. per tot. idem in patre quoad filios, & q. 30. à n. 2. & q. 31. per tot. de vasallo, vel subdito quoad dominum agit. Quod 10 omnium euidentis ratio est, quia pauper alium pauperem alere non tenetur, ab obligationeque alendi aliàs subsistēte paupertas eximit l. *pen. in fine, & l. si quis à liberis §. §. fin. ff. de liber. agnos.* Charitas namque bene ordinata à se ipso incipit, ut in omnium ore versatur l. *Præf. C. de seruit. & aqua*, cum ibi per me notatis. Nec victum 11 suum arctare quisque debet, ut alium alar, Nat.

186 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

Narr. conf. 387. num. 8. Surd. d. tit. 7. q. 8. n. 9. & q. 29. in princ. ante num. 1. & q. 14. num. 9. Stephan. Gratian. difcept. forens. cap. 552. num. 2.

- 12 Ad num. 19. Quod ex graui iniuria verbalis facta donatori donatio reuocetur vltra citatos tenent Anton. Gom. var. tom. 2. c. 4. num. 14. Menoch. de arbit. casu 130. Donel. enucleat. comment. lib. 14. c. 27. in princ. & ibi Illiger. lit. A. Gutier. conf. 24. n. 2. Camill. Borrel. d. p. 3. tit. 12. num. 6. Ioan. Bapt. Costa de factis scientia & ignor. dist. 53. n. 18.

- 13 Ad num. 23. Quod ius reuocandi donationem ex causa ingratitudinis nõ transeat ad hæredes præter citatos, tenent Cou. in c. Raynatus n. 7. de testam. Tell. in l. 7. Tauri n. fin. Petr. Greg. syntag. iuris lib. 28. c. 15. num. 8. Anton. Gom. tom. 2. var. c. 4. n. 14. Thesaur. decif. 121. num. 1. & decif. 124. num. 2. Surd. de aliment. tit. 1. q. 48. & tit. 7. q. 15. n. 6. Molin. de primog. lib. 1. c. 9. num. 36. & lib. 4. c. 11. n. 44. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 8. tit. 38. de reuocan. donat. definit. 14. Illiger. ad Donel. comment. iuris Civilis lib. 14. cap. 28. Fontanel. de pactis nupt. claus. 4. glos. 28. n. 35. Camill. Borrel. d. tit. 12. n. 9. Cald. Pereira quest. forens. lib. 1. q. 20. num. 50.

- 14 Ibid. in vers. intellige. Nota quod si donator ignorauerit causam ingratitudinis, vel si sciuit, & non habuit tempus competens ad agendum, tunc ab hæredibus obici potest, & ad eos hoc ius transit, vt per molin. de primog. lib. 1. c. 9. n. 37. D. Barbof. in l. 2. in princ. n. 12. ff. soluto matr. Camill. Borrel. d. tit. 12. num. 12.

- 15 Contra hæredes donatarij donator agere non potest propter ingratitudinem à donatario commissam, si eo viuente de illa nõ fuit conquestus. Ita Molin. de primog. lib. 4. c. 11. n. 44. Matienf. l. 7. glos. 5. num. 14. & 15. tit. 10. lib. 5. Recop. Surd. de alim. tit. 1. quest. 48. num. 43. D. Barbof. d. l. 2. in princ. num. 134.

vers. idem in eo, qui expensas fecit, Greg. Lop. l. 41. glos. 5. verbo que descuente en ella, propè fin. tit. 28. part. 3. Menoch. remed. 11. recuper. n. 16. Peregr. de fideicom. art. 50. n. 43. Surd. conf. 183. num. 6.

De Testamentis.

TIT. XXVI.

SUMMARIVM.

- 1 Episcopus de bonis patrimonialibus & aliunde, non autem intuitu Ecclesiæ quasitis liberè disponere potest.
- 2 Episcopo regulari de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde acquisitis testari non licet.

CAP. Quorundam. I.

AD n. 6. Quod Episcopus de bonis patrimonialibus, & aliunde, non autem intuitu Ecclesiæ quasitis liberè disponere possit, probat hic tex. cui consonant cap. Episcopi 12. q. 1. & cap. placuit 12. q. 3. & c. fixum, etiam 12. q. 5. resoluunt vltra citatos in collect. Sarmien. de redditib. eccles. p. 3. c. 3. n. 4. maurit. de Alzedo de præcellentia Episcop. dignit. p. 1. c. 14. n. 2. Ioan. de Solorzano de Indiarum gubernat. tom. 2. lib. 3. c. 10. n. 1. & 2. Ego ipse de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 114. ex num. 10. me citato nouissimè Pareja de vniuersa instrument. edit. tit. 5. resol. 5. n. 3. & 4.

Ad n. 7. Quod Episcopo regulari testari, vel in vltimo elogio disponere de bonis etiam patrimonialibus, vel aliunde quasitis non liceat, vltra citatos docent maurit. de Alzedo d. c. 14. num. 7. cum seqq. Ego ipse d. alleg. 114. ex n. 20. me citato Pareja d. resol. 5. num. 9.

SUMMARIVM.

- 1 Monachus testari non potest.
- 2 Auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. intelligitur.

CAP. Quia ingredientibus. I I.

AD n. 4. Monachum testari non posse probat hic tex. & Doctores in collect. citati sub hoc num. Sed obstat maximè §. si qua mulier, in Auth. de sanctiss. Episcop. repetitus in Auth. si qua mulier. C. de sacros. Eccles. Decretorum

De Peculio clericorum.

TIT. XXV.

CAP. Si quis, vlt.

AD num. 2. Quod Prælati, vel Clerici debent vitales expensas & melioramenta in rebus Ecclesiæ de bonis ipsius clerici, vel Prælati facta deducere, vltra citatos in collect. docent Abb. in præfati n. 2. & in c. de multa n. 14. de præbend. Boër. decif. 44. num. 14.

eorum libro inserta in cap. si qua mulier 19. q. 3. ac proinde ecclesiasticorum moribus comprobata, in qua agens de patre intrante Religionem sic dicitur. *Sed si persona libera habens antequam de rebus suis inter eos disponat, monasterium intret, liceat ei postea inter eos dividere, legitima nulla diminuta, & quod ei non dederit, monasterio competet. Sed si omnem substantiam inter eos filios dividere voluerit, partem sibi retineat, qua monasterio competere debet, &c.* Et ita videtur dicere Monacho disponere de rebus suis diuidendo sua bona inter filios; & sunt qui affirmant diuisionem verè testamentum esse, inde sum. pro argumento, quod vnaquæque bonorum dispositio per modum quotæ, & vniuersitatis testamentum credi potest, allegant l. quoties, C. famil. bericse. l. hereditatem C. de codicill. Negant alij, & non testamentum, sed puram diuisionem quotæ contendunt esse, quam professus facere permittitur, non quasi dominus, sed quasi minister constitutus à lege. Cum hac negatiua sententia pertransit Lel. Mancin. *disquisit. genialium, & anniuersar. iuris disput. cent. 2. cap. 122.* dicens se in ista simplici bonorum distributione non inuenire testamenti rationem. Testamentum est sententia libera nostre voluntatis, l. 1. *de testam.* Religiosus enim in sua illa bonorum diuisione facienda inter liberos nihil potest proprio affectu, & voluntate decernere vltra id, quod ei præscribitur ab Imperiali lege, vnde fit quod diuisio illa nihil aliud est, quam simplex administratio dependens ab indulgentia legis absque vlllo dominio, vel iure; nam verba legis rem valde limitant, ex *Suar. de Relig. tom. 3. lib. 8. de paupert. c. 16.* & concessio illa valde singularis est, quæ propterea non faciliè dilatarì potest extra proprios fines, quasi contra rationem legis generalis. *L. quod verò, ff. de legib.* Nec repugnat ius istud diuidendi inter filios votiuæ paupertatis, quia pura administratio est pendens à lege, quæ ministrum facere Monachum potest, & quasi diuisorium arbitrium, licet non dominum, *cap. cum ad monasterium, de statu monach.*

CAP. Cùm in officiis. VII.

AD num. 6. quod secundum nostræ Hispaniæ consuetudinem possunt clerici omnes Præbendati, aut beneficiati, dummodo Episcopi in inferiores sint, tam de bonis patrimonialibus, quam de intuitu Ecclesie sue acquisitis testari; & si testamentum non coudiderint, abintestato consanguinei succedere valent tanquam in bonis cuiuscun-

que laici, vltra citatos in collect. Salzed. ad Bernard. in præf. c. 132. alij 135. lit. d. in nouiss. impress. Valasc. conf. 165. num. 11. Castill. controuerf. lib. 1. c. 79. num. 7. in fine, Solorzan. de gubernat. Indiar. tom. 2. lib. 3. cap. 10. num. 11. nouissimè Pareja de vniuersa instrumentor. edit. tit. 5. resol. 5. n. 20. nouissimè Fr. Hieron. Garcia in sum. moralis trat. 1. diff. 4. duda 3. num. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 Testamentum in alterius voluntatem collatum quomodo valeat?
- 2 Textus in præfenti varij intellectus, & n. 3. & 4.
- 5 Verus intelligendi modus ad hunc tex. refertur.

CAP. Cùm tibi. XIII.

POST num. 2. Vrget dispositio huius text. 1. pro eorum opinione, qui existimant valere testamentum iure Canonico, quod fuerit in alterius voluntatem collatum, vt apparet ex illis verbis, ibi, *In secunda questione dicimus quod qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus* Constat autem non valere ex testamento isto hæredis institutionem si ius civile inspiciamus, vt in l. illa institutio ff. de hæred. institueu. Illa, inquit, institutio, quos Titius voluerit, ideo vitiosa est quod alieno permissa est arbitrio. Nam satis constanter veteres decreuerunt testamentorum iura ipsa per se firma oportere, non ex alieno arbitrio pendere.

Nonnulli intelligunt textum in præfenti 2. procedere in fauorem piæ causæ nec dubium hoc si piæ causæ intersit, testamentum valere, tunc enim consentiunt omnes, solas iurisdictionum solemnitates (si quæ ab eo iure sint, aut esse possint) seruari oportere, *relatum 11. cap. cum esses, hoc tit. cap. ult. de success. abintest.* sed an appareat de interesse nulli inuenitur, non enim in hac re fauor vertitur animæ, non Ecclesie, non Religionis, & adeò absoluta sunt verba Pontificis, vt qui de pia causa intelligi ea vellēt, manifestè diuinent, immò constat in testamento ipso piæ causæ seruati à Pontifice iuris ciuilibi subtilitatem: cum enim mero iuris rigore prohibeatur ne testari filiusfam. possit de aduentitiorum proprietate, quæ ex nouissimis constitutionibus ei seruabatur, l. pen. C. qui testam. facere pos. Conan. comment. l. pen. c. 4. num. 4. Lel. Mancin. sacri iuris controu. differt. 6. c. 5. & 10. fuit tamen maximus hic ti-

goria p*er* causæ dispositione seruatus per Bonif. in cap. licet de sepult*ur*. in 6. ibi. *Quamvis autem si iussu ab i*ste*que patris assensu sibi posset libere eligere sepult*ur*am, pro anima tam*en* sua pr*æ*ter ipsius assensum, nisi peculium castrense, aut quasi castrense habeat, aliquid iudicare, hoc est, i*u*supremo iudicio relinquere, non potest.*

Quidam hunc Innocentij III. locum de commissione distributoria capiunt, aut quando hæredis incerti ex certis electio alteri demandatur, ut sic non recedat Innocentius à iuris Ciuilis ratione.

Alij vt Cuiuslibet legum correctionem euenire, existimant Innocentium nostrum de extremo iudicio loqui voluisse, quod non in alterius liberam voluntatem committitur, sed dispositionem, hoc est, prudens arbitrium.

Quare nouissime Læli. Mancin. disquis. gen*er*al. & auu*er*sus. i*u*ris disputat. cent. 2. cap. 110. num. 3. putat aliam fuisse causam Pontificis, fuisse enim illi propositum, an quis videatur hæres institutus per hæc verba, *Committo meam voluntatem in dispositionem Titij*, aut his non absumilia, & respondisse videri hunc hæredem institut*u*m, quasi dictum esset: Titius hæres meus esto; qui enim de aliquare liberè disponere iubetur, is dominus eius rei est, cum dominium nihil aliud sit ex Bart. quam ius de re liberè disponendi, & mos veteribus fuerit vt hæredes quasi heros pro dominis appellaret*ur*, §. ult. in f*in*it. de hered. qual*it*. & differ. Sed & illa quoque institutio antiquius valuit: Titius hæreditatis meæ Dominus esto. l. hæc verba, ff. de hered. in f*in*it. Quid si quis ita dixerit, *Titium de hæreditate mea disponere volo*; utique idem erit; nam qui disponendi ius nanciscitur, is dominus est. Sic disponere testator dicitur, quia dominus, §. disponat, in Auth. de nups. & qui eo iubente disponit, dominus est; at ab eo, qui dixerit: Titium de hæreditate mea disponere volo, non longè estis, qui extremam suam voluntatem commiserit, seu contulerit in dispositionem Titij. Et denique sic Innocentius Pontifex interpretatus est, vt hæc verba institutionem faciant.

De Sepulchris.

TIT. XXVII.

CAP. De his. IV.

AD num. 2. Pro exornatione conclusio*n*is ex tex. desumpt*u*æ, quod scilicet in-

gressus Religionem tempore mortis non præiudicat portio*n*i Canonica, debita Parochia*e*, vlt*ra* Ludou. Miranda in collect*æ*. citatum, adde nouissime Noguero*l* allegat*u*ris tom. 1. alleg. 26. num. 241. vbi cum Alex. conf. 81. n. 3. vol. 1. subdit huiusmodi translationem esse causa mortis, quando infirmi transferunt se ad loca religiosa cum bonis suis, & ex illa infirmitate decedunt, & num. 242. cum l. Castella 6. tit. 13. part. 1. tenet in terminis huius text*us*. translationem bonorum dici factam in articulo mortis quando infirmus ex illa ægitudine decedit, & num. 243. hoc ipsum confirmat per l. alumna. §. si post apertas. ff. de adimen. legat*u*rum, vbi asseruit testator, quoniam cognoui Priscillianum filium meum in extremo esse; & ad hoc verificandum dicit text*us*. si ex illa infirmitate Priscillianus decessit; ex quo Bald. in cap. 1. de pact*u*. num. 234. resoluit ex aliqua infirmitate decedente dici omni tempore, quo durat, esse in articulo mortis.

De Decimis.

TIT. XXX.

SUMMARIVM.

- 1 Pradium vineatum, ex quo tributum vini soluebatur, si redueatur ad aliam speciem critici scilicet, dominus prædij tenetur ex illa specie tributo sat*is* facere.
- 2 Decima debetur ex arboribus de nouo plantatis in solo vbi nuces, vel vites erant.
- 3 Decimam prescribent*ur* in certa terra videtur quoad omnes illius terra fructus prescrip*er*isse.
- 4 Existens in quasi possessione decimandi fructus vini fundi, ex quo solum frumentum antea colligebatur, dicitur etiam in quasi possessione decimandi milium & alios fructus, qui postea loco frumenti sati fuerunt.
- 5 Quasi possessionem percipiendi decimas in aliena Parochia habens de vna specie fructuum, non ei datur manutentio respectu alterius speciei.
- 6 Possessio non continuatur, nec extenditur ad alios actus quamm*u* sint eiusdem speciei vbi manifestè ius resistit.
- 7 Manutentio an & quando detur ex possessione habita in re, qua mutauit formam.

CAP. Commissum. IV.

AD num. 4. Celebris est hic tex. iuncto
cap. cum in tua, inf. hoc tit. ad proban-
dum quod si pradium vineatum, ex quo
tributum certarum amphorarum vini solue-
batur, ad similem, vel aliam, tritici scilicet,
speciem, reducat, dominus pradij te-
netur ex illa specie tributo satisfacere, ele-
gans textus in Leerto generi, ff. de seruit. ru-
stic. prad. iuncta glos. cum addit. Bart. cuius
verba sunt. Certo generi agrorum acquiri ser-
uitus potest, velati vineis, quod ea ad solum ma-
gis, quam ad superficiem pertinent, ideo sublati
vineis seruitus manebit, vbi glos. verb. actum,
dubium excitat, an si loco vinee aliae arbo-
res plantentur, seruitus consistat in earum
fructibus, cui videtur satisfacere additio
Bart. ad ipsam glos. pro intellectu istius tex-
tus, & glosae, dic secundum Bart. quod sic debet
intelligi fructus vineae, hoc est, illius terra vi-
neae, hoc est, ut debeantur fructus arborum
per istam legem, &c. l. si fundum sub con-
ditione, §. qui fundum 18. ff. de legat. 1. & in l.
1. num. fin. c. de iure employ. Felin. in c. auditis
num. 19. de praescript. Casian. in consuet. Burg.
rub. 11. §. 6. num. 23. Rebuff. de decim. q. 14. n.
18. ibi, Et de nouo plantentur nuces, vel vites
in vno pradio, in quo quis praescripserit deci-
mam, eo casu etiam habebit decimam ex illis
arboribus de nouo plantatis, per d. cap. cum in
3 tua, vbi omnimodum DD. nam praescribens in
certa terra decimam, videtur quoad omnes il-
lius terra fructus praescripisse, &c. Gam. Lusi-
decis. 144. num. 5. dicens conclusum fuisse
in senatu teneri ad cotam cuiuscunque
fructus, qui loco frumenti succedit, licet
à frumento solummodo conuenisset. Couar.
tract. c. 37. num. 5. ibi, Nec poteris aduersus eum
allegari quod non est in ea possessione, quia mu-
tat speciem fructuum, & agriculturam, est
ad hoc tex. celebris in cap. cum in tua, de de-
cim. vbi probatur quod possidens, & ratione pos-
sessionis praescribens ius percipiendi decimas, ex-
ceptis agris, censetur praescripisse illud ius non
tantum quoad fructus consuetos colligi, & per-
cipi, sed & quoad nouiter plantatos, & semi-
natos, ecce igitur quod possessio in vna spe-
cie fructuum, quae procedit ab vna radice,
nampe à iure decimandi, prodest, ac cense-
tur obtineri quoad alias quasunque fru-
ctuum species, idem Cou. lib. 1. var. cap.
17. numer. 13. Burg. de Paz cons. 50. à num.
14. ibi, Et cum tam herbarum fructus, quam
frumenti sit eiusdem agri, & terra, diuerso
iure censi non debent, &c. & paulò infe-
Barboz. iur. Can. selecta Tom. VI.

rius. Item & si cultura mutetur qualitas, non
 verò substantia, vna eademque res iudica-
 tur, l. pacta conuenta, ff. de contrab. empt.
 l. quasitum, §. illud, ff. de legat. 3. Mieres
 de maior. part. 1. quaest. 10. numer. 117.
 Marefcot. var. lib. 1. cap. 11. num. 31. &
 32. Gutier. canon. lib. 2. cap. 21. numer. 97.
 cum segg. latè & eleganter Valasc. conf.
 58. à numer. 14. Monet. de decim. cap. 4.
 numer. 79. Valenzuel. conf. 33. numer.
 54. cum segg. quem refert, & sequitur, ac
 copiose exornat Castill. tom. 7. de tert. cap.
 15. à numer. 23. Salgad. de protecc. Reg. p.
 3. cap. 10. à num. 120. & melius num. 314. cum
 tribus segg.

Vnde existens in quasi possessione de-
 cimandi fructus vnius fundi, ex quo so-
 lum frumentum antea colligebatur, di-
 citur etiam in quasi possessione deciman-
 di milium, & alios fructus, qui postea
 loco frumenti sati fuerunt, Rebuff. de
 decim. quaest. 14. numer. 18. & 25. Posti. in
 tract. de manutent. obseru. 73. numer. 155.
 nisi quis probaret quasi possessionem per-
 cipiendi decimas in aliena parochia de
 vna specie fructuum, quia tunc non da-
 retur manutentio respectu alterius speciei
 quia ius resistit huic possessioni, Mare-
 fcot. var. resol. lib. 1. cap. 11. numer. 30.
 Posti. d. obseru. 73. numer. 181. Vbi enim
 manifestè resistit ius, possessio non conti-
 nuatur, nec extenditur ad alios actus
 quamuis sint eiusdem speciei, Beltram.
 ad Gregor. XV. decis. 557. numer. 12. in fine,
 Rot. apud Viuiam. decis. 88. numer. 8. &
 coram Caualer. decis. 487. numer. 4. plu-
 res per Post. d. obseru. 73. num. 177. quia
 tunc non dicitur possessio, vel quasi, sed
 potius iniqua occupatio, quae nihil oc-
 cupatori prodest, ex eod. Post. d. tract.
 obseru. 44. à numer. 20. An autem & 7
 quando manutentio detur ex possessio-
 ne habita in re, quae mutauit formam?
 resolue quod manutentio datur quan-
 do mutatio est extrinseca, secus quan-
 do mutatur substantia, vel totalis for-
 ma in aliam diuersam, de quo latè
 Stephan. gratian. discept. forens. cap. 314.
 numer. 22. cum segg. Posti. d. obseru. 73. num.
 12. cum segg. rota apud eundem decis. 117.
 & 146.

CAP. Parochianos. XIV.

AD n. 4. Pro exornatione receptae con-
 clusionis quod decimae quoad cōgruū
 à iure diuino descendūt, quoad quorū verò
 R à ius

190 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan:

à iure positio habentur, præter citatos in collect. docent Villalob. in *sum. tract.* 33. diff. 1. num. 7. Bleinian. de *benef. lib.* 1. c. 4. à n. 9. Gilchen. ad *Auth. quas actiones* n. 11. cum *seqq. c. de sacros. eccles. Gutier. canon. lib.* 2. c. 21. n. 7. cum *seqq.* Reinof. *obferu.* 50. n. 1. Squillante de *privil. clericor. c. 3. num.* 5. Castill. *tom. 7. de tert. c. 10. n. 7. cum seqq.* Valenzuel. *conf.* 114. n. 5. cum *seqq. & conf.* 146. n. 5. Didac. de Britto in *c. 2. de locato p. 2. num.* 30. cum *seqq.* Felician. de Vega in *cap. clerici, de iudic. num.* 43. Machado en *fu perfeto Confessor y Cura de Almas lib.* 2. p. 4. *tract.* 10. *docum.* 31. Ioan. Franc. Anfald. de *iurisdic. p. 2. tit. 4. cap. 1. ex num.* 1. Ego de *iure ecclesiast. vni. lib.* 3. c. 26. in *init. n. 6. & 7. & 3. num.* 64.

CAP. Cùm sint. XVIII.

AD num. 3. Quod ad hoc vt decimæ non soluatur, vel minus soluatur, locus est consuetudini, præter in collect. relatostenent Cou. *lib.* 1. *var. c.* 17. num. 2. Vincent. de Franchis *decif.* 124. num. 3. Monet. de *decim. c. 5. n.* 87. Card. Mantici. *decif.* 341. num. 2. Villalob. in *sum. tract.* 33. diff. 1. num. 6. Valenz. *conf.* 114. num. 12. Castill. *tom. 7. de tert. c. 13. num.* 28. Machado en *fu perfeto Confessor y Cura de Almas lib.* 2. p. 4. *tract.* 11. *docum.* 2. & 3. Ioan. Franc. Anfald. de *iurisdic. p. 2. tit. 4. c. 4.* Cuius consuetudinis virtute Paul. de Castro *conf.* 17. *lib.* 2. tenet posse præscribi vt de certis fructibus, ac ex pascuis, præcipuè decima non soluatur, sequuntur Cou. *d. c. 17. n.* 8. Gutier. *canon. lib.* 2. c. 17. n. 8. Monet. *d. c. 5. n.* 92. Azori. *instit. moral. p. 1. lib.* 7. c. 37. q. 2. Ottero de pascuis *c. 35. n. 2. & 9.* Valenz. *conf.* 146. n. 10. Vafq. in *opusc. de benef. c. 1. §. vnic. dub.* 7. Ego de *iure eccles. vni. lib.* 3. c. 26. §. 3. num. 65.

SVMMARIVM.

- 1 Papa eximere potest laicos à solutione decimarum.
- 2 Papa potest concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum infidelium, vel hereticorum, quos poterit subiugare.
- 3 Hispaniarum Regibus concessit Alexander VI. vt Indiarum decimas & primitias haberent, cum certo onere, de qua hic.
- 4 Regia suprema Tribunalia priuatiuè cognoscunt de litibus, & quaestionibus exortis super Decimis, quæ semel Regibus concessæ sunt.

CAP. Anobis. XXIV.

AD num. 3. Quod Papa possit laicos eximere à solutione decimarum, præter citatos in collect. docent *l. Capel. 2. tit. 19. part. 1.* ibi, Soltar puede, el Apostolico por su priuilegio si les quiere facer gracia que no den diezmo de algunas Iglesias por tiempo señalado, o por siempre segun lo sobiere por bien, vbi Greg. Lop. *glos.* 2. ibi, Potest ergo Papa secundum Host. concedere alicui Principi laico quod percipiat decimas omnium locorum Paganorum, vel hereticorum, vel schismaticorum, quos poterit subiugare, & ad unitatem Ecclesie adducere, vel reducere, &c. ob maximos scilicet labores & expensas in locorum huiusmodi acquisitione factas, vt per Bellug. in *speculo Principum rub.* 13. §. tractemus *nam.* 36. Æne. Robert. *lib.* 3. *rerum iudiciar. cap.* 1. *fol.* 552. & in vniuersum quod laico possit Papa decimas concedere resoluunt D. Barb. in *l. Titia num.* 40. ff. *solutio maritum.* Gilchen. in *auth. quas actiones num.* 11. *c. de sacros. eccles. & de prescript. p. 3. cap.* 8. num. 18. Fr. Emman. *quest. Regul. tom.* 2. *quest.* 44. *art.* 3. Camill. Borrel. de *praesentia Regis Cathol. cap.* 59. Mart. de *iurisdic. p. 2. cap.* 43. à num. 46. Bobadil. in *politica lib.* 2. *cap.* 18. num. 146. & seq. Calixt. Ramirez de *lege Regia,* §. 31. *ex num.* 3. Cabed. *decif.* 63. *ex num.* 1. p. 2. Melch. Reinof. *obferuat. lib.* 1. *obferu.* 50. à num. 5. Franc. de Leon Valent. *decif.* 3. num. 11. p. 1. Valenz. *conf.* 71. num. 22. & *conf.* 88. n. 27. Solorzan. de *iure Indiarum tom.* 2. *lib.* 3. c. 21. num. 21.

Vnde Alexander VI. summus Pontifex in *Constit. sua incip. Eximia deuotionis, sub Dat.* 16. Kalend. Decembru 1501. concessit Hispaniarum Regibus vt Indiarum decimas, & primitias haberent cum onere Fidei prædicandæ, & propagandæ, & Ecclesias, ac ministros ecclesiasticos, vel quos pro tempore erigi, & nominari desideraret, fundandi, ac erigendi, & competenter dotandi, & sustentandi, quam refert Solorzan. *d. lib.* 3. *cap.* 1. num. 7.

Et de litibus & quaestionibus super decimas exortis, quæ semel regibus concessæ sunt, siue in facto, siue in iure consistant, regia suprema Tribunalia priuatiuè cognoscunt, & pronuntiant. Ita Cou. *pract. cap.* 35. num. 12. *versus tertio quousque,* Gutier. *pract. lib.* 1. q. 14. n. 4. Cabed. *d. decif.* 63. n. 4. Calixt. Ramirez *d. §.* 31. n. 4. D. Barb. in *d. l. Titia num.* 42. Fontanel. de *pactis nupt. claus.* 4. *glos.* 113. *part.* 2. num. 58. Franc. Hieron. Leon *d. decif.* 3. Anastas. *sermon.* 48.

In Lib.III.Decr.Tit.XXXVIII.De Dec. 191

de sacror.immun. lib. 3. c. 19. n. 90. Stephan. Gratian. *discept. forens.* c. 238. n. 58. Anguian. *de legib. lib. 2. controu.* 13. n. 27. Castill. *d. tom.* 7. *de tert. c. 12. a. n. 20.* Felician. *de Vega in c. qualiter & quando n. 10. de iudic.* Didac. *de Britto ad cap. 2. de locato p. 2. num. 36. in fine,* Solorzan. *d. lib. 3. c. 1. n. 42. cum seqq.*

SVMMARIUM.

- 1 Pauper à decimarum præstatione excusatur.
- 2 Ecclesia, seu eius ministri debent cum paupere misericorditer se agere.
- 3 Tributum dicitur reale, & prædio inherere, ex eo autem quod debeat de fructibus alicuius prædij, & soli.
- 4 Servitus super terris vineatis imposita, ut ex fructibus persolueretur, realis est.
- 5 Partem fructuum alicuius prædij habens dicitur habere partem prædij.

C A P. Tua. XXVI.

- 1 **A**D n. 8. Vnde pauperem à decimarum præstatione non excusari tenet Perez l. 1. glo. 1. verb. temporales, vers. ulterius & quinto tit. 5. lib. 1. Ordinar. post Menoch. Ioseph. Ludou. Petr. Greg. Anast. Germon. Ceuall. & alios Camill. Borrel. in sum. *decis. p. 1. tit. 19. de decim. n. 1.* Card. Tusch. *pract. conclus. lit. D. concil. 62. n. 4. cum seqq.* Et saltem nisi extrema necessitate prematur, agnoscunt Bellencin. *de charit. subsid. q. 77. num. 2.* Cornel. Benincas. *de paupert. spec. 4. princ. n. 29.* subdens Ecclesiam, vel eius ministros debere cum paupere misericorditer se agere, tantumque ei relinquere, quo vivere possit, Marc. Anton. Genuen. in *practicab. eccles. quest. 100.* Vincent. Carot. *decis. 52. num. 6.* Buccaron. *de differenti. inter iudicia civil. & crimin. differ. 100. num. 12.* Quicquid teneant Ceuall. commun. contra commun. *quest. 729. num. 22.* Aloyf. Ricc. in *praxi var. resolut. resol. 115. per tot.*
- 3 **A**D num. 13. Quod tributum censetur reale, & prædio dicitur inherere ex eo tantum quod debeat de fructibus alicuius prædij & soli, & ex eis persolui debeat, videtur expresse probare l. certo generi, ff. *de seruit. urb. præd. ex quo inferatur* notandum seruitutem super terris vineatis impositam, ut ex fructibus persolui

Barbof. *lur. Can. selecta Tom. VI.*

ueretur, esse realem, id est ad solum magis quam ad superficiem pertinere, tex. celebris in l. annua 20. §. *Artia*, ff. *de annuis leg. melior tex. in l. cum certus*, ff. *de tritico, vino, & oleo leg. tex. in l. nihil propositi* 123. ff. *de legat. 1. ibi, salua tamen causa legati*, &c. secundum interpretationem Bart. & aliorum ibi Perez de Lara *de annuierf. & capellan. lib. 1. cap. 2. à num. 2.* Salazar *de vsu & consuet. cap. 11. num. 34.* Valasc. *conf. 82. num. 8.* Ratio est, quia habens partem fructuum alicuius prædij, dicitur habere partem prædij, ex eleganti textu in l. si alij fundum, ff. *de vsufr. legat. l. vsufructus* 4. ff. *de vsufructu*, quam rationem expresse amplectuntur Moneta *de decim. cap. 4. quest. 3. num. 89.* Valenzuel. *conf. 33. à num. 44.* Molin. *de primogen. lib. 2. cap. 17. Castill. tom. 7. de tert. cap. 15. num. 23.* ibi; Et dicuntur reales præstationes, nam qui habet partem in fructu, censetur etiam habere partem in fundo, unde non mirum si prædia afficiat, prout insinuat tex. in c. cum in tua, *de decim. &c.*

SVMMARIUM.

- 1 Decimarum exemptio nunquam censetur concessa per extensionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum.
- 2 Exemptio à decimis non suffragatur nisi in specie derogetur dispositioni cap. nuper, de decim.

C A P. Nuper. XXXIV.

- 1 **A**D num. 4. Et est conclusio recepta in Rota quod nunquam censetur concessa exemptio decimarum per extensionem, aut communicationem priuilegiorum aliarum Religionum, ut videre est apud Farin. *decis. 214. num. 5. p. 2. recent. & decis. 40. p. 4. recent.* & coram Coccino inter eius impressas *decis. 279.* ubi fuit dictum exemptionem monasterij de Guadalupe super decimarum exemptione concessam alij monasterio non prodesse ad ipsius exemptionem, & redditur ratio, ibi; Et quoniam Papa processit per viam communicationis omnium & singulorum priuilegiorum, & precipue illorum, per quæ eximuntur à decimarum, procuratorum, visitationum, præstationum, & subsidiorum, ac aliorum onerum quorumcunque præstatione, à quibus est exemptum monasterium de Guadalupe, tamen ista comu-

R 2 ni

192 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan:

nicatione non veniunt illa, qua de facili concedi non folent, nifi de eis fit facta specialis mentio, &c. & coram Card. Cavaler. decif. 247. n. 10. & 11. refoluunt Cancer. var. refolut. lib. 1. c. 23. de decim. n. 13. in 2. edit. Camill. Borrel. in fuma decif. p. 1. tit. 19. de decim. num. 34. Tamburin. de iure Abbatur. tom. 1. difp. 15. q. 18. an. 34. v. que ad 38. & difp. 17. q. 2. n. 6. Trullench in præcepta Decalogi lib. 3. cap. 3. dub. 11. n. 4. verſ. hinc fit, pag. 611. Ego ipſe de officio, & poteſt. Parochi c. 28. §. 3. n. 41. & de iure eccleſiaſt. vnus. lib. 3. cap. 26. §. 3. num. 41.

2. Ad num. 2. in fine. Quod exemptio à decimis non ſuffragatur niſi in ſpecie derogetur diſpoſitioni huius text. vltra citatos in collect. docent Ioan. Franc. de Leon. in theſauro fori eccleſ. p. 2. c. 12. num. 69. cum ſeqq. Gutier. canon. lib. 2. cap. 2. num. 136. Camill. Borrel. d. p. 1. tit. 19. de decim. num. 42. Rota decif. 122. per tot. præcipue n. 4. & decif. 123. p. 1. diuerſ. & apud Poſt. in fine ſui tract. de manu-tem. decif. 157. num. 4.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De Regularibus.

TIT. XXXI.

SVMMARIVM.

1. Iuramentum in ſupplementum probationis ſemiplene probanti in cauſa matrimoniali non deferendum, ſecundum vnã ſententiam.
2. Matrimonialis cauſa eſt grauiſ, & ardua.
3. Iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferendum, ſecundum aliorum ſententiam.
4. Tertia opinio diſtinguit an petens iuramentum ſuppletorium nitatur pro matrimonio, aut contra matrimonium.
5. Aliiter diſtinguunt alij inter caſum, in quo ſolum adſit ſemiplena probatio, & inter illum, in quo aliquid vltra ſemiplenam probationem probatum eſt.

CAP. Vidua. IV.

D n. 6. Dubia quæſtio eſt, an & quando iuramentum in ſupplementum probationis in cauſa matrimoniali ſemiplene probanti deferendum? In qua duplex eſt directè contraria ſcribentium opinio. Prima tenet deferri non poſſe, quia eſt cauſa grauiſ & ardua. Ita gloſ. Panor. & nonnul-

li alij in cap. mulieri, de iureiur. Raz. conf. 3. in princ. lib. 2. Ioan. Bapt. Ferret. conf. 197. n. 7. p. 1. Selo. in tract. de iureiur. p. 2. q. 3. Socin. ſen. reg. 204. n. 78 Petr. Andria lib. 9. commun. opin. verb. iuram. fallent. 63. Nicol. Grauat. conf. 82. n. 6. & conf. 83. n. 13. inter conſilia matrimonialia Ziletti. Card. Tuſch. præct. conſulit. Tom. concl. 540. n. 48. Camill. Borrel. in ſum. decif. p. 1. tit. 54. de iuram. ſupplet. num. 45. plures per Farin. fragm. crimin. part. 2. lit. 1. num. 1243.

Alterà verò eſt opinio præcedente contraria, quiniſmodi nullam in hoc eſſe ſpecialitatem inter cauſas matrimoniales, & alias, poſſeque indiffinè iuramentum ſuppletorium in cauſa matrimoniali deferri; & probari videtur in cap. atteſtationes, de deſponſ. impub. vbi in cauſa matrimoniali iuramentum delatum fuiſſe legitur. Et hanc partem ſuſtinent gloſ. in præſenti, Azor. in ſum. circa med. C. de rebus cred. Hoſt. in ſum. de clandeſt. deſponſ. num. 5. & de iureiur. §. & ſuper quibus num. 5. verſ. quid de cauſa monachationu, idem Hoſt. in d. cap. mulieri, & in cap. vlt. de iureiur. Archid. in cap. ſi quis Preſbyter 2. q. 4. & in cap. viduas autem velare 27. q. 1. Socin. reg. 204. fallent. 78. Curt. iun. in l. admonendi num. 67. ff. de iureiur. & ibi roman. num. 85. Raz. conf. 9. in fine lib. 2. Ioan. Bapt. Villalob. lib. 9. commun. verbo iuramentum deſertur fol. 604. Nicol. Mozz. in tract. de contrahib. tit. de matrimon. cap. de naturalib. matrim. incip. Capiò quartam columnam num. 35.

Sed vtraque opinio ſub fœdere diſtinctionis concilianda eſt. Quòd aut petens iuramentum ſuppletorium nititur pro matrimonio, aut contra matrimonium. Si contra matrimonium procedat prima opinio denegans iuramentum ſuppletorium. Si verò pro matrimonio procedat ſecunda opinio admittens in cauſa matrimoniali delationem iuramenti, dummodo non tractetur de infringendo alio poſteriori matrimonio. Ita diſtinguendo tradidit Archid. in d. cap. viduas. poſt diſputationem tandem concludens quod melius & tutius eſt ei deferri iuramentum, qui matrimonium aſſerit eſſe contractum, Crau. conf. 73. n. 4. verſ. videmus, in ſimili, roman. conf. 367. num. 2. Capell. Thoſol. decif. 171. vbi Nicol. Auſer. gozadin. conf. 77. n. 12. Seraphin. in tract. de iuram. priuileg. 33. n. 113. generaliter dicens in cauſa matrimoniali non deferri iuramentum quando peteretur ad inſirmandum, ſeu dirimendum matrimonium, ſecus ſi pro matrimonio, & ad illius fauorem iurandum eſſet, vt in præſenti ſpecie.

Vel

Vel alio modo possunt, prædictæ duæ opinioniones conciliari, quod prima delationem iuramenti denegans procedat, vbi solum adest semiplena probatio, & ultra eam nihil concurrit. Deferri verò debeat, iuxta secundam, quando aliquid ultra semiplenam probationem probatum sit, vel per alios testes minus concludentes, vel per testes de auditu, vel per quamlibet aliã præsumptionem, seu coniecturam. Ita *glos. ult. in præsent. Abb. in d. c. mulieri num. 6. vers. quid enim si actor*, Paul. de Castro in l. 3. in princ. col. ult. de iureiur. ibique Ias. n. 26. Bald. in d. l. in bona fidei, vbi Salic. C. de rebus cred. & post Bald. Roman. & Alex. Ias. in d. l. ad mouendi in 1. lect. num. 105. & in repet. n. 231. & n. 281. vbi egregiè limitat casus omnes, in quibus (quia grauis est & ardua quæstio) iuramentum suppletorium non desertur, non habere locum quando in causa probatio plusquam semiplena facta est: tunc enim & in spiritualibus causis, & matrimonialibus, ceterisque arduis tale iuramentum deferri aßerit. Hanc limitationem, seu concordiam necessariam, & notandam aßerit Ias. & consentiunt Boër. *conf. 40. n. 69. Corn. conf. 135. col. fin. lib. 1. Socin. sen. conf. 136. lib. 1. Bald. conf. 122. & 123. lib. 2. Paul. de Castro conf. 87. lib. 1. Tiraq. de pænis temperan. causa 51. n. 47. Lâcel. Conrad. in praxi lib. 1. c. 8. de offic. Prætor. in causa ciuili, §. 2. de iuram. num. 5. limit. 8. Crau. conf. 71. n. 24. & 26. & conf. 198. n. 10. lib. 1.* & hæc opinio communibus suffragiis recipitur, teste Curt. iun. in d. l. ad mouendi num. 67. vers. postremò nota perpetuò, vbi ait faciliè quempiam ultra semiplenam probationem aliquid probare posse, sicque obtinere vt iuramentum sibi deferatur, barbat. in d. c. mulieri col. 4. Aufser. in addit. ad Capell. decis. 161. Ias. in l. ait prætor in fin. principj. ff. de iureiur. Bald. consil. 289. p. 2. Et inter communes opinioniones tradunt Petr. Andora verbo iuramentum limit. 60. vers. limita secundo, & limit. 63. vers. subiicit, Paul. Eichard. verb. iuramentum suppletorium fol. 617. Suar. commun. verbo iurandum in causis: & in hanc sententiam omnes DD. conuenire testatur Nicol. Grauar. d. conf. 82. num. 15. Cortas. lib. 3. miscel. cap. 4. num. 6. in fine, Ioan. Bapt. Azini. in tract. de execut. §. 9. c. 37. col. 6. & 7. vers. attamen in hoc, Cou. de sponfalib. p. 1. cap. 4. num. 5. Mascard. de probat. concl. 957. n. 32. Philip. Mancin. in tract. de iureiuram. p. 2. art. 6. num. 8. & 10. Seraph. d. priuileg. 33. num. 114.

Barbof. iur. Cap. selecta. Tom. VI. 100

quæstio, id est, ad quod dicitur
oblationem, quod non oblationem
oblationem

DE CONVERSIONE CONIUGATORUM.

De Conuersione coniugatorum.

TIT. XXXII.

SVMMARIVM.

- 1 Coniux an & quando de consensu alterius in seculo manentis, Religionem ingredi valeat, ostenditur.
- 2 Etas quinquaginta annorum in feminis, & sexaginta in viris est legitimum tempus, quo non eget Religionis ingressu coniux si alter velit de ipsius consensu Religionem ingredi.
- 3 Incontinentia in sexagenario non præsumitur.

C A P. Cùm sis. IV.

AD n. 2. Pro exornatione principalis conclusionis ex hoc tex. de sum. solit. quòd scilicet consensus etiam si liber & spontaneus coniugis in seculo manentis, sufficiens non sit, vt alter licitè ac rectè Religionè ingrediatur, sed vtriusque conuersio, & ingressus necessariò exigitur, nisi remanens in seculo adeò sit senectute affectus, vt citra incontinentiæ suspicionem solo castitatis voto emissio possit in seculo remanere, præter iam citatos in collect. vide Greg. 10p. per tex. ibi in l. 38. in fine tit. 6. part. 1. Cou. de sponfalib. p. 2. c. 6. §. 3. n. 4. Nau. in man. c. 22. n. 52. petr. Greg. in part. iuris Canon. lib. 3. tit. 2. c. 15. n. 2. Fr. E. mman. quæst. Regular. tom. 3. q. 13. art. 1. Azor. instit. moral. p. 1. lib. 12. cap. 1. q. 6. vers. si quis, quid dicendum, rebell. de obligat. Iust. l. p. 2. lib. 3. de matrim. impedim. q. 4. sect. 2. n. 18. Villalob. in sum. tom. 1. tract. 3. diffin. 14. num. 2. Accac. Anton. Ripol. resol. iur. c. 8. n. 260. Hortad. de matrim. disp. 11. diffin. 9. n. 8. peretz de Lara in compendio vita hominis c. 31. num. 41. Ratio est, quia si maritus de consensu vxoris iuuenis, ac in seculo manentis, & è contra posset ad Religionem transire, proculdubio illius conuersio vxori in seculo relicte perditionis, & incontinentiæ afferret periculum, cùm vix in adolescentia constitutus lasciuientiæ nature distillationes comprimeret, & cõra ætatis feruorem resistere posset.

Ad n. 5. Hanc Thomæ Sanchez opinio- nem resoluens quinquaginta annorum ætatem in feminis, & sexaginta in viris, senectus esse legitimum tempus, quo non eget Religionis ingressu coniux, sed potest in seculo manere castitatis voto obstrictus, quoties de ipsius consensu

alter Religionis habitum fufcipit, fequuntur Gutier. de *matrim.* c. 95. num. 2. Bonacin. *cod. tract. quæst.* 3. puncto 4. num. 12. Filliuc. in *quæstion. moralibus* tom. 1. tract. 10. p. 2. cap. 4. num. 133. Perez de Lara in *compendio vite hominis* c. 31. num. 52. dum afcrit incontinentiâ in sexagenario non præfumi, Ripol d. cap. 8. num. 272. P. Antonin. *moral. refolut.* p. 4. tract. 4. refolut. 73. *verf. fertia opinio.* Quamuis in vtroque sexaginta annos requirant Cordub. Ovand. Angl. & alij, quos refert Sanch. d. difp. 32. num. 15. quibus addo Azori. d. p. 1. lib. 18. c. 14. quæst. 11. Reb. d. g. 4. f. c. 2. num. 18. Barthol. à S. Fausto in *thesauro Religiofo* lib. 5. g. 55. Aloyf. Variola in *aphorismis* lit. M. *verb. maritus sexagenarius*, Aloyf. Ricc. in *praxi* p. 2. *decif.* 131. & 135. Et licet id totum omnino ex arbitrio pendere, ex circumstantiis personæ, valetudinis, roboris, & antecæ vitæ, dicat Basil. Ponti. in *tract. de matrim.* lib. 9. cap. 12. num. 3. ad finem.

*****

De Voto, & voti redemptione.

TIT. XXXIV.

SUMMARIVM.

- 1 *Vouens adolescentia tempore religionem si adeo senex sit, ut viribus ad religionis onera subeunda destitutus sit, à voti obligatione liber manet.*
- 2 *Senis valetudo infirmitas est.*
- 3 *Senes aliqui licet sint annosi, bona gaudent valetudine.*
- 4 *Indicus homo trecentis & triginta quinque vixit annos.*

CAP. Magnæ. VII.

AD num. 5. Notatur etiam hic text. ad hoc quòd vouens adolescentiæ tempore Religionem, si adeo senex sit, ut viribus ad Religionis onera subeunda destitutus sit, à voti obligatione liber manet, ut per Ludou. Lop. in *instru-ctor. confuent.* p. 1. c. 44. col. 1. *verf. sed de illo*, Suar. de *Relig. tom.* 2. lib. 4. cap. 19. num. 14. ad fin. Sanch. in *precepta Decalogi* tom. 1. lib. 4. c. 2. q. 2. num. 30.

5 Ad n. 6. Quòd senex præsumitur moriturus. Adde quia vulgò dicitur eorum valetudinem infirmitatem esse. Didac. de Narbonæ de *etate* ad omnes humanos actus requiritur anno 60. q. 2. num. 7. pag. 618. Vel quòd senectus ipsa est morbus, l. *Castel.* 4. tit. 18,

p. 3. Erasim. *edag. chiliad.* 2. cent. 6. adag. 37. Lazar. Phanur. de *momento tempor.* c. 5. n. 1. Hieron. Laurent. *Auenion. decif.* 20. num. 7. Ioan. Maria Nouar. in *praxi elect. fori* q. 18. n. 2. Giurba in *consuet. Messanen.* c. 2. gloss. 14. n. 2. p. 1. Gabr. Alvarez de *privileg. miserabil. personarum* q. 18. num. 6. Perez de Lara in *compendio vite hominis* cap. 31. num. 34. sunt tamen, qui licet sint annosi, bona gaudent valetudine.

De quodam Indico homine, qui longa & propagata vita gausus fuit, is è Gangaridum gente, quam Bengalam vocant, apud Indiam Orientalem, annos trecentos & triginta quinque excessisse, cui aliquoties iam deciderant dentes, aliis continuò subnascentibus, & barba ubi profus incanuisset, in atrum denuò colore, idque paulatim semetipsa vertebat, ut latius ex Ferdin. Castañeda lib. 8. & aliis Lusitanicis rerum Indicarum scriptoribus cōmemorat Maffé. lib. 11. *hiflor. Indic.* pag. 259. Petr. Mariz. *var. hiflor. dial.* 5. cap. 1. pag. 322. Fr. Anton. de san Roman. in *historia India Oriental.* lib. 3. c. 18. Martin. Delti. qui rem istam aliis exemplis confirmat, *disquisit. magic.* lib. 2. quæst. 23. Malucnda de *Paradiso* cap. 52. pag. 164. P. Anton. de Vasconcelos in *anacephal. Regum Lusitania* pag. 297.

CAP. Quod super his. VIII.

AD num. 3. Quòd inops dicitur, qui ex opere, vel artificio victum querere debet, præter in collectæ citatum docent Gig. de *pension.* q. 80. num. 9. Azeved. l. 2. num. 46. tit. 18. lib. 4. Recop. Cæf. Barz. *decif.* 69. n. 43. Aloyf. Ricc. in *collect. decif. collect.* 1096. *verf. caterum*, plures, quos refert & sequitur Alvarez de *privil. pauperum* p. 1. q. 4. s. 3. num. 146. Quicquid dicant gloss. verbo quantum donauit, in fine in l. si quis argentum 35. s. sed si quis C. de donat. Mascard. de *probat. concl.* 1159. num. 36. Anton. Thesaur. *decif.* 211. num. 17. Mari. Giurba in *consuet. Messanen.* c. 7. gloss. 13. num. 34. *prop. med.* Math. Coler. in *tract. de aliment.* lib. 1. cap. 2. num. 8. Seraphin. *decif.* 1279. num. 5.

*****

De Statu Monachorum.

TIT. XXXV.

CAP. Cùm ad Monasterium. VI.

AD num. 14. lin. 13. ibi, recentiora. Adde statè de huius rex. intellectu agentes

196 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

pag. to. & dicit *fostrum* esse vocem Germanicam, & propriè pabulum denotare. Et *albergarias* defumi à voce etiam Germanica *herberghe*, quod est hospitium, seu *herberghen*, quod est hospitio excipere, & quoque Lutiano idiomate *albergarias* in illo Regno dicuntur quædam receptacula more hospitaliorum, ubi peregrini tranfeuntes hospitio recipiuntur. Et quatenus in hoc textu cuiusdam Regij mentio fit, illud ab Ecclesiis per patronos laicos extortum Lutus Papa III. improbat nisi quatenus tale quod onus ab initio fundatoris per Episcopos locorum creati contigerit, quod regium ait Boët. Epo diuersum esse à regalibus, cum pertineat ad exactiones quasdam, vel annuas, vel extraordinarias etiam Sede non vacante, nec ad solas Prælaturas restringatur.

S V M M A R I V M.

1. Patronus pauper vna cum familia, filiisque ab Ecclesia pro dignitate est alendus.
2. Ecclesia excusabitur à præstandis alimentis patrono pauperi si nihil ibi superest præter necessaria Rectoris alimenta, & necessaria sumptus in ea faciendos.
3. Alimenterum in præstatione attendenda est conditio, & qualitas eius, cui alimenta præstanda sunt, & pro conditione familie ministrorumque ratio habenda, ut n. 4.

C A P. Nobis. XXV.

1. Ad num. 7. Quod patronus pauper vna cum familia, filiisque ab Ecclesia pro dignitate est alendus, vltra citatos docent Stephan. Gratian. *discept. forens. cap. 552. num. 12.* Aluarez de *privileg. pauperum part. 1. quæst. 4. in princ. num. 30.* Si tamen præter alimenta Rectoris, & familie necessaria, vel præter necesarios ad ipsius Ecclesiæ reparationem, vel ornatum sumptus, nihil superest, Ecclesia excusabitur, vt tenent Surd. de *aliment. tit. 7. quæst. 32.* Steph. Gratian. d. *cap. 552. num. 11. & 14.* Aluarez d. *araz. part. 1. quæst. 42. num. 19.*
2. Ad num. 11. Adde in alimenterum præstatione conditionem, & qualitatem eius, cui alimenta præstanda sunt, attendendam esse. l. *Meta 14. l. penult. de aliment. & cibari. legat. l. tutor 12. 13. in ord. ff. de administ. tutor. l. si cui 14. ff. de ann. legat. Tiraq. de nobilit. cap. 10. num. 142. cum seqq. Cordub. de Lara in l. si quis à liberis. §. sed si filius, num. 43. ff. de liber. agnos. Alcan. Clemens de patria potest. effe-*

ctu 17. num. 35. & 36. Hoied. de *incompatib. benef. part. 1. cap. 19. num. 24.* Pontan. de *aliment. cap. 7. per tot. Matth. Coler. cod. tract. lib. 2. cap. 2. num. 28.* Surd. etiam *cod. tract. tit. 9. quæst. 39. num. 3.* Menoch. de *arbitr. casu 170. num. 13. & de præsumpt. lib. 4. præf. 157. n. 33. vers. ceterum, & conf. 1210. num. 20.* P. Molin. de *iustis. tract. 2. disp. 168. num. 2.* Flamin. *paril. de resignat. benef. lib. 5. quæst. 6. num. 135.* Ioan. Garc. de *expens. cap. 3. num. 37.* Paul. Emil. Gall. de *except. part. 2. tit. 4. except. 13. num. 69.* Ceual. *commun. contra comman. quæst. 780. num. 46. cum seqq. Camill. Borrel. consil. siue controu. 71. num. 21.* Ioseph. Sells. *decis. 26. num. 101.* Mar. Giurb. in *consuet. Messanen. cap. 7. gloss. 14. num. 1. part. 1. & decis. 6. num. 1.*

Nec ipsius solum alimentandi, sed & eius 4 pro conditione familie, ministrorumque rationem habendam, l. *habitato 4. ff. de ventre in possess. mit. l. tutor secundum dignitatem 13. ff. de administ. tutor. l. cum dotem 22. §. fin. autem in sacrisimo, ff. soluto matrim. gloss. verb. necessitatem in cap. 1. 2. 1. quæst. 1. gloss. in cap. studeat 50. dist. Caualecan. de *usufr. num. 27.* Menoch. de *præsumpt. lib. 4. præf. 157. num. 28. & 29.* Cordub. de Lara in l. si quis à liberis, §. sed si filius, num. 50. ff. de liber. agnos. Matth. Coler. de *aliment. lib. 1. cap. 15. num. 27.* Ceual. d. *quæst. 780. num. 44.* Mari. Giurb. d. *gloss. 14. num. 2.**

De Censibus.

T I T. XXXIX.

S V M M A R I V M.

1. Paupertas excusat à collectis, & tributis.
2. Intellige de extraordinariis, & personalibus, non verò de realibus, & ordinariis.

C A P. Licet. IV.

Ad num. 2. Pro exornatione conclusionis, quod paupertas excusat à collectis, & tributis, vide Ralar. rub. in *repet. cap. per vestras. §. 1. vers. nota secundo, num. 8.* Hippol. de Marfil. *sing. 619.* Gerard. de Petra *sacra. sing. 73 & sing. 101. in fine, vers. & prædicta faciunt.* x. emig. de Gonny de *charit. subsidio quæst. 37. num. 10. & 11.* Benincas. de *pauper. spec. 4. princ. num. 26.* Franc. Marc. Delphin. *decis. 198. num. 5. part. 2.* Nicol. Festaf. in *tract. de extimo, & collect. part. 4. cap. 2. n. 60.* Quintil. Mandol. de *monitor. quæst. 37. num. 4. & 5.* Auendan. de *exegen. mand. part. 2. c. 14. num. 33.* Petr. Ruiz. *Listman. decis. 4. num. 283.*
roland.

In Lib. III. Decr. Tit. XLI. De celebr. Miss. 197

Roland. à Vallé *conf. 66. num. 20. cum seqq. lib. 1. Aulies ad 2. 3. 3. Prætor. verb. pobres n. 1. Card. Tusch. præf. conclus. lit. C. concl. 447. n. 16. Mari. de Apicella alleg. 6. num. 34. Alex. Rauden. de analog. lib. 1. c. 40. num. 23. cum seqq. dum tenet eum qui intolerabili paupertate premittur, id est, qui operibus tantum suis vivit, ab omni onere, contributio- neque excusari.*

Quod quidem intelligitur de collectis, & tributis extraordinariis, & personalibus, non verò in realibus, & ordinariis, in quibus pro rata cum aliis contribuere pauper, miserabilisque tenetur, ut per Sebast. Medices in *tract. Mortis omnia soluit p. 1. num. 103. pag. 4. vers. quinto pauperis excusatus ab oneribus personalibus*, Aloyf. Ricc. in *praxi var. resolut. resol. 115. num. 3. Post Bart. Ioan. de Platea & Nicol. Festaf. ac alios idem tenet Flores de Mena var. quæst. 21. quæst. 21. num. 130.*

CAP. Cùm instantia. XVII.

AD n. 6. Quòd Episcopus aliùve Præ- latus Ecclesiam suam, diocesimque visitans à pauperibus clericis procuratio- nem exigere non potest, ultra Tiraq. in *col- lect. citatum*, addo Mari. Socin. in *tract. de vi- sitat. lib. 1. q. 8. vers. octauo quaro*, Remig. de Gonny in *tract. de charit. subsidio q. 37. n. 12. & 13. Franc. Marc. Delphin. decis. p. 2. decis. 198 num. 4. Petr. Ruiz. Lituan. decis. 4. n. 307. Gasp. Baëc. de decima tutor. cap. 10. num. 14. Aloyf. Ricc. in *praxi var. resolut. 115. num. 3.* quia quando Ecclesiæ Rector est pauper, Epi- scopus visitando de proprio expendere tenetur, Surd. de *aliment. tit. 4. q. 22. num. 6. Homobon. de Bonis de examine eccles. tract. 112. q. 17. resol. 2. Ego de officio, & potest. Episcopi p. 3. alleg. 73. num. 52.**

CAP. Olim. XX.

AD num. 2. Quòd quando ex contractu constat de promissione certæ monetæ, sunt necessarii quadraginta anni contra Ecclesiam, & 30. contra particularem ad soluendum in alia moneta, itaut currat præscriptio per 30. aut 40. annos contra de- bitorum solventem in moneta diuersa à conuenta, ut per Martin. Laudén. de *monet. ad fin. n. 31. vers. prædicta verò*, Albert. Brun. eod. *tract. limit. 4. n. 1. Rener. Budel. in simili tract. p. 2. cap. 24. ex num. 18. Bertazol. conf. ci- uilis 71. num. 57. cum seqq. Menoch. conf. 49. num. 20. Surd. conf. 335. num. 28. & conf. 454. num. 46. Pacian. conf. 101. num. 13. & 14. Gasp. Anton. Thesaur. de augmento monetæ*

p. 1. concl. 14. num. 76. cum seqq. Cancr. var. p. 2. cap. 6. de solut. num. 146. & 147. in 2. edit. Cyriac. tom. 2. c. 225. ex num. 19. & c. 388. ex num. 22. Rota apud Cenci. in fine sui tract. de censib. decis. 216. num. 4.

Intellige quando certa aliqua species monetæ numerata fuit, aut aliàs notorium qualis pecunia fuerit exposita, & in obliga- tionem deducta, secus si dubium sit de qua moneta senserint contrahentes, quia tunc sufficit præscriptio longi temporis decem annorum, ut per Menoch. d. *conf. 49. n. 20. Budel. d. tract. de monet. p. 2. cap. 24. num. 37. Surd. d. conf. 335. num. 28. Pacian. d. conf. 101. num. 14. cum seqq. Alex. Rauden. conf. 33. n. 20. lib. 2. Cyriac. d. tom. 2. contron. 387. n. 17. cum seqq.*

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De Celebratione Missarum.

TITVLVS XLI.

CAP. Presbyter. I.

D num. 17. Hinc occultissima sep- tenarij numeri virtuti tribuunt aliqui effectus climacterici, & fa- talis anni, in quo plurimi moriuntur, qui sexagesimo tertio completur, de quo Aul. Gelli. noctium Atticar. lib. 15. c. 7. ibi, *Obser- uatum in multa hominum memoria, expertum- que est in senioribus plerisque omnibus sexage- simum tertium vitæ annum cum periculo, & cla- de aliqua venire, aut corporis, morboque grauio- ri, aut animi agri tudinis, propterea qui rerum verborumque istiusmodi studio tenentur, cum ætatis annum appellant climactericum; idem as- serunt Petr. Gilchen. in l. fin. num. 10. C. de su- crof. Eccles. Ioan. Garc. de nobilit. glof. 48. §. 1. n. 4. Dom. Tasson. obseru. iurisd. vers. 12. obseru. 1. num. 136. in fine, Petr. Bung. de myster. numeror. ubi de numero septenario, Læli. Bis- ciola horarum successuarum lib. 15. cap. 7. Ex medicis Andr. Laurent. tom. 2. lib. 2. de crisi bus cap. 9. Alex. Massar. in praxi medica lib. 5. c. 14. circa fin. Feder. Bonauent. de osto- mestri partic. lib. 6. c. 5. cum seqq.*

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De Immunitate Ecclesiarum.

TIT. XLIX.

SVMMARIVM.

Doctores referuntur de collecta certa & in- uariabili

198 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

- uariabili impofita ſuper bonis clerici, & ab eo ſoluenda.
- 2 Principes exigente bono communi conſtringere poteſt vaſallos ad reſectionem pontium, & murorum ciuitatis, & ad conſtructionem turrim.
  - 3 Clerici non poſſunt per iudicem laicum compelli ad reparandas vias.
  - 4 Clerici non poſſunt compelli ad ſoluendam poenam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel his ſimilia veſita effundi per vias publicas.
  - 5 Principes ſeculares, ſine eius miniſtri in nullo caſu poſſunt eccleſiaſticos coërcere.
  - 6 Principes ſeculares attende conſiderare debent ne tributis, & exactionibus Eccleſias grauent.
  - 7 Petri Blecenſis epiſtola refertur.
  - 8 Carolus Brabantia Dux poſtquam Clerum exactionibus onerauit, omnia ei infelicitate ſucceſſerunt.
  - 9 Petro Caſtella Regi omnia infelicitate euenierunt eo quod Eccleſia bona diripiſſet.
  - 10 Vrraca Regina Regis Alphonſi filia cum Eccleſia bona occuparet, & cum eis extra Eccleſiam pedem fixiſſet illico crepauit.

C A P. Non minus. IV.

AD num. 6. in fine. Vltra citatos ſub hoc num. adde Duard. in Bull. Cæna lib. 2. can. 18. q. 6. num. 6. Laymann in ſum. Theolog. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 6. n. 5. Turrian. in 2. 2. S. Thom. tom. 2. diſp. 44. n. 13. Souſa in Bullam Cæna cap. 19. diſp. 92. num. 5. latè D. Sperel. in deciſſ. fori eccleſ. deciſ. 35. per tot. me citato in hoc loco Thom. del Bene de comit. ſeu parlamentis, dub. 27. ſect. 1. num. 1. pag. 336. Quamuis nonnulli alij DD. & non improbabiliter, oppoſitum ſentiant, nempe quod perſona eccleſiaſtica non teneat ſoluere etiam collectam certam, & inuariabilem impoſitam ſuper bona, priuſquam ad ipſam perſonam eccleſiaſticam perueniſſent, vt docent plures, quos refert & ſequitur Carol. de Graſſis de effect. ib. clerical. eſſ. ſect. 3. à num. 162. uſque ad 176. quibus addo Card. Alban. in tract. de immun. Eccleſ. tom. 13. tract. part. 2. Peſant. in tract. de immun. Eccleſ. num. 7. Ioan. Beltran. de Gueuara in propoſ. libert. eccleſ. aſſert. 1. §. 6. num. 27.

2 Ad num. 9. in fine. Quod Princeps exigente bono communi conſtringere poſſit vaſallos ad reſectionem pontium & viarum, ac murorum ciuitatis, necnon ad conſtructionem turrim, illarumque cuſtodiam

in locis maritimis pro deſenſione à piratis, reſoluit nouiſſimè Thom. del Bene de comit. ſeu parlamentis dub. 4. ſect. 10. pag. 21. Et licet Tiraq. de retractu legn. §. 32. gloſſ. unica num. 80. Mexia in pragm. taxa panis concl. 5. num. 70. Humada l. 54. gloſſ. 2. num. 18. tit. 6. part. 1. Cened. ad Decretum collect. 37. num. 4. exiſtimauerint eccleſiaſticos poſſe per iudicem laicum compelli, ad reparandam vias, aut domus ſuas, necnon & compelli ad poenam impoſitam iis, qui effuderint amurcam, vel ſimilia veſita effundi per vias publicas, nihilominus contrarium verius eſt, vt tenent Vivald. in candel. ſuper Bullam Cæna, caſu 18. num. 9. Molin. de luſit. tom. 3. tract. 2. diſp. 272. num. 5. Laymann in Theolog. moral. lib. 4. tract. 9. cap. 6. num. 7. In nullo enim caſu poſſunt Principes ſeculares, aut eius miniſtri coërcere eccleſiaſticos, immo neque poſſunt abſque eo quod incidant in excommunicationem nulla in Cæna Domini eos occultè proceſſare, etiamſi haberent animum præſentandi proceſſum Summo Pontifici, vel Iudici eccleſiaſtico, vt contra Iacob. de Graſſis in ſuis aureis deciſ. p. 1. lib. 4. cap. 18. num. 135. & Duard. in Bull. Cæna can. 15. queſt. 5. num. 2. docent Filliuc. in queſt. moralib. tom. 1. tract. 16. cap. 11. n. 312. Souſa in Bullam Cæna cap. 20. diſp. 95. concl. 3. num. 2. Bonacin. in Bulla Cæna tom. 3. diſp. 12. queſt. 20. puncto 1. num. 7. Aloyſ. Ricc. in praxi tom. 4. reſol. 460. num. 5. quos refert & ſequitur Thom. del Bene d. dubit. 4. ſubſect. 25. à num. 1. pag. 65. vbi num. 3. excipit caſum ſi nō adeſſet aditus ad Prælatum qui iuridicè ſe informare poſſet de facto criminali eccleſiaſtici, & in tali ſacdo eccleſiaſticus contineretur, & periculum eſſet in mora; nam tunc, ait ille, licet poſſet Iudex laicus occultè eccleſiaſticum proceſſare, dummodo haberet animum præſentandi proceſſum Papæ, vel alteri Iudici eccleſiaſtico.

Videant ergo ſeculares Principes, & attendent conſiderent ne tributis, & aliis exactionibus, & grauaminibus Eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas vexent, exemplo aliorum quibus ob id plura damna obuenerunt. Inſignis, & notatu digniſſima eſt epiſtola Petri Blecenſis Archidiaconi Vatiſienſis, quam refert Card. Baron. in annalib. eccleſ. tom. 12. anno 1188. cuius ſunt hæc quæ ſequuntur verba. *Qua ratio eſt, vt qui pro Eccleſia pugnant, Eccleſiam ſpoliant, quam inimicorum ſpolij donis triumphatibus ampliare debeant, putant ne incipientes, & miſeri quod Chriſtus, qui ſumma inſtituta eſt, velit ſibi de iniuriis, & ſacrilegio exhiberi ſacrificium? aut ſuſtineat commiſſa ex his ſpolia proſperari; ſi enim teſtimonio veritatis in ignem æternum mittitur,*

sur, quia sua pauperibus non dedit, ubi quaso mittendus est, qui bona pauperum, & Ecclesia rapuit, aut fraudauit? pro his, & consimilibus filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum cōuersi sunt in die belli, nunquam Ecclesia spolia propterea habuerunt euentus auspiciū. Et paulo inferius. Quid aliud à Pontificibus, vel à Clero potest, vel debet Princeps exigere, quàm ut incesp ante fiat oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo: Omnis Pontifex ab hominibus assumptus pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro Rege & populo, & si iratus est in eis Dominus, Sacerdos medicus intercedat, & in tempore iracundia fiet reconciliatio.

8 De Carolo Brabantie Duce narrat Barland. illorum Principum histeriographus cap. 128. quod cum felices de inimicis suis reportasset victorias, postquam exactionibus Clerum onerauit, fortuna faciem mutauit, & illi infelicitate omnia inuenerunt. Omni, inquit, fauore numinis destitutum eum postquam nunquam feliciter pugnasse cum hoste, quod eodem tempore grauissimis exactionibus Clerum onerasset.

9 De Petro Castellæ Rege narrat Petrus Lopez de Ayala in eius historia anno Regnatus sui 19. fol. 112. quod cum quodam Mauro deliberasset super morte antea sibi inflicto vaticinata, respondit eam certo euenturum, eo quod bona Ecclesiæ diripiisset, ibi, porque somas los algos de las Iglesias, y casas de oracion, y que se no venice conciencia.

10 De Regina Vrracæ Regis Alphonsi filia dicitur pro sustentatione militaris exercitus Monachis sancti Isidori Legionensis postulasse, vt sibi de bonis & diuitiis monasterij partem accommodassent, sed cum illi retulissent id facere non posse, nec audere bona prædicta auferre, quod ea propria manu, si vellet, deprehenderet, eo ipso quod Ecclesiæ bona occupauit, & extra Ecclesiam cum eis pedem fixit, illico crepauit.

C A P. Cùm Ecclesia. V.

AD num. 3. Adde. Anathema, quod frequentissime detestationem, & execrationem significat, unde anathematizare pro detestari, & execrari, multoties accipitur pro excommunicatione maiori non simplici, sed solemnī, in qua certæ quædam solemnitates, & cæremoniæ ex vſu Ecclesiæ ad maiorem excommunicati detestationem obseruantur, cap. debet 11. quæst. 3. Intendit text. sic vulgo intellectus in cap. cum non ab homine, de iudic. vbi Dec. num. 13. gloss. verb. anathematis in cap. 2. de re iudic. in 6. post alios Cou. in cap. a. in materia pot. 1. §. 8. à n. 6.

Henriq. in sum. lib. 13. de excommun. cap. 20. num. 2. & 3. Nauarr. à communi recedens, quæ vide in Extraug. de datis, & promissis notab. 4. num. 10. apud quos ex sacris, & aliis Auctoribus videbis multa circa etymologiam verbi Anathema, & quid importet anathema marenata in cap. Guilielmus 23. quæst. 4. vbi gloss. & DD. non satis explicant.

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesia rectum gaudet immunitatis privilegio.
- 2 Immanitatis privilegio gaudet qui pedem, vel manum in Ecclesia, vel cæmeterio habet.
- 3 Immunitate Ecclesiæ gaudet ille qui parietem ipsius Ecclesiæ partis exterioris tetigerit.
- 4 Aer ipsi cæmeterio respondens gaudet privilegio immunitatis.
- 5 Ecclesiæ nomen strictè quandoque largè sumitur.
- 6 Ecclesiæ largè sumitur quando tractatur de privilegio immunitatis, strictè verò ad effectum inducendi sacrilegium.

C A P. Ecclesiæ. IX.

AD num. 7. & 8. Quod Ecclesiæ rectum gaudet immunitatis privilegio, ita vt existens supra illud dicatur esse intra situm Ecclesiæ, vltra citatos in collect. docent Peregr. de immunit. Ecclesiæ cap. 4. num. 40. Farin. de immunit. num. 282. Fagund. in quinque Ecclesiæ præcepta, præc. 2. lib. 4. cap. 4. num. 63. Trullench in præc. Decalogi, lib. 1. cap. 11. dub. 1. num. 12. Sum. Dianæ verb. immunitas quoad loca, num. 11. Ego de iure ecclesiæ vniuerso lib. 2. cap. 3. post num. 66.

Pedem, vel manum in Ecclesia, vel cæmeterio habere sufficit ad eam confugienti ad hoc vt privilegium immunitatis gaudeat valeat. Ita Vincen. de Franch. dec. 402. num. 5. & 11. Farin. in præxi crimin. quæst. 28. num. 14. in fine, Ambrosin. de immunit. cap. 10. num. 5. Peregr. eod. tract. cap. 4. num. 61. vers. & idem dicendum, vbi rationem reddit, quia anima est in toto corpore, & tota in qualibet parte corporis, optimè Decian. in tract. crimin. lib. 6. cap. 25. num. 17. in fine, ibi, Ex quibus inferitur vnum notandum quod dato, quod quis fores extra fines Ecclesiæ cum corpore, si tamē manum habet et ad fines ipsos, putā ad cæmeterium, tutus esset, & ita vidi obseruari, & obseruari dum essem assessor, &c. Qua quidem immunitate etiam gaudet ille, qui parietem ipsius Ecclesiæ partis exterioris tetigerit, vt per

per Aloyf. Ricc. tom. 3. *refol.* 560. num. 8. Trullench *d. cap.* 1. 1. *dob.* 1. num. 4. *ibi*, *Partes parietum exteriores, quia materia hac favorabilis est, & ideo extendenda, &c.* Diana moral. *refol.* p. 3. *tract.* 1. *refol.* 73. & *part.* 6. *tract.* 1. *refol.* 3. *verf.* ad argumentum. & *refol.* 6. *in fine*, Summa eiusdem verb. *immunitas* quoad locum, num. 11. *ibi*, Porro ad Ecclesiam revertendo non solum aula ipsa, & corpus Ecclesie quoad superficiem concernunt gaudet immunitate, sed etiam muri eius extrinsecus, si quis illos tangat, &c. Adhuc enim sufficit manu tangere locum sacrum, licet corpus foret extra illum, Farin. *d. tract.* de immunit. num. 279. *in fine*, Trullench *d. lib.* 1. *cap.* 1. 1. *dob.* 1. num. 12. bene Decian. *d. lib.* 6. *cap.* 23 *sub* num. 17. *ibi*, Et licet manu tantum tangat loca sacra, & totum corpus foret extra locum sacrum, attamen tutus esset toto tempore, quia anima tota est in toto, & tota in qualibet parte totius. arg. l. via. §. fin. ff. de seruit. praed. rura. 4. *fic. & in l. si cuius ff. de seruit.* &c. Et quod plus est, etiam aere ipsi cimiterio respondens gaudet privilegio immunitatis ita in terminis tenet Cardof. in *praxi iudicum*, & adducit. verb. Ecclesia, num. 77. *ibi*, Prociens se ex ianua, ubi est Ecclesia, aut cimiterium, gaudet immunitate ecclesiastica, quamvis pedibus terram non tangat, cum Ecclesia, vel cimiterium retineat suam immunitatem in aere usque ad calum eidem cimiterio respondens. per text. in *l. si opus*, §. in opere novo, & in *l. fin.* §. si quis prociens, ff. quod vi aut clam, & *l. fin.* ff. de seruit. &c.

Quia nomen Ecclesia quandoque stric-
tè, quandoque largè fumitur, sciendum
est quod quando tractatur de sacrilegio
commisso ob pollutionem fumitur strictè,
& hoc casu scilicet, campanile, atrium, rectòr,
& domus Ecclesie non veniunt appellatione
Ecclesie, nec gaudent eius immunitate:
quando verò tractatur de privilegio immu-
nitatis, largè fumitur, & Ecclesie appella-
tionem illa omnia comprehenduntur, ve cum
aliis resoluunt Peregr. de immn. cap. 4. n. 43.
& cap. 6. num. 23. Diana moral. resol. part. 6.
tract. 1. resol. 1. versed. quero. Sum. ipsius verb.
Immunitas quoad loca num. 11. optimè Sperel.
in decis. fori eccles. decis. 62. num. 24. ibi, Quia lo-
cus sacre ad effectum sicut in diebus sacrilegii non
ita latè fumitur, sicut ad effectum gaudendi ec-
clesiastica immunitate, ut dixi supra decis. 60.
num. 27. & 28. Vbi alios adduxi, quibus ad-
dunt Nald. in d. verb. sacrilegium, n. 4. vbi quod
ad omnes docent, Vincen. de Frauchis decis. 402.
sub num. 9. & 11. vbi etiam tangit rationem,
quia necpe quando agitur de immunitate, su-
mus in favorabilibus, quando autem agitur de
graduando delictum sumus in odiosis, & pana-
libus, eadem opinio, firmat Suarez tom. 1.

de Relig. lib. 3. cap. 9. num. 2. qui ait aliud esse lo-
qui de violatione Ecclesie quatenus polluitur,
aliud quatenus eius libertas, illius immunitas ad
defendendos reos ad illam confugientes viola-
tur: nam in casu de pollutione nomine Ecclesie
non venit, nisi corpus ipsum internum, neque
ipsa polluitur per effusionem sanguinis, vel semi-
nis factam super tectum, vel in sacro, vel in alio
simili loco cum ea coniuncto, & extra illum exi-
stente, & ad sacros usus non deputato: at vero
quod immunitatem omnia illa comprehendun-
tur ob eandem rationem, quia quod Ecclesia per
actus prohibitos in ea perpetratos polluitur, est
grauamen & damnum, quod vero ipsa possit tueri
reos ad se confugientes, priuilegium est, &c.

Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.

T. T. L.

CAP. Multa sunt. I.

Post num. 2. In text. ibi. *propter necessitates diuersas*, &c. Notatur ad hoc quod negotiatio, vel mercatura permittitur clericis in sacris constitutis, si pauperes sint, nec aliunde comodè viuere, & se, suosque decenter alere possint, vt per Albert. Tror. de vero & perfecto clerico, cap. 5. num. 5. Salzedad Bernard. in pract. cap. 5. lit. A. vers. *necessitatis tamen causa*, Farin. fragment. crimin. p. 1. lit. C. num. 163. & 169. Carol. de Grassis de effect. clericali effectu 6. n. 9. & 24. cum seqq. Stephan. Gratian. discept. forens. cap. 57. n. 24. quos referē, & sequitur Alvarez de privileg. pauperum, & miserabilium personarum. part. 1. quest. 8. num. 14. & illis addo per me citatos de iure ecclesiastico vniuerso, lib. 1. cap. 40. num. 119. dummodo scilicet ob negotiationem à diuinis non subtrahantur, nec desistant ab officiis, quibus debent incumbere. Molin. de iustis. disp. 342. num. 13. Isidor. Moscon. de maiest. milit. eccles. lib. 1. part. 2. cap. 2. vers. *artificia autem*, Alvarez dict. quest. 8. numer. 15.

C A P. Sicut. VIII.

Ad num. 2. Quod clericis in sacris tabellionatus officium interdicitur, vultu citatos in collecta. docet Anton. Cuch. in *inst. canon. maior. lib. 3. tit. 37. num. 10.* Franc. Marc. decif. 194. à princ. p. 2. Iacob. de Graff. in *aurea decis. part. 2. lib. 3. cap. 2. num. 17.* Marc. Anton. Genuen. in *præf. Archiep. Neapol.*

Neapol. 77. n. 16. Aluarez de privilegiis pauperum p. 1. q. 10. à princ. Ego ipse de iure eccles. uniuers. lib. 1. c. 40. n. 19. nouissimè Machad. en su perfecto Confessor, y cura de almas, lib. 4.

p. 1. tract. 13. docum. 3. n. 8. & de iure Regio Castellæ constitutum est in l. 43. tit. 6. p. 1. vers. e otras, & in l. 15. tit. 18. lib. 2. Ordinam. & in l. 10. tit. 3. lib. 1. nona Recop.

LIBER QVARTVS. DE SPONSALIBVS, ET MATRIMONIIS.

TITVLVS I.

CAP. Veniens. XV.

AD n. 4. Vltra Reginald. in collect. citatum, idem, nempe quod si pater, de quo in hoc text. fuisset mortem adolefcenti cōminatus in vindictam accepit iniuriæ, eo quod illi cum filia repererat, vtrique validum fuisset matrimonium, quia tunc metus nō ad matrimonium extorquendum fuisset incussus, sed potius per ipsum matrimonium metus iam iam in flagitij vindictam illatus tolleretur, quasi secus dicendum foret si ad finem extorquendi cōsensum metus incuteretur, resoluit Viuald. in cand. aurore, tit. de Sacrament. n. 64. Henric. in sum. lib. 2. de matr. c. 9. n. 2. Sanch. de matr. lib. 4. disp. 1. n. 14. vbi rectè dicit procedere in probabili suspitione metus, inferendi ad finem extorquendi cōsensum, secus si suspicio est vt vis inferatur non ad eum finem, sed ad vindictā de stupri iniuria fumendā, latè & eleganter D. Spectel. in decis. fori eccles. decis. 6. per tot.

CAP. Commissum. XVI.

AD n. 3. in fine. Dixi in collect. sub hoc n. Auerbum, iurius, de quo in text. ad cōsiliū, & nō ad præceptum referendū esse, & ibi citatis addo Sor. in 2. 4. dist. 27. art. 5. col. 1. Syluest. in sum. verb. Matrimonij 7. q. 5. n. 5. Cou. de sponsal. p. 1. c. 1. in initio n. 11. Nau. in c. non dicatis, n. 3. verum nouissimè Anguian. de legib. lib. 3. controu. 2. l. n. 13. longè probabilius asserit, verbum tutius, de quo hic, necessariò præceptum inuoluere, duplici fundamēto. Primò, quoniam in his rebus, quæ ad salutem animæ spectant, multò verius est teneri nos de præcepto tutius eligere, arg. c. ad audientiam, de homicid. propt. saltem in foro interiori voluit Nau. in c. si quis autem, n. 37. de Penit. dist. 7. Cou. in Clem. si furiosus, p. 1. in init. n. 3. vbi latè insitit circa intellectum regulæ, quæ docet in dubiis tutiorem partem esse eligendam, de qua plures per me citati Axiom. 78. n. 2. Non est igitur cur verbum, tutius, de quo in hoc text. cogamur ad cōsiliū, non verò ad præceptū referre. Secūdo, quia de præcepto tenemur omne illud iuramentū obseruare in cuius im-

plemento nullū reperitur peccatū, arg. text. in l. nam quod liquide, §. vlt. ibi, om. c. ff. de pen. leg. c. cum contingat 28. de iureiur. & Religionē ingredi non obseruato iuramento factō de contrahendo cum aliqua, peccatum non includit, ac proinde obseruari debet non ex consilio, sed ex præcepto.

CAP. Cū in Apostolica. XVIII.

AD n. 2. Quod matrimonij lite pendente contractū valeat, vltra Cou. & Malcard. in collect. citatos, docent per hunc text. Bald. de Vbaldis Perus. conf. 3. inter cōs. matr. n. 11. tom. 1. ibi, His tamen non obstantibus contrariū dico, scilicet seruandum matrimonium valere, & prole esse legitimam, & hoc ideo, quia fuit à primo separata per sententiam, &c. & n. 13. ibi, Nec obstat pendentia litis, vel appellationis, quia illa non impedit matrimonij contrahi, c. cum in Apostolica, de sponsal. c. 2. de matr. contra interd. Eccles. quæ iura procedunt, cū prima lis pendeat, & nulla sententia erat lata pro contrahendo, & sic nullum habet colorem contrahendi, fortius enim procedunt in illo, qui iam habet vnam sententiam pro se, vt in casu nostro, &c.

Bene Angel. de Castro conf. 30. inter matr. n. 3. tom. 1. ibi, ad validitatē ipsius secundi matrimonij ab ea contractū requiritur quod primum contractum cum Matrimonio non valuerit propter illius impotentiam, &c.

Optimè Lancel. de attent. p. 2. c. 4. lim. 17. ibi, Decimosextimo fallit in actū matrimonij secundi, qui si fiat lite pendente super validitate primi matrimonij, valet, non obstante litis pendentia, quando scilicet primum matrimonij declaratur nullum, &c. & citat hunc text. respondetq; ad obiectionem, ibi, Et ita debet intelligi quod aliàs simpliciter dicit DD. quod lite, vel appellatione pendente super validitate primi matrimonij non licet ad secundum matrimonium transire, prout tenet text. & ibi notat expresse Abb. n. 3. in c. tua, ext. de sponsa. duor. videlicet quod non licet impune ad secundum transire, nō autem quod matrimonium in se non sit validū si primum declaratur nullum, &c. & repetit idē Lancel. cap. 20. lim. 18. & p. 3. c. 24. q. 17.

Idem resoluit Paul. de Castro conf. 354. n. 1. vol. 1. Mozz. de contract. tit. de matrim. sub n. 16. Franc. Marc. decis. 713. incip. Queritur

an pendente lite, tom. 2. Cardos. in praxi iudicium verb. Sacramentum, vbi de Sacram. Matrim. num. 16. Gutier. de matrim. q. 72. num. 8. Sanch. cod. tract. lib. 7. disp. 2. n. 15. vbi supponit validum de iure matrimonium secundum pendente lite super nullitate primi, dum ait separandos esse sic contrahentes ac inter eos prohibendam esse cohabitationem interim dum lis super validitate, vel inualiditate primi matrimonij finitur. Cassad. decis. vnic. num. 3. de sponsalib. Scip. Rouit. tom. 1. conf. 86. per totum, vbi in fine refert ad litteram quandam Rotæ decisionē in Neapolitana matrimonij coram D. Penā. Et sic intelligendi sunt tex. in c. pen. de despons. impub. & in d. cap. tua, de sponsa duor. vbi dicitur quod matrimonium secundum pendente lite super primo contractum debet irritari, quia procedit illius resolutio nō quoad vinculum (quia secundum matrimonium est validum, si primum fuit declaratum nullum), sed tantum quoad vsum, & cohabitationem, vt explicant glos. verb. irritum, in d. c. pen. & verbo poterit irritare, in d. cap. tua, Lancel. Sanch. & ceteri citati.

5 Quorum omnium principalis resolutio non solum procedit respectu actus ipsius matrimonij, sed etiam respectu effectuum ab ipso matrimonio provenientium, prout est legitimatio filiorum, quæ fit per subsequens matrimonium, talis enim legitimatio dicitur valida, etiam si dicti filij essent concepti lite pendente. Ita Port. Imol. concl. 35. vers. 9. lib. 4. Paris. conf. 13. n. 24. lib. 2. & conf. 15. col. 1. n. 2. eod. lib. Lancel. citatu locis, Gutier. d. n. 8. Et sic filij concepti, vel nati lite pendente ex ea cum qua secundum matrimonium tunc contraxit, vel ex alia soluta, dicuntur naturales, & nō spurij, quia ex euentu deinde sequuto, & declaratione facta nullitatis primi matrimonij, sequitur illud non posse impedire quin valide aliud contrahatur, vt per tex. in c. 2. de eo, qui duxit in matr. quam polluit per adulter. tenent Marc. Anton. Coch. in sit. maior. tit. 12. num. 84. Matienf. in rub. tit. 1. n. 183. lib. 5. Recopil. Valer. Reginal. in praxi fori pœnit. lib. 3. n. 135. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 79. num. 30. Mier. de mai oratu tom. 1. q. 5. l. n. 385. Escobar de purit. & nob. ilit. probanda q. 4. §. 7. n. 66. & 72. quorum duobus ultimo loco citati respondent ad l. 82. Tauri, hodie l. 4. tit. 20. lib. 8. Recop. noui simē D. Transmiera mei amicissimus de polygamia lib. 2. q. 7. per totam, vbi late defendit penas contra duo matrimonia simul contrahentes iure stabilitas cessare quando primum matrimonium erat nullum.

CAP. In præsentia. XIX.

Post n. 1. In tex. ibi, *Et pro iuu enili atate, seu fragilitate carnis nequeunt continere.* Collige ex tex. quā difficile sit inducere puellam vt virgo maneat, & adolefcentiorē adhuc vt sit continens, quod his verbis significauit S. Athanas. *Anquaso non ingens signum puellam inducere vt virgo maneat, & adolefcentiorē adhuc vt sit continens?* quorum verborum meminit Ioan. Gabr. Bilciola in epit. annalium Baronij anno Christi 328. Vnde merito notant Ioan. Neuzan. in sylua nupt. tit. 1. n. 124. Sebast. Medices in summa omnium virtutum tit. de fortitudine quas. 6. & Dionys. Paul. de vera quatuor Patriarchal. Sedium erect. c. 5. n. 41. iuuenem castum esse martyrem absque sanguinis effusione, tertiumque locum in martyrij genere obtinere castitatem in iuuentute.

SUMMARIVM.

- 1 *Legis præsumptio in foro poli nulla est potestas, si veritas pateat.*
- 2 *Lex an statuat super præsumpto quasi contempto.*
- 3 *Lex ob duas causas præsumere solet.*
- 4 *Præsumptio, quæ præsuppositiua dicitur, aut facti, conscientiam non obligat.*
- 5 *Præsumptio, quæ definitiua appellatur, vel moralis periculi, conscientiam semper ligat.*
- 6 *Præsumptio moralis periculi quando adest, causa legis semper manet, licet nullus inde pendeat effectus.*
- 7 *Præsumptio vbi præsuppositiua, vel facti est, tunc non tam periculum quā factum creditur fundamentum esse legis.*

CAP. Is qui fidei. XXX.

Ad n. 16. in fine. Hic fedet materia de iure potestate legis præsumptis in foro poli, de qua Abb. in c. 1. de constit. n. 10. Salza de legib. disp. 10. sect. 4. n. 18. Suar. in simili tract. lib. 3. c. 23. n. 1. ex quorū dictis videtur dicendum nullam esse potestatem legis præsumptis in foro Poli, si veritas pateat, cum forus conscientie sit forus veritatis, & veritati cedere præsumptio debeat. Ita si sponsalia contraxerit quis cū foemina aliqua, eamque postea cognouerit, præsumit lex coniugissem confensum, vt patet ex hoc tex. qui tamen si absuerit verē matrimonium non facit

facit licet præsumpus, *c. sua nos, hoc eod. tit.*

1 Sed obstat quod super præsumpso lex statuit quasi comperto ut videmus in exemplo illius, qui professionis votum ante legitimum tempus emisit, quod lex irritat, quia non plenè deliberatū præsūmit, & tamen si professum deliberatè appareat, adhuc inualida professio est. Ita lex, quæ statuit, votum ab impubere emissum posse irritum à patre fieri, valet semper in foro animæ, licet certò constiterit puerum in ea ætate prudenter, & quasi maiorem deliberasse.

5 Pro materie cognitione præsupponendum est duas esse causas, ob quas præsumere lex solet. Vna est puritas iudicii & actionis, cum præsūmit legislator in tali casu, aut cum talibus circumstantiis accidere aliquid, nec tamen definit hic & nunc ita contigisse, & quia in vnoquoque euentu idem suspicatur fore, propterea admodum suæ præsumptionis legem promulgat. Huc redit exemplum Gregorij in hoc textu. Statuit enim sponsalia de futuro in matrimonio legitimum migrasse censeri, si carnalis copula successerit, non ut illa sufficiat, absque nouo cōsensu de præsenti, sed quia præualuit ut coniugaliscōsensus præsumeretur, ne crederetur sponsi turpiter conuenisse: & solet hæc præsumptio dici, *præsumptio facti, seu facti*, facti, inquam, illius, de quo lex præsūmendo iudicat. Altera est morale aliquod periculum, quod ut caueat legislator præsūmit, & præsūmendo definit hoc, vel illud ita factum esse: aut si non præsūmit in casu aliquo particulari, iudicat tamē non rarò dolum, fraudem, metumve, aut imperfectionem cōsensu in re aliqua cōtingere posse, proptereaque ex his aliquid interuenisse determinat, ut cum votum professionis irritat ante legitimum tempus ætatis: & dicatur hæc præsumptio *moralis periculi, vel definitionis*.

4 His ita præsuppositis, patet veritatis conciliatio. Prima enim præsumptio, quæ præsuppositiua dicitur, aut facti, conscientiam non obligat, si verum non est quod præsūmitur; nam hoc sublatò fundamentum simul, & materia tollitur legis, ut in allato exemplo, si præcipiat lex permaneri eum muliere cognita post sponsalia, & contingat non fuisse cognitam affectu maritali, legis tunc obligatio nulla est, cessante scilicet materia, quippe intentio legis est, ut accessum præcipiat ad coniugem, illa autem coniux non est. Secunda autem præsumptio, quæ *definitiva* appellatur, vel *moralis periculi*, conscientiam semper ligat, licet in particulari aliquo casu factum non sit periculo consentaneum, nec re ipsa cō-

Barbof. iur. Can. selecta Tom. VI.

tingat quod metui poterat. Sic lex, quæ professionis votum ante tempus factum irritat, ab ea præsumptione causam capit, ut minori ætati perfecta animi deliberatio desit, & tamen licet professus perfectum iudicium, deliberationemque habuerit, professio nulla est.

Inter utramque præsumptionem est illa 6 discriminis ratio, quod ubi moralis periculi præsumptio est, causa legis semper manet, licet nullus inde prodeat effectus; aut melius, ratio illa periculi magis ex certo, ac vero iudicio, quod legislator de periculo habuit, effluxisse videri potest, quam ex præsumptione. Vbi vero præsuppositiua, vel facti est, tunc non tam periculum, quam factum creditur fundamentum esse legis, quapropter si facti deficiat veritas, obligationem quoque legis auferri necesse est. Ita ingeniosè admodum Læi. Mancin. *disquisit. genialium, & anniuersar. iuris disputat. cent. 3. cap. 2 37. per tot.*

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

De Desponsatione impuberum.

TIT. II.

CAP. Puberes. III.

AD n. 3. quod tam nostrorum, quam Theologorum, & Medicorū commune placitum sit masculos non antea generandi potetiam accipere, quam decimumquartum annum peregerint, & feminas similiter non nisi post duodecimum concipere posse, tenent vltra citatos in collecti. Guillem. Bened. in cap. Raynuntino, de reffam. verb. qui cum alia, n. 67. p. 3. Petr. Greg. synag. iur. lib. 9. c. 65. n. 5. & 6. Menoch. de arbit. lib. 2. casu 540. n. 2. & 3. Gutier. de matrim. c. 95. n. 3. Ioan. à Ruicibus in medicina medicorum insipientium luminari 2. vers. patres, fol. 59. Federic. Bonauent. de octomestri partu lib. 7. c. 32. Paul. Zachia in quest. medicolegal. lib. 1. tit. 1. q. 6. num. 29. cum seqq.

Ad n. 5. Quatenus ibi mentio fit quod Salomon & Achaz Reges cum essent vndecim, aut etiam decem annorum filios genuerunt, vltra citatos hoc idem narrantes, adde Farin. in praxi crimin. q. 92. n. 80. Cassanate cons. 4. n. 185. Bened. Egid. de priuileg. honestat. art. 14. n. 8. Perez de Lara in compendio vitæ hominū, cap. 20. num. 92.

CAP. De illis. I X

AD n. 3. in fine. Vnde sola discretio, & habilitas ad copulā potest ætate legitimā

supplere, quæ ad matrimonium quatuordecim annorum est in masculis, & duodecim in fœminis, tunc enim tam viri, quàm fœminæ habiles præsumuntur non solum ad consensum, sed etiam ad venereos amplexus, ut per Quintil. Mandos. *de minore etate* c. 5. n. 49. Christoph. Locan. *in floribus Sacrament. de Matrimon. vers. matrimonium puerorum* pag. mibi 69. Anastas. German. *animaduers. lib. 2. c. 6. Galgan. de iure publico* lib. 3. tit. 100. n. 93. Ioan. Gutier. *de matrimon. cap. 2. num. 17.* Basil. Pont. *in simili tract. lib. 12. c. 5. num. 3. & 4. casp. Hurtado eod. tract. disp. 12. diffi. 12. in princ. Sanaaz. etiam de matrimon. art. 4. num. 7. Paul. Zach. in quæstion. Medico-legal. lib. 1. tit. 1. q. 6. num. 21.* Quam ætatem ad valorem matrimonij licet dicat Rebell. *de obligat. iustit. lib. 3. q. 16. sect. 2. num. 16.* non requiri ut sit mathematicè completam, sed moraliter; nihilominus verius est vltimam diem anni decimiquarti in masculis, & duodecimi in fœminis ceptam saltim esse debere, ex Sanch. *d. disp. 104. num. 2.* Nald. *in sum. verb. etas* n. 1. & Anton. Diana *resol. moral. p. 5. tract. 5. resol. 16. in fine.*

PRÆTERMISSA, & ADDITAMENTA AD COLLECTAN.

Qui clerici, vel vouentes, &c.

TIT. VI. SVMMARIVM.

- 1 *Casus huius tex. proponitur.*
- 2 *Religiosis iure nouo Concilij Trid. non licet habere annuos redditus, neque de Superiorum licentia.*
- 3 *Redditus annuos quo casu licet hodie Religiosis habere, ostenditur.*
- 4 *Deposita pecuniarum Religiosorum quo iure hodie permittantur.*
- 5 *Vtensilia superflua Religiosorum qua dicantur, & intra quæ terminum permittenda? ostenditur.*

CAP. Insinuante. VII. & vlt.

AD n. 3. *in fine.* De intellectu huius textus latè, & eleganter Basil. Pont. *ver. disput. p. 1. q. 9. Scholast. c. 4. vers. idque manifestè colligitur* pag. 521. vbi ait quod in terminis huius text. quædam fœmina verè Religionis substantialia vota emisit in manibus Augustiniani Fratris; eo edicto tenore, ut cum substantia sua domi suæ remaneret, illam verò Religiosam fuisse constat ex fine Capituli, vbi matrimonium postea initū declaratur nullū, & ad malè dimissum habitum redire iubetur, voto ergo paupertatis emissio, nihilominus annui suppeditabant redditus, ex Prælato scilicet voluntate pen-

descentes: nam si & propria bona sua retinere vellet, planū est nullam professionem fore, cum repugnet substantiæ voti paupertatis; & deinde *in vers. præterea*, existimat iure nouo Concilij Trid. non licere Religiosis habere annuos redditus, neque de Superiorū licentia. Sed iam hodie de cōsuetudine, à tēporibus Concilij inter Religiosos tā viros, quàm fœminas introducta, & recepta credit tuta conscientia posse Religiosos huiusmodi annuos redditus habere, dūmodo & illi imponantur de licetia Prælati, & effectus erga illos corrigatur, paratusque sit animus exhibere Prælato quoties ille velit in monasterij vsus infumere, & id intelligit siue annui redditus impositi sint nomine Conuentus, vel ipsius monachi de Superioris facultate.

Postmodum idē Basil. Pont. agens de cēsisbus vitalitiis, ait ad eos obtinēdos, & possidēdos non posse ab aliquo Prælato sine peccato concedi licentiam, & *in c. 5.* agit de pecuniarum mobilium depositis, & supellectilibus, vbi pag. 324. prosequitur quod quāuis non nimis perfectum paupertatis affectū istud genus depositorum redoleat, attamen necessariō concedendum est hanc depositarum pecuniarū formam ex natura rei non pugnare cū voto paupertatis, quia stare potest cū abdicatione proprietatis cū deponatur apud officialem à Prælato designatū, inde nō extrahantur sine eiusdē copia, quā non cōcedit nisi ad licita, & honesta, illique sit iniunctū, vt deposita Fratrem visitet frequēt, depositi & extracti rationē ineat, videat, & animaduertat in eū, qui aliquid sine Prælati facultate infumserit. Nec obstat, vt Cōcilium, cūm præcipit vt etiā mobilia priori tradantur, Conuētuique incorporentur: tū quia contraria consuetudine abrogatum est, vel quia eo ipso quod apud depositariū deponuntur designatū à priore, qui potestatē habet de eis disponēdi ad libitum, censetur superiori tradi, & incorporari Conuētui & licet multi velent intactas remanere pecunias, ac si propriæ essent, Religiosi præuē affectū vitium hoc est, non viuendi modi, itaque affectus reprehēdendus nō verò viuendi ratio reprehēdenda, aut arguenda peccati. Tandē concludit quod si pecuniae depositæ sint in satis magna quantitate quanta in necessitatibus regulariter Religioso occurrentibus infumi non potest, prout etiam si superfluum aliquid fuerit inter ornāmēta cellarū habita ratione status, & personæ, id vitiosū quidē esse resoluit, nec sine peccato possideri, siue retineri posse, nec permitti à Prælato. Superflua vtensilia existimat ornāmēta

Lara in l. si quis à liberis § adem rescipis num. 25. & 26. ff. de liber. agnos. Anton. Petra de fideicom. quest. 8. num. 462. Spin. in speculo testament. glos. 14. rub. num. 9. Surd. de aliment. tit. 8. prim. 92. num. 5. Ioan. Bapt. Costa de remed. subsidiar. remed. 66. Mari. Giurba d. cap. 3. glos. 3. num. 19. Rebell. de obligat. in fin. part. 2. lib. 5. quest. 4. num. 22. Aluarez d. 5. p. 1. q. 15. num. 18. vbi. n. 24. & 25. post multos quos refert tenet huiusmodi quantitatem ad mensuram debitorum alimentorum taxari, itaque si dos alimenta excedat, pro excessu reuocetur; & idem Aluarez part. 1. q. 16. num. 18. ampliat ut etiam pater clericus dotare filiam de redditibus beneficij in aliorum bonorum defectum prima dote amissa teneatur.

6 Ad fin. text. Circa successione filij spurrij in bonis parentum est sciendum eiusmodi filium, nec ex testamento, nec ab intestato, aut alio contractu inter vivos quicquam præter alimenta à patre obtinere posse, l. sicut C. de natur. liber. Cou. de sponsal. cap. 8. §. 5. num. 5. Clar. §. testamentum quest. 32. nouissime Machado en su per-fecto Confessor y Cura de Almas lib. 3. p. 6. tra-
7 ctat. 2. docum. 4. n. 1. & 2. Circa verò successione filij naturalis in bonis parentis variè fuit à Iure communi sancitum, ut videre est in l. humanitatis C. de natur. liber. & in auth. licet C. eod. & in auth. quibus modis nat. efficitur §. si ne igitur, vers. si verò filios, & §. de nepotibus, Auth. si qua illustris, in n. 1. glos. C. ad S. Officiu. l. Castell. 11. tit. 13. part. 6. & l. 8. tit. 13. part. 10. At Iure Regni Castellæ maiori in l. 10. Tauri, quæ est l. 8. tit. 8. lib. 5. Recopil. sancitum est quod pater qui habuerit legitimos descendentes, licet non caruerit legitimis ascendentibus, poterit dictis descendentes, filiis scilicet, aut nepotibus naturalibus omnia sua bona, aut eorum partem sibi bene visam relinquere, sed eo casu, quo habuerit legitimos descendentes, quantum tantummodo suorum bonorum partem filiis naturalibus, prout cui-cunque extraneo, relinquere poterit. Ab intestato verò, licet olim Iure communi antequo, de quo in d. l. humanitatis, filij naturales non succederent patri, nihilominus hodie nouiori Iure, de quo in auth. licet, vers. ab intestato, C. eod. tit. de natur. liber. deficientibus filiis legitimis succedere naturalis in sexta parte bonorum patris, si ille uxorem propriam non habuerit, hoc idem sancit l. Castell. 8. tit. 13. part. 6. additque in his Regnis procedere, licet pater uxorem habuerit, refert Machado d. lib. 3. part. 6. tract. 2. docum. 3.
8 Sed prout est, an si huiusmodi filij naturales sint præteriti in testamento patris,

nec de eis mentionem aliquam faciat, ipse pater neque ascendentes, neque descendentes legitimos hæredes habens, an dicti filij præter alimenta de bonis patris aliquid præterdere possint? Vide l. 8. tit. 13. part. 6. ibi, & si per auentura el padre no se acordasse de tal hijo como este, no dexandole ninguna cosa de lo suyo, entonces los herederos del son tenudos de le dar lo que fuere menester para su goierno, y para su vestir, vbi Greg. in glos. acordarse, ibi, satis hic probatur testamento facto per patrem nihil posse præterdere filios naturales contra tale testamentum patris: licet enim admittantur secundum voluntatem, non tamen contra voluntatem patris, ut etiam voluit glos. in l. 1. in princ. ff. de bonorum posses. contra tabul. Anton. Gom. l. 12. Tauri. n. 11. cū multis probat quòd filij naturales præteriti sunt exclusi, nec illis cōpetit aliquod remediū cōtra testamentum patris, & ratione præstat, de qua supra, & n. 12. secus dicere respectu matris, quæ si decedat cum testamento, & tales filij naturales non sint instituti in sua legitima, possit rumpere, & subuerrere testamentum matris.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De frigidis, & maleficiatis.

TIT. XV.

SVMMARIVM.

- 1 Senes etiam decrepite ætatis validè matrimonium contrahunt.
- 2 Annus sexagesimus generandi finem in hominibus facit.
- 3 Potentia concipiendi in feminis post quinquagesimum annum abimitur.

CAP. Quòd sedem. II.

AD n. 6. Ex allegatis Doctoribus, excepto Anton. Gom. & Henric. colligitur senes etiā decrepite ætatis, cū inuicē copulari, carnaliterque cōmisceri possint, dūmodo nullo alio impedimento laborent, validè matrimonium contrahūt, nisi adeò debilis & exhausta nature existat, ut prorsus impotentes ad venercos congressus, eousque sint, ut iudicio medicorum, quorū ea res est, nulla arte possint, aut medicamēto iuari, quod etiam placuit Perez de Lara in cōpēd. vite hominis c. 31. n. 37. Torreb. in tract. de iure spirit. lib. 2. c. 15. numer. 19.
Ad n. 7. Quòd sexagesimus annus generandi finē in hominibus facit, ultra citatos in collect. docet Sylu. nupt. lib. 2. n. 16. Steph. Forcat. in cupid. turpiter. c. 15. n. 5. Petr. Greg. syn-tag. iuris lib. 9. c. 6. n. 3. cū seqq. Farin. de falsitate q. 350. n. 152. Ludou. Mercat. de sterilit. & prægna-

*pregnantium affectionib. lib. 3. c. 2. vers. coniu-
gum. Melch. Phoebo Lusit. decif. 51. num. 25.
p. 1. Alex. Trentacinq. var. resol. lib. 1. tit. de
verbor. significat. resol. 4. à num. 2. Perez de
Lara in compendio vite hominis cap. 10. num.
32. Acac. Anton. Ripol. var. resol. iuris c. 8.
num. 272. Sed propter exempla, quorum
plures meminer de nonagenariis senibus
liberos gignentibus, vt videre est apud
Feder. Bonauent. de octomestri partu lib. 7.
c. 32. & Læli. Biscola horarum subsecutuar. lib.
8. c. 2. in fine. & lib. 10. cap. 15. & aliorum, qui
centenarium annum agentes potentiam
generandi habuerunt, quos hoc in loco
commemoravi, non sine ratione Alphons.
Carranza in disp. de vera humani partus de-
signat. c. 5. sect. 2. n. 65. innuit nullam certam
ætatem nec à natura, nec à lege viris pro-
lificandi terminum accersere.*

3. Ad num. 8. Quòd post quinquagesimum
annum potentia concipiendi in fœminis
absumitur, vltra citatos in collect. tenent
Bosli. de partu supposito n. 15. Steph. Forcat.
d. c. 15. num. 5. Mascard. de probat. concl. 1147.
num. 4. cum seqq. Petr. Greg. syntag. iuris lib. 9.
c. 6. num. 3. Ripa de nocturno tempore c. 162.
num. 4. Farin. de falsit. q. 150. n. 252. Valenz.
conf. 96. à num. 13. Parens meus Emman.
Barbosa in remiss. ad Ordin. Regias Lusit. lib. 4.
tit. 105. num. 11. Perez de Lara in compendio
vite hominis c. 10. num. 30. Alphons. de Car-
ranza d. c. 5. num. 67.

SVMMARIVM.

- 1 Arte magica homines ad mulieres inutiles reddi possunt.
- 2 Coeundi impossibilitas ex quibus possit procedere.
- 3 Maleficium vt tollat non potest quis petere à malefico etiam parato.

CAP. Ex litteris. III.

1. Ad num. 3. Quòd arte magica homi-
nes ad mulieres inutiles reddi pos-
sunt, Doctores per tex. ibi in c. si per sortia-
rias 33. q. 1. Cou. in opère posthumo, de frigid.
& malefic. q. 2. Nicol. Remig. lib. 2. demon.
c. 5. Paul. Grilland. de sortitig. lib. 2. q. 6. à n. 11.
Menoch. de arbit. casu 388. Binsfeld in conf-
sess. malef. p. 2. concl. 6. Martin. Delri. disquis.
magicar. lib. 3. p. 1. q. 4. sect. 8. Sanch. de matr.
lib. 7. disp. 94. à num. 1. Simon Maiol. dierum
canicular. tom. 2. colloq. 3. Campan. in diuers.
iuris Canon. rub. 11. c. 17. num. 19. cum seqq.
Bapt. Codronch. de morbis venef. lib. 3. cap. 5.

& 6. Ratio est, quia hæc coeundi impossi-
bilitas procedere potest ex castratione, il-
lisione, ruptione, infrigidatione, desicca-
tione, & similibus ex causis, quas cum no-
cit demon, benè poterit illis vi, vt probant
Martin. Delri. & Thom. Sanch. citatis locis,
Cardan. lib. 2. contradiet. medic. tract. 2. Ioan.
Malder. de virtutib. Theolog. tract. 10. cap. 8.
dub. 9. Quot modis possint homines ligari
vt mulieribus reddantur inutiles, vide in
addit. ad c. vlt. infra hoc tit.

Ibidem in fine. Non est enim licitū etiam
post tentata diuina, & naturalia remedia
in vanum à malefico etiam parato petere,
vt tollat maleficium, ita Nauar. in man. c. 11.
num. 29. Cou. in cap. quamvis pactum p. 1. §. 1.
num. 10. Fr. Emman. in sum. tom. 1. c. 7. concl.
11. num. 11. & c. 235. n. 3. Concl. 3. Iacob. de
Graff. in aureis decif. p. 1. lib. 2. cap. 6. num. 10.
Martin. Delri. magic. disquis. lib. 6. c. 2. sect. 1.
quæst. 2.

CAP. Laudabilem V.

Ad num. 2. in fine. Vnde triennij expe-
rientia (de quo in hoc tex.) iniicitur
vbi de impotentia constare non potest,
quia id tempus videtur necessarium ad ve-
ritatem inueniendam, & in his terminis lo-
quitur tex. in præsent. Ita Gregor. Lop. l. 6.
tit. 8. part. 4. Franc. Marc. decif. 677. num. 2.
Gaeta in cap. ad limin. 30. q. 1. §. 4. q. 221. n.
522. Sanch. de matrimon. lib. 7. disp. 108. n. 5.
Hurtado cod. tract. disp. 22. differ. 11. à n. 36.
Ægid. Trullench nouissim. in praxi Sacra-
mentor. lib. 7. c. 9. dub. 16. num. 22. Torrebl. de
iure spirit. lib. 2. c. 15. sect. 4. num. 35. Quando
certo, aut ferè certo constar impotentiam
esse perpetuam, quia signa sunt euidentia,
aut ferè euidentia, tunc non est expectan-
dum triennium, sed statim absque expe-
ctatione alicuius temporis declarandum
est matrimonium esse nullum, & in hoc
casu procedit dispositio cap. 1. hoc tit. Greg.
Lop. in l. 5. tit. 8. part. 4. Petr. Greg. syntag. iuris
lib. 9. c. 12. n. 6. & lib. 34. c. 9. n. 4. Cardin. Tolet.
in sum. lib. 7. c. 12. num. 2. Matienf. ad rub. tit.
1. glof. 1. ex n. 202. lib. 5. Recop. Iacob. de Graff.
in aureis decif. p. 1. lib. 2. c. 85. num. 25. Basil.
Ponti. de matrim. lib. 7. cap. 66. Hurtado d. disp.
22. differ. 11. num. 38. cum seqq. Torrebl. d.
sect. 4. num. 36. Machado en su perfecto Confes-
sory Cura de Almas lib. 3. p. 1. tract. 11. docum.
15. num. 6. Ægid. Trullench d. dub. 16.
num. 23.

S V M M A R I V M.

1. *Impotentia correſpectiva ſimul & perpetua poteſt eſſe.*
2. *Impotentiam correſpectivam quando dicatur habere vir? oſtenditur.*
3. *Medium deſtorandi ſœminam artiſicio aliquo an ſit licitum?*

C A P. I. Fraternitatis. V L

AD num. 4. in fine. Vnde omnes ſere conſentiant euenire poſſe, vt ſit aliqua impotentia reſpectiva, ſimul & perpetua, quæ dirimat matrimonium contrahendum reſpectu illius, cuius eſt impotens, nõ verò alterius, reſpectu cuius non eſt impotens: vt docent Palud. in 4. diſt. 34. q. 2. vbi Duran. etiam q. 2. S. Antonin. p. 3. tit. 1. c. 12. Silueſt. in ſum. verb. diuortium, §. 19. Verac. in ſpeculo contug. p. 1. art. 38. Turrec. in cap. quod autem 33. q. 1. Filliuc. tom. 1. tract. 10. c. 3. num. 66. Hurtado de matrim. diſp. 2. 2. diſſer. 6. num. 19. Sanch. eod. tract. lib. 7. diſp. 93. nouiſſimè Trullench in praxi reſolut. Sacram. lib. 7. p. 9. dub. 16. m. 7. quorum plures ex antiquioribus reſert, & ſequitur doctiſſimus Baſil. Pont. var. diſput. p. 1. quaſt. 5. Scholaſt. cap. 2. fol. 203. cum ſeqq. vbi in verſ. ex his, id probat exemplo, ſcilicet quando vir aliquantulum debilis cū ſœmina adeò arcta iungi matrimonio continget, qui perpetuò ad congreſſum erunt inhabiles, & tamen ille aliam, quæ zopam ſoluerit, obiectare poterit, & ſœmina alium valentior non reſpuat: probat deinde ex l. Caſtel. 3. tit. 8. part. 4. in qua caſum iſtum expreſſè videri contineri ait: & in poſtremo caſu huius rex. ſuam ſententiam inſinuari reſert, cū de ſœmina quadam ſermo ſit ita arcta, vt à primo viro, cui nupſerat, cognofci non poſſit, ab illo ſeparata nupſit alteri, à quo tandem violata fuit: quamvis enim in hoc rex. (ait ille) nec decrevit, nec aperte dixit Pontifex validum eſſe hoc ſecundum matrimonium, tacitè tamen id ſenſiſſe indicauit. Quod ex eo colligitur, quia in eo loco explicauit gloſ. tum etiam, quia poſtquam Pontifex in poſterioribus loquutus eſt de ſœmina, quæ ſine magna vi, & periculo vitæ rem habere cū viro non poterat, in quo caſu expreſſè decreuerat eſſe matrimonium inualidum, ſubiicit caſum alterum. Similiter illa quæ viro, cui nupſerat, adeò arcta eſt, &c. quod verbum ſupradicta reſert, & id, quod ſe-

quitur, ſimile illi eſſe, & eiufdem rationis adſtruit, atque adeò indicat ſe idem in iſto caſu ſtatuerè, quod decreuerat in primo: demum multis exinde rationibus ſuam tuetur ſententiam.

Ad num. 5. in fine. Diſputat de diſſimè, vt ſolet, M. Fr. Baſil. Pont. d. q. 5. ſcholaſt. c. 2. verſ. ceterum, pag. 206. cum ſeq. an medium deſtorandi ſœminam artiſicio aliquo, ſecluſo viri congreſſu, ſit licitum, itaut ſtante hoc medio non poſſit dici impedimentum perpetuum, ſeu impotentiam perpetuam? Et contra Thomam Sanch. validiſſimis fundamentis defendit nunquā medium eiufmodi licitum eſſe poſſe, cū horreat naturæ, honeſtaſque non patiatur ſœminam virginem artiſicio corrumpti, vt poſſit viro incumbere, quia in contractu matrimonij celebrati in ordinem ad copulā eſt traditio corporis apti in vſum etiam pro corpore apto; tradit itaque ſœmina corpus aptum vt vtatur eo etiam vir ex ſe aptus, non verò ſe tradit viro inepto. Hinc oritur ius quod confert matrimonium non eſſe aliud quàm vt vir aptus vtatur apto corpore: ſi ergo ineptus fuerit ad corpus, quod de ſe aptum illi in vſum traditur, nullum habet ius ex matrimonio vir in corpus ſœminæ; qui ergo impotens eſt ad virginem agnoſcendam, cū re vera illi ſit ineptus, nullum ius habet ad eius vſum, quia cū hoc ius ſolum conferri debeat ex vi contractus, non cenſetur contractus validus, niſi ſubſiſtente conditione mutux aptitudinis.

S V M M A R I V M.

1. *Maleficium reſpectivum ex quibus inducitur, remiſſimè.*
2. *Impotentia reſpectiva quando datur?*
3. *Homines in quibus caſibus ligari poſſint vè mulieribus reddantur inuales.*

C A P. Litteræ V I I. & vlt.

AD num. 5. De hoc maleſicio reſpectivo agit Torrebl. de iure ſpirituali lib. 12. cap. 11. num. 31. vbi numer. 35. poſt Ioan. Schenk tom. 2. obſeruat. medic. lib. 4. tit. de impotent. vener. obſeru. 50. 53. & 54. reſoluit naturaliter contingere poſſe, vt ex membri incongrua proportionè, inæqualitate, curuatione, gracilitate, vel quid ſimile quis poſſit aliquas mulieres magis ore hiantes, quàm nimis arcetas, vel virgines cognofcere, & nonnunquam à dæmone etiam dari

dari poffe maleficium refpectuum.

- 3 Ad num. 10. Vide Torrebl. d. lib. 12. c. 11. ex num. 11. ubi tradit poffe homines ligari ut mulieribus reddat inutilis variis modis. Primum fi feminis decifio impediatur ad vafa generationis obturandæ venas, vel alio modo. Secundum fi fpiritus animales prohibeantur tranfire ad membrum generationis, in quibus virtus motiua exiftit. Tertiò, fi virga flaccida fiat faltem quando quis vult adum venere exercere, itaut ei vis coeundi quovis modo tollatur. Quartò fi viri genitalia retrahantur, abfcondantur, vel adimantur. Quintò fi corpora impediuntur ne fe mutuo appropinquentur, vel aliter phantasmata medio iniiciat. Sexrò, fi alterum alteri reddat odiofum, quod dæmon præftare poteft.

¶

Qui filij funt legitimi.

TITVLVS XVII.

SVMMARIVM.

- 1 Disparitas qualitatum inter contrahentes non attenditur ad hoc ut filij naturales per matrimonium fubfequens legitimentur.
- 2 Matrimonium articulo mortis contrahitum validum eft.
- 3 Matrimonium operatur retrotractionem legitimatit ad diem natiuitatis.
- 4 Legitimatío, quam fubfequens matrimonium operatur, operatur veram & non fictam legitimatíonem.
- 5 Filij legitimi vbi vocantur ad maioratam, abfque dubio fuccedunt legitimatit per fubfequens matrimonium.
- 6 Verba legitimi, & de legitimo matrimonio nati, funt fynonyma.
- 7 Legitimati quando excluduntur, cenfentur excluſi legitimati per refcriptum, & non per fubfequens matrimonium.

CAP. Tanta. VI.

- 3 Ad num. 3. Quòd non attendatur qualitarum disparitas inter contrahentes ad hoc ut filij naturales per matrimonium fubfequens legitimentur, vltra citatos in collect. docent Cou. de fponſal. p. 2. c. 8. §. 2. num. 9. Anton. Gom. l. 9. Tauri num. 59. Lup. de illegit. commento 2. §. 3. num. 55. verf. & li-
cet, Giouagn. refp. 59. num. 18. & 19. Emil. Gall. de except. except. 2. num. 90. Marefcot. lib. 3. var. cap. 18. num. 2. Steph. gratian.

diſcept. forenſ. tom. 4. cap. 653. num. 10. & 13. Fular. de ſubſtitut. q. 409. ex num. 95. Iordan. Vrfin. de ſucceſſor. p. 1. q. 3. art. 2. ex num. 34. pag. 92. Rot. decif. 662. num. 5. part. 4. recent. alijs p. 2. in poſſibum. Farin.

Ad num. 8. Quòd matrimonium in articulo mortis contrahitum validum eſt, & filij antea geniti, per illud legitimentur, vltra relatos tenent Bamacar. de ſeudo ad tit. ſi de ſeudo defuncti contentio ſit q. 7. num. 52. Cancer. lib. 3. var. c. 11. num. 243. Marefcot. lib. 3. var. c. 18. num. 14. Lup. de illegit. commento 4. §. 1. num. 17. & 19. Fular. de ſubſtitut. quaſi. 409. num. 80. Iordan. Vrfin. d. p. 1. q. 4. art. 3. vbi per tria dubia hanc quæſtionem examinat, Merlin. de legitima lib. 1. tit. 2. q. 7. num. 27.

Ad num. 13. Quòd matrimonium operatur retrotractionem legitimatit ad diem natiuitatis, vltra citatos tenent Ioan. Bapt. Coſta de retrotract. c. 8. caſu 32. n. 3. pag. mihi 190. addens num. 4. quòd ſi matrimonium non operaretur hanc retrotractionem, eſſet magnum abſurdum filium conſiderari certo tempore naturalem, & non legitimum, & in alio ſimul legitimum, & naturalem, Giurba ad conſuet. Meſſanen. c. 1. gloſ. 4. n. 119. Marta voto 94. num. 5. & 6. Lup. de illegit. comm. 4. §. 3. num. 14. verſ. ratio huius opinionis colligitur, Fular. de ſubſtit. q. 409. num. 21. verſ. responderi poteſt, & num. 25. verſ. reſpondetur ſecundo.

Ad n. 14. Quòd legitimatio, quam fubfequens matrimonium operatur, ſit vera, & non ficta; & quòd verbum, habeantur, in hoc textu proprietatem, & non fictionem ſignificet, vltra adductos in collect. tenent Marefcot. d. lib. 3. c. 17. ex num. 46. Greg. 10p. l. 1. gloſ. 7. verſ. ſon legitimis tit. 13. p. 4. Lotter. de re benef. lib. 2. q. 48. ex num. 81.

Ad n. 22. Quòd vbi ad maioratam vocantur filij legitimi, abſque dubio fuccedant legitimati per fubfequens matrimonium, quia verè, & realiter legitimi funt, vltra citatos reſoluunt Iordan. Vrfin. d. p. 1. q. 4. art. 2. in princ. nouiſſimè Solorzan. de iure Indiarum tom. 2. lib. 2. c. 17. n. 49. cum ſeqq. Et dum dixi non ſine fundamento reſolutionis à me firmatæ nonnullos Doctores aſſerentes quando diſpoſitio non eſt contenta vocatione filiorum legitimorum, ſed addit eos eſſe debere ex legitimo matrimonio natos, ſuccedere legitimatum per fubfequens matrimonium; nunc mihi videtur eorum ſententiam eſſe per alios plures DD. comprobata, & deſenſam, eamque ſuſtinent Greg. 10p. l. 1. gloſ. 1. verbo 7 ſe caſo cum ella, verſ. quardò limita, tit. 13. part. 4. Fortun. Garc. in l. Gallus, §. & quid ſi tantum
n. 267.

210 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

num. 267. *vers. ex superioribus infero. ff. de liber. & posth. Cou. de sponsal. p. 2. c. 8. §. 2. n. 30. Villalob. commun. verb. legitimatus vers. sed maior difficultas, & vers. legitimatus per subsequens matrimonium*, Aluar. *de coniectur. mente defuncti lib. 2. c. 3. n. 9. Roch. de Vergas super hunc tex. num. 80. Ioan. Garc. de nobilit. glos. 2. 1. num. 22. & 62. Nicol. Garc. de benef. p. 7. c. 2. num. 43. Hieron. Gabr. conf. 2. 1. n. 39. lib. 1. Lancel. Gallia conf. 122. n. 19. Cauall. can. p. 3. decis. 32. num. 12. *vers. & sic apparet*, Menoch. conf. 2. 27. num. 64. & conf. 799. n. 8. lib. 8. Marefc. lib. 3. *var. refol. c. 18. num. 45. cum segg.* Balthaf. Thomaf. *tract. de legitim. tit. 9. num. 61. pag. 28. & n. 68. & 77. vers. 49. amplia. Ceuall. commun. q. 2. n. 66. Stephan. Gratian. discept. forens. lib. 3. cap. 468. num. 53. Marta voto 94. ex num. 3. Aloyf. Ricc. p. 3. decis. 137. num. 3. cum segg. Simon de Pretis de interpret. ultim. volunt. lib. 3. interp. 1. dub. 3. solut. 3. num. 6. fol. 316. Ouid. de Amicis de iure emphyt. q. 92. per tot. præcipue ex num. 6. Giurb. ad consuet. Messanen. cap. 1. glos. 4. num. 12. 1. post med. Merlin. de legitima lib. 1. tit. 2. q. 7. num. 10. & 11. Castill. controuers. tom. 4. c. 31. n. 105. *vers. secundus casus est. & tom. 5. cap. 75. & 105. num. 34. & 35. Fundantur in multis, & præcipue in eo quod verba illa, legitimis, & de legitimo matrimonio nati, præsumuntur communiter scribi à tabellionibus ex suo capite pro nota ordinaria: tñ etiam, quia sunt synonyma, & geminatio operatur exclusionem legitimatorum per rescriptum: quando enim proferuntur plura verba synonyma idem significantia, potius ponuntur gratia tollendæ dubitationis, quàm augendæ dispositionis l. 1. §. sed sciendum. ff. de a dilil. edicto, Abb. in cap. solita, de maior. & obed. Marefc. d. c. 18. num. 50. & segg. Anguizol. conf. 73. num. 52. *vers. quarto.****

7 Ad eundem n. 22. in fine, ibi, *Vel nisi fundator excluderet legitimatos per subsequens matrimonium*. Aliàs si excluderet legitimatos tantum, censerentur exclusi legitimaui per rescriptum; nam vt excludatur legitimatus per subsequens matrimonium, necessaria est expressa dispositio loquens de legitimatis per subsequens matrimonium. Ita Ifern. in cap. 1. §. naturales. si de feudo def. controu. sit n. 9. vbi Afflic. notab. 5. sub num. 3. & Bamacar. q. 2. num. 18. Lup. de illegit. com. 4. §. 3. num. 10. *vers. aduertendum est tamen pag. 263. & n. 16. & 17. Mier. de maior. p. 2. q. 1. n. 38. in 2. edit. Menoch. conf. 227. num. 18. Rosenth. de feud. c. 7. concl. 19. num. 32. pag. 212. Roch. de Vergas in repet. huius text. n. 82. in fine, Marefcot. d. cap. 18. n. 51.*

C A P. Per venerabilem. XIII.

AD num. 37. Quod summus Pontifex in terris Principum Christianorum si nō habet directē, habet tamen indirectē ex vi Pontificalis officij sufficientem potestatem super omnia negotia secularia quando id Ecclesiæ expedierit ad ipsius Ecclesiæ quietem, & defensionem conseruandam, seu ad bonum spirituale, ac finem ecclesiasticæ potestatis supernaturalē assequendum, vltra citatos in collect. probant Sylui. in 2. 2. q. 66. art. 1. Maynard. de priuileg. eccles. p. 1. art. 6. num. 1. Param. de origine Inquisitionis lib. 3. q. 1. opin. 4. Malder. in 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 8. Anguian. de legib. lib. 2. controu. 17. n. 29. cum segg. Ceuall. de cognit. per viam violent. in prolog. num. 9. & 12. Benedic. Ægid. in repet. l. ex hoc iure p. 1. cap. 3. num. 17. ff. de iustit. & iure, Iuniper. à Drapano pro iuris Pontificij defen. q. 1. c. 2. num. 9. cum segg. Ioan. Salgado de Araujo in l. Regia Lusita. discursu 1. num. 41. cum segg. Balboa ad cap. fin. num. 4. de præscript. Valenzuel. pro monitor. Pauli V. p. 7. d. num. 45. Faiard. ad c. tanta. hoc tit. memb. 1. n. 72. cum segg. Solorzan. de iure Iudiarum tom. 1. c. 22. n. 40. cum segg. nouissimè Thom. del Benede immunit. eccles. dub. 4. sect. 21. n. 3. pag. 185.

EXPLICIT PRÆTERMISSA AD ADDITAMENTA

De Diuortijs.

T I T. XIX.

C A P. Porro. III.

Post num. 5. Præter conciliationes in collect. per me relatas ad tex. in presenti. cum cap. significasti. hoc cod. tit. nunc mihi non displicet illa, quā ingeniosè præstat Morl. in emporio iuris Civilis p. 1. tit. 1. q. 9. num. 59. dicens hunc tex. non affirmare vxorem esse restituendam, etiam si parentela esset notoria, sed solum asserere quod maritus non debuit eam propria auctoritate expellere, etiam si parentela esset notoria, vt patet ex contextura huius text. Vnde quod ille statim dicit vxorem esse restituendam, ideo est, quia ibi parentela non erat notoria, quo casu vxor spoliata absque iudicio Ecclesiæ ante omnia restituui debet, ex interdicto vi: assignatque textus rationem, quia dimitti non debet absque iudicio Ecclesiæ, etiam si parentela esset notoria, quia verba potius

potius ad dimissionem, quam ad restitutionem referri debent, & sic non significat rex. in specie hic proposita fuisse notoriam parentelam, imò si notoria fuisset, impediretur restitutio, quia ius commune resistit spoliato, & fundat intentionem spoliantis, iuxta textum secundum verum intellectum in cap. ad decimas, de restit. spoliat. lib. 6. At verò cum in d. cap. significasti, notorium adulterium de iure communi resistat uxori ne petat thorum coniugalem, & fundet intentionem viri, qui eam admittere non tenetur, vt patet Matth. 19. & cap. dixit Dominus. 32. q. 1. & cap. si cui, hoc tit. ideo ea exceptio impedit restitutionem in illa ratione, quam suprà deduxi ex d. cap. ad decimas.

¶

De secundis nuptiis.

TITVLVS XXI.

S V M M A R I V M.

- 1 *Pœna fœminis intra annum luctus statuta à iure ciuili an videantur omnes iure Canonico abrogata, plures sententia.*
- 2 *Prima tenet solum infamia pœnam sublatam videri.*
- 3 *Secunda habet iure Pontifico omnes pœna legales è medio sublata.*
- 4 *Tertia sustinet nullam omnino pœnam abrogatam videri.*
- 5 *Prima opinio recipitur.*
- 6 *& probatur.*
- 7 *Cap. Gemma, de sponsal. intelligitur.*
- 8 *Relictum pro viduitate an possit hodie intra annum peti? remissum.*

CAP. Super illa. IV. & cap. cum secundum. V. & vlt.

In illam quæstionem disputandam an pœna fœminis intra annum luctus statuta à iure ciuili, videantur omnes iure Pontifico abrogatæ? solent hæc iura multipliciter interpretari, & triplex referri Doctorum sententia. Prima tenet solum infamix pœnam sublatam videri, cum de ea illi textus expressè decernant, vt in d. c. pen. ibi, *post sine infamia nubere*, & ibi, *eius infamia aboletur*, & in d. c. vlt. ibi, *non debet legalis infamiam sustinere iacturam*, &c. reliquas verò pœnas stare adhuc, & ob stare mulieri, ne intra annu conuoluet ad nuptias; quæ videtur verior: nam & ex verbis Canonum

pœditorum, quibus infamia nominatim abraditur, & ex sententia Pontificum, ni fallor, volunt enim factam testam Apostoli Pauli concessionem, quæ in hoc tota est vt mulier mortuo viro sit ab eius lege soluta, & nubendi, cui vult, habeat potestatem tantum in Domino. Quod ait Apostolus, & cum eo Romani Pontifices, tantum in Domino, eum sensum habet ex Tertulliano, vt nullam aliam formam repetundarum nuptiarum nisi à Domino præscriptam habeat. Cui ergo voluerit, Christiano scilicet, non Pagano, quia tantum in Domino.

Secunda tenet iure Pontificio omnes pœnas legales è medio sublata, vtunque in vtroque capit. fiat mentio de sola pœna infamix. Ratio autem præcipua huius sententix est, quia scopus ille fuit vtriusque Pontificis tam Urbani I. I. in d. c. pen. quam Innocentij I. I. in d. c. vlt. ne mulier relicitam faciens cum permissu Apostoli, atque iure suo vtens pœnam sustineret, & quia libera oportet esse matrimonia. Atqui si pœna aliqua deberetur, non esset voluntas libera, l. Titia, in princ. ff. de verb. oblig. c. gemma, de sponsalib. & qui licentia vitur concessa ab Apostolo, non potest videri delinquere, l. Decuriones, C. ex quib. causis inf. irrog.

Tertia sustinet nullam omnino pœnam abrogatam videri, licet duo illi pontifices de ignominix pœna nominatim loquantur. Atque huius opinionis sectatores suppleant verba vtriusque cap. quod non debent: deinde considerant diligentius non puniisse ius ciuile secundas nuptias, sed involutum, seu nimiam festinationem: & quidem optima ratione, ne ex turbatione, seu commixtione sanguinis incerta proles efficiatur, dum ambigi potest cuius nam filius ille sit, qui editus postea fuit. Cum itaque, inquirunt, iustissima hæc ratio sit, non potuit lex pontificis rem tam iustam tamque honestam, & quæ libris sine imponat, emendare, eoque potissimum quod lex infamix relata in Decretum fuit, cap. infames, in fine 3. q. 7. & vbi causa non vertitur peccati, ius Canonicum nihil potest super leges: atque hi quidem huius opinionis Auctores, licet nimis audacter, nec tam emendatione digni quam censura.

Quare primam opinionem ex tribus relictis veriore ducō, quam etiam nouissimè tenet Læli. Mancin. *disquisition. genial. & annuer. sar. iuris disputat. cent. 2. cap. 140. pag. 331. cum seqq.* & subdit si interpretari libeat cum vtroque pontifice, vt plenam mulier habere debeat nubendi licentiam, quasi soluta à lege viri, nec debeat intra annum luctus

luctus coërceri, videndum cur de fola infamix pena loquatur vterque, reliquis omnibus omnino pofthabitis, quæ multæ funt.

- 6 Penat autem quia fola illa pœna corrigenda fuit, quæ vim faceret quafi præcifam, & metum induceret, quo bene conftans mulier poffet à contrahendis nuptiis dimoueri. Hæc autem eft infamix pœnam reliquæ familiaris rei iacturam aliquam faciunt, quam negligere mulier poteft, aut cùm fecundarum nuptiarum vilitate compenfare: fola infamia libertatem aufert contrahendi; licet enim infamix metus non fit talis vt reftitutionem promeruerit ex edicto Prætoris, *l. nec timorem C. quæd metus caufa*, fi tamen habeat effectum iuris, reftitui poteft, *l. ifti quidem, §. quod fi. ff. eod. tit.*

- 7 Non obftat *tex. in cap. gemma, de fponfalib.*

vbi Gregorius inter fponfos irritat promiffionem pœnæ, licet pecuniaria illa fit, cùm, inquit, *libera matrimonia effe debeant*. nam reſpondetur pœnam inter fponfos ftipulatione promiffam ipfo iure Ciuili non deberi, *d. l. Titia*, cùm tamen in ſpecie noſtra lex ipſa Ciuilis mulierem comprimat, & quidem iuſta caufa ſuadente: & cùm matrimonia libera effe debeant, videmus tamen Canones inducere eos interdum qui ſponſalia iurauerint à contrahédum matrimonium per comminationem cenſuræ, quæ inducere metum poteſt cadentem in conſtante virum, per ea quæ tradit Læli. Mancin. *ſac. iur. controuerſ. diſſert. 10. c. 1.*

Vtùm autem relictum pro viduitate 8 poſſit hodie intra annum peti, vide Læli. Mancin. *diſquiſit. genial. cent. 2. cap. 141. ad Auth. cui relictum C. de indiçta vid. tollen.*

LIBER QVINTVS.

DE ACCVSATIONIBVS.

TITVLVS I.

SVMMARIVM.

- 1 Famulos improbos, & mala vitæ qui retinuerint, poſſunt pro eorum delictis puniri.
- 2 Domus ſi comburatur factò famulorum mala opinionis, dominus non ad pœnam incendiij criminaliter ſed ſolum ad intereſſe tenetur.
- 3 De culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe ſiue in committendo, ſiue in omit-tendo culpa ſit.

CAP. Nulli. V.

- 1 D num. 4. Domini retinentes famulos improbos, & malæ vitæ, pro eorum delictis poſſunt puniri *l. ſin. ff. de abigey. Felin. in cap. Petrus n. 7. de homicid. Duenn. reg. 303. Farinac. in praxi crimin. p. 3. q. 110. à num. 120. & p. 1. q. 24. num. 41. & tenentur ex illorum factò *l. ſin. §. de cuſtodin. ff. de cuſtod. reorum, l. videamus, ff. locati, l. ſi vendita, ff. de periculo, & commodo rei vendit. Cæpol. conf. 79. num. 5. Gozadin. conf. 63. n. 14. Menoch. conf. 55. num. 8. lib. 1. Joſeph. Ludou. Perus. decif. 25. num. 18. p. 1. D. Barb. in l. ſi mora num. 38. ff. ſoluto matr. Rot.**

decif. 6. de officio vicar. aliàs 432. num. 2. ibi, imputandum eſt ei, qui opera malorum hominum vitur, &c.

Quando verò factò famulorum malæ 2 opinionis domus comburitur, dominus non ad pœnam incendiij criminaliter, ſed ſolùm ad intereſſe tenetur, quia in electione famuli non adeſt dolus, ſed culpa lata domini, & vbi abeſt dolus, pœna ordinaria delicti ceſſat, *l. 1. §. diu. ff. ad leg. Cornel. de ſicar. l. abſentem, §. ſin. l. reſpiciendum, §. delinquunt, ff. de pan. Socin. in cap. ſi quis domum, §. num. 19. de iniur. vbi tenet quòd de culpa lata ſolum quis tenetur ad intereſſe, ſiue in committendo, ſiue in omit-tendo culpa ſit, Menoch. de arbitr. caſu 390. num. 24. Joſeph. Ludou. decif. 15. num. 10. p. 1. Farin. in praxi crimin. p. 1. q. 24. n. 2. & q. 110. n. 18.*

SVMMARIVM.

- 1 Monachus litigans cum Abbate, vel eum accuſans à monaſterio ad viuendum, & ad litigandum ſumptus conſequi debet.
- 2 Monachus in poſſeſſione exiſtens, ſi monaſterio iniuſte expellatur, ſumptus conſequi debet.

- 3 *Alimenta, litisque sumptus sequestrum passim subministrandi sunt.*
4 *Etiamsi bona sint ob delictum sequestrata.*

C A P. Ex parte. XI.

1 **A**D n. 2. Quod Monachus litigans cum Abbate, vel eum accusans à monasterio, & ad viuendum, & ad litigandum sumptus consequi debet, ultra citatos in collect. docent Ioan. Bapt. Pontan. de aliment. c. 13. n. 3. Castill. controu. lib. 3. c. 27. num. 48. & 49. Aloyf. Ricc. decif. 35. num. 7. & 8. p. 4. Marc. Anton. Genuent. in practica. ecclef. q. 575. n. 4. Ceuall. commun. contra commun. q. 780. n. 36. Sigism. Scac. de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. vers. secundus casus, Alex. Trentacing. var. resol. lib. 1. tit. de aliment. resol. 1. n. 36.

2 Quos etiã sumptus consequi debet Monachus in possessione existens, si à monasterio expellatur, ipseque quasi iniuste expulsi, monasterium conueniat, vt per Cornel. Benincaf. de pauper. spec. 2. in indic. n. 4. Pontan. de c. 13. n. 3. Valasc. conf. 1. num. 3. Castill. de c. 27. n. 45. Et etiam Monachus ad aliquod officium discorditer electus, ad quod iudicialiter se admitti petit, Crescent. decif. 7. alias 175. de indic. Pontan. d. num. 3. Aloyf. Ricc. decif. 56. n. 19. p. 1.

3 Ad n. 9. Quod sequestratis bonis semper dominus rerũ positarum sub sequestro alii debet de bonis sequestratis, & sic alimenta, litisque sumptus sequestrũ passo subministrandi sunt, præter in collect. citatos tenet Franc. Curt. in tract. de sequestro n. 10. Cou. pract. c. 6. n. 5. Ioan. Bapt. Pontan. de c. 13. n. 4. Canalean. decif. 3. num. 4. p. 1. Card. Tusch. pract. concl. tom. 1. lit. A. concl. 309. num. 16. Aloyf. Ricc. decif. 25. n. 10. p. 2. Sigism. Scac. de appellat. q. 17. limit. 7. n. 4. vers. sextus casus est, Castill. de cap. 27. n. 33. Camill. Bõrrel. in sum. decif. p. 2. tit. 37. n. 160. cum seqq. Quod & in bonis ob delictum sequestratis procedit, vt per Carpan. super nouis Constit. Mediol. in §. omnium n. 696. cum seqq. Corduba de Lara in l. si quis à liberis, §. si vel parens n. 62. Surd. de aliment. tit. 1. q. 72. & q. 129. n. 1. Valasc. d. conf. 1. n. 2. Aloyf. Ricc. d. decif. 25. num. 7. Sebast. Guazzin. de defensorum defens. 6. circa prauil. carcerator. c. 1. n. 2. ubi quoque etiam post sententiã huiusmodi alimenta litisque sumptus sequestrũ, vel cõsolationẽ passo administranda donec Curia sententiã exequatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Inimicitia oritur ex testimonio prolato in causa criminali intra testem, & cum contra quem deposuit.*

Barbos. Iur. Can. selecta. Tom. VI.

- 2 Cap. cum P. hoc tit. intelligitur.
3 Text. in præsent. interpretatur.

C A P. Meminimus. XIII.

Post n. 1. Affirmant cõmuniter scribentes in c. 1. de iudic. cum, qui mihi aduersarius fuerit, aut aduersetur, in causa criminis repelli à me posse, ne in alia causa iudex sit. Et in c. cum P. hoc tit. probatur quod ex testimonio prolato in causa criminali oritur inimicitia inter testem, & cum contra quẽ testis deposuit. Et in hoc tex. dicitur manifestum inimicũ præsumi illum, qui in eadem causa criminali, vel in alia fuit testis alio accusante. Sed nondũ se intelligere ait Læli. Mancin. disquis. genualium, & annuersariarũ iuris disputationum cent. 1. c. 42. pag. 107. cur is, qui de crimine accusat plus ex inimicitia agere credẽdus sit, quàm pietate erga Principẽ, erga patriã, vel publicã aliqua necessitate, aut causa, cui maximẽ consultũ velit, & cõcludit, qui dicit eo ipso quod accuset aliquẽ quis videri inimicũ male dicere, & qui dicit absolũtẽ posse eum quasi suspectũ remoueri, redarguendũ quoque esse, putatque audiendos eos esse qui mādatur hoc velint Religioni iudicantis, vt ipse xñstmet quæ causa fuerit accusandi, & nunquid inimico animo actum videri possit, an etiam capitale certamen fuerit, aut saltem eo modo, quo suspicionem facere posset.

Nec contradicit Alexander Pont. in d. 2. c. cum P. nam neque id exprimit quod volunt, videlicet eum, qui testimonium dixerit in causa criminis præsumi inimicũ, sed dumtaxat fieri suspectũ; quin nec ob id solum reiciit eum Pontifex ne accusare possit quasi suspectus, sed ex aliis, quæ simul iuncta suspicionem augebant, vt pote ex reciproca accusatione, & conspiratione duorum fratrum, qui instanti vicissitudine, ait Pontifex, vnus post alium accusabant. Ita Læli. Mancin. d. c. 42. num. 2.

minus vrget idem Pontifex in præsent. si 3 species huius text. attendatur. Fuit monialis in Abbatissã electa, & cum orta de electione quæstio erat, electionem Papa confirmauit, mandauitque Episcopo, vt benedictionis munus electæ conferret; id eũ exequi Episcopus vellet, is qui contra Abbatissã testis antea fuerat, obiecit de simonia, appellauitque Pontificem, qua recepta appellacione distulit Episcopus mandatum exequi benedictionis, qui ideo sic à Pontifice receptum fuit: Quia verò te non decet in hac parte appellacioni eiusdem H. deferre, cùm idem illius manifestus fuerit inimicus, & contra eam testimonium tulerit, mandamus quatenus cùm inde T fueris

fueris requisitus præfatæ Abbatisfæ munus benedictionis nõ definas impertiri: ex quibus verbis vulgo colligitur quòd qui crimẽ obiecerat simoniæ, non simul potuerat ef- fe aduerfarius, & testis, ergo testis dicitur, & quia testis propterea inimicus, quanto magis si accusasset. Sed perperam (inquit Læli. Mancin. d. c. 4. n. 3.) nam qui testis ad- uerfùs aliquẽ est in causa criminis, is si for- tè leuiter fufpectus, inimicus certè neque est, neque efle creditur, & tamẽ in præ- fenti inimicus dicitur manifestus, ergo aliud quàm ex testimonio lato inimicitia procedit: nam & duo ista quasi diuina legimus hîc, videlicet vt manifestus fuisset inimi- cus, vtque contra mulierẽ testimonium tu- liffet fuũ, ergo manifesta inimicitia aliun- de effluerat, & fortè eo modo testificatus iste fuerat, vt se inimicũ præberet, & ideo, vt loquuntur, repulfatus, quare nec obef- fe potuit Abbatisfæ.

C A P. Super his. XVI.

AD n. 6. Quòd vbi aliqua succedũt ne- gotia, quæ legibus certa & determina- ta non sunt, arbitrio ipsorum Iudicũ relin- quuntur, vltra Menoch. in collect. citatũ vi- de Matth. de Afflict. in cap. 1. ex quibus caus. feud. amir. Pinel. in l. 1. C. de bonis mat. p. 2. n. 72. col. 2. Tiraq. in l. si vnquam, verb. omnia, n. 13. Anguian. de legib. lib. 2. contr. 9. n. 9. vbi n. 3. subdit nõ adeò latè patere hanc arbitradĩ facultatem, quin attendere debeat Iudices plures diuersasque circũstantias delicta ag- grauantes, vel minuentes, scilicet personas, tempora, delictorum grauitatẽ, quibusque in locis, & circũstantiis fuerint perpetrata.

DE BENEFICIO SIMONIAE

De Simonia.

TIT. III.

CAP. Et si quæstiones. XVIII.

AD n. 2. Quòd donatio facta à diuite pauperi in moderata quantitate præ- sumitur facta ratione paupertatis, vt vltra citatur Anton. Gom. docent Benincas. de pauperi. spec. 1. n. 26. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præf. 2. 4. n. 4. Sebast. Medicus de casibus for- tuitis. p. 2. q. 4. n. 16. Vincent. Carot. de deposito p. 2. q. 2. 5. vers. primus est si quantitas sit parua, quos & alios refert Aluarez de priuilegiis pauperum & miserabil. personar. p. 1. q. 2. 1. n. 8.

S V M M A R I V M.

1. Prouisus de beneficio per simoniam ignoranter, etiam probabiliter, tenetur tali beneficio renuntiare.
2. Defectus substantialis per ignorantiam quantuncunque probabilem non suppletur.
3. Beneficium recipiens quando aliquid dat ipsi conferenti, seu alicui tertio, qui est causa immediata vt beneficium confertur, prouiso non valet.
4. Cap. de simoniacè 22. hoc tit. de simon. declarat.
5. Cap. ex insinuatione, hoc eod. tit. explicatur.

CAP. Nobis. XXVII.

AD n. 1 in fine. Probat hic text. illum, qui prouisus est de beneficio per simoniã ignoranter, etiam probabiliter, teneri tali beneficio renuntiare, in idem est text. in cap. ex insinuatione sup. hoc eod. tit. & in c. presentium 1. q. 5. notant glos. in cap. de simoniacè 22. hoc eod. tit. dum docet de iure renuntiare debere beneficio illum, qui ignoranter per simoniam acquisiuit, scribentes per text. ibi in c. pen. de elect. S. Thom. 2. 2. q. 100. art. 6. ad 3. Siluest. verb. simonia q. 20. Ioan. de Medina de restitut. q. 27. Rot. de iustit. lib. 9. q. 8. art. 1. ad 3. Cou. in reg. peccatum p. 2. §. 3. Nau. in man. c. 23. n. 121. Ratio est, quia cum in prouisione simoniaca deficiat aliquid substantiale, nempe quòd gratis cõcedatur beneficium, necesse est vt necessariò illi renun- tiandũ sit, non obstante ignorantia prouisi, quoniã si benè cõsideres, præfatus defectus substantialis per ignorantiam quantuncun- que probabile nõ suppletur: ideoque me- rito Romanus Pontifex Clemens III. in ef- fectu decreuit in citato c. ex insinuatione, be- neficium esse dimittendum nec posse licitè teneri. Ita Anguian. in tract. de legib. lib. 4. contron. 6. n. 7. vbi à n. 13. pro veteri prædi- ctorum, & similium iurium intelligentia triplicem modũ dandi tẽporalia distinguit.

Primũ quando recipiens aliquid dat ipsi conferenti, seu alicui tertio, puta cõsanguineo, vel alteri, qui est causa immediata vt beneficium confertur, quo casu expeditũ est nullo modo prouisionem valere, & ad obtinendum idem beneficium necessariã esse Pontificis Max. dispensationẽ, propter manifestam simoniam ex parte recipientis commissam, vt aduertit glos. verb. remanere in d. cap. de simoniacè, & in his terminis

terminis intelligendus *tex. in presenti*, ad fin. dum ait consulationi respondens quod si aliquis in Ecclesia Prælatum fuisset electus per prauitatem simoniacā ab Episcopo suo, dispensationem aliquam de iure obtinere non posset, sicut intellexit, & explicauit *glos. ibi verb. ab Episcopo suo*, quando electus simoniam commisit, vel alius, inquit *glos. eo sciente & ratum habente*.

4 Secundum quando temporale datur ab aliquo tertio, eidem tamen conferri, quo casu licet prouisio nō valeat, iuxta *tex. sic intelligendum in presenti*, ibi penitus reprobanda, eo quod talis datio tollit potestatem conferendi in recipiente spirituale, si tamen per ignorantiam probabiliter prouisio spirituale datum fuit, ex dispensatione tamen Episcopi poterit iterum prædictum beneficium ab eodē prouisio obtineri: qua ratione explicari debet *tex. in d. cap. de simoniace*, ubi cum ordinato simoniacē, qui simoniacus non est, dispensari posse recte docuit Luitius III. ibi, & admonuit *glos. super illo tex. verb. remanere*, dicens etiam post liberam resignationem posse Episcopum cum talibus dispensare, vt in eisdem Ecclesiis recipiantur. Et similiter interpretandus est *tex. in d. ex infirmatione, post princ. ibi, tibi compatiens de noue in suam Canonicum elegerunt*, &c. quippe ignoranter per simoniam assumptus fuerat, ideoque recte potuit assumi postea de nouo. Et in hoc *tex. in princ.* ubi electio simoniaca cassanda est si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamuis electus ignoret, nō alia ratione quam quod talis datio potestatem abstulerat conferendi in recipiente spirituale.

Tertium quando contingit dari temporale pro spirituali ab eodē tertio, alteri, quo casu prouisio à principio suam retinet firmitatem, & ad beneficium obtinendum nulla dispensatio necessaria est, iuxta *tex. quæ* sic etiā intelligi potest *in d. de simoniace*, quia, vt dixi, talis datio nec aufert potestatem conferendi beneficium, neque inducit inhabilitatem in illo, cui beneficium conferatur, & ideo minimè dubitandum est, quin valida & firma fuerit talis prouisio.

CAP. Per tuas. XXXII.

AD n. 4. Vide Læli. Mancin. *disquisit. genitium, & annis sar. iuris dispus. cent. 1. c. 39. pag. 101.* ubi postquam retulit obsecuta huius *tex. verba*, cum ageretur non criminaliter, vt deponeretur ab ordine, sed civiliter vt ab administratione amoueretur tanquā immeritum, ac damnus, dicit quod si amoueretur Prælati à sua administratione, nec fisco penam, nec parti exsolui, & concludit si criminale iudicium non est, nec civile qui-
Barb. iur. Can. selecta Tom. VI.

dem esse. Respondet amotionis penā parti, hoc est, monasterio, dari debuisse, actum enim fuisse inibi, vt solūmodo ab administratione pro uilitate monasterij priuatim publica Prælati amoueretur, perindeque quasi agentibus Monachis luendam penā fuisse, & se remittit ad suum *tract. de sac. iur. controu. differt. 3. c. 10.* Vide addita ad *cap. tua, de procurator. quod cum hoc textu concordatur.*

SVMMARIVM.

- 1 Paupertas vera excusat simoniacos à penis contra eos statutis.
- 2 Monasterium si paupertate prematur, absque simoniæ labe poterit cum ingredientibus de sustentatione pacisci.
- 3 Text. in presenti declaratur.

CAP. Quoniam. XL.

AD n. 3. Ex hoc *tex.* colligunt Vital. de Cambanis in *tract. clausul. tit. de metu matrim. n. 15.* & Guillelm. Rodozan. de *simon. mentali p. 2. c. 29. n. 17. cum seqq.* quod paupertas non excusat simoniacos à penis contra eos statutis: dum in eo probari videtur nec paupertatis prætextu licere monasterio de aliquo pretio absque simoniæ labe cū ingrediente pacisci. Sed verius est *textum* in presenti talem non prohibere monasterio pauperi pactionē, aut receptionē pro Monachi ingressu, sed ei quod pauper nō est, paupertatisque prætextu simoniæ vitij palliare interdicit, vt ex eo constat in illis verbis, *Paupertatis prætextu volentes huiusmodi vitium palliare*, &c. quinimo à cōtrario sensu deducitur verū, nō palliatā paupertatē in simoniæ labe hoc in casu excusare: ita hunc *tex.* intelligunt Suar. *tom. 1. de relig. lib. 4. de simon. c. 17. n. 14. Loff. de iustit. lib. 2. c. 35. dub. 12. n. 72. in fine.*

Et ideo si paupertate monasteriū prematur, itaut plures sustentare commodè nequeat, absque simoniæ labe poterit cum ingredientibus de sustentatione pacisci. Ita Lessi. *d. n. 71. in fine, & dub. 2. n. 131. vers. aduerte tamen*, nō dissensit Rodozan. *d. p. 2. c. 29. n. 11. cum seqq.* ubi n. 13. respondet obiectioni, quæ poterat ex hoc *tex.* desumi, illi scilicet loqui, vt nihil pro religionis ingressu recipiatur, non verò pro releuatione sumptus, si monasterium pauper est, Suar. *d. lib. 4. cap. 17. n. 9.* qui ibidem n. 3. probat docetque eleganter in hoc casu nullum esse decretum, quod talem prohibitionem sufficienter ostendat, vel si est, contraria consue-

tudine derogatum exiftere, qua humana prohibitio potuit derogari.

¶

¶

De Magiftris.

TIT. V.

CAP. Quoniam. I.

AD num. 3. Quod magiftri difcipulos fuos pauperes gratis docere tenentur, vltra Tiraq. in collect. citatum, adde Petr. Rebuff. de privileg. ſchol. priuile. 90. num. 6. Horat. Lut. eod. tract. priuile. 88. Roland. à Val. le conf. 87. n. 41. lib. 2. petr. Ruiz. Lituan. decif. 4. n. 304. cum duobus ſeqq. Vincent. Carot. de locato p. 2. tit. de Ambuſciatore infirmo q. 8. in quaſt. de magiftris.

CAP. Super ſpecula, V. & vlt.

Post num. 5. In tex. ibi, per annos quinque. Licet olim quadriennij tempus fuiſſet legalibus ſtudiis præſtitutum, ſed ordine vique adeo præpoſtero, vt vix poſſent eo elapſo ſtudioſi diuorum principum conſtitutiones intelligere deinceps tamen Iuſtiniano auctore noua diſcendi methodus inſtituta, præfixumque fuit abſoluendo iuris Ciuilis ſtudio quinquennale tēpus, & primo quidem anno iuſſum audiri inſtitutiones, alijs verò ſequentibus alijs iuris partes, vt in præmio Inſtitutionū, & Digeforum, vbi Profeſſoribus quid quoquo anno legere debeant, eleganter diſtributum, ſtudioſorumque tempora Auditoribus definita. Ita docent Balduin. & Mynſinger in præm. Inſtit. Læli. Mancin. diſquifit. gentialium & annuerſ. iurū diſput. cent. 2. c. 150. pag. 364. & ſeq. vbi num. 6. quinquennale ſaltim ſpatium iuris ſtudioſo tranſigendum, vel ab incepto deſiſtendū ait: hoc prudentes veteres, hoc Iuſtinianum ſuaſiſſe, hoc Romanum pont. in hoc tex. approbaſſe, hoc denique ſcholas omnes, & legibus, & moribus retinuiſſe affirmat. Sed noſtra hac tempeſtate deplorat Ciuiac. lib. 2. obſeruat. c. 40. Nam ſi quinquennium, inquit, vel quadriennium illa ætate, qua mores, & iura, & verba ciuilia fanè erant notiora, aut faciliora perceptu, quid non erubescimus iſta, qua horrere ſpinis omnibus videntur omnia quæcunque de iure ab antiquis prodita ſunt, vix tamen in eis non tranſigere triennium, plurimum vitio parentum, qui, vt petronius Arbiter ait, cum ad vota proſperant, cruda adhuc ſtudia in forum impellunt.

De Hæreticis.

TIT. VII.

SVMMARIVM.

1. Dubius in fide qualiter habeatur pro hæretico, oſtenditur.
2. Dubitans circa interpretationem alicuius loci ſacra Scriptura, vel circa ea, in quibus varia ſunt Doſtorum opiniones, eligens vnā non dicitur hæreticus.
3. Ignorantia in iis, quæ fides ſunt, non excuſat, niſi in ruſtico, & omnino ignaro.

CAP. Dubius. I.

AD n. 2. & 3. Adde dubiū in Fide haberi pro hæretico quando in dubitatione haberet pertinaciam, & nō ſit paratus corrigi, imò haberet complacentiam dubitando, vt tenent ferè omnes in præſenti, Ioan. Andr. Anchor. panor. Zabarel Felin. & alij, Albertin. de agnoſcenda aſſert. q. 33. n. 4. Clar. §. hæreſis n. 2. Decian. in tract. crimin. lib. 5. c. 17. & ſeq. Bañes in 2. 2. q. 11. art. 1. cum alijs per Torreblanc. de iure ſpiritu. lib. 13. c. 1. n. 33. vbi n. 34. ſecus dicendum aſſertit ſi talis dubitatio procedat ex ſcrupuloſa conſcientia, & ex primis motiuis, quia ſi poſt dubitationē ſe firmat in Fide, meretur, ſicut qui reſiſtit carnis ſtimulum, & n. 35. item ſecus aſſerendum ait de dubitante circa interpretationem alicuius loci S. Scripturae, vel ſi dubius eſſet in iis, in quibus varia ſūt Doſtorum opiniones, vel nondum ſunt determinatæ ab Eccleſia, quia tunc non ſolū dubitans, ſed eligens vnā, non eſt hæreticus. Nouiſſimè Thom. del Bene de immunit. eccleſ. lib. 4. ſubſect. 3. 1. n. 2. pag. 87. ſic hac de re ait. Non obſtat quod Stephanus Papa in c. 1. de hæret. dicit dubium in Fide eſſe hæreticum, ſeu infidelem, nam reſpondetur id eſſe verum priuatim, & improprie, non autem poſitiue & proprie: vel ſecundo id eſſe verum præſumptiue, & quoad forum externum, non autem vere, & quoad forum internum: vel tertio id eſſe verum de eo, qui eſt dubius conſcientia obiectiue dubia, non autem de eo, qui eſt dubius conſcientia formaliter dubia.

Post num. 5. Nota ignorantiam in iis, quæ Fidei ſunt, non excuſare, vt per Squillacen. de Fide Cathol. cap. 21. num. 1. reſponſa in direct. Inquiſit. part. 1. quaſt. 7. commento 22. decian. d. lib. 5. cap. 37. numer. 24. Param.

Parâm. de origine S. Inquisit. lib. 3. q. 3. ex n. 43. & q. 9. ex num. 142. Azor. inquit. moral. p. 1. lib. 8. cap. 6. q. 7. nisi ignorans sit rusticus, & omnino ignarus, tunc eius ignorantia sit inuincibilis Simanch. de cathol. instit. tit. 26. num. 3. & tit. 15. num. 2. & tit. 55. num. 8. & in enchirid. tit. 48. num. 4. & tit. 49. num. 5. Farin. in praxi crimin. q. 179. §. 3. num. 26. quos refert Torreblanc. de iuri spirit. lib. 13. c. 2. n. 33. & 34.

~~DE INFANTIBUS EXPOSITIS, & LINGUIDIS.~~

De Infantibus expositis, & languidis.

TIT. II.

SUMMARIVM.

- 1 Infantia tam in viris quam in feminis terminatur septimo anno expleto.
- 2 Filij expositi, de quorum parentibus non constat, legitimi sunt censendi.
- 3 Expositi an admittantur in collegiis, ubi requiritur ut admittendi sint sanguine puri?
- 4 Expositi dicuntur ciues, & naturales illius loci in quo fuerunt expositi.

Ad Rubricam.

AD num. 2. Quod infantia tam in viris, quam in feminis terminatur septimo anno completo probant, l. si infanti 18. in princ. & in §. si autem septem annos C. de iure deliber. l. 1. §. sufficit. ff. de admin. tutor. l. Castelle & tit. 11. part. 5. ultra citatos Cou. de sponsal. p. 1. c. 2. num. 2. Bertazol. de claus. instrum. claus. 8. glos. 2. num. 1. Montan. de tutel. c. 5. num. 25. Petr. Greg. syntagm. iur. lib. 15. c. 28. num. 5. Felician. de censib. lib. 1. c. 2. Ioan. Sorapan. de medicina Hispana aphor. 1. p. 2. n. 17. Melch. de Valentia tract. illustr. 2. cap. 7. num. 14. Caluini in Lexic. verb. atar, vers. atata gradus. Hieron. Buccaron. de different. inter iudicia ciuilia & crimin. differ. 78. n. 3. Perez de Lara in compendio vite homini, cap. 14. num. 6. D. Acuña ad c. in singulis 2. num. 2. dist. 77. Alphonsi. Carranza de partu c. 10. n. 9. vers. ab hisque, Aluarez de priuileg. pauper. p. 2. q. 65. a. num. 180. cum seqq.

Ibidem ad finem. Ad illam comprobantem conclusionem, quæ habet filios expositos, de quorum parentibus non constat, legitimos esse censendos, præter citatos in collect. adde Greg. Lop. l. 4. glos. 6. verb. en se toma libre tit. 20. part. 4. Fr. Emman. quass. Regal. tom. 1. q. 13. art. 1. Philip. Paschal. de viribus patriæ potestatis p. 1. c. 6. n. 10. Campan. Barboz. Tur. Can. selecta Tom. VI.

in diuers. iuris Canon. rub. 11. c. 13. num. 157. Bafil. Pont. de matrim. lib. 11. c. 9. num. 4. Carranza d. tract. de partu c. 4. a. num. 49. Aluarez de priuileg. pauperum. p. 2. q. 65. s. 2. num. 198. Quamuis cū Garc. & aliis nouissimè contrariarum, teneat Alphonsi. de Escobar y 3 Loaysa de Pontificia & Regia iurisdic. cap. 2. num. 24. Et ad aliud dubium an admittantur expositi in collegiis, ubi requiritur ut admittendi sint sanguine puri? Adde Carranza d. c. 4. num. 54. & Alphonsi. de Escobar d. 8. cap. 2. a. num. 29.

Dicuntur expositi ciues & naturales illius loci, in quo fuerunt expositi, de quo vide Greg. 1. op. l. 4. glos. 1. ad fin. tit. 20. part. 4. Carranza d. cap. 4. n. 53. Alphonsi. de Escobar d. tract. cap. 1. num. 79. & d. cap. 2. num. 23. in princip.

SUMMARIVM.

- 1 Paupertas est iusta causa ad excusandum parentes, & dominos, qui filios, seruosque exponunt.
- 2 Filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam licet parenti.
- 3 Exponens septennium minorem filium, vel seruum puniendus.
- 4 Abieci à patre vel domino post septennium non expositi, sed pro derelicto habiti dicuntur.
- 5 Patriam potestatem amittant parentes filios exponentes exponique consentientes.

C A P. Si à patre, vnic.

AD num. 2. in fine. Iusta autem causa paupertas, inopiaque est, quæ etiam scienter filios, aut seruos exponentes parentes, vel dominos excusat, si in aliquo Xenodochio non omnino eos deserendo quoquo potuerint adiuuent modo, filios exponant, vel seruos. Ita glos. hic verb. liberatus, Montalu. in l. 1. tit. 23. lib. 4. fori leg. glos. 1. Greg. 1. op. l. 4. glos. 1. tit. 20. p. 4. Ioan. Vela de delict. cap. 9. prope fin. vers. has autem panas, Petr. Fernand. de Ottero diuers. q. 3. q. 11. n. 6. quos refert & sequitur Aluarez. de priuileg. pauperum. p. 2. q. 65. s. 2. n. 207. ubi numerus seqq. per glos. 1. in c. fin. 87. dist. tenet excusari patrem, qui filium egestate cogente exposuit, si Xenodochium, in quo expositio fiat, præstò non sit, saltem quoad penæ executionem in foro exteriori, in interiori verò non vti- que intelligit, quia potius pro se filioque alendo mendicare debuisset, nisi fortè expositio eo modo fieret quodò nullum inde periculum immineret dominum tam excusati negat, quia potius seruum vendere, aut donare debuerat, ex l. vnica, §. sed si- mus, C. de latina libert. sollem.

218 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan:

2. Deinde idem Aluarez post Menoch. Greg. Lop. Velam, & Otterum fubdit licere parenti filium exponere ob mortis timorem, vel ob infamiam vitandam, cum non impietas tunc parentes mouerit, fed qui non modo filiis, fed vitæ propriæ antefertur honor.

3. Nora parentem vel dominum poffe tantum puniri, qui feptennio minorem filium, vel feruum expofuerit, vt per Quintil. Mandof. de minori aetate cap. 4. num. 31. Petr. Greg. fyntax. iuris lib. 15. cap. 28. num. 5. Ferdinan. de Arrojo in comment. ad hunc tex. num. 31. Sanch. in confil. moralib. lib. 1. c. 4. dub. 4. num. 2. Alphonf. Carranza de partu cap. 4. fecl. 1. num. 127.

4. Et ideo qui poft feptennium abiiciuntur non expofiti, fed pro derelicto habiti dicuntur, ex Rodolph. Fornel. fib. 1. rerum quotidianarum. c. 20. ad finem, Carranza d. c. 4. in princ. num. 6. & d. fecl. 1. num. 127. vbi etiam fubdit hos adultos pro derelicto habentes nullum crimen committere, quo puniri debeant, quamuis ciuilitate compelli poffint filios alere ex propria fubftantia.

5. Ad num. 3. Quod parentes filios exponentes, exponive consentientes, dominiumque in feruis domini habentes, exponentes feruos, ab aliisve exponi permittentes, patriam potestatem amittunt, vt præter in collect. citatos, docent Montalu. per tex. ibi in l. 1. glof. 1. circa fin. tit. 2. §. lib. 4. fori legum, Ioan. Vela d. c. 9. §. puniuntur autem, verf. & fciente patre, Tiber. Decian. tract. crimin. lib. 9. c. 8. num. 9. Campan. in diuerf. iuris Canon. rub. 11. c. 13. num. 158. Petr. Fernand. de Ottero d. q. 11. num. 3. Aluarez d. p. 2. q. 65. §. 2. m. 192. vbi num. 196. per tex. in præfenti, & in c. fin. 87. dift. & in l. 2. & 3. c. eod. tit. tenet non ex eo, quod patriam potestatem in filios à fe, vel de confenfu & patientia fua expofitos parentes amittant, dominiumve in feruos domini, cuius aliquod in eis, hos, qui eos alendos fufceperunt, acquirere, quinimò fui iuris manere, libertatemque omnimodam, ferui licet alias nafcerentur, obtinere.

nexam culpam, quæ in actu illicito & reprobato reperitur, imputanda omnia, quæ fequuntur ex tali actu, ac proinde non videri venia dignum, quamuis probabilem habuerit ignorantiam, cum in radice, id eft in actu illicito culpabilis exiftat, quam refolutionem, & horum iurium decifionem non procedere ait Anguan. de legib. lib. 4. confton. 4. num. 36. quando ex ignorantia etiam probabili refultat defectus voluntatis, quæ voluntas requiritur ad culpam, & malitiam conftituendam, vt refpectu illius pœna imponatur, vel fubdit intelligendam, quoad pœnam irregularitatis, quæ fæpe fæpius à iure imponitur abfque culpa, quatenus culpam, dolum, & malitiam formaliter fignificat.

C A P. Significasti. XVIII.

IN tex. ibi, Cum de cæteris credendum fit iſſi, qui non accusatur, vel denuntiat, ab aliquo, fed per fe ipſum confilium appetit falutare, &c. Notatur ad hoc quod credendum eſt relationi petentis confilium, & interpretandum ab eo, qui illud petiuit, vel dedit, vt per glof. magnam circa fin. in cap. ad audientiam, de reſcript. Felin. in tract. de conatu n. 7. Foller. in præſent. crimin. verbo item quod conu. crim. laſa Maieſt. num. 25. Berol. q. 10. a. num. 3. uſque ad fin. Bald. conf. 98. n. 5. vol. 1. Gerard. Mazol. conf. 101. a. num. 38. uſque ad 42. Marfil. conf. 132. num. 17. Hippol. Rimin. conf. 88. num. 26. Magon. decif. 150. num. 4. Tiber. Decian. in tract. crimin. tom. 2. lib. 4. c. 34. n. 6. & conf. 8. n. 125. & 126. vol. 1. Crauet. conf. 9. n. 34. Honded. conf. 96. num. 17. l. b. 1. & conf. 87. a. n. 32. & n. 158. vol. 2. Menoch. conf. 82. n. 9. & conf. 776. n. 9. cum ſeqq.

DE FURTIS.

De Furtis.

TITVLVS XVIII.

S V M M A R I V M.

1. Furtum committens paupertatis, miſerique ſue lenanda cauſa, excuſatur.
2. Neceſſitate in extrema exiſtens aliena furari, vel contrahere non dicitur.
3. Commune quod eſt nomen eſt.
4. Furti crimen excuſat neceſſitas famis.

C A P. Si quis propter. III.

AD num. 5. Excufat furti crimen neceſſitas famis, vt probat tex. in præſent. rationem.

De Homicidio.

TIT. XII.

C A P. Suſcepimus. X.

OST num. 1. Vulgò ex hoc textu, & ex cap. Ioannes 23. & c. fin. hoc tit. colligitur danti operam rei illicitæ propter an-

tionem reddit glos. *verb. panitent*, quia talis necessitas communem rem facit: & commune quod est, meum est, *l. serui electione* 5. §. 1. *ff. de legat. 1. l. in re communi* 28. *ff. de seruis, urban. prad. Franc. Milan. decis. 19. num. 5. lib. 2.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia civilia & crimin. different. 100. num. 24.* Fontanel. *de pactis nupt. claus. 4. glos. 9. n. 5. p. 1.* Giurba *in consuet. Messan. p. 1. c. 1. glos. 5. n. 31.* Necesse est legem non habet, nec nescit distinctionem dominiorum, vt & aliam quamlibet. Vel ea ratione (inquit glos.) quia credere fur medicus debuit permittitur dominum, §. *placuit*, debuit, inquam, nam & potuit, & debuit scire agere se ex consensu domini omnino presumpso, quia debito, cum teneretur dominus necessitate & fame laboranti inopi eodem modo subuenire. Et ideo certum est eum, qui paupertatis, miserieque suae leuandae causa furtum committit, excusari tam à peccato, quàm à infamia, aliisque poenis immunem esse, vt per hunc tex. resoluunt Cou. *in reg. peccatum*, p. 2. §. 1. 3. Cornel. Benincal. *de paupert. spec. 9. in iudic. num. 20.* Hieron. Buccaron. *de different. inter iudicia civilia & crimin. differ. 100. n. 23.* Trullench *in expof. Decalogi lib. 7. c. 4. dub. 6. à n. 2.* Et nec modò in extrema, sed in graui necessitate constitutum posset rem alienam absque mort. peccato accipere, si aliter graue illud malum auertere nequeat. Nau. *in man. c. 17. num. 15.* Ioan. à Medina *in Cod. de elemosyna q. 7. Lessi. de iustit. lib. 2. cap. 12. dub. 12. n. 17. vers. respondetur, & n. 70.* Petr. Nauar. *de restit. lib. 3. c. 1. n. 373.* Diana *moral. resol. p. 1. tract. 3. miscel. resol. 19.* Trullench *d. dub. 6. n. 6.*

Nunc ad quaestionem huius glos. deuenio. Est qui mortem omnino subiturus sit, nisi fornicetur, est, inquam, qui fame laboraret, nec impetrare panem à muliere possit ni coëat cum illa, licet ne fornicari? Necesse fratrium non habebit legis, & tamen consensum omnes non licere. Cur enim Christianis permitti debuerit, quod vel Ethnicis vituperandum visum sit? Ecce enim Vlpian. *in l. palam. ff. de ritu nupt.* Non est ignoscendum ei, inquit, quæ obtentu paupertatis turpem vitam egit: nulla enim ratione, nec etiam vitæ conseruandæ fas est peccare, potiusque famem, mortem, ac mala omnia debet quis pati quàm peccato consentire, *cap. si cui sanctus 32. q. 2. cap. Lotharius 31. q. 3. cap. sacris 5. de his, qua vi, Senec. declam. lib. 6. declam. 7.* pro filio contra patrem inquit. Mori potius debuit frater quàm sanari turpiter: multa in id Sigism. Scaec. *de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 19. n. 67. vers. secunda species, cum seqq.*

Sed angit ratio discriminis, cur liceat quidem furari meum mortis, nec fornicari tamen? Quare ex Cou. *in reg. peccatum* p. 2. §. 1. num. 5. & Læf. Mancin. *disquisitionum genialium, & annuensarum intris disputat. cent. 2. cap. 109. à n. 3.* dicendum puto duo esse præcepta à Deo, non furtum facies, non mechaberis, quorum vt auctor Deus, ita & dispensator solus. Dispensatione verò exequitur recta ratio hominis, quæ vicè in hac re subit Dei. Videamus an æqualis in vtroque præcepto causa sit. Furtum inde malitiam habet suam, quia contectatio est alienæ rei cum iniuria Domini, ergo si iniuria procul absit, iam nulla furci malitia est: & ideo qui necessitate famis aliquid subtraxerit, non peccauit, nam vel re vsus quasi communi est, vel domini consensum habuit præsumptum, aut debitum, quem credere valuit omnino permittitur. Præceptum quoque illud, *Non occides*, inde causam suam habet quod innocens per iniuriam mortis datur: tolle iniuriam præceptum simul tollas necesse est. Sic aggressor iuste perimitur, sic Princeps, & iudex publica auctoritate gladium iuste perstringit ad puniendos facinorosos.

Non idem in fornicatione est: nam hæc inde malitiam capit suam, quod ex inordinato quodam appetitu carnale commercium cum ea femina habeatur, quæ vxor non est, cum nisi coniugalem coitum recta ratio non recipiat, vt probatur *in l. 1. §. ius naturale, ff. de iustit. & iure, & cap. ius naturale 1. dist. 1.* Pone periculum mortis vnde euadere non possit quis, nisi fornicetur, non hercle tollitur malitiam: nam non inde euenit vt vxor fiat, quæ vxor non est, aut vt inordinatus ille coitus speciem sumat coniugalis coniunctionis, & matrimonij: in hoc itaque recta hominis ratio non dispensat, cum nec Deus ipse dispensare possit, vt seclusa ratione coniugij fornicari possit quis.

DE VRSIS

De Vfuris.

TIT. XIX.

C A P. Super eo. IV.

D num. 7. *in fine.* Notatur hic tex. ad hoc quòd nec pro redemptione captiuorum vfurum exactio permittitur, vt per Ioan. Capistr. *de vfuris p. 1. secunda par. princip. n. 2.* Ofsch. Pedem. *decis. 137. num. 19. vers. præterea si pro vita*

T 4 captiui

captini, Petr. de Bialio in *direct. elect. cap. 33. num. 6.* vbi etiam quod nec pro cultu diuini vsura committenda est, Fabian. Genuent. de *cab. num. 33.* vbi *num. 32. vers. & si quis piam diceret*, subdit nec pro alendis pauperibus, pupillis, viduis, vel quibusuis aliis miserabilibus personis, quauisve causa pia, refert Alvarez de *privileg. pauperum p. 2. quest. 65. a num. 6.*

CAP. Cùm tu. V.

AD num. 3. Licet vsurarius propter paupertatem ad restitutionem excusetur, vt probat hic text. quia vsurarius in foro animæ vltra id, quod facere potest, non tenetur, Petr. Fernandez de Ottero *diuers. quest. part. 1. quest. 27. num. 7.* & 8. Ioan. Maria Nouar. in *collect. super pragmat. Regni Neapol. collect. 230. num. 11.* id tamen locum non habet quando ex culpa sua ad eam deuenit Mauric. Apicella *alleg. 6. num. 4.* Si ad casum fuerit ordinata, non aliter, ad not. per Aloyf. Ricc. in *collect. decis. collect. 2163. vers. sed tunc prodest*, Alvarez de *privileg. pauperum q. 54. num. 36.* vbi *num. 38.* subdit illum, qui dicit quem sua culpa ad casum præordinata in paupertatem incidisse, probare debere.

SVMMARIVM.

- 1 Pactum an valeat si mutuum tibi triticum dedit quando stabat decem denariis, vt soluas mense Augusti, quando verisimile esset quod staret quinque denariis ostenditur.
- 2 Quid quando timetur triticum, vel oleum minus valiturum.
- 3 Pactum valet quod mutuatarius interim quod non restituit mutuum soluat redditus eius pecunie, quos creditor accepit in censum.
- 4 Quid in pacto mutuatary perentis a mutuantis nummos, quos paratos habebat ad redemptionem census?
- 5 Pactum valet in quo debitor promissis a principio soluere nuntio, qui ad exigendum debitum terit, certam quantitatem, valet.
- 6 Non potest aliquid pretio æstimabile extra mutuum exigere.
- 7 Mutuans propter onus, quod sustinet in numeranda pecunia, vel in metiendo triticum, non potest vltra sortem quicquam recipere.
- 8 Mercatori mutuanti solito negotiari debetur interesse ratione solius mora.
- 9 Interesse quando debeatur nō solito negotiari

CAP. In ciuitate. VI.

AD num. 2. Ex decisione huius text. diff. 1. solui possunt nonnulla dubia facillimè occurrentia. Primum dubium petit, verum si in mense Maij tibi mutuum triticum quando stabat decem denariis vt soluas mense Augusti quando verisimile esset quod staret quinque denariis, valeat pactum quod ratione damni intrinseci, hoc est diminutionis pretij tibi aliquid tribuas? Resp. licetè posse exigere tale damnum si vsque ad illud tempus non essem seruaturus frumentum: sicut è contrariò si verisimile sit augmentum, si triticum non eram seruaturus, non possum, vt in eadem mensura, seu æstimatione tempore solutionis soluas, mutare sine labe vsurarum: ergo si mutuatarius propter excessum valoris rei reddendæ compensationem exigat, similiter vt me conseruem indemnem iuste exigere possum compensationem propter diminutionem tritici, cùm virumque seruanda sit æqualitas. Ita Nau. in *man. c. 17. num. 219.* & 226. Rebello de *oblig. iustit. p. 2. lib. 8. de vsur. q. 8. num. 4.*

Secundum dubium. An quando timetur triticum seu oleum minus valiturum, possit quis licetè muturare perenti, vt postea reddat iuxta pretium, quod tempore mutui dationis stabat? Resp. posse, quia in effectu hoc pactum est contractus emptiōis. Sor. de *Iustit. lib. 6. q. 1. art. 2. in 2. condit. vsurary contractus*, Nau. in *man. c. 17. num. 115.* Toler. in *instrucl. sacerdot. lib. 5. cap. 34. n. 1.* Azori. in *insit. moral. p. 3. lib. 5. c. 4. q. 6.* Sigism. Scacc. de *commerc. §. 1. q. 7. p. 1. n. 56.* Si verò non sit venditum, sed mutuatum, tunc eadem quantitas speciei mutuaræ reddenda est, & pretium, quod res mutgata valet tempore restitutionis, vt si stabat decem tempore dationis, & quinque tempore restitutionis, erunt solum restituenda quinque. Ita P. Azor. vbi supra q. 7. Sigism. Scacc. d. §. 1. q. 1. n. 418. Tertiom dubium, verum valeat pactum quod mutuatarius interim quod non restituat mutuum, soluat redditus eius pecunie quam creditor accepit in censum? Resp. valere, quia per hanc conuersionem mutuans nihil lucratur, sed solum se conseruat indemnem. Ita Boccac. de *censib. p. 2. num. 28.* & 29. Felician. eod. *tract. tom. 2. lib. 1. c. 7. n. 5.* Auendan. in *simili tract. c. 101. num. 9.* Cenc. etiam de *censib. p. 1. c. 3. q. 1. art. 6. n. 44.* & 45. Azori. in *insit. moral. p. 3. lib. 5. tit. de vsur. c. 4. q. 1.* vbi tradit licetè me centum mutuante posse exigere vsuras a te mutuū petente, quas ego dabaq̃ alij tertio, qui antea centum mihi mutauit sub vsuris, idem in redditibus

bus census, Molin. *de iustit. tom. 2. disp. 394. num. 2.* Quamvis contrarium defendant Nau. in *commento de vfur. num. 117. vers. 14.* Gasp. Rodrig. *de annuis redditib. lib. 2. q. 13. n. 28. in fine.* Rebell. *de obligat. iustit. lib. 109. fin. n. 12. vers. sexta difficultat.*

4. Quartum dubium petit, an valeat pactū mutuatarij petentis à mutuantē nummos, quos paratos habebat ad redemptionem census impositi super re sua, obligando se interim quod non redemerit, soluere redditus decurrendos? Resp. affirmatiuē cū Syluest. in *sum. verbo vsuma. 1. num. 22. & 23.* Lopez in *instruēt. Conscient. p. 1. cap. 213. col. 2. in 4. concl.* Azeued. *l. 9. num. 14. tit. 5. lib. 7. Recop.*

5. Quintum dubium querit, an valeat pactum, in quo debitor quantitatis promisit à principio vltra sortem principalem soluere nuntio, quia exigendum debitum erit pro vnaquaque die certam quantitatem si tempore statuto non soluerit? Resp. affirmatiuē cum Rebuff. *tom. 3. tit. de expens. art. 1. n. 42.* Gutier. *de iuram. confirmat. part. 1. cap. 36. num. 10. vers. rursus.* Gasp. Roderic. *de annuis reddit. lib. 2. cap. 20. n. 9. & 10.* Azeued. *l. 1. n. 19. & 30. tit. 22. lib. 4. Recop.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. q. 7. ampl. 8. n. 293.* Felician. *de censib. lib. 1. cap. 9. num. 15. & 16.* Aucardan. *ead. tract. cap. 9. num. 17. & cap. 92.* Cenc. in *simili tractat. part. 2. cap. 1. q. 3. art. 5.* Quamvis in contractu censuali hoc non procedat propter naturam & rigorem pretij stante Bulla Pij V. super censibus expresse prohibente tale pactum.

6. Sextum dubium, vtrum aliquid pretio estimabile extra liberalitatem mutuatarij procedens quasi de iustitia pro mutui recompensatione debitum exigi possit sine labe vsum? Resp. non posse, per *cap. puniant 14. cum seq. 14. q. 3.* Bald. in *autb. ad hac, C. de vfur.* vbi tradit vsum esse aliquid vltra sortem exigere, Roch. de *Cutce in c. vlt. vers. septimo amplius, de consecr.* Tiraq. *de iudicio in rebus exig. num. 128. vers. 24.* Rebell. *de obligat. iustit. part. 2. lib. 8. de vfur. quest. 3. num. 4.* Alphons. *de Narbona l. 30. gloss. vlt. num. 18. tit. 7. lib. 1. & l. 15. gloss. 2. num. 20. tit. 18. lib. 5. Recop.*

7. Septimum dubium, Vtrum mutuas propter onus quod sustinet in numerando pecuniam, seu in mentiendo triticum, vltra sortem possit aliquid recipere? Resp. non posse quia praedictum onus, seu labor intrinsece haeret ipsi mutuo, vt post Mar. resolu. Azor. in *fit. moral. part. 3. lib. 7. vers. de cimo queritur*, vbi limitat quando alius numerat pecunias, nam ille poterit pretium sui laboris locare.

Octauum dubium, Vtrum & quando mercatorio mutuantī solito negociari vigore solius more sine alio pacto debeatur interesse extra rem lucri cessantis? Resp. debet non solum in mutuo, fed etiam in aliis contractibus, vt per Hieron. Magon. Florent. *decis. 32. num. 6.* Anton. Gabr. *commun. lib. 3. tit. de empt. & vendit. concl. 4. num. 20.* Sigism. Scacc. *de commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampl. 8. num. 98.* Castill. *controuer. lib. 2. cap. 1. n. 44.* Nisi debitor sit in penuria, seu egestate constitutus, Sebast. Medices *de casibus fortuit. part. 2. quest. 4. num. 27.* Rot. Genue. *decis. 99. num. 3.* Pute. *decis. 173. lib. 1.* Scac. *de commerc. §. 1. quest. 7. part. 2. ampl. 8. num. 81. & 180.* Vincent. Carot. *de locato. tit. de lucro cessante moroso quest. 1. num. 19.* Guzman *de euict. q. 58. num. 7.* Lessi. *de iustit. lib. 1. cap. 16. num. 17. & lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 70.* Rebell. *d. lib. 8. quest. 7. num. 4.* Aluarez *de priuileg. paup. part. 1. quest. 26. num. 43.* vbi addit non requiri extremam necessitatem, sed sufficere debitorem absque magno detrimento prestare debitum non posse, & *num. 47.* id ampliat etiam si à principio adesse paupertas dummodo creditoris, & debitoris non sit par conditio necessitatis, ex Vincent. Carot. & Aluarez citatis locis.

Nonum dubium. Queritur, quando interest debetur nō solito negociare? Resp. tunc debet si pecuniam destinatam ad emptionem praediorum, vel censum habeat, & certum sit empturum fuisse fundum, seu annuos redditus, seu in cambium pecunias daturum, vel aliud lucrum speratum omisisse ex eo, ita vt non sufficiat probare quod si pecuniam habuisset, posset fundum, vel annuos redditus emere, sed oportere probare quod ille fundus erat venalis, vel etiam annui redditus, & illos non emisse ob defectum pecuniae. Ita Cou. *lib. 4. r. ar. cap. 1. m. 2. illat. 6.* Gutier. *de iuram. confirm. part. 1. cap. 2. num. 4.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 45. num. 40. vers. sed quod attinet*, D. Barbof. in *l. 2. in princ. num. 50. & 51. ff. soluto matr.* Gasp. *roder. de annuis reddit. lib. 1. q. 16. num. 23. in fine, & num. 24.* Heñ. Felic. *de sociat. cap. 24. num. 47.* Felician. *de censib. tom. 1. lib. 2. cap. 5. num. 14. vers. nec obstat.* Card. Tufch. *verb. interesse, concl. 308. num. 15. cum seqq.* Scacc. *ampl. 8. num. 4. & 23.* Ioan. Criuell. *Dolana decis. 92. num. 5.* Castill. *d. cap. 1. num. 25. cum seqq.* Aluarez *d. q. 26. num. 16.* Sed magna differentia versatur in taxatione interesse homini solito negociare, & non solito negociare, ita vt homini non mercatorio taxatio fiat ad rationem quinque pro centenario, & mercatori septem, octo, vel nouem pro centenario, Ita Flor. *de Mena ad Gam. decis.*

decif. 110. num. 3. in fine, Fontanel. de pactis nupt. clauf. 6. glof. 2. p. 6. num. 69.

S V M M A R I V M.

1 Interesse lucri celfantis, & damni emergentis quando abfque vfurarum labe ultra fortem exigi poffit?

CAP. Conqueftus. VIII.

1 **A**D num. 6. Quod interesse lucri celfantis, & damni emergentis, ritè & abfque vfurarum labe, & periculo ultra fortè exigi poteft à non foluente mutuum tempore præfixo tam de iure Ciuili quàm Canonico, & Regio, ultra citatos in collect. refoluit Abb. hic num. 6. Tiraq. de retractu lig. glof. 18. §. 1. num. 71. Roland. conf. 35. n. 1. 3. & 4. lib. 1. Gratian. Falcon. reg. 243. Mohedan. decif. 5. num. 1. de vfur. Myfing. cent. 4. obferu. 56. Gail lib. 2. obfer. 5. n. 15. Olafch. Pedem. decif. 142. num. 3. & 5. Gam. decif. 110. n. 3. Ioan. Bapt. Lup. de vfuris comm. 1. §. 6. n. 103. cum feqq. Menoch. de arbitr. cafu 119. num. 1. & 2. Petr. Nauar. de reftitut. lib. 3. c. 2. n. 278. 284. & 287. Marc. Anton. Bellon. Rota Genuef. decif. 1. num. 43. & decif. 42. n. 6. & decif. 78. n. 12. & decif. 81. n. 8. & decif. 86. n. 2. & decif. 134. num. 3. Gutier. de iuramento confirm. p. 1. c. 2. num. 4. Surd. de aliment. tit. 1. q. 45. n. 28. & decif. 345. num. 10. Hieron. Magon. Florent. decif. 3. num. 5. Marc. Anton. de Amatis decif. 124. num. 2. Card. Tulch. verb. lucrum concl. 454. num. 1. Alex. Trentac. var. refol. lib. 1. tit. de interesse refol. 1. num. 8. & 25. Vincent. Carot. de locato p. 1. tit. de lucro celfante moraf. num. 4. & 72. Lefli. de iuffit. lib. 2. cap. 20. dub. 10. num. 68. & 69. Sigifm. Scacc. de commerc. §. 1. q. 7. p. 2. ampl. 8. num. 96. Aluarez de priuil. pauperum p. 1. q. 26. n. 7. Caftill. controuerf. lib. 2. cap. 1. n. 14. cum feqq.

CAP. Salubriter. XVI.

AD num. 8. in fine. Dobitari folet in hac materia, an celfionarius mariti poffit confequi interesse dotale? Affirmatiuam videntur Palat. Rub. in repet. cap. per veftra, de donat. inter. notab. 6. §. 8. n. 3. Cæf. Vrfill. ad Afflit. decif. 284. num. 5. Nau. in man. cap. 17. num. 274. calp. Roderic. de annuis reddit. lib. 3. q. 7. n. 59. & q. 8. num. 19. Felician. de cenfib. lib. 2. c. 5. n. 23. verf. licet ergo, Iofeph. Sefle Arag. decif. 68. num. 24. qui mouentur ex ea ratione, quia ille tertius in locum mariti fubrogatur, vnde de eius iure frui debet.

Negatiuam verò partem magis cõmu-

niter fequuntur Bart. in rub. C. de vfur. n. 5. Anan. in præfenti n. 3. Laurent. de Rodalph. in tract. de vfur. q. 54. num. 78. Neguzant. de pignorib. in §. membro 5. partis princ. n. 16. verf. fecundò reftringitur, Valalc. conf. 8. n. 7. Surd. de aliment. tit. 1. q. 42. num. 22. & conf. 269. n. 2. Seraph. decif. 517. Gutier. præf. lib. 1. q. 87. n. 3. Stephan. Gratian. difcept. forenf. c. 240. n. 7. & cap. 42. 7. n. 14. & cap. 543. n. 39. cum feqq. Caftill. controuerf. lib. 3. cap. 23. n. 64. Fontanel. de pactis nupt. clauf. 5. glof. 8. p. 15. n. 34. & 35. qui mouentur ex eo quod mutata perfona mutatur priuilegium, quories perfona eft immediata caufa priuilegij.

Sed hæc contrarie opinionēs ad concordiam reduci poffunt cum Surd. d. conf. 269. num. 26. vt fcilicet prima opinio affirmatiua procedat & locum habeat quando fimpliciter celfio facta eft à marito, vt fi mutuantur fibi centum celferit, nomen fui foci, vt centum promiffa in dotem ab eo exigit, & interim pignore fruatur, feu cenfu dotali: fi celfionarius agit nomine cedentis non computatur in fortem, fi verò nomen & fuo petit, vfuræ erunt in fortem computandæ. Secunda verò opinio negatiua procedit quando interfuit venditio nominis foci, feu delegatio, feu datio in folutū, vt quando pofuit in locum fuum cedendo fortem principalem, & ius quod ipfi competebat percipiendi interesse, feu fructus pignoris fruendi, interim quod principale foluebatur; quoniam quouifcunque interuenit delegatio, feu datio in folutum, periculum nominis fpectat ad recipientem, & cedens debitorem conuenire non poteft, quia in recipientem, feu in celfionarium tranflatum eft omne ius, fcilicet tam adiones directæ, quàm viles, quare cum in accipientem fit omne ius tranflatum per venditionem, feu delegationem, aut dationem in folutum, & mutata fit perfona, mutatum fuit priuilegium.

Refoluit Caualean. decif. 22. num. 41. lib. 4. donationem, aut legatum relictum per focerum genero, aut nepotibus ex filia, non cenferi relictum animo compenfandi cum dote, & ipfius interesse, quod etiam afferit dicendum effe in marito vxori legante, & in vxore marito, quia non cenfetur legare animo compenfandi cum dote foluenda marito, vel reftituenda vxori, aut cum lucro dotis, vel antifatis, aut donatione propter nuptias.

Quando maritus erit debitor foci, feu promittentis dotem, de iure compenfatio facienda eft pro rata debiti vfque ad debiti summam ad reftringendas vfuras, interesse, feu pœnam. *fi conftat C. f. tutoris,* ultra

ultra debitum tamen creditor est maritus cum viuris, Sebast. Medic. de compensat. p. 2. q. 3. num. 15. cum segg. Cavalcan. d. decis. 22. num. 42. Surd. decis. 117. num. 6. & decis. 191.

DE DELICTIS PUERORUM.

De Delictis puerorum.

TIT. XXIII.

SUMMARIVM.

- 1 Infans doli capax potest ex delicto puniri si proximus sit pubertati.
- 2 Minoris de punitione quando agitur, hæc duo simul requiruntur, quod doli capax, & proximus pubertati sit.
- 3 Carnis in delictis nemo ante 14. annum punitur.
- 4 Adulterium ante 14. annum non punitur.
- 5 Sodomie in delicto nullus ante 14. annum punitur.
- 6 Peccata impuberum 14. annorum, qui mulieria patiuntur, reservationibus Episcoporum non subdantur.

CAP. Pueris. I.

- A**D num. 2. in fine. Adde quod licet per glos. in præfenti plures teneant infantem, doli capax, posse etiam ex delicto puniri, vt ultra citatos comprobant Hippol. de Marfil. in *Infans* num. 5. de scar. Montalu. in l. 8. tit. 31. part 7. Cardof. in *praxi iudicum verb. minor* num. 19. Perez de Lara in *compend. vita hominis* cap. 16. num. 88. Nihilominus verius est textum in præfenti intelligendum de eo, qui iam est proximus pubertati, vt ostendunt eius verba, ibi, *pueris grandisculis*, &c. & sentire videntur Quintil. Mandof. de *minori atate* cap. 4. num. 29. 30. & 43. Ludou. Molin. de *iusfit. tom. 4. tractat. 3. disp. 36. num. 3.* Hieron. Buccaron. de *different. inter iudicia ciuil. & crimin. diff. ferent. 79. num. 5.* Nam vbicunque de minoris agitur punitione, hæc duo simul, & copulatiue requiruntur, scilicet quod doli capax, & proximus pubertati sit, vt patet ex l. *impuberes ff. de furs. & ex l. ex-cipiantur ff. ad S.C. Syllan. ibi, nec multum à pubertate aberat*, &c. & ex *S. in summa, Instit. de obligat. quæ ex delicto. ibi, si proximus pubertatis sit, & ob id intelligas se delinquere*, &c.
- 3 In delictis verò carnis nemo ante 14. annum punitur, cum ad huiusmodi de-

lictâ perpetranda maior ætas desideretur, necnon præsumatur quis ea consummasse nisi post illum annum, vt per Hoslien. num. 2. Anton. de Butrio num. 1. & 3. Abb. num. 1. & 2. in 2. notab. omnes in hoc text. Clar. *S. fin. quest. 60. num. 3.* Anton. Gom. *var. tom. 3. cap. 1. n. 59. vers. similiter*, Plac. in *epit. delict. cap. 32. num. 8.* Cald. Pereira in l. *si curatorem; verb. vel aduersarij dolo n. 55.* Molin. de *iusfit. tom. 4. tract. 3. disp. 36. n. 5. vers. secundo excipitur* Farin. in *praxi crimin. p. 3. quest. 92. num. 79.* Quod non solum in simplici carnis delicto procedit, verum etiam in adulterio, l. *Castel. 9. tit. 1. part. 7. l. 3. tit. 21. lib. 8. Recop. Quintil. Mandof. in tract. de minori atate cap. 5. n. 45.* Anton. Gom. d. *tom. 3. cap. 1. num. 59.* Cardof. in *praxi iudicum verb. minor 18.* Farin. d. *q. 92. num. 77.* Et in sodomiz præpostera libidine id quoque locum habere, resoluitur Anton. Gom. d. *cap. 1. num. 6. vbi se liberasse dicit, licet cum difficultate, puerum vndecim annorum, qui contra naturam ad canem accedens, semen emisit*, Clar. d. *S. fin. q. 60. in princ. Placa in epit. delict. c. 33. num. 8. in fine*, Farin. d. *q. 92. numer. 84. cum segg.* Facit quod post Iacob. de Graff. 6 *tom. 1. conf. 3. de adulter. num. 13.* & Bellochi. de *casib. reservat. p. 2. q. 1. num. 203.* & q. 17. num. 66. resoluit Antonin. Diana *moral. resoluit. tom. 2. tract. 1. miscel. resol. 1.* quod scilicet peccata impuberum quatuordecim annos non habentium, qui mulieria patiuntur, reservationibus Episcoporum non subdi.

SUMMARIVM.

- 1 Impubes puer præcipue si non sit doli capax occidens contrahit irregularitatem.
- 2 Irregularitas est pena, quæ imponitur pro culpa.
- 3 Culpa non cadit in infantem.
- 4 Infantes excommunicari non possunt.

CAP. Referentes. II.

AD num. 10. Eandem opinionem, quod scilicet puer impubes doli capax occidens contrahit irregularitatem, tenent Henriq. in *sum. lib. 13. cap. 3. num. 4. in glos. lit. 7.* Auila de *cenfur. part. 7. disp. 6. sect. 1. dub. 13.* Layman in *Theolog. morali lib. 1. tract. 4. cap. 10. num. 6.* Ioan. Sanci. in *select. disput. 26. num. 18. in fine.* Contrarium verò, imo quod impubes, v.g. decem annorum cum dimidio non incurrat irregularitatem, præcipue si non sit doli capax, resoluer

solvere videntur Abb. in cap. 1. n. 6. sup. hoc tit. Mandos. de iururi. etate cap. 3. num. 9. Sà in som. verb. irregularitas num. 6. Cened. ad Clem. si furiosus num. 3. in fine, Hieron. Perez in sam. Theolog. in 9. precepto tract. de las censuras ecclesiasticas, verbo irregularidad fol. 200. Perez de Lara in compendio vita hominu. c. 16. num. 111. Ratio est, quia irregularitas est poena, quæ imponitur pro culpa, vt colligitur ex cap. placuit, & cap. qui apud 1. q. 4. & culpa non potest cadere in infantem, cum innocentia consilij cum excuset, & tucatur, l. infans ff. ad leg. Cornel. de sicar. l. sed etsi 5. verfi. sed si infans ff. ad leg. Aquil. d. Clem. si furiosus, cum multis congelis ab Anton. Gom. tom. 3. var. c. 1. num. 57. Ioseph. Ludou. decis. 17. num. 65. Greg. Lop. per tex. ibi in l. 9. tit. 1. part. 7. Vnde excommunicari non posse infantes, cum non habeant usum rationis, nec peccare possint, resoluunt Suar. de censur. disp. 5. sect. 1. num. 17. Sayr. eod. tract. lib. 1. c. 16. num. 3. Perez de Lara d. cap. 16. num. 113. quorum opinio necessario intelligenda erit de infantibus doli non capacibus, qui peccare non possent, iuxta addita ad c. ult. de sentent. excom.

in exposit. Decalogi lib. 7. cap. 3. dub. 5. num. 1. Antonin. Diana moral. resol. part. 3. tract. 6. miscel. resol. 20. Amaya in l. unic. ex num. 65. cum seqq. C. de venat. fer. lib. 10.

Illud tamen hac de re notandum erit: quod licet clerici nimirum venationibus de diti excedendo peccent aut mortaliter, aut venialiter pro modo excessus & scandali, vt animaduertit cum pluribus Bonacin. d. sect. 1. puncto 1. num. 3. nullo tamen casu tenentur ad restitutionem ferarum captarum, quæ communes sunt eis, sicut & laicis, licet possint teneri ad restitutionem aliorum damnorum illatorum priuatis ex Cou. Azeved. Gutier. & Cened. apud Amayam d. loco num. 71. adde Molin. d. tract. 2. disp. 49. ad fin. Vasq. de restit. cap. 5. dub. 6. Valer. Regin. in praxi fori punit. lib. 10. cap. 24. n. 360. Lessi. d. lib. 2. c. 5. dub. 9. num. 43. Filliuc. tract. 3. l. c. 6. q. 5. num. 142. Bonacin. d. disp. 1. de restit. quæst. 3. puncto 7. num. 19.

De Excessibus Prælatorum.

T I T. XXXI.

S Y M M A R I V M.

- 1 Quæstia ex ludo non tenetur qui lucratus, restituere, nisi compellatur à Iudice.
- 2 Aleærum lusus contractus quidam conditionalis est in eam causam factus, vt cui fors obigerit, id quod appositum lussoria mensa est, quæri debeat.
- 3 Leges non reddunt irritum ludi contractum, nec afficiunt ludentes inhabiles ad dominium transferendum.
- 4 Aleærum ludo soluere promittens, interim debet, & deinde repetere si velit coram Iudice solutum potest.
- 5 Retentio fortis illi competit, cui actio datur.
- 6 Usuras qui promisit & iurauit, tenetur soluere, & solutus postea repetere poterit.
- 7 Ludo se potiores partes habere certo sciens, sponsonem auget, ac teneatur restituere ostenditur.
- 8 Lusor bene cantus peritusque an possit ab imperitioribus lucrari ostenditur.
- 9 Pecunia lucrata in ludo sub fide præstata de lucro soluendo, non potest peti.

C A P. Inter dilectos. XI.

AD num. 5. Circa hanc materiam ludi tres quæstiones ingeniosè disputat Lat.

De Clerico venatore.

T I T V L V S XXIV.

C A P. Episcopum. I.

ID num. 2. Quod clericis, & personis ecclesiasticis non esse licitam venationem omnes communiter resoluunt, intelligendolde venatione frequenti, & quotidiana ob quæstum, qua necessaria suæ vocationis negotia omittat, cap. an putatis 86. dist. 1. venatoribus 6. C. de excusat. muner. lib. 10. & de venatione ferarum cum canibus, & clamore, cap. qui venatoribus 86. dist. At semel, aut iterum recreationis, aut sanitatis gratia eis licere quasi omnes conueniunt in hoc text. & præter citatos in collect. resoluunt Molin. de iustit. tract. 2. disp. 44. Lessi. eod. tract. lib. 2. cap. 5. dubit. 9. num. 42. Carol. de Grassi. de effectib. clerical. effectus 1. n. 14. Ioan. Valer. de different. inter vtrunq. forum, verbo peccatum differ. 20. Rebell. de obligat. iustit. lib. 1. q. 14. sect. 2. num. 9. Luyf. Turrian. de iustit. disp. 96. dub. 1. num. 1. Filliuc. in quæst. moralib. tract. 29. cap. 1. quæst. 3. num. 3. Bonacin. de restit. disp. 1. q. 3. puncto 7. num. 16. & disp. 2. q. ult. sect. 1. puncto 1. num. 3. Trullench

Læi Mancin. *disquisit. genial. & annuier. saria- rum iuris disputationum, cent. 2. cap. 117. cum seqq.* Primo loco d. cap. 117. ab scribentibus, & in praxi receptum asserit eum, qui ex ludo quæsitur suum facere, nec teneri restituere, nisi compellatur à Iudice, licet enim lex humana præcipiat sic quæsitum reddi, pœnasque lusoribus adiiciat, vti bene constitutæ Reip. summè perniciosas, non tamen acquisitionem prohibet domini- nij. l. 1. ff. de alea vsu, aut h. aleatorum, c. de re- lig. & sumpt. fuer. denique restitutio non debetur, nisi petatur coram Magistratu; est enim alearum lusus contractus quidam conditionalis in eam causam factus, vt cui fors obtigerit, id quod appositum luso- riæ mensæ est; quæri debeat, vnde & ci- tra restitutionis aleam illud est, quod ita acquiritur in alea. Ita contra S. Thom. Ri- chard. Palud. Syluest. & alios resoluunt Couarr. in reg. peccatum, part. 2. §. 4. num. 8. Alcoçer de ludo cap. 22. Salas eodem tract. dub. 5. num. 2. Filiuc. tract. 37. cap. 4. num. 66. cum seqq. Morla in tempor. iuris, part. 1. tit. 7. quæst. 2. num. 1. & 4. Ioan. Sanci. in select. disp. 48. num. 61. Elcob. de utroque foro, art. 4. num. 103. vers. 13. Molin. de iustit. tract. 2. disp. 5. 13. Lessi. eod. tract. lib. 2. cap. 26. dub. 17. num. 3. Hurtad. de iustit. tract. de contract. lib. 1. diff. c. 4. Bassius verb. ludus 3. num. 1. Macha- do in sa. perfecto Confessor, lib. 3. part. 5. tract. 7. docum. 7. Villalob. in sum. port. 2. tract. 28. diff. 2. num. 2. Bonacin. disp. 2. de contract. quæst. 3. punct. 3. num. 8. Sanch. in consil. part. 1. lib. 1. cap. 8. dub. 1. à num. 3. Trullench in præcepta Decalogi, tom. 2. lib. 7. cap. 27. dub. 3. num. 3. loquentes de eo, qui ludo prohibi- to alearum, vel taxillorum lucratur. Ra- tio est, quia hæ leges, & similes non red- dunt irritum ludi contractum, nec efficiunt ludentes inhabiles ad dominium transfe- rendum, sed solum concedunt perdenti re- petitionem, id est, quod potest apud Iudi- cem petere si velit id, quod perdidit.

Æstimat verò Couarr. citato loco, quem sequuntur plures, vt per Sanch. de matrim. lib. 6. disp. 33. num. 33. & 34. & in præcepta De- calogi lib. 2. cap. 23. num. 144. Lessi. d. lib. 2. cap. 26. dub. 4. Villalob. part. 1. sum. tract. 28. diff. 3. num. 2. Diana resol. moral. part. 1. tract. 3. miscel. resol. 8. & part. 2. tract. 5. miscel. resol. 94. Bonacin. d. disp. 1. de restit. q. 3. punct. 3. n. 2. Hurtado ubi supra diff. 5. Machado d. tr. 7. docum. 7. num. 5. Trullench d. cap. 27. dub. 4. num. 2. posse deinceps si solueret repetere coram ludicante, etenim competit reten- tio magis, cui actio datur, l. inuito, §. cui denius, ff. de regul. iuris. Contrarium verò Barbof. iur. Can. selecta. Tom. VI.

defendunt Salon, Bañes, Sayr. Valent. Re- bell. & alii apud Bonacin. & Trullench ci- tatis locis, & neruosè Læi Mancin. d. c. 117. à num. 4. eum scilicet qui promisit soluere, in- terim debere, & deinceps repetere si velit coram Iudice solum posse. Ratio est, quia in d. auth. vt alearum, sancitur vt victus nō co- gatur soluere, atqui parū est nō cogi in foro externo, si cogatur in foro interno: tū quia lusor iustè acquirit obligationē promissio- nis priusquam aditus Iudex sit, cum & iustè dominium acquirit quæsus in ludo faci- ergo interim petendi ius habet ab eo, qui promisit: quo fit vt excusare se promissor non possit, aut non iure faciat si se excuset: vtrumque probabile, & standum receptæ consuetudini admonet Trullench d. dub. 4. num. 1. Et qui hanc secundam sustinent sen- tentiam, & præcipue Læi Mancin. ad alia fundamenta, quæ pro priori adduci solent, non absre respondent.

Et in primis quòd nihil valent regu- læ illæ iuris, competere ei retentionem, cui actio datur, imò frustra petere eum, qui statim restitutus est, l. dolo, ff. de doli ex- cept. cum similibus, siquidem in foro contentioso seruari debeat, non in foro poli.

Obiiciunt deinde circuitum istum quasi Reip. inutilem obtruncari oportere, sed re- spondetur non esse inutilem circuitum, quo lutores sic vexentur, vt à crimine quā- tum fieri possit arceantur, cap. debitores, de iur. iur. in quod frustra nituntur primæ sen- tentiæ auctores, nam dum probat eum, qui vsuras promisit, & iurauit, teneri soluere, & solutas postea repetere, colligitur conse- quentia, ergo & qui pecuniam promissit in alea, interim soluere obligatur, sed repetere exinde potest: nec dicant illud ita esse ne perius sit qui promisit; nam & hic pro- missum dare debet ne sit infidelis. Ac (in- quunt rursus) qui promisit simpliciter vsu- ras, sed non iurauit, nō tenetur in foro ani- mæ, ergo singulare illud in iureiurando est: negari non potest eum, qui vsuras promisit, soluere non teneri, quia creditor petendi ius habet, si iuratum non est. At hic Iudi- creditor & petiit, & iustè petiit, itaque solu- re promissor debet ne infidelis sit, qui pa- rum distaret à petiuro, cap. iuramenti 22. quæst. 5.

Secunda quæstio est, an cerò sciēs porio- res partes se in ludo habere, (ponsonē au- get, teneatur restituere? Hanc quæstionem excitat, & resoluit Læi Mancin. d. quæst. ge- nial. cent. 2. cap. 118. & dicit ex Cou. rece- pram sententiam esse restitui quicquid lu- cro obuenerit, oportere, qui vt contrarium

226 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

verius putet, & lufori faueat, eo ducitur fundamento, quia naturalis ludi lex eam conditionem habet à confensu vtriusque ludentis, ut qui meliorem, ac potiorum ludi partem habuerit, possit licet certus de lucro, alterum ad augendam sponfionem invitare, appositamque pecuniam augere, modò aliunde absit dolus, vel fraus. Ioan. de Salas de ludo dub. 25. num. 2. His præhabitis Lælii Mancini. citato loco num. 5. sic hac de re loquitur. Sed vereor ne lex quadam noua, quæ pro lusoribus valde facta, statuatur. Effusio rationem esse alia, ut appositam pecuniam tradere secum debeat, cui potior pars obtigerit, utque spondere is possit, qui pecuniam habet in discrimine, non qui certus victoria est: sic enim & ille, qui peiorem ludi euentum timet, caute, & simulatè augere sponfionem potest, ut recedat is, qui meliori potitur: nam periculum ali-quod subit, qui sic sponfionem auget, unde quasi venator per iocum dicitur, qui laceros artus, lacerasque vestes referre soleat. Caterum, ut deponat, ut inuitet, ut spondeat is, qui nullum fortune discrimen sentire possit, ex lege ludi esse, mihi certe non probabitur: effi enim inuitatio quasi adæquabile fortuna certamen promoci-tio, & qui supra aleam fortune est, non ad pugnam vocat, sed ad exitum. Dicam po-tius neque aleam esse, neque ludum certa ar-toria potiri posse, cumque sustineri vix queat ne lusor quasi ex non iusta causa acquirens ge-neraliter restitutione grauetur, hanc luden-tium legem vsque eo protrahere, ut super cer-to augere sponfionem liceat, suspectum cre-do, atque interim communis sententia heredum sentio.

8 Tertia quæstio est, an possit bene cau-tus, peritulusque lusor ab imperitiorum lu-crari? Negat communis schola si talis pe-ritia sit ut certum quem victoria faciat: id-que argumento illo, quia par esse condi-tio debet vtriusque ludentis. Ita Sayr. in clau. Regia, lib. 11. cap. 12. num. 18. Valer. Re-ginald. in praxi fori pœnit. lib. 1. num. 387. Molin. de Instit. tract. 2. disp. 517. Filliuc. in quæst. moral. tom. 2. tract. 37. cap. 8. Ioan. de Salas de ludo dub. 25. num. 1. Machado diff. lib. 3. part. 3. tract. 7. docum. 6. num. 3. Trul-lench d. cap. 27. dub. 2. num. 3. Sed Lælii Man-cini. d. cent. 2. cap. 19. in hac quæst. sic ait: Sed vereor ne ratio ista vera non sit: paritas enim requiritur circa leges, quæ ludi illius sunt, non circa modum peritiae, vel industrie. Cumque nulla melior ratio communem sententiam in-uet, contrarium verius nonnulli æstimant, eo firmati, quod reiecit paulo ante certum de victoria augere sponfionem posse. Addunt si duo certent de ingenio, lucrari eum posse, qui cer-

tus vincendi est. Ergo, &c. Verissime quidem, si duo ludentes id omnino velint, & quasi pa-ciscantur inuicem, ut plus industria vincat quàm fortuna; quid enim prohibet duos, aut corporis, aut animi viribus certare velle, eumque qui superiorem se esse agnouerit, ad pugnam egredi, vincere, & lucrari? Sibi enim impatere alter debet, qui superioris vires ma-luerit experiri, quàm credere. At etiam si im-peritior prudens ac sciens sese periculo exponat, nil vetat, perdere eum posse, quod & donare si ita velit, potest: nostra disputatio alia, atque alia est; nam peritum supponimus, qui impe-riti, & nihil tale cogitantis illudere ineptiam ve-lit, & ab inconsulta quadam facilitate luctum captare. Hunc itaque alea vix patitur velle ac-cedere, qui talis ingenio est, ut supra aleam sit. Cumque ludum dixerimus in fortuna variatio-ne totum esse, absque vlla etiam variatione communem sententiam sequimur, & forma-mus.

Quarta quæstio, virum debeatur pecu-nia lucrata sub fide præstita de lucro solu-endo? & placuit hoc casu cessare petiti-onem ex his quæ Benedict. Egid. in l. hoc iu-re p. 1. cap. 7. numer. 33. & 35. ff. de iustit. & iure, post Cou. & Gutier. Gabr. Pereira decif. 88. num. 3. vbi refert latam fuisse legem ab Imper. Carolo V. qua cauetur ne pecunia etiam in ludo licito amissa sub fide de lu-cro præstita exigatur. Et sic dum luditor credita pecunia victus in conscientia solu-ere non tenetur, cum id iure sit prohibi-tum tam communi in Auth. ut aleam vsus C. de religiosis, & sumpt. funer. quàm Re-gio, ut in l. 2. tit. 7. lib. 8. Recop. Ioan. Sanci. in selectis disp. 48. num. 60. & plures apud Bonacin. disp. 2. de restit. q. 3. puncto 3. num. 2. cum seqq. & apud Antonin. Dian. moral. re-solut. p. 2. tract. 17. resol. 8. & p. 3. tract. 5. misel. resol. 94.

SUMMARIVM.

- 1 Campana una tantum conceditur Fratibus Predicatoribus.
- 2 Extrauag. vnic. de officio Custod. re-feretur.
- 3 Campanarum numerus in vnaquaque Ec-clesia qualiter addendus?

CAP. Nimis iniqua. XVI.

Post numer. 1. In tex. ibi, Nec sufficientes i-eos habere campanam, &c. Vide plura circa

circa intellectum huius tex. in collect. ad cap. patenribus de privileg. Et nunc addo ex relatione verbi huius tex. & ex d. cap. patenribus colligi Fratribus Prædicatoribus non concedi nisi vnam tantum campanam. Deinde de Ioannes XXI. l. in Extratrag. unic. de officio custodi, ad omnium Ecclesiarum quiete conservandam statuit & ordinavit quod Religiosi Ordinum Mendicantium in nullo conuentu suo, vel loco plures campanas habeant quàm vnam sine Sedis Apost. licentia: at si præter vnam aliam habeant eorum specialiter vltibus deputatam, eam etiã pulsare valeat: sed si plures sine lite in vsu dumtaxat proprios habuerint, illis etiam deinceps liberè uti possint. Ex quibus etiam ante dictam Extratrag. licitum fuisse Religiosis plures habere campanas, resoluunt Oldrad. cons. 228. & Alberic. in suo dictionario verb. Campana, respondentes d. cap. patenribus, loqui de oratorii constitutis in priuatis domibus, de quibus notabiliter in Auth. ut in priuatis domibus sacra mysteria non fiant: & dicunt hunc tex. in præfenti referre grauamen, quod inferebatur Prædicatoribus, & Minoribus, quia Prælati non permittébant eos habere campanas, & illud grauamen ibi tolli, non tamen exinde induci prohibitionem circa plures campanas. Sed iam hodie totum ad consuetudinem referendum est, ita ut liceat ex vi huius consuetudinis tam in Conuentualibus Religiosorum Ecclesiis, quàm in Parochialibus, plures pulsare campanas, ex Angel. Rocha in tract. de campanis c. 6. in princ. & Vincent. de Castro nouo in consuet. ad reg. B. Augustini dist. 12. c. 1. §. 4. pag. 18. de consuetudine in sua Religione agens sic loquitur. Declaramus, quod in principio Ordinis in domibus nostris non habebamus nisi vnam campanam, ut notatur in cap. inuicem, d. c. de excess. Prælat. & in cap. patenribus, de privileg. secundum Hostien. & Pand. Sed hanc Constitutionem derogatum est per contrariam consuetudinem quasi generalem, non quidem temere induitam, sed ad excitandam Christiani populi deuotionem, quæ cum iam præferebatur, vix sine dubio legis obtinuit. Seruatur tamen hæc Constitutio quoad hoc quod in diebus non solemnibus vnam tantam campanam pulsamus ad omnes horas, in festis autem duplicibus, ut supra, ad excitandam populi deuotionem, pulsamus plures campanas in Matutinis, & in Vesperis & ad Missam Conuentuale. De numero campanarum in vnaquaque Ecclesia addicendo S. Carolus Borromæ. inter alia Ecclesiæ Mediolanens. lib. 1. cap. 24 pag. 586. col. 2. ita constituit. Si Ecclesiæ Cathedralis est, septem, aut quinque ad Barbo. l. i. Can. selecta. Tit. V. l.

minimum campanas, si Collegiata tres, grandiorum scilicet, medianas, & minimas, si Parochialis totidem, aut duas saltem habere debet, easque distincto quodam soni consensu inter se consentientes, pro varia dininorum Officiorum, quæ sunt ratione, & significatione, refert Angel. Rocha d. tract. de campanis cap. 5. §. 4. in fine. Ego in votis decisuris Canon. lib. 3. voto 102. num. 57. et alibi de mulieribus tractat.

De Pœnitentiis, & remissionibus.

TIT. XXXVIII.

CAP. Quod quidem. V.

POST num. 4. in tex. ibi, Se tamen asserunt abstinere non posse, &c. Hinc pœnitentem non esse absolendum si occasionem proximam vitare neglexerit, sæpè iam monitus usque dum expulerit, v. g. concubinam dum possit absque scandalo, seu aliis magni ponderis incommodis. Ita eleganter Ioan. Sanci. in select. dist. 10. à num. 6. vbi num. 10. infert quod si quis domi habeat fœminam, cui sæpè copuletur, sui tamen iuris non sit, quia est filiusfam. non potens eiicere, absolueudus est, si proponat firmiter amplius non labi, dum nec ipse domum patris deserere teneatur, neque per illum stet quin minus fœmina eiiciatur. Sufficit enim proponere nunquam se solum, cum sola conue: saturum, & num. 16. Pariter infert filiumfam. non potentem eiicere è domo ancillam, cui sæpè copulatur, fore absolueudum toties quoties verè pœnituerit, etiam quando nullus apparet profectus, & num. 18. infert etiam non eiecta concubina posse absolui pœnitentem cum reincidendi periculum cessat, v. g. quia deformis facta est, vel quia cognatio inter eos esset subortæ quæ ab ipsis contemni non creditur, aut noua alia interfuerint obstacula: de his lare Trullench. in præcepta Decalogi lib. 6. c. 1. Auth. 2. num. 15. cum seqq.

SVMMARIVM.

Adultera seipsam procreare non tenetur cum periculo vite sue, vel fame, ne iusta proli officiat.
Filius non tenetur credere matri asserenti se adulterio eum concepisse.

228 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

3 *Mater ſi ſibi perſuadeat ex adulterio filium concepiſſe, tenetur in foro conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia.*

CAP. Officij. IX.

1 **A**D num. 3. & 3. Plures in his duobus numeris citati reſoluunt adulteram cum periculo vite ſue, vel famæ, ſe ipſam prode- re non teneri, ne iuſtæ proli officiat, adhibitis quibuſdam temperamentis; quibus addo Trullenchi in expoſit. Decalogi lib. 7. c. 9. dub. 5. n. 4. ubi reddit rationē, quia vita nullo pretio eſt æſtimabilis, nec ſunt reſtituenda bona minoris ordinis cum detrimento boni ordinis ſuperioris, & nouiſſimè Læli. Mancin. diſquiſition. genial. & annuierſ. iuris diſput. cent. 2. cap. 116. pag. 273. adulteram ſe prode- re non teneri, affirmat cum perduſi videatur, & moraliter impoſſibile ut prode- re ſe mulier debeat cum tantæ rei diſcrimi- nē, cui perinde nec poſitiua lex obligare poſſit, cap. erit autē lex. 4. diſp. Nam quod ratio dicat ut domino reddatur ſuum, dam- numve illatum ſarciatur, intelligitur modo abſque læſione id fieri corporis, aut famæ, quandoquidem cum læſio incidit eiùſmo- di, nihil tunc inuito domino ſitadeſſe enim videtur voluntas domini, ſi non expreſſa, ſaltem præſumpta, aut debita: cum velle de- beat dominus ex recta ratione ne ſibi ſua res cum tam graui mortis periculo, aut famæ diſpendio reſtituatur: reticere ergo mulier poterit citra damnum ſalutis: ſic alibi conſultus, ac ſalubrior, alienum retinetur quàm dimittatur, nempe gladius, ſi ſuſpica- ri poſſis cum eo dominum graue aliquod faciurus amiſſurum; cap. ne quis arbitretur, §. duo ſunt 22. q. 5.

2 Ex quo inferitur filium non teneri crede- re matri aſſerenti ex adulterio eum conce- piſſe, niſi id demonſtraret modo, quo crede- re hoc filius debeat, nempe per aliquā cer- titudinem, vel demonſtrationem, ut eſt longa abſentia, infirmitasve, aut per indi- cia, coniecturas, & præſumptiones verofi- milis, aliàs verò, nec in foro conſcientiæ ei credere tenetur, quia iurè præſumitur legiti- mus, & ſic conceptus ex marito legitimo. l. ſilium 6. ff. de hiis, qui ſunt ſui, l. ſi vicini 9. C. de nupt. l. Caſtella 9. tit. 14. part. 3. l. 7. in fine, tit. 2. ubi gloſſ. ſm. part. 4. Quare ita reſoluunt Matia de iuriſdict. part. 2. rap. 8. n. 16. Azori. iuſt. moral. p. 3. lib. 5. cap. 6. q. 8. Bonacin. de matrim. quaſt. 4. puncto 15. num. 7. verſ. dixi qui indubitanter, Caranza de parta leg. cap. 5. ſect. 2. num. 58. cum ſeqq. Malcard. de probat.

concl. 788. num. 4. Elſcobar de puritate proban- da q. 6. §. 2. num. 26. Antonin. Diana moral. reſolut. p. 3. tract. 5. miſcel. reſol. 30. in fine, Trullenchi in expoſit. Decalogi lib. 7. c. 9. dub. 5. n. 9. & dub. 6. num. 1.

Deinde inferitur quòd ſi mater certo ſi- bi perſuadeat ex adulterio filium concepiſ- ſe, tenetur in foro Conſcientiæ ſatisfacere hæredibus mariti ex propria ſubſtantia, quod peruenit ad adulterum filium ex il- lius bonis, aliàs peccabit mort. ut omnes communiter fatentur, non tamen tenetur hoc filio nuntiare, niſi aliquo certo ſigno aut probatione poſſit confirmare, ita vt ex eo filius credere cogatur, ſi modo hoc face- re poſſit abſque ſui infamia, & periculo mortis, alteriuſve grauis damni, aliàs quidē verum eſt ad id non teneri etiamſi præſu- mat illum ſibi crediturum, quia cum cre- dere filius nō teneatur, exponit ſe mater ad actum inutilem, Bonacin. d. puncto 15. ex num. 17. Diana d. reſol. 30. in fine.

CAP. Cùm infirmitas. XII.

AD n. 2. Vnde à peccatis per confeſſio- nem liberati homines vi plurimū ſa- lutem corporalem conſequentur, S. Ioan. Chryſoſt. in Ioan. homil. 37. Ioan. Selu. de be- nefic. p. 1. q. 5. n. 122. Paul. Fuſc. de Viſitat. lib. 2. c. 30. num. 10. Sebaſt. Medicus in tract. Mors omnia ſoluit p. 1. num. 138. Azueved. l. 5. ex n. 2. tit. 1. lib. 1. Recop. Et hac de cauſa Eccleſia diuinitus edocta decreuit vt medici ſtiam vt vocantur ad curandos infirmos, conen- tur eos ad ſalutem animæ procurandam, & niſi medico ſpiritali peccata ſua confi- teantur, ultra tertium diem ægrotum non viſitent, ut piè decreuit Pius V. conſtit. ſua incip. Super gregem Dominicum 8. Mart. 1566. apud Lært. Cherub. in Bullar. tom. 2. pag. 178. aliàs pag. 134. in nouiſſ. impreſſ. de qua ultra citatos in collect. vide Scott. in ſelectis ſum- mor. Pont. Conſtitutiones epit. 88. Ioan. Anton. Nouat. in ſum. Bullar. tit. de medicis, torreb. de iure ſpir. lib. 1. c. 26. n. 40. metiſum de of- ficio, & poteſt. Episcop. p. 3. alleg. 91. & in ſum. Apoſtolicar. deciſ. collect. 467. num. 1. cum duobus ſeqq.

De Sententia Excommunicationis.

TIT. XXXIX.

SUMMARIUM.

1 Excommunicationis ſententia in ſcriptis præferenda;

proferenda, non autem memoriter.

- 2 *Excommunicationis sententia proferri debet à iudice, vel ab alio ipsius nomine, ex scriptis.*
- 3 *Excommunicationis sententia debet saltem esse subscripta manu iudicis.*

C A P. Cùm medicinalis. I.

- 1 **A**D n. 3. Quòd sententia excommunicationis in scriptis sit proferenda ultra citatos in col. docent per hunc tex. Stephan. Costa hic n. 68. Marc. Anton. Genuenf. in pract. Archiep. Neapol. c. 30. n. 1. Piafec. in praxi Episcop. p. 2. c. 4. n. 77. Sayr. de censur. lib. 1. c. 13. à num. 1. vbi quòd in scriptis, & de scripto à iudice proferri debet, non autem memoriter, latè D. Sperel. in decis. fori eccles. decis. 39. num. 1. & 2. vbi n. 3. post Mar. Alter. de censur. tom. 1. disp. 4. lib. 3. cap. 2. circa princ. subdit quòd non sufficit ut ea prius scribatur, & postea à iudice sine scriptis pronuntietur, sed necesse est iudicem, vel alium ipsius nomine ex scriptis illam proferre. Et satis esse quòd scriba illam coram iudice, & eius nomine legat, Suar. de censur. disp. 3. sect. 13. n. 4. Alter. citato loco, Marc. Anton. Genuenf. in pract. cab. eccles. q. 739. Sperel. d. decis. 39. num. 6. vbi num. 7. ait tenere aliquos necesse non esse sententiam conscribi manu ipsius iudicis, cùm id tex. hic non dicat, sed ipse concludit debere saltem esse subscriptam manu iudicis, vel talis vi possit per testes probari sententiam latam esse ex illis scriptis.

C A P. Si verò. IV.

AD num. 2. in fine. Rationem præstat Anguian. de legib. lib. 4. controu. 4. num. 40. dicens quòd cùm clericatus qualitas mutet speciem, & hæc ignorata fuerit, iuri & rationi consonum erat ex probabili ignorantia delinquentem excusari, & antea num. 28. ex communi interpretum traditione in hoc tex. tenet tantem operam rei illicitæ, si Petrum, v. g. percussisset, quem ex ignorantia crassa ignorauit esse sacerdotem, peccare peccato sacrilegij, & excommunicatum esse, quia malum quod quis dâns operam illicitæ actioni ex crassa, aut supina ignorantia facit, nullam excusationem habet, quia is appetit voluit rem illam illicitam, cui operam dabat, & volens illam, censetur eo ipso velle id, quod per se & necessariò sequitur ex illa, ex qua ratione inferri quod si quis accesserit ad meretricem, quam ex ignorantia crassa, ignorat

Barbof. lur. Can. selecta Tom. VI.

esse suam consanguineam, aut affinem, peccabit, non tantum peccato fornicationis, sed & peccato incestus, sicut peccaret si sciret illam esse consanguineam, vel affinem, nec sanè effugiet penas pro peccato incestus lege statutas.

S V M M A R I V M.

- 1 *Clerici exemptionem & immunitatem non amittunt etiam si dimisso habitu grauissima delicta committant, nisi incorrigibiles existant.*
- 2 *Tex. in præsent. intelligitur vno modo.*
- 3 *Secundo modo interpretatur.*
- 4 *Tertio modo declaratur.*
- 5 *Cap. vn. de cleric. coniug. lib. 6. citatur.*
- 6 *Quarto modo explicatur.*
- 7 *Citatio, siue alia iudicij forma necessaria non est quando adest notorietas facti permanentis.*

C A P. Perpendimus. XXIII.

Post num. 3. Cùm notissima sit iuris Pontificij regula clericos exemptionem & immunitatem non amittere, etiam si dimisso habitu grauissima delicta committant, nisi incorrigibiles existant, cap. contingit 45. ibi, si tertio à se commouit, de sentent. excommunic. & sic regulariter non posse clericos villo modo committi iudicijs secularibus, nisi Ecclesia prius illos admoncat, corrigat, & emendet, vsque dum appareat minimè eos velle corrigi, & tandem in subsidium ad Curiam secularem recurrere necesse sit, cap. si quis laicus 22. q. 5. cap. cum non ab homine, de iudic. videtur difficile Pontificium responsum in hoc textu, quo docemur Sacerdotem ita ad audendum proiectum quod falsò se filium Regis nominare præsumperat, & insuper armis acceptis seditionem fecerat, & guerram, potuisse sustigari, & tradi patibulo ut mortem pateretur, nec ob id interfectores indigere Sedis Apost. absolutione, etsi Laici, sicuti erat ille Comes interfectores clericis; ea ratione assignata à Pontifice in præsent. quia Sacerdos tali modo excesserat, ut non propulsaudo, sed inferendo iniuriam fuerit occisus.

Quare ad hunc textum interpretes varios exquisierunt intellectus. Et in primis Abb. in cap. 2. de foro comp. & Alex. conf. 8. n. 1. lib. 1. existimant in hoc textu non fuisse sermonem de priuilegio fori, sed de priuilegio Canonis quòd amiserat clericus, de quo ibi,

V 3 quia

230 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

quia habitu dimiffio plurima, & grauiffimæque facilliora perpetrauerat, excitabaturque feditiones, fauētis peculiare discrimen inter duo priuilegia Canonis & fori, quod prius abfque fententia Iudicis, & quod magis eft, abfque monitione aliqua amitti potest, fecundum verò non ita nifi præcedente monitione debita, atque incorrigibilitate, iuxta terminos *d. cap. cum non ab homine*. Sed licet hic intellectus aliquando nobis artiferit, nunc verò displicet, quia negari non potest in hoc textu feculare potestatem clericum iudicasse, quicquid ergo fuerit actum de priuilegio Canonis, re vera fecularis Iudex fuit aduersus clericum, in quo confistit tota difficultas.

3 Secundo loco Guid. Papæ decis. 401. & plures citati à Iulio Claro §. fin. q. 36. n. 27. arbitrantur ideò clericum, de quo hic iudicari, puniri que potuiffet per fecularem potestatem, quia læsæ Maiestatis crimen perpetrauerat, vt ex facti specie constat, & eo ipso clericale priuilegium amiserat propter grauiteriam, & atrocitatem, tanti criminis. Sed nec in intellectus verus est, quia verior tenet fententia clericum etiam læsæ maiestatis reum puniri non posse à fecularibus Iudicibus, vt dixi, & latè probauit in collectan. ad cap. si quis laicus 19. 22. quest. 5.

4 Tertiò loco gloss. in cap. 2. de foro compet. Iul. Clar. §. fin. quest. 36. num. 25. Aufser. de potest. seculari reg. 1. num. 27. Couart. practic. cap. 32. num. 2. & Plaza de delictis cap. 8. num. 26. in ea fuerunt fententia vt existimarent ideò in hoc textu clericum iudicari potuiffe à potestate feculari, quia omne priuilegium amiserat dimittens habitum clericalem, & tam grauibus criminibus, & enormitatibus se immiscens, iuxta text. in d. cap. cum non ab homine, in fecundo casu; inquit præterea decreuiffet Alexandrù III. in cap. 1. de apostat. vt clerici, qui relicto ordine clericali, & habitu suo, in apostasia tanquam laici conuerfiantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram ecclesiasticam non liberentur, id est, non iugentur beneficio Canonis excommunicationem statuentis contra eos, qui violentas manus in clericos iniiciunt, & post eum Bonifacium VIII. in cap. vnic. de cleric. coniug. in 6. non aliter voluiffe clericos priuilegio canonis gaudere, nisi vestes deferant clericales, quasi statim dimiffio habitu priuilegium amittant, quasi in clerico in enormitatibus se immiscente aliqua non requiratur monitio ad amittendum priuilegio fori, quod expresse tenent Farinac. in praxi cri-

min. quest. 8. num. 56. Mar. Anton. var. resol. lib. 3. resol. 48. num. 6. in fine, Torreblanc. de iure spirit. lib. 15. cap. 5. num. 33. Sed non immeritò reprehenduntur à Card. Imola, Butrio, & Abb. num. 4. in d. cap. 2. de foro compet. & ab Alexand. conf. 8. num. 1. lib. 1. negantibus clericis ob delicta quantumvis enormia fori priuilegium amittere, idem tenent Salzed. ad Bernard. in pract. cap. 139. lit. B. Bellet. disquisit. clerical. part. 1. de fauore clericor. personali, §. 7. num. 3. Ego ipse de officio, & potest. Episcop. p. 2. alleg. 12. num. 22. num. 24. ex ea ratione, quia nullibi expresse reperitur quòd non præcedente trina monitione, & non data incorrigibilitate priueter clericus priuilegio fori, vt à Iudice feculari valeat carcerari, imò videtur expresse in contrarium ordo scriptus à Pontifice in dict. cap. cum non ab homine, saltem de lure communi, licet hodie attentata noua Concilij Trident. dispositione sess. 23. de reform. cap. 6. neccellariam non esse trinam monitionem ad effectum, vt clericus non incedens in habitu, & censura amittat fori priuilegium, vt aduertunt plures per me citati dict. alleg. 12. num. 19. & 22. in fin.

Quarto loco Alexand. de Neuo conf. 59. 6. num. 21. & 22. Farin. dict. quest. 8. num. 55. Caball. resol. crimin. casu 60. num. 17. Bellet. dict. §. 7. num. 3. vers. seu vnum, distinguunt inter clericum deprehensum in crimine non enormi sine habitu & Tonfura, in quo casu tenent trinam requiri monitionem, vt clericus qui monitus habitum & Tonfuram non reassumit, amittat priuilegium clericale, & sic procedunt cap. fin. de vita, & honest. cleric. & cap. in audientia, & cap. contingit el. 2. de senent. canon. Et inter clericum enormia crimina perperantem, quem abfque vlla monitione amittere fori priuilegium resoluunt citari, ex text. in presenti, quem sic interpretantur, & hanc fecundam distinctionem partem intelligunt, vbi clericus non illumi, sed plura commisit crimina, itavt quasi inueteratus in illis perseveret, aduerentes ideò omnia iura in hac materia loqui in numero plurali. Addit eleganter Anguian. de legib. lib. 2. controu. 5. num. 29. clericum, de quo in hoc textu, in manifestis facinoribus, & grauissimis ac atrocissimis delictis quotidie deprehensum cum maximo scàdalo, & totius Reip. præiudicio, ac notissimo detrimento, quibus periculum, & malis nullo pacto visum fuit aliter succurri posse, maximèq; esse periculù in mora, neq; subsidiù afflicta Reip. vllatenus dilatione pateretur, incepit quidè fori

fori privilegii esse damnosum, ob quā iniquitatem fuit extinctū, & omnino cessavit, arg. l. ex factis, ff. de vulgari, & l. suggestū, de decim. absque vlla iudicii forma, aut citatione aliqua: nec enim evidētia patrat sceleris clamore aliquo indiguit: docemur enim necessarium nō esse citationem siue aliam iudicii formam quando adest notorietas facti permanentis, cap. bona, §. porro, de elect. cap. evidētia, de accusat. decis. Pedem. 68. n. 30. Tiraq. in tract. Res inter alios acta, lim. 2. ideo. que recte potuit clericus ille à seculari potestate damnari sine timore excommunicationis: quem verum esse ac germanum huius tex. intellectum prædicat Anguian. citato loco.

CAP. A nobis. XXVIII.

AD num. 9. in princip. Quamvis nonnulli ultra citatos doceant in defectum sacerdotis etiam alium inferiorem clericum, imò & laicum, à cēsurā excommunicationis in mortis articulo absolvere posse, sicut & Indulgentias applicare ad hoc ut defunctus possit sepeliri in loco sacro, & per ipso publice Missa celebrari, ex quorum numero sunt Siluest. in sum. verb. Absolutio. l. n. 8. Ioan. de la Cruz p. 2. de excom. dub. 4. concl. 1. Valer. de different. inter utrumque forum, verb. absolutio differ. 13. Raguc. de absolut. q. 124. Ioan. Sanci. in select. disp. 44. num. 7. At contraria sententia videtur verior & receptor, quam ultra citatos sustinet Cou. in cap. alma mater p. 1. §. 11. num. 9. Nau. in man. cap. 26. num. 26. & in c. 1. in princ. num. 86. de parit. dist. 6. Nicol. Garc. de benef. p. 12. c. 5. num. 353. Coninch disp. 14. dub. 16. num. 236. Villalob. in sum. tom. 1. tract. 16. diff. 20. n. 14. Thom. del Bene de immun. eccles. dub. 4. subsect. 32. à num. 1. pag. 127. vbi num. 4. respondet ad tex. in cap. sanctum, de consec. dist. 4.

CAP. Pertuas. XL.

AD num. 3. lin. 2. pag. 322. ibi, post sententiam, lege, post appellationem. Post num. 3. In tex. vers. verum in aliis, iuncto cap. cum contingat 36. vers. verum, de officio deleg. Collige ex his iuribus excommunicationem appellātem non esse audiendum super appellationis prosecutione, nisi postquam ab excommunicatione fuerit absolutus. Sed obstat cap. cum inter 6. vers. porro, cap. significauerunt 11. cap. ult. de except. cap. 1. vbi notant omnes de rescript. in 6. in quibus probatur posse excommunicatum etiam non absolutum in iudicio appellare, sicut & appellationem proficui, ex ea ratione,

quia appellatio inuenta est, & ordinatur ad legitimam appellantis defensionem contra iniquitatem, vel imperitiā iudicantis. l. 1. ff. de appellat. c. suggestum 15. in princ. & cap. cum specialis 61. vers. porro, eod. tit. de appellat. Idque procedit non tantum vbi is, qui in lite reus erat, excommunicatus appellat, verum etiam vbi originarius actor, qui aliū conuenerat succumbens, & tempore late sententia excommunicatus appellatōe interponit: adhuc enim is admittitur, ex eadem ratione, & regula generali, quæ quibusvis excommunicatis in iudicio omnem legitimam defensionem, & consequenter appellatōnem concedit, & ita in specie probat, d. c. significauerunt, vbi Capitulum originaliter agebat contra alios, & tamen nō obstat excommunicatione admittitur appellans, & appellatōnem prosequens, vt ibi explicant glos. pen. Abb. & Doctores communiter secundum Paris. n. 31. Roder. Xuar. alleg. 13. num. 12.

Pro concordia horum iurum Abb. in presenti, num. 7. quem alij sequuntur hic, idem Abb. in d. c. significauerunt n. 13. in fine cum seq. vbi Felin. num. 7. vers. circa, & Paris. num. 34. idem Abb. in d. c. ult. de except. n. 6. & illic Paris. num. 5. in fine, Decr. in cap. intelleximus, num. 7. & 11. de iudic. DD. in d. cap. cum contingat, differentiam constituent inter excommunicatum appellātem à sententia excommunicationis, quæ tenetur, & cum, qui non ab excommunicatione, sed ab alia causa diuersa, in qua litigans succubuit, appellat, vt in priori procedat tex. in presenti, & d. cap. cum contingat, cum similibus quicquid controuertat Alciat. in d. cap. intelleximus, num. 13. & 34. In posteriori verò procedat text. in d. cap. cum inter, & in d. cap. significauerunt, cum similib. Cuius differentia non ineptam rationem assignat Abb. dictis locis, quem sequuntur præcitati, & satis illū probat d. cap. cum contingat, vers. verum, ibi, cum etsi pro certo, &c. iuncto d. vers. verum in aliis, ibi, ne videantur, &c. licet dubitet Alciat. d. num. 34. Sic planè dum tex. hic in princ. dicit excommunicatum non habere vocem appellandi, eo quòd ab Ecclesia separatus est, vel non decidit, sed refert quorundam opinionem, quam non probat secundum glos. 1. ibi, Abb. num. 2. & alios. Vel cum glos. 2. intelligitur de voce appellandi ad hoc vt suspendatur excommunicatio iam incurra, quæ cum suam secum trahat executionem, per appellatōnem non suspenditur, cap. pastoralis 53. §. ceterum, de appellat. & huic intellectui consonant verba sequentia huius text. ibi, visum ab Ecclesia separatū; id est, iam per excommunicationem

232 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

nem ligatus, quafi dicat Pontifex, non habeat excommunicatus vocem appellandi, vt per eam excommunicationem euitare, aut fufpendere poffit, quippe cum iam fe paratus fit per fententiam, quæ fecum attulit executionem, ac fubinde per appellationem non fufpenditur.

4. Aduerte tamen excommunicatum appellare poffe, & appellationem profequi in iudicio, & fic à fententia feu grauamine iudiciali, non verò extra iudicium, & ab extra iudiciali; ex Abb. num. 17. Imol. col. ult. Deci. num. 21. Felin. num. 18. & Parif. 31. in d. c. cum inter, poft alios, quos citant, quorum fententia luadetur tum ex eodem cap. cum inter, verf. porro, ibi, fi contra iuftitiam condemnatur. d. cap. fignificauerunt, ibi, à qua fententia, & c. d. cap. ult. ibi, à iudicibus, & c. in quibus omnibus agitur de appellatione iudiciali ab excommunicato interpofita, nec vlibi fit mētio de extra iudiciali: tum etiam quia iura non dicunt abfolutè & indiftinctè concedi excommunicato omnem legitimam defenfionem, fed cautè adiiciunt in iudicio, & ad illud fe reftingunt, vt patet ex d. cap. cum inter, verf. inquisitioni, ibi, in iudicio, & d. cap. fignificauerunt, verf. cum omnis, ibi, in iudicio; & iuuat ratio, quia cū lex Canonica dicat excommunicatum conueniri poffe, & eundem cogat refpondere in iudicio, debuit omnem legitimam defenfionem in eo concedere, vt feruetur æqualitas, & ne iudicium claudicare videatur, iuxta d. cap. cum inter, ibi, cum non debeat, & c. & ne aliter fequatur absurdum fi actore impugnante excommunicato denegetur defenfio, fic enim daretur illi contra hunc maxima fraudis, & malitiæ occafio, & multoties condemnaretur is, qui fecundum iuftitiam fuerat abfoluendus, vt inquit tex. in d. verf. inquisitioni, ibi, ac fatis videatur absurdum, & c. quæ omnia ceffant in appellatione & defenfione ab actu extra iudiciali, ad quem lex non cogit, quinimo nec admittit excommunicatum, præterea appellatio extra iudicialis, propriè & ftriè loquendo, non dicitur appellatio, de qua intelligi debent iura prædicta, & cap. 1. de reſcript. lib. 6. fed lato modo & fecundum quid, & magis dicitur prouocatio ad caufam, per quam appellans alium vocat, & fic agens citat ad caufam peragendam apud fuperiorem, ad quem appellatum eſt, cap. cum fit Romana 5. ad fin. princ. ibi, nec folent, & c. de appellat. vbi Deci. num. 9. ergo ſicut excommunicatus in iudicio agere, & alium vocare, aut conuenire nequit, iuxta d. cap. intelleximus, ita nec extra iudicialiter appellare, & ex his hæc pars videtur multo ve-

rior contra Anton. in d. cap. cum inter, & licet DD. paſſim diſtinguant inter appellationem omnino & extra iudicalem, quæ non à fuperiore, fed à priuato, & eam quæ non eſt omnino extra iudicialis, & à fuperiore, non tamen iudicis, fed abique iudicio proponitur, vt ad illam nuſquam, ad hanc verò ſemper admittatur excommunicatus, vt per Abb. & relatos per Deci. Felin. & Parif. vbi ſuprà, communem dicentes, probabilis tamen eſt cum eodem Deci. & Parif. etiam in poſteriori membro excommunicatum appellantem non eſſe admittendum ex eisdem fundamentis.

CAP. Nouerit. XLIX.

AD num. 3. Quòd nulla conſuetudo valet, & ſubſiſtit ſi tendat contra immunitatem eccleſiaſticam tam ex diſpoſitione iuris communis in hoc text. & in cap. clericus, de iudic. quàm Bullæ in Cæna Domini, docent Philarch. de officio Sacerdotis tom. 1. p. 1. lib. 3. c. 9. Surd. conf. 301. num. 52. Colleg. Bononiæ, in reſp. contra Venetos n. 59. Vigiari, in tract. de libert. eccleſ. diſp. 2. concl. 4. & diſp. 3. concl. 1. Vgolin. in reſp. ad iuriſconf. gymnafij Patauini c. 7. Ioan. Franc. Fagnan. in tract. de inſtit. conſur. Pauli V. p. 4. fol. mihi 116. Paul. Comitoli. in tract. apologet. contra Venetos c. 3. num. 8. Azori. inſtit. moral. p. 1. lib. 5. c. 12. q. 1. Peſant. tr. aſt. de immunit. eccleſ. diſp. 2. num. 2. Acoſta in Bul. Cruciatæ q. 79. Mart. de iuriſdict. p. 4. cent. 1. caſu 7. num. 12. & caſu 101. Souſa contra Venetos fol. mihi 72. Tanner. 2. diſp. 5. q. 5. dub. 10. num. 132. Alter. de cenſur. tom. 1. lib. 5. diſp. 16. cap. 2. Bonacin. etiam de cenſur. diſp. 2. q. 4. puncto 2. Laymann in Theolog. moralis lib. 4. tract. 9. c. 10. num. 1. Fill iuc. in quaſt. moralib. tom. 1. tract. 16. c. 10. num. 255. Duard. in Bull. Cæne Domini cap. 14. diſp. 75. num. 2. & diſp. 76. num. 5. & lib. 2. can. 14. q. 9. num. 8. Bellet. diſquiſ. clerical. p. 1. tit. 3. §. 3. n. 8. Ratio eſt, quia laici cū ſint incapaces iuriſdictionis eccleſiaſticæ, nunquam poſſunt ſe tueri conſuetudine aliqua, etiam immemorabili, cum nunquam illa legitima eſſe poſſit ad præſcribendum, vt docent Card. Bellarm. in reſp. ad quandam epiſt. pro Venetis, Suar. pro defenſione Fidei contra Anglicana ſectæ errores lib. 4. c. 32. num. 23. ibi, Ex dictis ſatis conſtat nullam conſuetudinem, etiamſi immemorabilis ſit, nullo modo contra immunitatem eccleſiaſticam praualeſcere poſſe.

CAP. Pueris. LX. & vlt.

AD n. 2. Quod pueri doli capaces sententiam excommunicationis propter clericis percussione in ipso iure latam incurrunr, vltra citatos in collect. docent Carol. de Grassis de effectib. clericali. effect. 9. num. 13. Quintil. Mandos. de minori etate c. 4. n. 36. Franc. Marc. p. 2. decis. 822. Paul. Comit. respons. moral. lib. 6. q. 18. Ioan. Enriq. in compendio casuum Conscientia cap. 4. num. 8. Vnde infert Cardos. in praxi iudicum & aduocat. verb. minor n. 17. quod minor impubes doli capax si clericum percutiat incurrit excommunicationem maiorem sicut adultus, attamen mitius punitur, quia non mittitur ad summum Pont. sed absoluitur ab Episcopo; & ideo tex. in c. 1. & 2. de delict. puer. dum probant peccata in pueris, non ita vt in maioribus esse plectenda, de penis corporalibus loquuntur, quæ ratione ætatis minuuntur, auxilium. §. etiam, si ex causa, cum similibus. ff. de minor.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

De Verborum significatione.

TIT. XL.

SUMMARIUM.

1. Absolutio cum claus. satisfacta prius parte, vel satisfactione premissa, quomodo danda, ostenditur.
2. Adversarius in hoc tex. qui dicatur.
3. Absolvendus, satisfacta parte, si non potest satisfactionem prestare, quid faciendum?
4. Absolutio data ab ordinario non satisfacta parte valida, sed iniusta.

CAP. Ex parte. XXIII.

- A**D num. 3. in fine. Nota quod vbi Pontifex committit, vel concedit alicui facultatem absolendi excommunicatum, satisfacta prius parte, seu satisfactione premissa, vt in cap. 1. de iudic. si offensa, debitum, aut contumacia manifesta fuerit, non sufficit cautio, vel satisfactio, licet idonea, sed realis satisfactio, aut solutio necessaria est, iuxta textum in presenti, obseruant plures, vt per Cou. in cap. alma mater p. 1. §. 11. n. 11. & alij, vt per Henric. in sum. p. 2. lib. 13. de excom. cap. 28. lit. B. quamvis vbi offensa, debitum, vel contumacia dubia existit, sufficiat cautio idonea, id est, pignoratitia, vel si-

deiusforia, quæ attento iure sufficiens, & idonea dicitur, ad differentiationem simplicis cautionis, iuxta l. si mandato §. 9. §. vlt. ff. mandati, probat in specie text. in presenti, vbi glos. verb. sufficiens, cap. qua fronte 25. vbi glos. verb. cautio, de appellat. glos. 3. in cap. ad nostram el. 1. de iurcur. vbi DD. post alios Cou. citato loco, & Nau. in man. c. 26. num. 7. declarando vt per Menoch. de arbit. casu 142. post glos. 2. in cap. ex publico, de conuers. coning. licet Deci. in d. c. 1. lit. 2. super glos. pen. & in d. cap. qua fronte, in fine, post Host. & Alex. & Siluest. in sum. verbo absolutio 3. num. 3. resoluant data offensa, debito, vel contumacia dubiam non requiri cautionem pignoratitiam, vel fideiusforiam, sed iuratoriam sufficere: pro quibus expendi potest cap. Venereabilibus. §. porro, vers. similiter, & vers. idem est, de sentent. excom. in 6.

Intellige primò hanc differentiationem inter offensam, vel contumaciam manifestam, & inter dubiam procedere in foro exteriori: nam in interiori, in quo cessat præsumptio, & præuælet veritas, cap. veritati 8. dist. notatur in cap. tua, & in cap. si qui fidem, de sponsal. attenditur an penitens excommunicatus sciat, aut nesciat se debere, aliu offendisse, aut quantum, & cui soluere tenetur, vt sic realiter satisfacere, vel idoneam cautionem exhibere debeat, ex Nau. d. n. 7. & c. 27. n. 278. vers. quarto, & vers. sexto, sequitur post alios Henric. in sum. p. 1. lib. de indulgent. cap. 13. num. 2. lit. L.

Intellige secundò per partem in hac materia, sicut & in aliis similibus, tantummodo intelligi aduersarium, seu partem aduersam ei, quæ absolvendus est, non verò iudicem, aut notarium, in quibus vel aliquid ex condemnatione applicatur, vel salarium solui debet, ex Sor. in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. col. 2. Gutier. canon. lib. 1. c. 5. num. 30. cum seq. Martin. Ledesm. & alij, quos sequitur Henric. d. cap. 28. num. 1. lit. L. cum seq. & d. cap. 13. num. 2. lit. M. vbi communem dicit. Diana resol. moral. p. 1. tract. 11. resol. 22. Trullench in expos. Bulla S. Cruciatæ lib. 1. §. 7. cap. 2. dub. 12. num. 1. Vnde pari ratione sub huiusmodi satisfactione non includitur poena, quæ pro excommunicatione, vel alia legis transgressione incurritur: liquidem ea non soluta potest ad peccato & excommunicatione absolutio concedi, ex glos. verb. officij, in Clem. 2. de heret. quam ad hoc post Aretin. notat Nau. in man. cap. 23. num. 66. & conf. 75. num. 38. de regularib. in antiq. Cou. de sponsal. p. 1. cap. 6. §. 8. num. 17. Quod est notandum ad varias Constitutiones synodales, in quibus pecuniaria poena imponitur

imponitur excommunicatis, ut non soluta poena, de qua agunt, in Conscientia possit quis à peccato & excommunicatione absolui.

Intellige tertio realem satisfactionem, vel cautionem idoneam iuxta superiorem distinctionem necessariam esse exhibendam, ubi absolvens illam præstare potest, alioquin satis erit, eam quam potest, & sic iuratoriam, ubi aliam nequit, arg. cap. *Odoardus*, in fine, de solut. ubi DD. auth. generaliter C. de Episcopis, resolutio glos. verbo *pro contumacia*, in present.; communis, ut per Tirac. de retractu tit. 1. §. 1. glos. 18. num. 49. Cou. & Nauar. citat. locis, Henric. d. c. 28. num. 1. lit. F. Diana d. tract. 11. resolut. 24. Ludou. à Cruce in xposit. Bullæ Cruciatæ disp. 1. cap. 4. dub. 2. num. 15. Trullench d. dub. 12. num. 2. nam impotentia liberat ab obligatione dandi pignora, & fideiussores, & facit sufficere cautionem iuratoriæ, Auth. generaliter, C. de Episcopis & clericis, sed hodie, Instit. de satisfactis, Aviles ad c. 6. Prator. verbo *pobres* n. 11. Perez l. 2. verb. *confidantes* tit. 1. lib. 4. Ordin. Ceual. commun. 9. 66. num. 7. Farin. in praxi crimin. q. 23. num. 47. & q. 107. num. 38. Sanch. de matr. lib. 107. disp. 18. num. 8. quæ resolutio rectè procedit ubi attento iure communi, & ex potestate ordinaria absolutio concedenda est; ubi verò ex potestate delegatâ per litteras, Bullam, seu Iubileum, sub forma consueta, scilicet *satisfacta parte*, si excommunicatus nullatenus præstare possit realem satisfactionem, vel cautionem idoneam ad quam tenetur, non erit à delegato absolvens, quia ex verbis & forma concessionis, à quibus recedere non licet, cap. cum dilectis, de rescript. cum similibus; constitut. delegatum recipere potestatem absolvendi sub ea forma, & conditione si pars satisfacta sit, non verò aliter; & insuper, quia non committitur delegato arbitrium examinandi, aut iudicandi, an absolvens possit vel non possit præstare satisfactionem, vel cautionem, ad quam tenetur, & ita in specie post Sor. observat Nau. d. conf. 75. num. 36. cum seq. Guider. d. c. 5. num. 29. post alios Henric. d. cap. 28. num. 2. licet oppositum, scilicet excommunicatum in ea specie absolvendum fore, sub ea cautione quam præstare potest, intendat Valer. de differ. inter vitamque forum, verb. *absolutio differ.* 15. num. 6. vers. *sed certè*, Villal. in sam. tract. 27. claus. 9. §. 2. num. 21. Ludou. à Cruce d. dub. 2. num. 7. Trullench d. dub. 12. num. 8. idem Henric. d. cap. 23. de Indulgent. num. 1. apud quem ibi, & d. c. 28. num. 2. & 4. videbis quod tunc temporis fieri debeat,

& ad quæ recurrere oportet, ubi excommunicatus volens satisfacere non habeat cui solvere, vel à quo absolvi possit, velut quia aduersarius, vel iudex sunt in locis remotissimis, quod etiam declarat Trullench d. dub. 12. num. 10. d. 21. mon. ubi notat Henric.

Vltimo intellige hanc absolutionem ab ordinario ad quem iure competit concessam excommunicato non præmissa debita partis satisfactione validâ, sed iniustam esse, quia non fertur contra leges, seu ius constitutionis, sed contra iustitiam litigatoris, seu partis, cui satisfieri debuit, probat d. cap. venerabilibus, §. *sane*, in fine, ubi notat glos. verb. *competit*, & DD. communiter post alios Cou. d. §. 11. num. 7. Nau. d. c. 27. n. 37. Henric. d. c. 28. m. 3. lit. V. Trullench d. dub. 12. num. 5. Sic similiter licet ad eandem excommunicati absolutionem necessariò requiratur forma Ecclesiæ, de qua in cap. cum desideres 15. & in cap. à nobis 28. de sentent. excom. & in d. §. *sane*, ibi, iuxta formam Ecclesiæ, quæ forma consistit in iuramento de parendo mandatis Ecclesiæ cap. ex tenore 10. cum seq. illo rit. & in nonnullis aliis de quibus in d. c. à nobis in fine, tradit Nau. in man. c. 26. dist. 6. Henric. ubi proxime num. 4. valebit tamen absolutio absque huiusmodi formâ, quippe quæ tantum inducit solemnitate accedentiam, & ordinem, nec habet clausulam irritantem, nec directè prohibet absolutionem aliter fieri, & ita observat glos. ult. in cap. ne manifesta 2. q. 1. & glos. ult. in d. cap. cum desideres, recepta communiter ibi, & alibi, ut per Cou. & Henric. ubi suprà lit. X. Nau. d. c. 1. num. 56 & d. c. 26. num. 9. Pro quibus facit l. ult. ibi, hinc adiciamus, iuncta d. pen. ubi Salic. C. de sentent. excom. & cap. de cet. §. *ordinarij*, ibi, & nihilominus, ubi glos. verb. *processum*, de immuni. Eccles. lib. 6. licet contradicere videantur Host. in sum. de sentent. excom. §. *qualiter*, & Caiet. relatus à Cou. ubi sup. Si tamen delegatus, vel Confessarius, cui per litteras speciales, vel Cruciatam committitur absolutio excommunicati satisfacta prius parte, illum absolvat non præmissa satisfactione, corrumpit absolutio ex defectu potestatis, quæ Confessarius vel delegatus huiusmodi non aliter competit quam per litteras, vel Bullam sub expressa satisfactionis forma, vel conditione, quæ licet aliàs insit à iure, si tamen expressa sit, & committatur absolutionem vitari, iuxta d. cap. cum dilectis, ubi glos. verbo iuris ordinem, aduertunt in specie Nau. d. n. 37. Sor. d. art. 3. col. 4. & est de mente multorum, quos citat Henric. ubi suprà. Et pro illis

illi expendi potest d. §. *in fine*, in *fine*, per argumentum à contrario, vel ab speciali, ibi *Superiori competit de excommunicatione cognoscere*, quæ verba significare videntur extum illum agere de superiore, cui iure cõmuni & propria competit potestas cognoscendi, & absolvendi, ad differentiam illius, cui non sic, sed ex delegatione & cõmissione competit sub forma satisfactionis præmittendæ. Iuvat doctrina glos. *verb. inbibentes, vers. per hoc, in Clem. 1. de iurepatron. quam vltra DD. ibi, probat communis*, vt per Felin. in 4. col. Deci. num. 6. in cap. ex parte, de consit. Nau. d. conf. 75. num. 36. dum docet quòd vbi alicui aliàs non habenti conceditur potestas faciendi aliquem actum sub certa forma, conditione, vel modo, nõ valet actus aliter gestus ex defectu potestatis, iuxta quæ intelligunt nonnulli d. cap. cum desideres, in *fine*, dum probare videtur absolutionem excommunicatorum pro violenta manuum iniectione in clericos absque forma Ecclesiæ non valere, contra communem vbi sap. vt scilicet textus ille procedat in ea absolutione reservata Sedi Apost. iuxta cap. si quis suadeat 17. q. 4. quæ absolutio in eo casu committitur sub forma & conditione cautionis iuratorie, d. c. ex tenore, ibi, *vice nostra*, & ibi, *recepto ab eo iuramento*; vnde absolutio absque eiusmodi cautione non valet in d. c. cum desideres, & ea est forma, de qua agit ille text. vt ibi glos. vlt. intendit; licet Abb. & alij intendant text. agere de forma d. cap. à nobis in *fine*, sic in cap. ad hac, 12. de sentent. excom. si omittatur cautio sufficiens, de qua tex. agit, non valebit absolutio, quia illic, vt habet litteras, expressè committitur delegatis sub ea clausula, & conditione, scilicet quod sufficiens cautio præstari debeat ab iis, qui absolvendi sunt.

SVMMARIVM.

- 1 *Tributi ad legitimacionem & iustitiam requiruntur & necessaria est imponentis auctoritas.*
- 2 *Tributorum exactio iure Regalia pertinet ad Reges, & ad illos, qui summam potestatem habent.*
- 3 *Ius inducendi tributum aut vectigalia consuetudine potest introduci, sicut privilegio. Sed alij contrarium sustinent, vt num. 4.*
- 4 *Consuetudo immemorialis vim habet privilegij.*
- 5 *Regalia sunt impræscriptibilia.*
- 6 *Consuetudo potest quantum Rex, aut Im-*

- per. aut alius supremus Princeps cum causa.*
- 8 *Præsumptio resultans ex immemoriali consuetudine dicitur iuris, & de iure.*
- 9 *Consuetudo immemorialis habet vim tituli.*
- 10 *Consuetudo immemorialis probata quis habere dicitur meliorem & efficaciorẽ titulum de mundo.*
- 11 *Titulum alium edere non tenetur qui immemorialis præscriptione, aut consuetudine munitus fuerit.*
- 12 *Etiamsi titulum allegaverit, & de illo mentionem fecerit.*

CA P. Super quibusdam. XXVI.

AD num. 1. in *fine*. Collige ex text. ad legitimacionem & iustitiam tributi requiri & necessariam esse imponentis auctoritatem. Ex Theologis S. Thom. lib. 3. de regimine Principis cap. 11. Sot. de iustit. lib. 3. q. 6. art. 7. Petr. Nau. de restit. lib. 3. cap. 1. n. 137. Petr. Ledesma in sum. p. 2. tract. 7. Molin. de iustit. disp. 666. num. 1. & 2. Ludou. de Torres cod. tract. disp. 44. dub. 1. num. 1. cum seqq. Vafq. in opuscul. de restit. c. 5. §. 1. & 2. & cap. 6. §. 1. Marquez de gubernat. Christiano lib. 1. cap. 16. Suar. de legib. lib. 5. c. 14. num. 1. & 2. Villalob. in sum. tom. 2. tract. 8. diff. 13. ex n. 3. Azori. instit. moral. p. 2. lib. 11. cap. 4. vers. Vectigalia lesi. de iustit. c. 33. de tribut. dub. 1. Sanch. in consil. moralib. lib. 2. c. 4. dub. 2. Anton. Diana moral. resolut. p. 1. tract. 3. resol. 1. cum seqq. Ex nostris lureconsultis Beroti. conf. 81. num. 7. vol. 1. & conf. 150. num. 3. Natt. conf. 447. & §. 15. Purpur. conf. 495. num. 4. Hippol. Rimin. conf. 21. Conrad. in templo omnium iudic. c. 1. §. 4. vers. 11. Corfet. de potest. Regia p. 4. q. 48. Alciat. in l. placet num. 11. C. de sacros. Eccles. Auend. de exec. mand. p. 2. cap. 14. ex num. 1. Petr. Bellin. de re milit. p. 2. q. 7. Sixtin. de regalib. lib. 1. c. 2. & lib. 2. c. 6. Rosenth. de feudis c. 5. concl. 31. & 43. cum seqq. Petra de potestate Principis c. 4. in princ. num. 30. Farin. in praxi crimin. q. 123. n. 90. Mancin. de iure Principis lib. 6. cap. 13. Valenzuel. conf. 99. per tot. Bobadil. in sua politica lib. 5. cap. 5. num. 2. Cabed. Lusit. decis. 49. p. 2. Ioan. Franc. à Pont. te conf. 131. n. 79. & 80. tom. 2. & de potestate Proreg. sit. de Regalium impost. Moles decis. Neapol. de iure Dohane fol. mibi 112. Alfaro de officio fisci glos. 26. §. 7. Adam. Contz. lib. 8. politicor. c. 7. §. 2. & 18. Castill. tom. 7. de tertius c. 41. num. 29. Paul. Christian. Belgic. decis. 105. vol. 3. Franc. de Amaya ad l. 3. n. 5. & 27. C. de annoniis, & trib. lib. 10. Ioan. Baptista Larrea alleg. fiscal. tom. 1. alleg. 59. num. 1. cum seqq.

236 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan:

2. Et fic ad Reges, vel ad illos, qui summâ potestatem habent, iure Regaliæ pertinet tributorum exactio, aut impositio, Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 6. num. 1. Flor. de Mena var. lib. 2. q. 2. num. 1. 1. Castill. d. tom. 7. c. 4. num. 78. Amaya ad d. l. 3. n. 6. Hieron. Leon d. decif. 82. ex num. 11. Tapia decif. 25. num. 44. & 47. non verò inferioribus dominis, vt notarunt per me citati ad l. 1. c. non veltigal. & addo Hieron. Leon Valent. decif. 82. lib. 1. Paul. Christian. d. decif. 105. Ioan. Franc. à Ponte de potestate Proregis tit. 4. s. 8. num. 42. Franc. de Amaya ad l. 3. num. 2. c. de annon. & trib. lib. 10. Tapia Sicil. decif. 23. num. 44. & 47. Nouar. de grauaminib. vlt. fol. grauam. 1. & seqq. Nec citati particulari, Ioseph. Ludou. Perus. decif. 43. num. 1. Rosenth. de feudis cap. 5. concl. 65. Flores de Mena var. lib. 2. q. 2. ex num. 12. cum seqq. Camill. Borrel. de præstansia Regis Catholice. 20. num. 18. & in sum. decif. p. 3. tit. 15. d. num. 44. Cancr. var. p. 3. c. 3. num. 130. Capib. de Baronib. prag. 14. n. 19. Calixt. Ramirez de lege Regis. s. 26. lit. B. Amaya ad d. l. 3. num. 11. Prosp. Randel. de Baron. pascuis. c. 4. p. 2. fol. 70. nisi in casu necessitatis inter ipsos de ciuitate, aut de vniuersitate, vel communitate, non extensa ad externos cōtributione, Mandel. Alben. conf. 34. num. 1. & conf. 407. per tot. Iacob. Omphal. de officio, & potestate Principis. c. 22. Rosenth. de feudis c. 5. concl. 75. num. 2. lit. C. & D. Alex. Trenta. inq. var. resolut. lib. 1. resol. 5. ex num. 6. 3. Ex hoc textu vulgò colligitur ius inducendi tributum, aut veltigalia consuetudine posse introduci sicut priuilegio, vt per Cephal. conf. 342. num. 56. cum seqq. Mandel. Alben. conf. 16. num. 9. & conf. 64. n. 91. Franc. Marc. decif. 234. Oda. Cachera. conf. 31. num. 20. Roland. à Valle conf. 3. num. 82. vol. 1. Myning cent. 5. obsequ. 29. num. 6. & obsequ. 30. Auiles ad c. 24. Prator. verb. præscriptione ex num. 1. Bosli. in tract. crimin. tit. qui veltigal imponere possunt. 3. Burg. de Paz conf. 15. n. 11. Sixtin. de Regalib. lib. 1. c. 5. ex num. 130. & lib. 2. c. 6. num. 56. cum seqq. Martin. lauden. de Principe q. 171. Mieres ad consil. Cathalon. p. 2. collat. 6. c. 28. fol. 114. num. 22. Otalora de nobilit. p. 5. c. 7. n. 9. & 10. Tiber. Decian. conf. 41. num. 101. cum seqq. vol. 3. Hieron. Gabr. commun. tit. de præscript. concl. 1. num. 3. & 4. Mozz. de contract. tit. de feudis rub. de natural. feudis num. 46. Bruñor. à Sole in locis communib. verb. Veltigal. Malfcard. de probat. concl. 83. 5. num. 4. & 5. & concl. 836. Caballin. millalag. 599. Marc. decif. 234. Rosenth. de feudis c. 5. concl. 16. num. 3. lit. C. & concl. 45. per tot. Pereg. de iure fisci lib. 3. tit. 8. num. 13. Oliban. etiam de iure fisci c. 6. num. 13. cum seqq. Ioan. Garc. de nobilit. glof. 19. num. 1. &

2. Mieres de maior. p. 4. q. 2. num. 79. & 82. Torres de iustis disp. 44. dub. 1. n. 5. D. Barb. in l. comparat. num. 3. q. 4. 20. & 21. c. de præscr. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glof. 33. n. 4. Sanch. conf. moral. lib. 2. c. 4. dub. 4. n. 2. Valasc. consil. 141. num. 8. cum seqq. Gutier. de gabell. q. 5. n. 2. cum tribus seqq. Valenz. conf. 93. num. 141. & 42. Camp. ad statuta Mediolan. c. 114. vbi add. lit. D. Prosp. Randel. de Baron. pascuis. p. 1. cap. 6. & 7. citato per Castill. d. tom. 7. cap. 21. num. 1. & 2. Franc. de Amaya in d. l. 3. num. 15. c. de annon. & tribut. lib. 10. qui omnes mouentur ea ratione quòd præscriptio acquiparatur priuilegio, vicemquò tituli, pacti, ac legis obinet, & sic quæsiuila titulo, præscriptione quæri possunt.

Contrarium verò, imò impræscriptibilia 4 esse hæc iura, necessarium esse titulum Principis ad illorum acquisitionem, sustinent Greg. Lop. l. 6. glof. 4. tit. 29. part. 3. Lazzar. de gabell. c. 19. à num. 4. Girona eod. tract. p. 1. à num. 43. & p. 7. num. 1. & de priuileg. q. 6. num. 27. Azuend. l. 2. tit. 15. lib. 4. & l. 1. tit. 18. lib. 9. Recop. Auendan. de exigent. mand. p. 2. c. 4. n. 20. & 27. Mench. de success. creat. lib. 1. s. 10. num. 22. & lib. 3. s. 26. n. 140. Villalob. in autinom. verb. præscriptio n. 27. Parlad. lib. 1. xerum quotid. c. 3. n. 34. Carol. Tapia Sicilia decif. 23. num. 43. & 44. Ludou. de Torres de iustis disp. 44. dub. 1. num. 9. P. Molin. eod. tract. disp. 75. vers. in Regno Castelle. Sanch. in consil. moralib. lib. 2. cap. 4. dub. 4. num. 1. Alfar. de officio fiscali glof. 20. Castill. d. tom. 7. cap. 21. n. 21. cum seqq. Franc. Amaya d. l. 3. n. 18. Ioan. Bapt. de Larrea alleg. fiscal. tom. 1. alleg. 15. num. 7.

Ad num. 4. Quòd immemoralis consuetudo vim habeat priuilegij ex certa scientia & legitime obtenti, vltra citatos in collect. docent l. Castelle. s. tit. 2. lib. 7. Recopil. ibi, que tienen por priuilegio, o por costumbre antigua que el derecho ignala à priuilegio, mieres de maior. in 2. edit. p. 4. q. 20. num. 252. & q. 21. num. 46. Molin. de primog. lib. 2. c. 6. num. 13. Ioan. Garc. de nobilit. glof. 12. num. 62. Gutier. præf. lib. 3. q. 14. num. 70. & q. 17. n. 141. Stephan. Gratian. discept. forens. c. 800. num. 2. & 9. Castill. tom. 7. de test. c. 22. me citato Pareja de vniuers. à instrument. edit. tit. 5. resol. 9. num. 126. vbi num. 127. subdit cum multis hoc priuilegium per immemorialem obtentum illius esse qualitat, vt in fauorem possessoris referatur ad tempus magis vtile, & quo constet interueniri potuisse.

Ibid. ibi, quod procedit etiam in reuerfui Principi. Et ideo quamuis regalia impræscriptibilia sint, nihilominus per consuetudinem regalia Principis acquiruntur, vt per

In Lib. V. Decr. Tit. XLI. De Regul. iur. 237

- per Couart. in reg. possessor. part. 2. §. 3. num. 1.
2. & 3. Mascard. de probat. concl. 1377. n. 23.
Menoch. conf. 11. num. 19. & 20. Rayner.
Sixtin. de Regalib. lib. 1. cap. 5. num. 136. cum
seqq. Gutierrez lib. 3. pract. quest. 14. num. 70.
Castill. d. cap. 22. Pareja d. tit. 5. resol. 9. num.
7 233. Quia ipsa potest quantum Rex, aut
Imperator, aut alius Supremus Princeps
cum causa, Anton. Gabr. commun. tit. de pre-
script. concl. 1. num. 67. Burg. de Paz conf. 15.
num. 13. Molin. dict. cap. 6. num. 14. Gon-
zal. ad reg. 8. Cancell. gloss. 33. num. 4. Ste-
phan. Gratian. dict. cap. 800. num. 2. Pareja
d. tit. 5. resol. 9. num. 132.
8 Ibid. ibi, quod presumptio resultans ex
immemoriali consuetudine dicitur iuris,
& de iure, in fauorem, scilicet possidentis,
adde ut prolationem in contrarium non
admittat, ut per Anton. Gabr. dict. concl. 1.
num. 50. Burg. de Paz dict. conf. 15. num. 18.
Menoch. conf. 90. num. 67. & conf. 701. num.
96. & de presumpt. lib. 3. praef. 131. num. 50.
Mench. controvers. illustr. lib. 2. cap. 84. num.
11. versic. denique cum presumptio, Mieres
d. quest. 20. num. 278. Pareja d. tit. 5. resol. 9.
num. 134.
9 Ibid. ibi, 'Consuetudo immemorialis habet
vim tituli. Idem probant l. Castell. 8. tit. 15.
lib. 4. Recopilat. ibi, Sea auida en lugar de ti-
tulo bastante, gloss. in presenti, verb. non ex-
tat memoria, Menchac. dict. cap. 81. num.
13. & cap. 84. num. 10. Menoch. de presumpt.
lib. 3. praef. 131. num. 38. & conf. 701. a num.
95. Mascard. de probat. conclus. 1377. num.
16. & seq. Ioan. Garc. dict. gloss. 12. num. 54.
cum seqq. Molin. d. lib. 2. cap. 6. num. 13. Mie-
res d. quest. 20. num. 248. & quest. 21. num. 49.
Sixtin. d. lib. 1. cap. 5. num. 137. Stephan. Gra-
tian. d. cap. 800. num. 2. & 9. Castill. d. cap. 22.
num. 3. Pareja d. tit. 5. resol. 9. num. 118.
10 Ad num. 7. Quod immemoriali probata
meliorem, & efficaciorum titulum quam
excogitari possit, quis habere dicitur, & ul-
tra citatos in collect. docent Ioan. Garc. dict.
gloss. 12. num. 58. Menchac. d. cap. 81. n. 17.
Stephan. Gratian. d. cap. 800. num. 2. Pareja d.
resol. 9. num. 124.
11 Ad num. 9. Quod immemoriali prescrip-
tione, aut consuetudine munitus, & eam
legitimè probans, necesse non habet alium
titulum edere, ex adductis per Parejam d.
resol. 9. num. 119. Et quod plus est, nec vlla
tituli allegatio necessaria est, ut ultra cita-
tos docent Menchac. d. cap. 81. num. 15. &
cap. 84. num. 10. Mascard. d. concl. 1377. n. 28.
Ioan. Garc. d. gloss. 12. num. 56. Gutierrez. dict.
quest. 17. num. 142. Castill. dict. tom. 7. de
Barbof. Iur. Can. selecta. Tom. VI.

tert. cap. 22. num. 1. Pareja dict. resol. 9.
num. 120. ubi numeris seqq. resoluit quod
quomodo titulum allegauerit, & de illo
mentionem fecerit, adhuc ad editionem
cōpelli non potest, quia non obstante quod
vbiūque mentio fit in libello de aliquo
instrumento, vel titulo, illud edendum sit,
nihilominus hoc fallere ait in illo, qui al-
legat, aut mentionem facit de titulo pro-
ueniente ex consuetudine temporis, cu-
ius non extat memoria in contrarium,
quia illum exhibere non tenetur, & citat
monald. consil. 79. num. 11. vol. 1. caspar.
Anton. Theaur. quest. forens. lib. 1. quest. 76.
num. 4. Cancr. var. lib. 1. cap. 19. num. 27. &
lib. 3. cap. 13. num. 48.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

De Regulis iuris.

TIT. XLI. & vlt.

CAP. Qui scandalizauerit. III.

VTILIVS, inquit Beda ille
magnus, in praesenti scanda-
lum nasci permittitur, quam
veritas relinquatur. Sed qui
fieri id possit, ut veritatem non deserat
is, qui scandalum faciat? nam facere is
dicitur, qui ex instituto aberrat à via, ut
alium trahat ad ruinam sceleris, & pecc-
cati. Scandalum enim Graece, offendi-
culum Latine est, & quasi quid obste-
eunt, & impactio pedis, adum deni-
que designat mali, quo quascaden-
ti occasio praebetur. Igitur vitium est
fraternae correctionis virtuti suaviae na-
turae contrarium, ut Theologi docent
cum D. Thoma 2. 2. quest. 43. Vitium de-
nique eiusmodi, ut quasi de abomina-
bili re dixerat de illo Christus, *Qui scan-
dalizauerit unum de pusillis istis, qui in
me credunt, expedit ei, ut suspendatur mo-
la asinaria in collo eius, & demergatur in
profundum maris.* Et rursus, *Va homini il-
li per quem scandalum venit, va mun-
do à scandalis;* & ideo videamus, an
qui scandalum nasci permittit, retine-
re veritatis viam possit. Sed Lael. man-
cinus, à quo haec desumpsit, *Disquisitio-
num genialium, & annuariarum Iuris*
dispnat. cent. 2. cap. 13. cauendum asse-
rit: nam is permitti scandalum iubet,
non committi, sciebat enim iuba-
tem non esse in eo, qui scandalum opera
X opera

operatur; ergo non de scandalo Bedaliquitur, quod vulgò actiuum, sed quod passiuum nuncupari solet, hoc est, non datum, sed receptum, quia videlicet prouenit ex bono opere, vel dicto alterius, aut saltem ex eo quod nec malum per se est, nec imaginem habet mali. Sinendum ita-

que potius esse concludit ut scādalum nascatur, quàm ut veritas relinquatur: nam si veritatem facis, parum tibi esse debet, ut ex ea pusillus tuus scandalum capiat, præstat enim ut scandalum nasci permittas, quàm ut veritatis deferas viam, maxime cum tibi ipsi carior, quàm pusillo tuo sis.

PRÆTER

PRÆTERMISSA, ET ADDITAMENTA 7 X COLLECTANEA DOCTORVM ad librum sextum Decretalium.

SUMMARIVM.

- 1 Pueritia incipit post septimum annum.
- 2 Pueritia vltra decimumquartum annum in masculis, & duodecimum in feminis non progreditur.
- 3 Pubertati proximus quis dicatur relinquatur arbitrio Iudicis.
- 4 Impuberes qui dicantur ostenduntur.
- 5 Pubertas plena in masculo decimo octavo anno, & in feminis decimo quarto, exorditur.

Ad Proœmium.

- N** Bidem num. 23. Ad hoc quod pueritia incipit post septimum annum, vltra citatos vide Quintil. Mandos. de minore astate c. 4. n. 1. Azori. in *inst. moral.* p. 2. lib. 6. c. 6. q. 6. Ant. de Soufa in *aphor. Inquis.* lib. 3. c. 32. num. 11. D. Acuña in *cap. veteri* 7. n. 33. disp. 77. Paul. Zach. in *quest. medicolegal.* lib. 1. tit. 1. q. 4. n. 7.
- 2 Et quamvis circa terminationem pueritiae aliqui crediderint eam decimo septimo anno terminari, ex quorū numero sunt Berachin. *verb. pueri*, versu. & vers. pueritia durat, Franc. pollet. in *historia fori Romani*, lib. 2. c. 6. in fine, Azini. de *execut.* c. 526. num. 16. Caluin. in *Lexic. verb. atatum gradus*, Osuald. ad *Donell. comment.* lib. 18. c. 3. lit. S. Cardos. in *praxi Iudicam*, *verb. Etar*, n. 1. Nihilominus certius est pueritiam vltra decimumquar-
- Barbof. *lur. Can. selecta. Tom. VI.*

tum annum in masculis, & duodecimum in fœminis non progredi, vt per Strach. de *adict.* part. 3. num. 19. Quintil. Mandos. d. c. 4. n. 1. Azori. d. g. 6. in fine, Petr. Garc. in *Auicennam seu*, 1. lib. 1. doct. 3. c. 3. disp. 16. c. 3. Fr. Anton. de Soufa d. lib. 3. cap. 32. num. 11.

Pubertati autem proximus quis dicatur, 3 relinquatur iudicis arbitrio, Strach. d. *traff.* de *adict.* p. 3. n. 17. Cou. de *sponsal.* p. 2. cap. 5. n. 5. & in *Clem. si furiosus* p. 3. in *int.* n. 5. Duen. reg. 259. limit. 3. vers. & circa hanc limitationem, Quint. Mandos. d. c. 4. n. 35. ad fin. Sanch. de *matrim.* lib. 7. disp. 104. a. n. 40. Exorditur autem pubertas decimo quarto anno in masculis, & duodecimo in fœminis, l. fin. C. quando tutor vel curat. *Princip. Instit.* quibus mod. tut. fin. l. Cast. 1. tit. 5. part. 6. & l. 12. & fin. tit. 6. ead. part. & l. 60. tit. 18. part. 3. Clar. §. secundum q. 49. n. 4. Petr. Greg. *synagm. luris* lib. 9. cap. 7. num. 10. & lib. 12. cap. 15. num. 2. Gutierr. in *auth. Sacramentū puerum*, num. 1. C. si aduers. vendit. Cald. *receira* in l. si curatorem, in *princ.* n. 2. Auend. de *cenfib.* c. 8. n. 5. Felician. eod. *traff.* cap. 2. num. 2. vers. alij puberes, Card. Tusch. *lit. F. concl.* 224. n. 64. & lit. P. *concl.* 458. num. 1. Farin. in *praxi crimin.* tom. 3. q. 92. num. 18. Matth. Coler. de *aliment.* lib. 2. cap. 12. num. 127. Didac. de Medrano in *libello de consensu connub.* cap. 7. n. 1. Sanch. de *matrim.* lib. 6. disp. 38. num. 2. Ludouici. Schrader. in *selectiss. luris quasi.* tom. 1. tit. 22. num. 2. Benediēt. *vinel. select.* *luris interp.* lib. 2. cap. 4. num. 17. Buccaron. de *different.* inter iudicia ciuilia & crimin. *differ.* 78. num. 4. galganet. de *iure publico*, lib. 3. tit. 100. num. 93. Carranza de *partu* cap. 10. num. 4.

X 2 Petr.

Petr. Franc. Linglois *decif. 34. quæst. 2. num. 18*; Zachia *in quæst. medicolegal. lib. 1. tit. 1. quæst. 6. num. 26.*

4. Vnde impuberes eos merito vocant, qui hac ætate minores exiftunt, vt tam de feminis, quam de mafculis loquentes proferunt Nicol. de Pafferb. *in conciliat. legum, fol. 86. num. 34.* Sanch. *d. lib. 6. difp. 38. num. 2.* Thelauf. *luris, verb. etas.* Quæ quidem pubertas, quæ decimoquarto anno in mafculis, & duodecimo in feminis exordiri fcriptiffimus, ad vfque quintum & vigefimum perdurat, *l. cum filio 50. ff. de legat. 3.* Ioann. Breche. *in l. pueri 204. num. 6. ff. de verb. fignif. Cuiac. lib. obferu. 3.* Auendan. *de cenfib. cap. 81. num. 5.* Petr. Garc. *in Auencam difp. 16. c. 3. verf. fecunda etas*, Ofwald. *ad Domb. lib. 21. cap. 7. lit. A.* Zach. *diff. lib. 1. tit. 1. q. 6. num. 68.*

Pubertas autem plena in mafculo decimo octauo anno, & in feminis decimo quarto exorditur, vt in *Labrogato 40. §. non tantum, ff. de adopt. & in l. Melæ, art. 14. §. 1. ff. de aliment. & cib. leg. & in l. liquidam confulebant 57. ff. de re iudic.* Donell. *comment. iuris Civilis lib. 3. cap. 14. vbi Ofwald. lit. B.* Francife. Orthom. *verb. pubertas plena*, Franc. Conftant. *comment. lib. 2. cap. 15. ad med.* Quintil. Mandof. *de minore etate, cap. 5.* Petr. Gregor. *fyntagm. iuris lib. 9. cap. 7. num. 10.* Farinac. *in praxi criminal. part. 3. quæst. 92. num. 20.* Petr. Garc. *in Auencam, fen. 1. lib. 1. doct. 3. cap. 3. difput. 16. cap. 3. verf. fecunda etas*, Anton. Fab. *in iurifprud. Papiniana, tit. 22. princip. 2. ad fin.* Benedict. Pinel *feleñt. iuris interpr. lib. 2. cap. 4. num. 25.* Franc. Linglois *d. decif. 34. quæst. 2. num. 17.*

LIBER PRIMVS. DE CONSTITVTIONIBVS.

TITVLVS II.

CAP. Licet. I.

AD num. 2. Bonifacius VIII. vulgò non benè intellectus in præfenti indiftinè constituit pontifices maximos habere omnia iura in fcrinio pectoris fui, id est, in fua mente recondita, atque collocata in eum finem, & effectum, vt iura omnia in præfenti habere cenfeantur, ita vt iuris ignorantia eos non excuset, & quod magis est, vt nouis ab ipsis pontificibus Max. conditis constitutionibus, & ftatutis non fit neceffaria anteriorum expreffa reuocatio, quinimo eo ipfo, quod nouam condiderint constitutionem, reuocata cenfeantur anteriora iura, etiam fi de illis mentionem non fecerint. Ita Anguian. *in tract. de legib. lib. 1. controu. 9. num. 13.* vbi num. 14. opponit non videri credibile pontifices habere, vel cenferi habere in mente propemodum infinita iura, cum omnium habere memoriam plus diuinitatis, quam humanitatis habeat, & n. 15. ad difficultatem respondet ait, quod iura communia nihil aliud funt, quam regulæ quædam, quibus principes, & pontifices maximi inferiores ordinant in

bonum commune, & publicam vtilitatem, quas regulas, fiue ordinationes rationis indubitatum est fuam fedem habere in eorumdemmet principum, fiue legiflatorum mente, in qua manet reposita regula illa prudētia, quas legiflator fiue princeps fuos fubditos ordinat in commune bonū: pari etiā ratione ait fubfiftere in principe illam prudētia regulam ad ordinandos fubditos in comunem, & publicam vtilitatem, quam regulam, à qua iura demanant impoffibile est alibi fubfiftere, quam in mente legiflatoris, ad quam fe referens Bonifacius in præfenti, cum profpiceret regulas omnes, quibus fubditi ordinantur in bonum commune, id est, leges fuam fedem habere in mente Principis, & non alio in loco rectè dicit, & fubtiliter confiderat cenferi Pontifices habere omnia iura, id est, omnium iurium regulam, & ideam in fcrinio pectoris fui. Et idem Anguian. *diff. controu. 9. num. 17.* quærit cur in hoc text. fuerit admissa confuetudinis ignoran-

CAP.

CAP. Vt animarum. II. & vlt.

3 *Ecclesia pauper, tenuisque redditus potest
alteri Ecclesia etiam curata uniri.*

C A P. Statutum. II. §. Insuper.

AD num. 1. *in fine.* Collige ex tex. posse Episcopum, & quemlibet Ordinarium facere statuta etiam poenalia, & ipso iure penam infirmitatis, iuri tamen Canonico non aduersantia, vt per Anchar. *bic. n. 9.* Carpan. *ad statuta Mediolani in pralud. n. 39.* Paul. Fufch. *de vifitat. lib. 1. cap. 3. num. 3.* Card. Tufch. *pract. concluf. lit. E. concl. 251. n. 4.* Vgolin. *de poteft. Epifcopi c. 47. num. 1.* Piafcet. *in praxi Epifcop. p. 2. c. 2. num. 7.* Bonacin. *de legib. d. sp. 1. q. 1. puncto 3. num. 21.* vbi num. 28. fubdit hoc procedere in Prælatiſ inferioribus habentibus iurisdictionem quaſi Epifcopalem.

2. Et ad hoc quod statutum, seu edictum non ligat etiam subditos Episcopi extra eius territorium delinquentes, & quod illi ipsi contrauenirent, non possent puniri, per hunc tex. docent Vgolin. d. c. 47. §. 1. *num. 2.* Bonacin. d. q. 1. *par. 6. num. 59.* Belloch. de *casib. refer. p. 2. q. 10. num. 11.* Etiam si quis contraueniret statuto in diocesi, sed in loco exempto, hic enim non posset puniri poena statuti, Botz. de *synodo Episc. art. 2. n. 9.* Alderan. Mascard. de *statut. interp. concl. 6. num. 33.*

3 Ad num. 5. *in fine*. Et ad plura circa præcepta audiendi Millam & ieiunandi, ubi quis extra proprium territorium casu reperitur, vide Suar. *tom. 1. de relig. lib. 1. cap. 14. num. 29. & de legib. lib. 3. c. 3. n. 3.* Salas *co. tract. disp. 14. sect. 5. num. 60.* Bonacin. *in similit. tract. disp. 1. q. 1. puncto 6. n. 59.* Casir. Palao *in opere morali tom. 3. tract. 3. disp. 1. puncto 24. §. 1. num. 1.* Bafil. Pont. *de matrim. lib. 5. c. 8. n. 1.* Thom. Sanchez. *de matrim. lib. 3. disp. 18. n. 18.* Ioan. Sanci. *in disp. select. disp. 4. n. 27.* Laymann *in opere morali lib. 1. tract. 4. c. 1. n. 1.* Fagandez *in præcepta Decalogi præc. 1. lib. 1. c. 7. n. 3.* Greg. Martinez. *tom. 3. in 1. 2. q. 96. art. 5. dub. 6. in princ.* Trullench *in præcepta Decalogi lib. 3. c. 2. dub. 6. num. 5.*

De Rescriptis.

TIT. III.

S V M M A R I V M.

1. *Pauperes expensas, & sportulas iudici praestare non tenentur.*

2 *Advocati pro pauperibus gratis patrocinari debent.*

Barbof. Jur. Can. selecta. Tom. VI.

Ad num. 75. Quod pauperes expensas, & sportulas iudici prestare non tenentur, nec ab eis exigí possunt, vltra citatos in collect. tenent loan. à Capistrano in speculo conscientia. num. 59. Grauat. ad Vestrarium in praxi lib. 4. c. 2. verb. pauperes ad num. 31. Myndling. cent. 4. obseru. 47. num. 4. vbi quod pauperis causa de plano, & sine expensarum, vel sportularum solutione expediti debet, Gerard. de Petrafronda sing. 73. Maran. de ordine iudic. p. 4. diff. 9. num. 77. Rebuff. de priuileg. scholast. priuileg. 90. num. 2. Et 4. Petr. Ruiz. Litan. decis. 4. numer. 293. Fului. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 54. num. 61. vers. sed nec etiam, Garc. Mastrill. de magistr. lib. 1. c. 22. num. 19. cum duobus seqq. Etiam si pauper aliquid fonte pro salario, vel sportulis offerat, tex. in presenti, & gloss. hic verb. recipere, cap. exigit 2. ibi, vel etiam a volente, de censib. hoc lib. Petr. Ruiz. d. num. 293. Tiraq. de nobilit. c. 29. num. 40. Gasp. Baec. de decima tutor. c. 10. n. 12.

Ad num. 81. *in princ.* Quod Aduocati²
pro pauperibus gratis patrocinari debent,
refoletum Tiracq. c. 29. num. 39. Pelag. de
planctu Ecclesie lib. 2. c. 46. *versus* & pau-
peri, Ioan. Bapt. Caccialup. *in tract.* de ad-
uocat. quas. 3. numer. 10. Iacob. nenni. de
priuileg. Iurisconsult. part. 3. priuileg. 71.
num. 8. Grauat. ad Vestr. *in pract.* lib. 2.
cap. 7. num. 2. & lib. 4. cap. 4. num. 32. Greg.
Lop. in l. 6. verb. *Ilammente* tit. 22. part. 3. &
l. 16. tit. 9. part. 2. cap. Baec. de inope debitor.
c. 12. num. 14. & de decima tutor. c. 10.
num. 12. Iacob. Simanch. de Cathol. infir-
tit. §. num. 5. Couar. pract. c. 6. num. 4.
Thom. Acti. *in tract.* de infirmis. part. 2.
§. aduocati num. 6. & 7. Folui. Pacian. a.
c. 54. num. 61. Ioseph. Ludon. *persu.* decif.
111. num. 8. *cum* seqq. Auiles ad c. 7. Prae-
tor. *inglof.* an de fleanor num. 3. Manchaq.
de success. creat. §. 2. numer. 128. Anton.
Scap. de iure non scripto lib. 3. c. 105. ex
num. 8. Azuced. l. 16. numer. 1. *cum* seqq.
tit. 16. lib. 2. Recopil. menoch. de arbitr.
lib. 2. casu 369. ex num. 3. Sebast. medices
de casibus fortuitis part. 2. quas. 4. num.
11. Cened. ad Decretum collect. 28. num. 13.
Vincent. Carot. *in tract.* de locato part. 1. tit.
de fructibus & litium expens. quas. 8. num.
12. Flores de mena *var.* quas. lib. 1.
quas. 8. §. 1. num. 52. Sebast. guazin. *in*
prafat. tract. ad defensionem num. 5. Cabed.

242 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

*Lufit. decif. 214. num. 7. p. 1. Camill. Borrel. in
fum. decif. p. 1. tit. 65. de advocator. officio n. 37.
Garc. Mastrill. de magiftrat. lib. 1. c. 22. n. 19.
cum feqq. Ioan. Malder. de virtut. Theolog. &
Inftit. tract. 6. cap. 3. de Inftit. rei, & advocati,
dub. 8. Parens meus Emman. Barbofa in re-
miff. ad Ordin. Reg. Lufit. lib. 2. tit. 90. §. 11.
Ita ei non liceat à paupere etiam fpon-
te offerente mercedem accipere, Gafp. Baëc.
d. c. 12. de inope debitor. n. 15. Gerard. de Petra
fagunda fing. 73. num. 4. Benincas. d. fpec. 1. in
iudic. n. 10. Rebuff. d. priuil. 90. m. 7. Flores de
Mena d. §. 1. num. 52.*

- 3 Ad num. 83. Quòd Ecclefia pauper, te-
nuique redditus potest alteri Ecclefie
etiam Curatæ vniri, docent l. Caftella 13.
tit. 5. part. 1. ibi, *E puede fazer de dos Iglefias
vna veyendo que es menester porque fon pobres,*
Petr. de Perufio in tract. de vnione Ecclef. c.
3. n. 1. vers. *tertia causa est paupertas*, Mandof.
ad reg. 12. de vnionib. q. 5. n. 3. ad fin. Card.
Tufch. lit. V. concl. 231. n. 1. cum feqq. Concil.
Trid. feff. 21. de reform. c. 5.

CAP. Qui per ambitionem. XV. & vlt.

AD num. 7. ratio est, quia hæc distribu-
tiones dantur ratione certi ministerij per-
sonalis, & non reputantur pro parte benefi-
cij, & fructuum eius, ROT. decif. 330. n. 1. &
2. p. 2. diuerf. Cou. lib. 3. var. c. 3. n. 1. Hoied. de
incompatib. beneficij. p. 1. c. 12. n. 8. Elcob. de ra-
tione. c. 29. n. 17. Monet. de distribut. quotid.
p. 1. q. 6. in princ. vbi num. 8. tenet quotidia-
nas distributiones, quæ acquiruntur bene-
ficiario pro exercitio non lucrari immédia-
tè & per se ratione beneficij, sed ratione
laboris, & feruitij, Salgado de Regia protect. p.
4. c. 3. n. 65. cum feqq. Carol. Marant. tom. 1.
controu. q. 18. n. 51. pag. 127. Ex quo fequitur
quòd condemnatus ad restitutionem bene-
ficij vnà cum fructibus, non teneri ad re-
stitutionem distributionum quotidianarum,
ex Verallo decif. 29. p. 2. Decian. conf. 43. ex
n. 14. vol. 1. Salgado d. c. 9. n. 82. Aloyf. Ricc. in
decif. Curia Archiep. Neapol. decif. 112. num. 3.
cum feqq. Greg. XV. decif. 74. n. 8.

DE BENEFICIIS IN PRÆTERMISSIS

De Electione, & electi potestate.

TIT. VI.

CAP. In electionibus. II.

POST num. 2. Dum textus hic probat in
electionibus, & postulationibus, ac

scrutiniis penitus reprobari eligendi vota
conditionalia, alternatiua, vel incerta, in-
telligendus est de conditionibus propriis,
quæ re vera suspendunt, & puritatem actus
impediunt; quæ verò tales non sunt, quæ-
uis quoad verba conditiones videantur, in
hoc textu non prohibentur, sicut manifestè
indicat illa verba, oportere vt electio cer-
ta & pura sit. Attamen in cap. significatum, de
præbend. nulla fuit adiecta conditio suspen-
siva collationis, aut quæ redderet illam in-
certam, sed modus quidam spiritualis dum-
taxat adiectus, qui præstaretur post adeptam
beneficij possessionem; talem autem mo-
dum in spiritualibus perspicuum etiam est
minimè reprobari, nisi aliquid illicitum
contineat, propter quod improbetur, pari-
terque per illius adiectionem non offendi
regulam huius text. & Lactus legitimi, ff. de
regul. iuris.

CAP. Generali. XIII.

INGLOS. Regalia. Notatur ad hoc quòd
beneficiorum fructus ex priuilegio Pon-
tificis ad Principes seculares pertinentes,
efficiuntur de regalibus, & inter tempo-
ralia, & patrimonialia ipsorum bona con-
numerantur, vt per Arnolph. Ruffe. de Re-
galib. priuileg. 16. n. 29. Sixtin. eod. tract. cap. 2.
num. 54. Bellug. in speculo Principum rub. 13.
§. tractemus num. 38. vbi Camill. Borrel.
Auendan. de exegend. mand. p. 2. c. 4. n. 20.
Petr. Greg. syntag. iuris lib. 17. cap. 7. num. 19.
D. Barbol. in l. Titianum. 41. in princ. ff. soluto
matr. Cabed. Lufit. decif. 63. n. 3. p. 2. Melch.
reinofo obseruat. iuru obseru. 50. num. 15.
Gutier. pract. lib. 1. q. 4. num. 1. Salgad. de pro-
tect. Regia p. 3. c. 10. n. 148. Hieron. de Leon
decif. 3. num. 30. lib. 1. Caftill. lib. 7. de tert. c. u.
num. 2.

SVMMARIVM.

- 1 Beneficium simplex obtinens, cui nullus Or-
do sacer annexus est, sua conscientia sa-
tis facit, licet intentionem non habeat ad
sacros Ordines se promoueri faciendi.
- 2 Fructus beneficij etiam non curati tenetur
quis restituere si eos percipiat cum in-
tentione non suscipiendi Ordinem sa-
crum tali beneficio annexum.
- 3 Auctoritas Dionysij Carthusiani, & alij S.
Bernardi refertur.
- 4 Beneficium residentiam requirens acceptas
tenetur habere propositum absolutum per-
petuò Ecclesie inferuendi.
- 5 Beneficium eo animo acceptas vt illud teneat
dones habuerit pinguino non est iuste promotum.

- 6 *Intentio debita deficit illi, qui Canonica-
tum, aut aliud huiusmodi beneficium ob-
sequio Ecclesie deputatum retinet cum
animo ad matrimonium conuolandi, aut
seculariter viuendi.*
- 7 *Auctores referuntur qui tenent licitam
esse benefici acceptationem donec permu-
tauerit, vel resignauerit cum pensio-
ne.*
- 8 *Beneficium acceptare licet quia potest cum
animo dubio, & condicionali illud reti-
nendi donec commodiorem vitam ratio-
nem habuerit.*
- 9 *Text. in presenti loquitur de illo qui à
principio cum accipit Ecclesiam, habet
animum non assumendi Sacerdotium,
sed fructibus fruendi.*

CAP. Commissa. XXXV.
verf. Caterum.

AD num. 16. In text. ibi, *Parochialem rece-
peris Ecclesiam.* Ergo beneficium sim-
plex obtinens, cui nullus Ordo sacer an-
nexus est, satisfaciit suæ conscientie, licet nū-
quam ad sacros Ordines promoueat, nec
intentionem, aut voluntatem habeat illos
vnuquam suscipiendi, dummodo onera an-
nexa beneficio adimpleat. Ita Nau. in man.
cap. 25. num. 18. & conf. 1. de præbend. Fr. Em-
man. in sum. tom. 1. cap. 30. num. 8. Parif. de re-
signat. benef. lib. 1. quæst. 10. num. 66. Gonzal.
ad reg. 8. Cancel. gloss. 6. num. 80. Vafq. in opus.
de benef. cap. 4. §. 2. num. 175. Nicol. Garc. in
tract. de benef. part. 3. cap. 4. num. 42. Sanch. de
matrim. lib. 7. disp. 45. num. 16. Azori. instit.
moral. part. 2. lib. 6. c. 9. quæst. 4. Filliuc. in quæst.
moral. lib. part. 3. tract. 41. cap. 6. quæst. 6. Molfes.
in sum. tract. 6. cap. 10. num. 18. Laymann in
Theolog. moral. lib. 4. tract. 2. cap. 14. Ratio est,
quia cum iure nullus Ordo sacer requira-
tur ad tale beneficium simplex obtinen-
dum, illius habilis & capax reputandus est,
qui nullum sacrum Ordinem, seu nullam
intentionem illam suscipiendi habuerit.

2 *Quæstio est dubia, an dispositio huius
text. locum habeat in dignitatibus, & Ca-
nonicatus Ecclesiarum Cathedralium, &
Collegiatarum, quibus aliquis Ordo sacer
annexus est? Vna opinio tenet huius text.
decisionem non esse intelligendam, nec
extendi ad alia beneficia præter Curata,
de quibus expresse loquitur, quia est lex
pœnalis, & non potest comprehendere
alios casus præter in illa expressis. Ita Sor.
lib. 10. de iustis. quæst. 5. art. 6. Nauarr. in man.
cap. 25. num. 128. & in cap. quando, de consecr.
disp. 1. num. 21. Sanch. de marr. lib. 7. disp. 45.
num. 13. Azor. & Laymann citati locis. Al-*

*tera sententia, cui tanquam probabiliori
adhæreo, affirmat teneri quem fructus re-
stituere beneficij, etiam non Curati, quos
percepit cum intentione non suscipiendi
Ordinem sacrum eidem beneficio an-
nexum: quæ fufficiens Rebuff. in praxi, tit. de
non promouendo, num. 83. & seq. Panorm. in
cap. relatum, num. 5. de clericis non resid. Gabr.
in 4. dist. 15. q. 8. art. 3. Nicol. Garc. de benef.
part. 3. cap. 4. num. 37. Iacob. de Graff. in aureis
decis. cap. 97. num. 55. & censet probabilẽ
Azori. d. lib. 6. cap. 9. quæst. 5. Quintanad. eccles.
lib. 4. num. 66. Et probatur ex ratione in qua
fundatur decisio huius text. quæ secundum
Suar. de legib. lib. 4. cap. 13. à num. 24. ea est,
quia Ecclesia tacita conditione, vel pacto
beneficium confert, vt scilicet præbenda-
tus, cuius probendæ annexus est Ordo sa-
cer, fructus suos non faciat, nec ad illos per-
cipiendos, & expendendos ius habeat, nisi
intentionem habuerit inseruiendi præben-
dæ, & Ordinem illum suscipiendi. Vafquez
verò 1. 2. q. 96. disp. 160. cap. 5. num. 36. aliter
id explicat, & quicquid sit, solida ratio de-
sumitur ex verbis text. ibi, *cum eos receperis
fraudenter;* vnde cum iusta fraus recipien-
di beneficium absque intentione suscipi-
endi Ordinem illi annexum, xquẽ in Cura-
tis, quàm in aliis considerari debeat, & con-
demnanda veniat, in omnibus eadem pœ-
na, & fructuum priuatio procedere debere
necesse est vt dicamus, ex adductis per Ni-
col. Garc. d. part. 3. cap. 4. num. 38. & Sanch.
lib. 3. de matrim. disp. 42. num. 3.*

Cum in cap. licet canon. §. is etiam, hoc tit.
& lib. 6. xquiparetur in Parochia obligatio
residendi in sua Ecclesia Parochiali, & se
promoueri faciendi infra annum ad sacer-
dotium, vt patet ibi, vt gregis sibi crediti dili-
gentius curam gerere possit, in Ecclesia residere
teneatur, & infra annum se faciat ad sacerdo-
tium promoueri; videtur inferri quod debet
habere intentionem hanc residentiam faci-
endi, cum eam satis illis commendatam
habeant sacri Canones in cap. quia nonnulli,
& in cap. relatum, de cleric. non resid. Et contra
illos, qui beneficia quærun, & impetrant
intuitu commodi temporalis, non cum in-
tentione ea, inseruiendi, & Deo vacandi, &
sic intuitu boni spiritualis, insurgit S. Dion-
ys. Carthus. in tract. contra pluralitatem be-
neficiorum, art. 15 super illud Matth. 6. *Querite
primum regnum Dei, & hæc omnia adiciuntur
vobis;* ita ait, *Quemadmodum corpus ordinatur
ad animam, sic corporalia ad spiritualia sunt fi-
naliter referenda. Qui ergo ecclesiastica beneficia
optant, quarunt, impetrant, suscipiant non in-
tuitu spiritualis boni, puta diuini Officij, vt scili-
cet competentiam habentes, Deo deuotius,*

X 4 quæ

244 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan:

quiescuntque ministrent, sed intuitu commodi temporali, bonique corporali; isti sunt subvertentes rectissimū ordinis rerum, atque in temporalibus finem sibi constituunt, idcirco mortaliter peccant, etiam unum beneficium competens taliter cupiendo, obtinendo, habendo. Talibus competit, quod ait S. Bernard. Alius undique circum, sedulus explorator blanditur, obsequitur, simulat, & dissimulat, miseraque suffragia mendicare non erubescit, manibus, & pedibus repens, si quo modo tandem aliquando sese ingerere quatinus patrimonium Crucifixi, in bona Domini, qua solus ex omnibus hodie inveniuntur exposita, &c. Locus verò S. Bernardi. à Dionysio citatis, adest in suis declarat. super illud, Ecce nos relinquimus, &c. Qui ea intentione, ait, gradus ecclesiasticos, & ministeria Sanctuarij quærit, imò quæritur (quærit namque quàm quærere ipse debuerat) ut sine curis sæculi in sanctimonia cordis, & corporis illaminandus accedat ad Dominum, & suam pariter ac proximorum operetur salutem, orationis studio debitus, & verbo prædicationis. Nam si eos eo quærit animo, coque intuitu, ut huius vita habeat necessaria, euangelizat, ut manducet, & peruerso nimis ordine calceatibus terrena mercatur. Quàm certe dignius, ampliusque consentaneum rationi, ut pro carnali victu, carnalia magis opera, & negotia exerceret, nec fieret inuersion rerum.

- 4 Vnde acceptans beneficium, residentiam requirens, tenetur habere propositum absolutum perpetuò Ecclesiæ inseruiendi, ex text. in d. cap. relatum 4. de cleric. non resid. vbi glos. verb. cum effectu, rationem assignat, dicens, ex quo enim intulati sunt, debent ibi perpetuò permanere, & ibi Panor. num. 7. sic ait. Nota glossam, & facit ad questionem de eo, qui acceptauit beneficium eo animo, ut illud teneat, donec habuerit pinguis, vel non habuerit animum ibi residenti; nunquid iuste ibi sit promotus? Et Doctores concludunt quod non, & bene, nam quisquis, ut ait Apostolus, debet esse contentus ea uocatione qua vocatus est, unde non debet in animo aliud gerere sed quemadmodum contrahens matrimonium carnale debet habere animum perpetuò residenti cum uxore, ut in cap. fin. de con. dir. appof. & cap. sicut 27. q. 1. sic & acceptans Ecclesiam: nam quodammodo contrahit Matrimonium cum Ecclesia, &c. Quare hanc resolutionem tenent Hostin. d. cap. relatum num. 2. vbi Butr. num. 4. Abb. num. 5. Imol. in cap. conquirente num. 5. de cleric. non resident. Syluest. in sum. verb. beneficium 3. in fine, Sor. de lussit. lib. 1. q. 5. art. 6. Nau. conf. 16. de Præbend. in 1. edit. Achil. decis. 49. alias 1. de officio Ordin. Card. Tolet. in sum. lib. 5. cap. 9. vers. 4. marc. Anton. de Marfil. de ec-

cles. resid. p. 3. c. 33. n. 3. Bañes 2. 2. q. 12. art. 1. Fr. Emman. in sum. tom. 1. cap. 50. n. 15. Flamin. de resignat. benef. lib. 4. quæst. 11. num. 42. Gutier. Canon. lib. 2. cap. 2. 6. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. glos. 15. num. 89. Azori. d. p. 2. lib. 6. cap. 9. q. 3. 5. & 7. Et secundum eam tenent Sor. d. art. 6. Tolet. d. lib. 5. cap. 5. num. 5. Lessi. de Instit. lib. 2. cap. 34. dubit. 26. num. 132. & Gutier. canon. lib. 2. cap. 5. num. 22. & 25. debitam intentionem deficere illi qui 6 Canonicatum, aut aliud huiusmodi beneficium obsequio Ecclesiæ deputatum retinet cum animo ad matrimonium conuolandi, aut seculariter viuendi.

Non defuerunt tamen non infimæ auctoritatis scriptores, qui existimant licitam esse beneficij acceptationem firmo animo illi inseruiendi, durante tempore, quo illud obtinuerit, donec non permutauerit, vel resignauerit cum pensione, seu donec commodiorē vitæ rationem, aut aliud vitæ genus assequutus fuerit, ex quorum numero sunt Nau. in man. cap. 25. n. 119. & conf. 16. & 17. de cleric. non resid. & conf. 1. de præbend. in noui. Fr. Ludou. Lopez in instrum. Conscient. cap. 105. concl. 2. Vega in sum. tom. 1. cap. 36. casu 23. Lessi. d. cap. 34. num. 136. Valq. in opuscul. de benef. cap. 3. §. 3. dub. 1. n. 43. Nicol. Garc. d. p. 3. cap. 4. post numer. 58. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 45. n. 12.

In qua opinionum contrarietate non displicet concordia, quam nonnulli præstant, & in primis Nau. miscel. 44. de orat. n. 2. aliàs miscel. 49. num. 1. suam cum Soti opinione concilians, ita scribit. Sed conciliari possumus intelligendo illum de illis, qui animo absoluto mutandi sic statum clericalem accipiunt beneficium, nostram verò de illis, qui non certo, & absoluto animo mutandi, sed conditionali, si aliquid conuenientius suo proposito superueniat, id faciunt, &c. & conf. 17. de clericis non resid. ibi, Prædictus de quo quæritur, peccat, si animo absoluto, & resolutum mutandi statum id faciat, non tamen si animo dubio, & conditionali perseverandi in clericatu, nisi alia qua conditio melior mutandi statum se offerat, 9 &c. Sanch. d. disp. 45. n. 10. ibi, Dico quia text. in d. cap. commissi, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Ecclesiam, habet animum non assumendi sacerdotium, sed fructibus fruendi, atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad assumendum sacerdotium, quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo dolo suscepit, nec carnis intentione assumendi sacerdotium, sed illam formam habuit, nisi felicius illo tempore quicquam contigerit, &c. & infra. Quando autem animus esset verè dubius, crederem eam peccare mortaliter, & teneri fructus restituere, &c.

Sec. Azori. d. lib. 6. cap. 9. quæst. 4. ibi, Ant Titius statuit in ea Ecclesia Parochialis commorari, & inferuire, donec commodiorem vitæ rationem assequatur, & sic non videtur peccare, quia si aliam non fuerit adeptus, in ea Ecclesia perpetuo deseruiet suo muneri. Aut statuit Ecclesiam habere, in ea tamen non residere, nec inferuire, sed ex eius tantum fructibus viuere, donec aliud vitæ genus nactus fuerit, & sic peccat Parochiale beneficium accipiens, &c.

Ad num. 18. Quod possessio incontinenti impugnata non est manutenibilis, nec talis possessor potest dici legitimus contradictor, vt per Mandos. ad reg. 34. Cancel. q. 26. Cancer. var. resolut. lib. 3. cap. 4. num. 95. & 96. Fontan. de pactis nupt. tom. 2. claus. 7. gloss. 3. p. 10. num. 56. & 57. Ramon. conf. 56. num. 5. cum segg. & conf. 68. num. 3. Ludou. Posti. de manut. obseru. 17. numer. 44. cum segg. Greg. XV. decif. 4. num. 2. & decif. 569. n. 4.

*****

De supplenda negligentia Prælatorum.

T I T. VIII.

S U M M A R I U M.

- 1 Textus huius intellectus aliqui referuntur.
- 2 Portugalia Regnum an aliquando subsistit Imperio ostenditur.
- 3 Tutela filia, cui regni successio delata est, durat donec in quacunque adulta ætate matrimonium contraxerit.
- 4 Regni administrationem an retineat filia, cui regni successio delata est, an vero eius maritus ostenditur.
- 5 Elisabetha Hispania Regina vnâ cum Ferdinando eius marito Aragonum Rege simul Hispania Reges cognominati sunt, ac Regnum feliciter gubernarunt.
- 6 Filij Regum regni successores puberes relictî, curatores an accipere teneantur, ostenditur.

CAP. Grandi. II.

AD numer. 2. in fine. De intellectu huius text. vltra citatos in collect. vide Ioan. Leuriel de primogen. lib. 3. quæst. 7. à n. 10. Tiraq. de iure primogen. 23. numer. 2. & à num. 4. Castald. de Imperat. quæst. 81. numer. 13. & omisso intellectu Anchar. in præsentiv. decimo, in fine, & Anton. ibidem numer. 10. in fine in lectura noua. Ioan. à Terra rubea in tractat. de regno

Gallie tract. 2. concl. 9. & aliorum, qui putant summum Pont. dedisse coadiutorem Sancto Regi Lusitanie, quia in eo Regno habebat iura temporalia, & suprema, quemadmodum in multis, quæ sunt de patrimonio Ecclesiæ, & per Constantinum, & alios donata fuerunt: id enim nullo iure, aut fundamento suadetur, & contrarium aperte constat ex historiis, & aliis certissimis documentis, & fatis ex hoc textu. Quare ex sententia aliorum dicendum videtur pontificem iuste coadiutorem illum dare potuisse Regi prædicto, quia ex maxima eiusdem negligentia, incuria, & dissipatione non tantum videtur, orphani, & ceteri laici, verum etiam Ecclesiæ, monasteria, & loca pia, ac ecclesiasticæ personæ maximum detrimentum patiebantur, quorum omnium defensionem, & conseruationem, quia Rex ille ineptus, & aduersarius, coadiutor vero maxime necessarius erat, merito Romanus Pontifex occurrens ad preces populi & Magnatum Lusitanie, regem ab administratione remouit, & eidem fratrem Alphonsum coadiutorem, & regni administratorem concessit in ordine ad finem supernaturalem, tranquillitatem & pacem Ecclesiæ, ac fidelium in his regnis.

Non obstat quod Lusitania suberat Imperio, iuxta l. in Lusitania ff. de censib. sicut & Hispania, iuxta l. 2. §. & quia capta ff. de origine iuru, cap. volumus 11. quæst. 1. ibi, omnes, &c. & ibi Hispani, cum aliis, de quibus per Castald. d. tract. quæst. 53. ac subinde cum rex Lusitanie Imperatorem recognosceret, non à Pontifice, sed ab eodem Imperatore tanquam à superiore competenti coadiutor dandus videbatur, iuxta tex. in L. diuus, & per tot. ff. de tutorib. & curatorib. datu ab his, cum vulgaribus. Nam omisissis responsionibus Ancharrani, & Antonij vbi supra, & licet huic argumento succumbat nonnulli, vt refert additio margin. ad gloss. 2. in præsentî: facili occurrit si dicas quod quamuis olim Hispania sicut & Lusitania pro maiori parte, vel etiam tota subiecta fuerit romano Imperio de facto, nam de iure dubitant multi, vt per Nauar. in cap. nouit, notab. 3. n. 167. de iudic. & alios, nihilominus postquam Gothorum gens Hispaniam à romanorum subiectione liberauit, & deinde alij eandem à faucibus hostium erueri, iuxta gloss. 3. in fine in cap. Adrianus cl. 2. 63. dist. receptam communiter, vt per Castald. d. loco, Mèch. illustr. c. 2. à n. 11. absque dubio nec Lusitan.

246 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

Lusitania imperio, aut Imperatori fubiaco, nec aliquem in temporalibus superiorem recognoscit, præter Regem eiusdem, & intēdunt d. gloss. 2. in fin. vbi Ioan. Andr. & alij.

3 Ad n. 18. Nota l. Castella 3. vers. e si fuerit fpa, tit. 15. p. 2. statuere quod si filia fuerit, cui Regni successio delata est, eius tutela durat donec in quacumque adulta ætate matrimonium contraxerit, nempe (vt supplendum existimo) cum viro aliqui capace Regnum per se administrandi, vel consilium circa administrationē vxori præbēdi, hoc est, viginti annis maiore, prout in masculino Regni successore lex illa desiderat, atque ita in ea speciale est, vt tūc finiat tutela, quia de consilio mariti Regnum ipsa administrabit, vt aduertit ibi Gregor. Lopez gloss. 4. in fine.

4 Quæ quidem Regni dominium, & administrationem retinebit, eiusque maritus dumtaxat Rex erit cognomine, & dignitate, non verò administratione, nisi vt consilium vxori præster, si scilicet ab ea legitimum non habeat mandatum ad Regnum per se administrandum, vt per Montal. in l. vñe gloss. 2. post princ. vers. sed quid si primo genitus, tit. 3. lib. 1. fori, Greg. Lop. in l. 2. gloss. 15. & l. 3. gloss. 5. vers. quod autem, tit. 15. part. 2. Tiraq. de iure primogen. q. 2. n. 11. & q. 23. ex n. 1. Cifuentes l. 40. Tauri, q. 17. & Anton. Gom. n. 69. Petr. Greg. de Republ. lib. 16. cap. 5. per tot. Molin. de primogen. lib. 1. cap. 13. a num. 25. Menchac. de success. creat. §. 21. num. 148. Matienf. ad l. 1. gloss. 1. num. 14. tit. 7. lib. 5. Recop. Gutier. de tutel. part. 1. cap. 18. num. 35.

5 Licet Palat. Rub. in tract. de iusta obtentione, ac retentione Regni Navarra, part. 1. §. 5. vers. in casu autem, voluerit Hispaniam consuetudinem esse in contrarium per duos actus valde notorios, nempe D. Ferdinandi Aragonum Regis, qui D. Elisabetham Hispaniæ Reginam, & D. Philippi I. Archiducis Austria Regiæ D. Ioannæ illorum filię matrimonium copulati, qui simul Hispaniæ Reges cognominati sunt, ac regnum ipsum feliciter gubernauit, vteorum chronice commemorant. Quia verius est ex his actibus consuetudinem minime fuisse inductam, siquidem ex chronicis ipsis planè constat initio contracti matrimonij inter D. Ferdinandum, & D. Elisabetham contentionem inter ipsos fuisse, ad quem eorum regni administratio pertineret, & variis hinc inde rationibus allatis pro illa fuisse pronunciatum, & ipsam postea voluntarie marito suo regni administrationem communicasse, ita vt ambo simul leges ferrent, cæteraque ad regni gu-

bernaculum pertinentia expedirent, vt videre est apud Anton. de Nebrixia in illorum historia, cap. 23. Gundif. Illefas in historia Pontificali. lib. 6. cap. 19. fol. mibi 96. col. 1. in fine cum seq. Stephan. garibai in compendio historiali, lib. 18. cap. 2. Mariana in histor. Hisp. lib. 24. cap. 5. quod & obseruant Greg. Lop. l. 9. gloss. 4. circa fin. vers. vnde tamen, tit. 1. p. 2. cuius ad hoc meminit Gutier. de tutel. p. 1. cap. 18. num. 32. vers. tandem Gregorius, idque ipsum postea seruatum est inter D. philippum I. & Reginam Dom. Ioannam.

Verum filij Regum regni successores puberes relicti, curatores accipere necesse habeant? Affirmatiuam partem magis probare videntur Tiraquell. de primogen. quest. 40. num. 207. Anton. Gom. l. 40. Tauri, num. 9. & lib. 3. var. cap. 1. num. 56. vers. sed his non obstantibus, Syluest. Aldobrandin. in §. item inuiti, num. 7. vbi Ioan. Oinotom. ad princ. tit. Instit. de curator. Melch. Felaeza Mieres de maior. part. 2. quest. 6. num. 14. & 15. & cap. 4. quest. 38. num. 2. & 4. in nouissim. press. Cald. pereira in l. si curatorum, verb. hunc contractum, num. 57. vers. hac mala, var. lad. rerum quorid. lib. 1. cap. 12. num. 11. Galgan. de tutel. & cura lib. 1. tit. 12. num. 6. Ioan. Gutier. eod. tract. part. 1. cap. 18. num. 1. vers. sententiam igitur, Marcel. Conuersan. ad tit. Instit. de curatorib. §. 1. num. 13. Stephan. gratian. discept. forens. tom. 2. cap. 225. num. 5. cum seqq. retez de Lara in compendio vita hominis, cap. 16. num. 9. Valenzuel. tom. 2. conf. 198. num. 124. Anton. Merenda controu. iuris lib. 6. cap. 46. apud quos aliquas distinctiones videbis.

*****

De Officio, & potestate Iudicis delegati.

TIT. XIV.

CAP. Statuimus. I.

AD n. 7. Quod conseruatores sunt Iudices delegati, vltra citatos in collect. ad hunc tex. resoluūt Nau. conf. 3. n. 1. sub hoc tit. Fusc. de visitat. lib. 2. c. 2. num. 8. Molina de iustit. tom. 6. tract. 5. disp. 29. num. 1. Mar. Antonin. var. resolut. lib. 1. resolut. 16. num. 4. Alphons. Narbona l. 60. gloss. unica, ex num. 71. tit. 4. lib. 2. Recopilat. me citato in hoc loco pareja de vniuersa instrument. edition. tit. 2. resolut. 5. num. 15. & ideo teneri litteras sibi iuridici

iurisdictionem tribuentes ad ipsam fundandam edere, resolunt Mar. Antonin. d. resol. 16. num. 1. cum segg. Narbona d. gloss. vnic. num. 7. cum segg. Rot. decis. 214. num. 1. & 2. part. 2. recent. Pareja d. resol. 5. num. 17.

CAP. Cùm plures. VIII.

AD num. 5. Quòd iurisdicção ex die, vel sub conditione data ante aduentum dici, vel implementum conditionis nō existit actu, quia solum est spes illā habendi, allegata hac gloss. docent Sebast. Vanti. de nullis. tit. de nullitate ex defectu iurisdicção. de leg. num. 91. & 92. Pute. decis. 429. lib. 1. Campan. in diuerso. iuris Canon. rub. 11. cap. 13. à num. 258. Gonzal. ad reg. 8. Cancel. gloss. 9. in annot. num. 249. & 251. Salgad. de Regia protecc. part. 3. cap. 13. num. 19. cum segg. Thom. Carluval. de iudic. disp. 2. num. 1207. Rot. decis. 142. num. 1. part. 2. recent. Itavt conditio super qua data fuit iurisdicção ante omnia adimplerata fuisse probandum sit, ad not. per Salgad. de supplicat. ad Sanctiss. part. 2. cap. 27. num. 27. & 28. Rot. decis. 68. num. 1. & decis. 701. num. 4. part. 1. recent. & decis. 639. num. 1. part. 2. etiam recent.

De Officio Iudicis Ordinar.

TIT. XVI.

SUMMARIVM.

- 1 Beneficij possessor tenetur titulum sue possessionis ad requisitionem Ordinarij edere.
- 2 Beneficiarius non excusatur ad petitionem Ordinarij titulum sui beneficij edere, eo quod illud per triennium possederit.
- 3 Tituli beneficiales impræscriptibiles sunt.
- 4 Beneficiatus etiam ad instantiam patroni tenetur titulum sui beneficij edere.
- 5 Beneficiarius quibus casibus non tenetur ad petitionem Ordinarij, vel patroni titulum sui beneficij edere.
- 6 Titulum dispensationis super incompatibilitate edere tenetur beneficiarius ad petitionem Ordinarij.
- 7 Superior ad quem pertinet ius instituendi, & destituendi, potest compellere beneficiarium ut titulum ostendat, quo beneficium possidet.
- 8 Episcopus potest compellere per edictum generale ad editionem titulorum beneficiarum cum ad diæcesim de novo venit.

- 9 Beneficiarius à tituli sui exhibitione excusetur, quando ab ipsomet Ordinario institutionem, siue presentationem à patrono obtinuit.
- 10 Vel quando sciente & patiente Ordinario, vel patrono diu steterit in beneficio.

CAP. Ordinarij. III.

AD num. 3. Quòd clericus possessor beneficij tenetur titulum suæ possessionis ad requisitionem Ordinarij edere, ultra citatos in collect. docent gloss. communiter recepta, verb. obtineri in reg. 1. de regul. iur. hoc lib. Marant. de ordine iudic. part. 4. dist. 13. num. 4. Tufc. tit. C. sing. 88. Caputaq. decis. 116. part. 3. Perez l. 3. tit. 16. lib. 8. Ordin. pag. 327. Fulu. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 61. num. 16. Azueud. l. 1. num. 5. & 6. tit. 1. lib. 4. Recop. Melch. Lotter. de re benef. lib. 2. quæst. 46. n. 37. cum segg. & lib. 3. q. 24. num. 10. Coccin. decis. 101. num. 1. me citato in hoc loco novissimè Pareja de vniuersa instrument. edit. tit. 5. resol. 7. num. 9.

Ad num. 4. Quòd beneficiatus non excusatur ad petitionem Ordinarij titulum sui beneficij edere, eo quòd illud per triennium possederit, nam adhuc ad editionem poterit compelli, vel ultra Flores de Mena in collect. citatum, docent Cassad. decis. 8. n. 4. super regul. Cancel. Lud. Gomef. in reg. de triennali q. 58. Cou. in reg. possessor. p. 2. §. 10. n. 10. vers. Octava conclusio, Salzed. ad Bernard. reg. 236. vers. tertio ultra auctorem, Perez l. 3. tit. 16. lib. 8. Ordin. pag. 327. Mascard. de probat. conclus. 1378. num. 13. me citato in hoc loco Pareja d. tit. 5. resol. 7. n. 11.

Ad num. 5. Quòd tituli beneficiales impræscriptibiles sunt, ultra Cald. Pereira laudatum in collect. docent, Ludou. Gom. in d. reg. de triennali possessor. q. 13. vers. præterea, Cou. d. §. 10. num. 9. me citato Pareja d. tit. 5. resol. 7. num. 7.

Ad num. 6. ibi, ac etiam per patronum. 4. Quòd etiam ad instantiam patroni tenetur beneficiatus titulum sui beneficij edere post Abb. Ioan. de Anania, & Franc. firmat Rota coram Coccino d. decis. 191. num. 1. Lotter. d. lib. 2. q. 46. num. 38. me citato Pareja d. resol. 7. n. 9.

Ad num. 8. me citato in hoc loco idem 5. tenet Pareja d. resol. 7. num. 24. cum segg. resolvens cum aliis quos citat, tunc & eo casu beneficiatum non teneri possessionis suæ titulum edere, quando ordinarius, patronus, aut alij faciunt se partes, & ordine iudiciario petunt beneficiatum compellendum ad exhibitionem tituli.

Ultra casus à me relatos, in quibus Ordinarius

248 Pratermissa, & additamenta ad Collectan.

dinarius potest cogere beneficium edere suæ possessionis titulum, addo idem resoluendum non solum quando agitur de editione tituli ipsiusmet beneficii, sed etiam si tractetur de edendo titulo dispensationis super incompatibilitate, quia certum est in utroque casu Episcopum, vel alium superiorem, ad quem pertinet ius instituendi, ac destituendi, posse compellere beneficium ut titulum ostendat, quo beneficium possidet. Canonistæ nostri in cap. licet Heli, de simon. Verall. decif. 116. num. 3. part. 3. Gonzal. ad reg. 8. Cameli. glos. 15. num. 62. Melch. Lotter. de re benef. lib. 3. quest. 23. num. 6. cum seqq. & q. 24. num. 10. Pareja d. tit. 5. resol. 7. n. 14. cum seqq.

8 Similiter huius text. conclusio procedit etiam si Episcopus, aut alius Iudex Ordinarius, qui instituendi ac destituendi ius habet, hanc facultatem cogendi beneficiatos ad editionem titulorum, exerceat per edictum generale, prout accidere solet quando Prælati ad dioceses suas de novo veniant, Abb. Panor. in d. cap. licet Heli, num. 22. & Felin. ibidem num. 27. vers. quinta conclusio, Lotter. d. q. 24. n. 15. Pareja d. tit. 5. resol. 7. n. 18.

9 Excusaretur tamen beneficiatus à tituli sui exhibitione quando ab ipsomet ordinario institutionem, siue præsentationem à patrono obtinuit, ut post Philip. Franch. in presenti num. 5. vers. secundo limitatur, tenet Pareja d. tit. 5. resol. 7. num. 31.

10 Vel quando beneficiatus sciente & patiente ordinario siue patrono diu stetit in possessione beneficii, ut per Franch. d. num. 5. vers. tertia limitatio, Pareja d. tit. 5. resol. 7. numer. 32. cum seqq. & post relatas plurimorum resolutiones in eo articulo examinando quantum tempus requiratur, quo beneficiatus in possessione exteriori, ad hoc ut liber remaneat ab hac tituli editione præstanda, tandem num. 40. cum Lotter. d. lib. 3. q. 24. num. 34. concludit sub distinctionem componens,

S V M M A R I V M.

- 1 Onera deduci debent in computando valore beneficii.
- 2 Fructus & redditus beneficiorum tantum estimari debent, quantum valent deductis oneribus.
- 3 Fructus beneficiorum sunt qui supersunt deductis oneribus, & impensis.
- 4 Fructus integri intelliguntur deductis oneribus.

5 Prælati in infirmitate comparatur vsuario.

C A P. Præsent. IX. & vlt.

Post num. 6. Collige extext. in computando valore beneficii debere deduci onera, Rot. decif. 60. in antiq. de concess. præbend. Felin. in cap. ad aures num. 13. vers. duodecima conclusio, de rescript. Ioan. Bapt. Ferrer. conf. 354. num. 15. Crescent. decif. 2. de probat. Nicol. Garc. de benef. p. 5. cap. 3. num. 164. vbi quod debent deduci onera, & quod aliàs articulus super valore est ineptus. Et quod fructus, & redditus beneficiorum tantum æstimari debent, quantum valent deductis oneribus, tradunt Bald. in l. 1. num. 1. vers. sed pone impetravi à Papa C. de fructib. & lit. expens. Ioan. Bapt. Ferrer. conf. 256. num. 8. Rimin. iun. conf. 717. num. 45. & seq. lib. 6. Gutier. canon. lib. 1. q. 1. numer. 126. cum seqq. Caualecan. decif. 37. sub num. 89. p. 2. vbi quod fructus beneficiorum sunt qui supersunt deductis oneribus & impensis, & quod si beneficium esset ita tenue, quod onera absoluerent totos fructus, & tunc ille, qui ex priuilegio Papæ debet percipere, vel detrahere, nihil habebit. Quod procedit licet fiat mentio de integris fructibus, quia nihilominus intelligitur deductis oneribus, D. Barbof. in l. fructus numer. 7. ff. soluto matr. quia dictiones vniuersales, omnes, integri, & similes restringuntur ad ea, quæ veniunt ex natura sermonis, ut optime probat, & declarat Caualecan. d. decif. 27. num. 15. p. 3. & notatur à Carolo Ruino conf. 62. n. 7. vers. nam aliquando vol. 1.

Ad num. 9. Quod Prælati in infirmitate comparatur vsuario, tenent Rodioan. de spol. cleric. q. 3. Sstantibus istis repugnantibus num. 9. pag. mibi 107. Vtill. ad Afflict. decif. 168. n. 5. vers. quando talis confessio. Et ideo Afflict. decif. 168. loquendo de quadam quietatione data procuratori monasterii ab Abbatissa tempore infirmitatis, & pro vtraque parte puncto disceptato refert resoluisse senatum monasterio nullum attulisse præiudicium, eo quod quietatio fuit ab Abbatissa tempore infirmitatis facta, ex qua decessit Laur. Auenion. decif. 117. Ripa de actio in articulo mortis c. 49. Ioan. Bapt. Costa de retroract. cap. 8. casu 19. num. 15. pag. 146. Aloyf. Ricci. decif. 164. num. 3. & 4. & p. 3. var. resol. resolut. 368. & 369. Arcet. de solutionib. c. 6. num. 53. cum seqq. Amat. var. lib. 1. c. 19. n. 1.

De

~~DE PROCURATORIBUS~~

De Procuratoribus.

TIT. XIX.

SVMMARIVM.

- 1 Procurator substitutus non est substituentis procurator, sed praxi mandantis.
- 2 Mandatum substituti etiam re integra non expirat mortuo substituyente.
- 3 Substitutus potest post mortem substituentis mandatum exercere, quia suum mandatum non dependet à substituyente, sed à primo mandante.
- 4 Procurator substitutus non potest seingere in negotio à substituto gesto.
- 5 Procurator facta substitutione absque villo mandato remanet.
- 6 Procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, si in quo differant, remissus.

CAP. Non indiscretè. I.

- 1 **R**OSTUM. 12. In glos. verb. Substituendi. Collige ex glos. procuratorem substitutum non esse substituentis procuratorem, sed primi mandantis, ut per Anchar. hic num. 5. Bart. in l. si procuratorem §. si quis mandauerit, in princ. ff. mandati, & in l. quod quis, in lect. antiqua C. hoc tit. Rot. decif. 4. num. 8. de offic. Vicar. in nouis, Vincent. de Franchis decif. 212. Alex. Trentacinq. var. resolut. lib. 2. tit. de procurator. resol. 3. n. 5. vers. & talis substitutus.
- 2 Castill. Sicil. decif. 119. num. 23. Vnde prouenit quod mortuo substituyente non expirat mandatum substituti etiam re integra, ex Francho hic in §. licet n. 6. vers. quarto aduertit, vbi citat Rot. decif. 414. quæ incip. Item si aliquis, dicentem ex ratione huius glos. substitutum posse post mortem substituentis mandatum exercere, quia suum mandatum non dependet à substituyente, sed à primo mandante, eadem Rot. decif. 33. num. 1. & decif. 38. n. 2. hoc tit. in nouis, & apud Farin. decif. 521. n. 8. p. 1. recent. Conducit quod resoluit Ioan. Vincent. de Anna alleg. 89. n. 10. cum seqq. videlicet procuratorem substitutum non posse seingere in negotio à substituto gesto, idem tenet Alex. Trentacinq. d. resol. 3. n. 5. in princ. & in vers. & iste procurator. Et facit quod tradit Bisignet. decif. 13. sub hoc tit. quem refert Borrell. in sum. decifion. p. 1. tit. 66. de procurator. n. 231. quod Barbof. Iur. Can. selecta. Tom. VI.

facta substitutione Procurator absque villo mandato remanet.

Ad n. 13. In quibus differat procurator ad lites, & procurator ad negotia gerenda, vide tex. in presenti in §. licet, vbi glos. verb. deputare, & cap. fin. hoc tit. & lib. I. Castell. 19. tit. 5. part. 3. Pinel. in l. 1. C. de rescind. vendit. p. 2. c. 1. numer. 7. Vant. de nullit. tit. ex defectu mandati n. 109. Suar. de Paz in pract. tom. 1. in initio annot. 4. num. 5. cum seqq. Marant. de ordine iudic. p. 4. dist. 16. num. 21. & 28. Card. Tusch. pract. conclus. dist. P. concl. 846. D. Barbof. in l. cum pretor. §. 1. n. 104. cum seqq. ff. de iudic. quos refert, me citato, in hoc loco Pareja de vniuersa instrument. edit. tit. 5. resol. 10. num. 1.

SVMMARIVM.

- 1 Mandatum ex sui natura stricti iuris est, & eius fines excedi non possunt.
- 2 Negotia mandatum speciale deposcentia qua sint?
- 3 Mandatum in quo adest claus. Et ad omnia ea negotia & lites quas habeo, & habere spero, non extenditur ad lites, seu causas futuras, nisi causa futura ortum habeant ex negotiis de presenti.
- 4 Mandatum procure concessum alicui ad exigendum pecunias extantes penes inquilinos, non extenditur ad pecunias exactas per alios.
- 5 Mandatum concessum contra Titium, aut aliam personam non comprehendit vniuersitatem, vel collegium.

CAP. Qui ad agendum. IV.

AD num. 2. Collige ex text. mandatum ex sua natura stricti iuris esse, & eius fines excedi non posse, ut per Surd. decif. 209. num. 6. cum seqq. Card. mantic. de tacit. & ambig. conuent. tom. 1. lib. 7. tit. 15. num. 3. Christoph. de Paz de tenuta cap. 34. n. 117. Nogueroi. allegat. laris tom. 1. alleg. 9. n. 16. Et ideo vbi speciale mandatum requiritur, generale non sufficit, ut per hunc text. tenent Suar. de Paz in pract. tom. 1. in init. annot. 4. num. 15. Frago de regimine Reip. Christianæ p. 1. lib. 5. disp. 12. §. 8. num. 258. Pareja de vniuersa instrument. edit. tit. 5. resol. 10. n. 65. Quæ autem sint negotia mandatum speciale de poscentia, tradunt glos. verb. vel pacisci, in presenti, Philip. Franch. hic q. 38. l. Castell. 19. tit. 5. part. 3. Firmian. in suo repertor. verb. mandatum, vbi 73. congerit casus, in quibus speciale mandatum requiritur, Frago d. §. 8. n. 257. remissiuè Pareja d. tit. 5. resol. 10. n. 65.

Y Hinc

250 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

3 Hinc mandatum in quo adest clauf. & ad omnia ea negotia, & lites, quas habeo, & habere fpero, non extendi ad lites, feu caufas futuras, vel negotia, quæ ex iure de futuro poft mandatum procuratorium conceffum o buenerint, refolunt gloff. in l. damni infe-
lli, §. fi is qui vicinas ades. ff. de damno inf. vbi Bart. num. 2. verſ. ſed credo contra, Suar. de Paz d. annot. 4. num. 23. Stephan. Gratian. dif-
cepti forenſi, cap. 145. num. 13. cum ſeqq. Frago-
lo d. §. 8. num. 267. cum ſeqq. vbi intelligit cum Ioan. Andr. & Greg. Lop. niſi negotia futu-
 ra, & lites poſtea ſuperuenientes ortum ha-
 beant ex negotiis de præſenti, non verò de
 futuris & inſperatis, ad quæ de præſenti
 nullum ius habetur: aut etiam ſi conſtitu-
 procuratorem nullas lites, nullaque nego-
 tia tempore conceſſionis habebat, tunc
 enim ne conſtitutio procuratoris reddat-
 tur illuſoria, lites etiam, & negotia futura
 comprehendit teſtatur, cuius dictum ſequi-
 tur Steph. Gratian. d. c. 145. n. 22. 28. 29. & 30.
 Pareja d. tit. 5. reſol. 10. num. 77.

4 Hinc etiam procedit quòd nec etiam
 mandatum conceſſum contra Titium, aut
 aliam quamcumque perſonam poteſt cõ-
 prehendere vniuerſitatem, ciuitatem, aut
 collegium, niſi in illo nominatim adiician-
 tur, vt per Achil. de Graſſ. decif. 15. de procu-
 rat. Suar. de Paz d. annot. 4. num. 25. Gonzal.
 ad reg. 8. Cancel. gloſſ. 37. per tot. & præcipue
 num. 9. Amat. Roderic. de forma examinandi
 proceſſum cap. 3. n. 33. Pareja d. reſol. 10. n. 78.

Quint. Mandof. de minore atate cap. 5. n. 65.
 Petr. Gregor. ſyntagm. iuris, lib. 49. cap. 4. cum
 ſeqq. Modit. dubit. iuris lib. 2. §. prudentiam re-
 ſponſa dub. 11. num. 17. VVeſemb. in paratiſt.
 tit. de procurat. num. 4. Franc. Pollet. hiſtor. fori
 Rom. lib. 2. c. 7. Guier. de iuram. confirm. p. 3.
 cap. 11. num. 1. Anton. Gom. 4. 33. Taurin. in ſi-
 ne, Cald. Pereira in l. ſignificatorem, verb. hunc
 contractum, num. 36. & 39. C. de in integ. reſtit.
 min. Card. Tufch. præſt. cõcluſ. lit. P. concl. 810.
 num. 2. Anton. Fab. in iuriſprud. Papiniana, tit.
 6. princ. 7. illat. 14. Lucarin. de ſiſticiaria tute-
 la, cap. 6. num. 21. Didac. de Cuellar in tract.
 de manuſcript. part. 2. num. 72. Camill. Borrel. in
 ſum. decif. part. 1. tit. 66. de procur. n. 39. Amar.
 Roder. de modo & forma examinandi proceſ-
 ſum, cap. 3. num. 2. Rebell. de obligat. iuſtit. lib.
 17. queſt. vnic. num. 11. Hieron. Buccaron. de
 different. inter iudicia civilia & crimin. differ.
 142. num. 28. cum ſeqq. Ludou. Schrader. in
 ſelectiſſ. iuris queſt. tom. 1. tit. 6. num. 6. Ioan.
 Maria Nouar. collect. 116. num. 10. Ludouic.
 Poſti. in tract. mandati de manuſcript. obſeru. 67.
 num. 3.

Ad num. 10. Quòd minores in cauſis be-
 neficialibus, & momentanex poſſeſſionis
 in procuratoribus eligi, & iudicio compa-
 re poſſint, vltra citatos adde Nicol. Boër. de
 ciſ. 350. num. 4. Cæſ. Contard. in l. vnic. limit.
 8. n. 21. C. ſi de mon. poſſeſſ. Camil. Borrel. d. tit.
 66. num. 46. Alexand. Trentacin q. var. reſo-
 lut. lib. 2. tit. de procuratorib. reſol. 3. num. 40.
 Ludou. Poſti. d. obſeru. 67. num. 1. cum ſeqq.

S V M M A R I V M.

- 1 procurator ad negotia poteſt quis eſſe poſt
 16. annum, ad iudicia verò, & lites non
 poteſt niſi poſt 25.
- 2 Minores in cauſis beneficialibus, & momen-
 tanea poſſeſſionu in procuratores eligi, &
 iudicio comparere poſſunt.

C A P. Qui generaliter. V. §. Licet.

1 **A**D n. 9. Quòd procurator ad negotia
 poteſt quis eſſe poſt 16. annum, ad
 iudicia verò & lites non poteſt niſi poſt 25.
 vltra citatos vide l. Caſtel. 19. tit. 5. part. 3. ibi,
 E a un dezimos que los perſoneros que ſon da-
 dos para recaudar coſas fuera de iuicio que cum-
 ple que ſian de edad de dies y ſiete años. Co-
 mo quierque los otros que ſon pueſtos para de-
 mandar o reſponder en iuicio deuen de ſer a lo
 menos de edad de veinte y cinco años, &c. Mon-
 talu. l. 9. tit. 10. lib. 1. fori. Lancell. in inſtit.
 Canon. lib. 4. tit. de procurat. §. poteſt autem,
 Vant. de nullit. tit. ex defectu mandati, n. 133.

S V M M A R I V M

- 1 Procuratores conſtituti cum libera poteſtate
 abſque expreſſione quòd vnicuique illo-
 rum delegatur in ſolidum, quiſque eorum
 comparere, aut contrahere minimè pote-
 rit.
- 2 Procuratores plures conſtituti cum libera
 non cenſentur conſtituti in ſolidum.
- 3 Procuratores, an, & quando cenſentur
 conſtituti ſimpliciter, vel in ſolidum.

C A P. Si dico. VI.

AD n. 2. Quòd ſi procuratores conſtitu-
 ti ſint cum libera poteſtate, non ta-
 men addatur, nec exprimat in mandato
 quòd poteſtas contrahendi, aut ligandi
 vnicuique illorum delegatur in ſolidum,
 tunc vnuiſqueſque eorum comparere, aut
 contrahere minimè poterit, vltra Maſ-
 card. Ricc. & Gratian. in collect. citatos, do-
 cent Flamin. Pariſ. de reſignat. lib. 9. g. 2. n. 24.
 Card. Mantica de tacit. & ambig. conuent. lib. 7.
 tit. 10.

² tit. 10. num. 1. & tit. 17. n. 8. & 9. vbi ampliatur etiam si plures procuratores constituantur cum libera, quia nihilominus non censentur constitui in solidum, & reprobatur Bald. contrarium tenentem, Gregor. XV. decis. 280. num. 3. vbi Beltramin. in annot. n. 9. Rot. dec. 860. lib. 3. p. 3. diuers. quos refert de claus. vsufreq. claus. 35. num. 4. Fragofo de regimine Reip. Christiane. p. 1. lib. 5. diff. 1. §. 8. n. 265. vbi addit Baldi opinionem posse praticari, vbi mandato adiecta esset dictio, in solidum, aut cuiuslibet ipsorum, me citato in hoc loco Pareja de vniuersa instrum. edit. tit. 5. res. sol. 10. n. 70. An & quando procuratores in solidum, vel simpliciter censeantur constituti, & ex quibus verbis, aut clausulis hoc deprehendatur, vide Mascard. de probat. concl. 1308. num. 4. cum seqq. Steph. Gratian. discept. forens. c. 201. num. 2. cum seqq.

SVMMARIVM.

- 1 Mandatum ad matrimonium contrahendum debet esse speciale.
- 2 Matrimonium virtute generalis mandati celebratum, si adsit aliud mandatum speciale ad contrahendum cum eadem, qua illius ignara fuit, an conualidetur?
- 3 Matrimonium ex defectu legitimi consensu in utroque coniuge, an possit ex post facto conualidari ob legitimum vnius consensum.
- 4 Actum ab initio nullum non potest tractu temporis conuallescere.
- 5 Retrotractio non potest fieri in preiudicium tertij.
- 6 Matrimonium per procuratorem contractum validum est non tantum in ratione contractus, sed etiam in ratione Sacramenti.
- 7 Procurator ad matrimonium contrahendum non est minister Sacramenti.
- 8 Gratia causatur in persona contrahentis matrimonium, non in procuratore.
- 9 Matrimonium contrahens per procuratorem peccabit mort. si eo tempore, quo per procuratorem ipsum nomine matrimonium contrahitur, non sit in gratia.
- 10 Matrimonium per procuratorem contractum Sacramentum est.
- 11 Actum per procuratorem faciens, ipse vere facere dicitur.
- 12 Procurator ad matrimonium contrahendum datus per se ipsum hoc mandatum exequitur.
- 13 Procurator ad matrimonium contrahendum industria in dubio censetur electa propter magnum quod ex facto tam ar. Barbof. lur. Can. selecta. Tom. VI.

duo posset periculum imminere.

- 14 Matrimonium per procuratorem contractum eo ante celebrationem reuocato non valet, quamuis reuocationem non ignoret.
- 15 Etiam in foro exteriori.
- 16 Voluntas magis factis quam verbis declaratur.
- 17 Mandata duo si dentur ad contrahendum cum diuersis, si contrahatur cum secunda, an matrimonium sit validum? ostenditur.
- 18 Procurator ad contrahendum matrimonium absque scriptura constitui potest.
- 19 Testes sufficientes ad probandum reuocationem procuratoris constituti ad contrahendum matrimonium.
- 20 Reuocatio mere interna mandati ad contrahendum matrimonium valet in foro conscientie.
- 21 Matrimonium à procuratore contractum erit validum etiam si superueniat furor in constituyente mandatum ad contrahendum.
- 22 Iuramentum de non reuocando mandatum ad contrahendum matrimonium, licet promissum sit, nihilominus reuocatio valet.
- 23 Mandatum protracta licet sit iuramento valatum, reuocari potest.
- 24 Procurator constitutus ad renuntiandum, licet iures non reuocare, valebit reuocatio, etsi renocans sit periturus.

C A P. Procurator. IX. & fin.

PRO exornatione principalis conclusionis, quod scilicet mandatum ad matrimonium contrahendum debeat esse speciale vltra citatos, vide L. accl. in sit. l. i. i. r. Canon. lib. 2. tit. 10. de sponsalib. §. procurator. Medran. de consensu connub. c. 12. n. 2. Ad contrahendum autem matrimonium mandatum speciale, non dicitur, nisi nominatim detur ad contrahendum cum certa ac determinata persona, gloss. hic verb. speciale, in med. & in fine, Anch. n. 1. in 2. notab. Dominic. n. 2. in fin. & Philip. Franc. n. 4. Abb. in c. coram. n. 5. vers. & ob istam causam, de in integ. restit. Rebuff. in concord. tit. de electionis derogat. in gloss. verb. speciale, vers. quintus, Tiraq. ad leges connub. gloss. 7. n. 111. vers. similiter. Roland. à Valle conf. 26. n. 4. & 21. lib. 2. Cou. de sponsal. p. 2. c. 4. in init. n. 8. ad 11. Gomeci. Leon. in cent. decis. 84. Cald. Percira in l. si curatorem, verb. implorandum, n. 6. vers. non obstat, Card. Mant. de iacitis & ambig. conuent. lib. 7. tit. 2. n. 25. Card. Tusch. pract. concl. lit. M. concl. 52. n. 20. & c. 1. 24. n. 1. Alex. Trentac. var. res. lib. 2. tit. de procur. res. 3. n. 33. vers. in hac materia, in princip. Rebell. de obligat. in sit. lib. 2. q. 1. n. 5. post princip. Cardof. in praxi iudicum, & ad.

Y 2 vocat.

252 Prætermiffa, & additamenta ad Collectan.

uocat. verb. procurator, n. 34. Camill. Borrell. *in sum. decif. p. 1. tit. 66. n. 262.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comp. 25. ex num. 5. & 7.* Guier. *de matrim. cap. 43. num. 3.* Bonacin. *cod. tract. quæst. 2. punct. 5. num. 8.* Fr. Basil. *in simili tract. lib. 2. cap. 15. num. 3. & 4.* Vincent. Filliuc. *quæst. moral. tom. 1. tract. 10. de sacrament. Matrim. part. 1. cap. 1. in 1. & 2. condit. Machado en su perfecto Confessor, lib. 3. part. 1. tract. 8. docum. 5. num. 1.*

² Quæstio est non inelegans in hac materia, vtrum si post mandatū in genere præstitum ad matrimonium cum qualibet contrahendum, cuius virtute cum certa muliere contractum est, speciale subsequatur mandatum, siue potius singulare ad contrahendum cum eadem muliere, dum ipsa huiusmodi secundi mandati ignara in consensu à se virtute primi generalis præstito perseverat, matrimonium antea contractum conuolidari possit, quasi ex ratificatione mandati minus legitimi: In qua quæst. licet affirmatiuam partem defendat Alex. *conf. 146. vers. 5. cui accedit Card. Tusch. pract. concl. lit. M. concl. 52. num. 20. vers. si tamen, & concl. 124. num. 2. cum duobus seqq. negatiuam tamen merito sustinent Anton. de Butt. conf. 64. & Anchar. qui ipsum transcribit conf. 218. 219. & 230.* Ex eo potissimum quod matrimonium ab initio nullum ex defectu legitimi consensu in vtroque coniuge vtpote præstiti virtute generalis mandati contra hunc text. non potest ex postfacto conualescere ob legitimū vnus dumtaxat coniugis consensum: quia nec vires capere valet, quasi ex tunc cum minus legitimus accessit consensu, nec quasi ex nunc.

⁴ Tum quia licet id, quod dicitur actū ab initio nullum, non posse tractu temporis conualescere, *l. quod initio 29. ff. de reg. iur. in 6.* cum habeat sensum, vt non possit ab initio vires capere, sed eas capiat, quasi ex nunc, vt docuit gloss. magna, *vers. vel dic generaliter, in cap. non firmatur, de reg. iur. in 6.* Id tamen procedit quando tempore præstiti datur omni moda perfectio, quia actus ex tunc conuolidari possit, vt in specie text. *in cap. 1. in fine. de dispens. impub. & in cap. 1. §. fin. cod. tit. in 6.* quod in specie nostra non contingit, quia tempore, quo ratificatio matrimonij ab initio nulli, fieri prætenditur, vnus tantum contrahentis legitimus consensu interuenit cum alterius consensu non concurrente. Tum etiam, quia licet retrotractio fieret ad priorem consensum virtute generalis mandati præstitum, non tamen fieri posset in præiudicium alterius contrahentis ignari, & errantis, arg. text. *in c. si pro te 13. de rescript. in 6. c. si Apostolica 22. de prebend. cod.*

lib. cum similibus in proposito retrotractionis adductis à Tirac. de retract. lign. §. 1. gloss. 10. n. 7. & de iure constituti p. 1. ampl. 27. n. 4. cum seqq. Fachin. controu. lib. 1. c. 94. vers. secundum respondeo, in fine. Vela in differt. 19. n. 53. & differt. 21. n. 62. eurs. seqq. & differt. 26. v. 29.

Ibid. ad n. 4. Ad hoc quod matrimonium per procuratorem contractum iuxta speciem huius text. validum sit non tantum in ratione contractus, sed etiam in ratione Sacramenti, vltra citatos adde Domin. Sor. *in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. vers. at verb. Petr. Sor. de matrim. lect. 3. vers. requiritur, Villalob. in sum. tom. 1. tract. 13. diff. 1. n. 5. Gutier. de matrim. c. 43. ex n. 10. Bonacin. cod. tract. q. 2. punct. 5. n. 3. Vincent. Filliuc. quæst. moral. tom. 1. tr. 10. de sacram. Matrim. p. 1. c. 1. n. 12. & 26. Ochag. de Sacram. tract. 2. de sacram. Matrim. q. 3. n. 7. Basil. Pont. de impedim. matrim. c. 29. §. 3. vers. ex quo inferes, & de matr. lib. 1. c. 10. n. 3. Diana p. 3. tract. 4. resol. 250. Machado d. docum. 4. n. 3.* Quicquid contrarium, imò matrimonium per procuratorem, iuxta huius text. speciem contractum Sacramentum non esse existimauerint minus bene Durand. *in 4. d. 26. q. 3. n. 11. Melch. Cano lib. 8. de loci Theolog. c. 5. ad 3. & in relect. de Penit. p. 5. & alij citati à Sanch. & Reb. in locis in opere citatis.* Ad 7. vertere oportet per procuratorem non esse ministrum Sacramenti, nec in se illud recipere, sed potius principales contrahentes esse ministros, eosque recipere gratiam, atque ipsorum consensus per procuratorem declaratos esse materiam & formam huius Sacramenti, vt late cum pluribus tradunt Sanch. *d. disp. 11. n. 28. Gutier. de matr. c. 43. n. 23. nec dissentiunt basil. Pont. de matr. lib. 1. c. 10. n. 6.* atque ita verū est gratiæ receptio nem personalem esse, casualique in persona contrahentis, non in procuratore, ita vt non obstat ambobus vtriusque contrahentes procuratores vires esse, vel feminas, vt ex Ledesma tradit Sanch. *d. disp. 11. n. 15. Guier. d. c. 43. n. 17. Basil. c. 10. n. 6. vers. fit denique, nec etiam obstat consensum tempore constituti procuratoris præstitum fictum esse, si quo tempore ille, nomine constitutis contrahit, verus intercedat, Sanch. d. disp. 11. n. 13. Guier. d. c. 43. n. 15. Reb. d. obligat. iustit. lib. 2. q. 5. n. 1. vers. obseruat etiam, Bonacin. d. q. 2. punct. 5. n. 6. Filliuc. d. num. 25. vers. secundo, & cap. 3. num. 84.* rursus vt minime delinquat procurator, qui dum contrahit, mortali peccato præpeditur, quia non ille gratiam, aut Sacramentum recipit, nec ministrat, sed principales contrahentes illū constituēs, qui porro mortaliter peccabunt, si eo tempore, quo per procuratorem ipsius nomine matrimonium contrahitur, in gratia non

In VI. Decr. Lib. I. Tit. XIX. De Procurat. 253

- non sit propter defectum dispositionis ad Sacramentum, quemadmodum post alios observant Sanch. d. disp. 11. n. 29. & 30. Reb- bell. d. q. 5. n. 11. Gut. d. n. 23. vers. unde infer- tur, Ochagavia d. tit. de sacram. Matr. tract. 2. q. 3. n. 8. ad 3. Basil. d. c. 10. n. ult. vers. fit etiam, Bonac. d. q. 2. punct. 5. num. 12. & 13.
- 10 * Unde iam hodie matrimonium per pro- curatorem contractum validum, & Sacra- mentum est, non obstante nouissimo Trid. Conc. decreto sess. 24. de reform. matrim. c. 1. vers. qui aliter, ubi Parochi & testium præ- sentia ad contrahendum matrimoniū pro forma desideratur, ita ut aliter contrahentes inhabiles reddantur, & contractus irritus declaretur, quia illud decretum dictā præ- sentiam non requirit ex parte contrahen- tium, sed ex parte Parochi & testium, ut cor- am eis consensus matrimonialis adhibea- tur, quod & per procuratorem fit, quia ver- us ibi, & realis contrahentium consensus ex mutua sui ipsius alteri concessione, quā exigit text. in c. 1. in fine, de sponsa duorū, ex- teriori signo declaratus intercedit, ab vno merè personaliter, ab altero verò per me- diam procuratoris personam, quod nō tol- lit, quia dominus eum constituens prop- riè matrimoniū contrahere dicatur, quo- niam actum per procuratorem fauens ipse verè facere dicitur, l. 1. §. ult. ff. si mens fals. mod. l. pater 22. in fine ff. de manum. vind. l. cer- te 6. §. 1. ff. de precario, & in terminis notaui Marin. Frecc. de subsead. lib. 2. q. 47. n. 2. Quod enim dicitur eum, qui per alium facit, pro- priè per se non facere, sed improprie, & in- terpretatiue procedit utique quoad actum ipsum materiale, aut ministerialem, se- cus quoad formalem, & commodum, vel damnum, quod ex actu resultat, ut rectè explicat Petr. Pechi. in reg. qui facit 72. n. 5. & 6. de reg. iur. lib. 6. Ex quibus & aliis con- tra Barth. de Ledesma in sum. tit. de matrim. diffie. sex dub. 18. resolunt Card. Bellarm. de matrim. lib. 1. c. 5. Henric. in sum. lib. 1. c. 2. n. 2. & in commento lit. B. Anton. Cuch. lib. 5. maiorum in istis tit. 11. n. 35. Petr. de Ledesma de matrim. q. 42. art. 1. dub. 2. Ceual. commun. contra communes q. 730. ex n. 63. Vincent. Filliue. quæst. moral. tom. 1. tract. 11. de sacram. Matrim. p. 1. c. 1. n. 23. Sanch. d. disp. 11. n. 20. in fine, Gutier. de matrim. c. 45. n. 10. vers. his tamen non obstantibus, & n. 11. me citato in hoc loco Machado d. lib. 3. p. 1. tract. 8. do- ctur. 4. num. 2.
- 11 Ibidem n. 6. Pro exornatione huius con- clusionis, quod scilicet procurator ad ma- trimonium contrahendum datus per se- ipsum hoc mandatum exequi tenetur, ne- que alium substituere potest, nisi specialiter

Barb. lwr. Can. selecta. Tom. VI.

sibi huiusmodi facultas in ipso mandato concessa sit, præter citatos vide Gutier. de matrim. c. 13. n. 4. Basil. eod. tract. lib. 2. c. 15. n. 5. & 6. Bonacin. etiam eo tract. q. 2. punct. 5. n. 8. Nam cum matrimonij contractus res sit magni ponderis, & momenti, & quæ non nisi intimo amico, familiari, vel propin- quo committitur solet, ad quam mandans ta- lem forsan de alio fiduciam non haberet, proinde ad rem huiusmodi datus procura- tor, erit certam cum tali persona contrahē- di formam habeat præfixam, non tamen alium suo nomine substituere poterit, nisi talis sibi facultas specialiter fuerit conces- sa, quia nempe illius industria in dubio ele- cta censetur propter magnum quod ex fa- cto tam arduo posset periculum imminere, ut his ipsis verbis hic textus significat, ac docent in præsentio Ioan. Andr. in vers. forte quia in talibus, & Domin. n. 2. vers. quaro quod periculum, Franc. Molin. de ritu nupt. lib. 1. comp. 25. n. 60. Alex. Trentacing. var. resol. tit. de procurator. resol. 3. n. 33. Basil. Pont. d. lib. 2. c. 15. n. 5. ad fin. idemque in effectu tradiderunt tamen sic non explicent Cu- iac. lib. 3. Pauli ad edictum lib. 11. ff. de pact. sub fin. vers. & si fiat procurator, Sanch. d. disp. 11. n. 5. Reb. d. lib. 2. q. 5. n. 10. vers. secun- dum, Vincent. Filliue. d. tract. 10. de sacram. matrim. p. 1. c. 1. n. 24. vers. tertio.

Ibid. n. 7. Ad ornatum conclusionis, & notabilis huius text. quod matrimoniū per procuratorem contractum, & ante cele- brationem reuocato, non valet, quamvis procurator, aut alter coniux reuocationē ignoret, vide vltra citatos gloss. verb. teneat, vers. sed illud specialissimum, in Clem. vnic. de renunc. ubi Zabar. Franc. & Anchar. l. Hsp. 1. vers. E tal prometiuieto, tit. 1. part. 4. l. de phos. à Veracruce in spec. coniug. p. 1. art. 16. dub. 5. cum segg. Ant. Gom. var. tom. 2. c. 4. n. 3. vers. secundo intellige, Lancel. in sit. Iuris Canon. lib. 3. tit. 2. §. non sic tamen, Medran. de con- sensu connub. c. 12. n. 3. vers. necnon requiritur, Reb. d. lib. 2. q. 5. n. 1. vers. tertium, & latius ex n. 14. Gutier. de iuram. confirm. p. 1. cap. 58. n. 18. & de matrim. c. 43. ex n. 5. & cap. 44. per tot. & præcipue num. 51. 100. & 101. Franc. Molin. d. lib. 1. comp. 25. ex num. 10. Basil. d. lib. 2. cap. 15. ex num. 7. Bonacina d. quæst. 2. punct. 5.

Et ad hoc ut matrimonium quod per 15 procuratorem reuocatum huiusmodi reuo- cationis ignarum contractum est, in foro etiam exteriori nullum sit, iuxta huius tex- regulam, sufficit tacita mandati reuocatio, hoc est, pœnitentia signis, seu factis aliqui- bus declarata, argum. l. si pœnituit 4. iun- cta l. fin. vers. illud rectissime, ff. de diuor.

Y 3 neque

- neque enim minus, imò plerumque magis factis, quam verbis voluntas declaratur, *l. Paulus §. ff. rem ratam haberi, l. si tamen 48. §. ci qui seruum, ff. de adlit. edito*, cum aliis per Couart. *de sponsalib. part. 2. cap. 4. in initio num. 11. aliis 14. Sanch. d. lib. 2. disp. 11. num. 10. Alex. Trentacinq. d. tit. de procurat. resol. 3. num. 33. §. in hac materia, vers. tertio nota*, veluti si is, qui mandatum ad contrahendum dederat, secundum ad contrahendum cum alia iterum dederit, nam cum ad contrahendum cum secunda necesse sit à voluntate contrahendi cum prima recedere, quia cum vna tantum consistere matrimonium potest, inde necessario consequitur vt dato mandato ad contrahendum cum secunda prioris voluntatis reuocatio, seu poenitentia, velut præambulum necessarium præcessisse censeatur, vt in terminis docuit Æmil. Ferret. *conf. 281. num. 12. prosequitur opimè Ioan. Gutierrez. de matrim. cap. 43. art. 2. ex num. 24. & cap. 44. per totum, maxime num. 51. Franc. Molina. d. lib. 1. comp. 25. à num. 23. & 56. qui duo litem referunt de hac re inter duos Hispaniæ magnates quondam agitatam, nempe Ducem de Alba, & de Alcala, quorum primus postquam speciale mandatum dederat ad matrimonium cum alterius Ducis filia contrahendum, antequam mandatum illud executioni traderetur, uxorem duxit aliam, cum qua tantum matrimonium validum contractum fuit.*
- 18 Ad probandam huiusmodi reuocationem siue tacitam, siue expressam, non est necessaria scriptura, sed sufficiunt testes; sicut enim procurator ad contrahendum matrimonium absque scriptura constitui potest, & testes ad id sufficiunt, vt per Angel. *conf. 122. Alex. conf. 149. num. 16. vol. 5. Card. Tusch. præf. conclus. tom. 5. lit. M. concl. 124. m. vlt. Sanch. d. lib. 2. disp. 11. n. 14. Rebell. d. q. 3. num. 1. vers. item non opus, Gutierrez. de matrim. cap. 43. num. 16. ita ad eius-*
- 19 dem procuratoris reuocationem sufficere illi debent, ex reg. text. in cap. 2. de regul. iuris in antiq. & *l. nihil tam naturale 36. ff. cod. sit. quales autem testes ad prædictam procuratoris reuocationem requirantur, latissimè explicat Gutierrez. de matrim. d. cap. 44. num. 9. cum seqq. usque ad num. 30. & à n. 68. vsque ad 97.*
- 20 Reuocatio merè interna valet quoad forum conscientie, in quo sola veritas attenditur, *cap. veritate & dist. licet* quoad externum Ecclesiæ, quæ de occultis non iudicat, *cap. erubescant 11. in fine 32. dist. incumbat* reuocanti onus eam testibus, vel aliis legitime probandi, aliàs pro matrimo-

nio iudicetur, quòd nihilominus apud Deum nullum erit, ea nimirum ratione, quia quantumcumque sint verba externa, deficiente interno consensu, ex quo mutua corporum traditio, & subiectio procedere debet, quemadmodum defecit re vera, ex quo constitutus procuratorum cum intus, siue apud se reuocauit, non potest quoad Deum, qui intima cordis nouit, *cap. nouis. 13. de iudic. cum similibus, matrimonium à tali procuratore contractum valere verificata ratione, quæ in hoc textu assignatur. ibi, cum illius consensu defecerit, sine quo firmitatem habere nequeunt, &c. arque ita ex S. Thom. in 4. dist. 29. in fine, resoluunt Sanch. d. lib. 2. disp. 11. num. 9. Gutierrez. de matrim. d. c. 43. n. 9. ad fin. Vincent. Filliuc. dict. tract. 10. de sacram. Matrim. p. 1. c. 1. n. 24. vers. 4. ad fin. & induci potest text. in cap. tua nos 26. de sponsal. iunctis quæ circa eum scribunt post Abb. & alios communiter Cou. de sponsal. part. 2. cap. 2. num. 2. & 3. Gutierrez. d. cap. 43. num. 34. 35. 38. & 39. Valer. Reginald. in praxi fori panis. lib. 31. cap. 3. num. 13. & 14.*

Quid erit si superueniat furor constitutus procuratorem ad matrimonium contrahendum? Dico quòd nihilominus matrimonium erit validum, nam constitutus voluntas non magis, quam superueniente somno cessat, quin potius duret saltem in virtute, adeoque non impedit quominus matrimonium eo tempore per procuratorem contractum validum sit, ac teneat, prout in terminis notatur Sylvest. in sum. verb. Matrimonium §. q. 10. Ildeph. à Veracruce in speculo coniug. part. 1. art. 16. dub. 6. sub vers. sed quid si primò consensit, Henriq. in sum. lib. 11. c. 4. n. 4. Sanch. d. lib. 2. disp. 11. n. 11. & 12. & n. 32. ad 3. Gutierrez. de matrim. c. 43. n. 14. Bonac. etiam de matr. q. 2. punct. 5. n. 13. & 14. Vincent. Filliuc. d. tr. 10. de sacram. Matr. p. 1. c. 1. n. 25. in princ. Quicquid contrarium, imò matrimonium per procuratorem eo tempore contractum, quo dominus ipse constitutus demens factus est, quasi ex eius dissenso nullum esse existimauerint, Burg. Marc. Salon à Pace *conf. 6. n. 6. vers. vlt. cum quinque numeris seqq. Basil. Pont. de matrim. lib. 2. c. 15. n. 14.*

Ibidem n. 9. Ex resolutis per gloss. hic verb. 22 reuocatus, colligitur procuratoris ad matrimonium dati reuocationem effectum suum plenè sortiri, siue matrimonij contractum postea celebratum irritum reddere, quamvis iuramentum de nō reuocando præmissum sit; hoc enim in his, quæ sui natura à mera alicuius voluntate pendunt, quale est procuratorē reuocare, vel nō, solū efficit vt reuocans

reuoans periuirij reus sit, ceterum adhuc reuocatio valet, & conſequenter matrimonio poſt huiusmodi reuocationē verpote validā, tamenſignoratam, cōtrañum nullum quidem erit, ſequuntur Domin. *hic n. 5. & Franch. n. 5. & 6. Cai. d. p. 2. c. 4. in initio n. 10. alius 13. & cap. 6. num. 2. & in cap. quamuis patrum p. 2. §. 2. num. 3. & latius ex num. 9.* Cor- dub. de Lara in l. si quis à liberis §. parens à n. 90. & 99. ff. de liber. agnoſc. Gutier. de iuram. conſp. 1. cap. 1. num. 80. & 81. & cap. 58. numer. 17. & 18. & cap. vii. num. 3. circa finem, verſ. item & tertio, & de Matrim. c. 43. n. 9. Sanch. d. lib. 2. diſp. 11. num. 8. Surd. conſ. 264. num. 41. vol. 2. Burſat. conſ. 379. numer. 13. vol. 4. Alex. Trentacinq. d. tit. de procurator. reſol. 3. n. 33. verſ. in hac & verſ. procedunt. Rebell. d. lib. 2. quaſt. 5. num. ult. Filliuc. d. cap. 1. num. 24. in 4. condit. verſ. quod etiam eſt verum, circa fin. Franc. molin. d. lib. 1. compar. 25. à numer. 52. Capit. Gallot. lib. 1. controu. 6. num. 1. 3. & 11. Baſil. d. cap. 15. n. 12. nam ex eo quòd quis dederit mandatum ad contrahendum matrimonium, non perſicitur contractus, ne- quē ex eo quòd iuretur eius ſubſtātia aliās reuocabilis mutatur, itaue efficiatur irreuocabilis, vt in terminis adnotauit Cou. in rub. de teſtam. part. 2. num. 45. Cenall. commun. contra commun. q. 168. n. 7. & 8. Gutier. d. cap. 1. num. 2. in 2. opin. verſ. pro hac opinione, Cor- dub. de Lara in d. §. parens n. 45.

23 Quòd autem mandatum licet ſit in perpetuum conſtitutum, iuramentoque vallatum & firmatum reuocari poſſit, plu- res ex citatis docent, quorum tamen reſo- lutio intelligenda eſt de ſimplici iuramen-

to, ſecus ſi eſſet aliquid promiſſum ſparti- cum iuramento, quia tunc non datur re- uocatio, ita limitando hāc gloſ. dixit Bald. in rub. de procurator. col. 2. in Decretalib. vbi inquit quòd ideo ſtante iuramento de non reuocando procuratorem admittitur reuo- catio, per text. in preſenti, quia ex tali iura- mento nulla inſurgit obligatio, ſecus ſi eſ- ſet promiſſum aduerſario de non reuocā- do, quia ex tali pacto licito & honeſto, ne aduerſarius illudatur, bene oritur obliga- tio, & ideo reuocari tunc non poſſeſt. Ita Nat. conſ. 42. 6. num. 11. lib. 2. Palat. Rub. de donat. inter virum & vxor. §. 45. n. 6. optimē Roland. à Valle omnino videndus conſ. 6. n. 50. vol. 1. & tandem ſic concludit. Hinc voluit Rota in d. ciſ. 104. in antiq. in tit. de procurator. quòd ſi aliquis facit procurato- rem ad permutandum, vel reſignandum ex cauſa permutationis, & iurat non reuo- care, ratione iuramenti non poſſeſt venire contra, & ſi reuocat, non valet reuocatio, quia altera parte inuita non poſſeſt fieri: & ideo dicit Felin. in cap. ex parte Decani col. 6. verſ. conſidera primò, de reſcript. quod licet Domin. in d. cap. fin. col. 2. poſt Feder. de Se- nis voluerit quòd conſtitutus procurato- rem ad renuntiaandum, licet iuret non re- uocare, valeat tamen reuocatio, etſi reuo- cans ſit periuirus, tamen quòd illud dictum procedit in procuratore conſtituto ad re- nuntiaandum ex cauſa permutationis, quia ſecus eſt in ſecundo caſu, in quo proceſſit quodammodo contractus inominatus in- ter partes, in quo etiam re integra locus non eſt penitentiz, &c.

LIBER SECVNDVS.

DE DOLO, ET CONTVMACIA.

TITVLVS VI.

SVMMARIVM.

- 1 Contumax non auditur niſi aduerſario re- ſtitutis, reſectiſque expenſis.
- 2 Contumax audiri non debet ſi denarium de- ſiciat vnus ante realem integramque ſo- lutionem.
- 3 Expenſas ob contumaciam ſolutas expenſas non recuperat qui eas ſoluit.

CAP. Actor. I.

AD num. 4. Quòd contumax non i- auditur niſi aduerſario reſtitutis, reſectiſque expenſis, docent Guid. Papæ q. 99. Feder. Schen. in traſſ. de in ius vocando num. 39. & de expenſ. in iudicio factis num. 12. & 13. Quintil. Mandof. de monitor. q. 32. num. 2. Suar. de Paz in praxi p. 1. tom. 2. cap. 3. num. 5. prope fin. Octau. Veſtri. in praxi lib. 4. cap. 4. de dolo & contum. num. 9 Ioan. de

Y 4 Graſſis

Grassus in *tratt. de substantial. procurat.* §. ad exigendum num. 2. Camill. Borrel. in *sum. decif. part. 1. tit. 46. num. 54. menocho. de arbitr. lib. 1. q. 36. num. 1.* Bernard. Graux. ad *præf. Camera Imper. concl. 60. confid. 1. cum segg. lib. 2.* 1. Quod ad hoc verum est, vt si denarius deficiat vnus ante realem, integramque solutionem audiri contumax non debeat, Cornel. Benincal. de *pauper. spec. 20. in iudic. num. 2.* Franc. Viui. *decif. 11. num. 2.* Bernard. Graux. *d. concl. 60. confid. 1. num. 2. vbi num. 8. post Alex. Rauden. cap. 25. num. 529. vol. 1. & Viui. d. decif. 11. num. 5.* resoluit, non solum in illam causam, in qua commissa contumacia est, denegari ante expensarum reparationem audientiam debere, sed & in alia, quoque separata coram eodem Iudice, inter easdemque personas ventilata. Solutasque ob contumaciam expensas non recuperaturum, qui eas præstitit, etsi victor postmodum in causa existat, notant Nicol. Boër. *decif. 27. n. 12.* Camill. Borrel. *d. tit. 46. n. 57.*

DE LITE PENDENTE IN BENEFICIO

Vt lite pendente nihil innouetur.

TIT. VIII.

SUMMARIVM.

- 1 Litigantibus duobus super electionibus de se in discordia celebratis, si contingeret aliquem ipsorum mori, ad electionem aliam non est procedendum.
- 2 Textus in præsentis declaratur.
- 3 Lis super titulo & quidem principaliter exigitur vt locus fiat decisioni huius textus.
- 4 Colligans superstes potest vti remedio huius textus.
- 5 Colliganti superstiti collatio & institutio facienda.
- 6 Auctor colligans quando vivit, & reus decessit non militat eadem ratio.
- 7 Colligans superstes eo ipso quod alius colligans decessit statim in iure defuncti succedit.
- 8 Litem fuisse iustam saltem colorate sufficit ad effectum regulæ.
- 9 Præsentationes ad beneficia iurispatronatus sunt sub dispositione huius textus.
- 10 Intellige si lis sit inter ipsosmet præsentatores.

CAP. Dispendiis. I.

POST num. 1. Adde. Probat hic textus, duobus litigantibus super electionibus de se in discordia celebratis, si contingeret aliquem ipsorum mori, vel suo iuri renuntiare, aut a prosecutione illius quoquomodo excludi, ad electionem aliam (lite super electione superstitis pendente) nullatenus procedendum, alias attentata foret, nec viribus subsisteret electio, idque vt dispendiis occurreret quæ Ecclesiæ patiuntur intermedium propter diuersas electiones, vt per Viuiam. in *præf. iurispatron. lib. 5. cap. 5. num. 146.* Lotter. de *re benef. lib. 2. quæst. 20. a. num. 1. vbi num. 14. post rot. in Ferrarien. Canonizat. 7. Novemb. 1625. coram bona mem. Remboldo* resoluit quod lis inter prouisos à diuersis collatoribus super certo beneficio, qua dependeat ab ipso iure conferendi, impedit conferri beneficium illud, quod est in lite inter illos prouisos, sed non impedit quominus in vacationibus aliorum beneficiorum collator, qui est in quasi possessione conferendi, eam continuando, conferat, quia istud non esset includere casum sub ratione huius textus. sed ipsum textum ad casum diuersæ rationis proferre, & num. 15. addit textum in præsentis non posse applicari nisi in beneficio in indiuiduo, super quo inter se principaliter disceptant prouisi, & num. 20. limitat decisionem huius textus in lite, quæ cadit inter prouisum & alium, qui sim pliciter pro iure, & interesse suo opponit se prouisioni, aut illius executioni, absque eo quod prætendat se prouideri, puta si sit patronus, vel collator, quia hoc casu non dicitur lis super titulo, sed super proprietate ipsius beneficii, seu verius super statu.

Verum Romani Pontifices ad remouendas lites, earumque materiam succidendam, & vt melius colligantibus superstitibus consulere, condiderunt regulam de subrogandis colligantibus, cuius ratio fundatur in hoc text. & in cap. 2. infra eodem. Cui regulæ, & huic textui, ac sequenti, vt locus fiat non omnis lis sufficit, sed exigitur lis super titulo, & quidem principaliter, non incidenter, vide Gamb. de officio legati à latere lib. 3. num. 475. gregor. XV. *decif. 335. ex num. 2.* Lotter. d. q. 20. a. num. 2. 1.

Superstes ergo colligans potest vti remedio huius textus, vel regulæ de subrogandis, cui, ait Lotter. d. q. 20. num. 54. duz sunt apertæ viæ litem ipsam expendendi. Prior est vt siue petitor, siue possessor sit, quare

quatenus de suo bono iure non desperet illud prosequatur citatis generaliter per edictum, siue per contradicatas omnibus suis interesset putantibus, nam neque ad id tenetur citare procuratorem defuncti, nisi velit ad cautelam. Altera est obtinere subrogationem vt in dicta regula de subrogandis disponitur.

Sed ego verius existimo causam ad fauorem colligantis superstitis absque alia citatione, vel excussione causae esse expediendam, & mouer sequentibus fundamentis.

5 Primò, quia cum in hoc casu prohibetur alterum prouideri, vel presentari in locum colligantis deficientis, vt in hoc text. vt per Gom. ad d. reg. de subrogandis collig. q. 13. necessario tenendum, ne beneficia sint in suspensio, quod colliganti superstiti institutio & collatio faciendae sit. Nec releuat quod ait Lotter. d. quæst. 20. n. 35. quod licet respectu rei, & possessoris lis remaneat extincta, nihilominus respectu actoris superstitis secus est, cum possit eam prosequi, & obtinere absolutionem: nam salitur, quia lis quoad omnes partes tam actoris quam rei per obitum vnius remanet extincta, nam alias sequeretur quod in locum demortui colligantis alius subrogari posset si superstes in causa deficeret, quod omnino prohibet textus in presenti.

6 Secundò, quia licet hoc posset aliquam habere convenientiam si actor moriatur, & reus superstes, qui est in possessione, velit causam prosequi, & obtinere absolutionem, ne in posterum alius eam vexet, vel inquietet, in quibus terminis loquitur Lotterius citato num. 55. nihilominus quando actor colligans viuuit, & reus decessit, tunc eadem ratio non militat, vt per se patet.

7 Tertiò, quia superstes colligans eo ipso quod alius colligans decessit, statim in iure defuncti succedit, & illi innititur ex dispositione huius text. vt dicit Lotter. d. q. 10. num. 2. vnde sequeretur quod prosequutio lis non esset alicuius effectus, cum in omni casu si reus vinceret, ac pro iustitia demortui colligantis sententia esset ferenda, vtique redundaret ad fauorem actoris, qui in eius ius succedit.

8 Quare, quia parum aut nihil refert quod actor superstes malam causam foueret, nam cum hoc casu innitatur iuri suo, & demortui colligantis, verum est dicere penes aliquem illorum remanere ius saltem resultans ex clausulis generalibus. Ita Ludou. Gom. d. q. 13. Lotter. d. q. 10. numer. 2. Rot. decis. 336. num. 3. p. 3. recent. vbi subdit

ad effectum regulæ sufficere litem fuisse iustam saltem coloratæ.

Ad num. 2. Pro exornatione resolutionis in hoc numero factæ aduerto cum Lotterio d. q. 20. num. 2. rationem huius textus militare etiam in presentationibus ad beneficia iurispatronatus, siue tractetur de iurepatronatus ecclesiasticorum, siue etiam laicorum, & siue contingat mors post tempus datum ad presentandum; & num. 3. addit quod dispositio huius textus procedit æque in iurepatronatus non per modum extensionis, sed per modum conclusionis sub ratione expressæ. Idem sentit Viuiam. in praxi iurispatron. lib. 5. cap. 2. num. 28. & c. 5. num. 146. & Rota decis. 306. num. 1. & 2. & decis. 427. num. 2. part. 1. recent. & decis. 336. num. 3. part. 3. recent. Nicol. Garc. de benefic. p. 5. c. 9. m. 2. 17. cum seq. Aloyf. Ricc. tom. 3. resol. 461. me citato Noguerol. allegat. in iur. tom. 1. allegat. 28. num. 76.

Intellige si lis sit inter ipsos presentatos principaliter, secus verò si vel inter patronos iurispatronatus vindicantes, & Ordinarium assentem beneficium esse liberæ collationis, ex Lambert. de iurepatron. lib. 2. p. 2. q. 1. art. 9. n. 14. Rot. d. decis. 427. num. 3. p. 1. recent. Vel inter ipsos patronos super pertinentia, prout ibidem deducitur num. 4. & 5. refert Lotter. d. q. 10. num. 5. & 6. vbi p. 7. post Rot. decis. 426. num. 5. p. 1. recent. subdit nec textum procedere non solum si lis sit inter ipsos presentatos, sed etiam accessorie ad litem principaliter motam inter patronos presentantes.

C A P. Si hi contra. II.

Ad num. 5. Nota ex duobus presentatis colligantibus vno mortuo patronos in præiudicium superstitis alium presentantes nulliter, & de facto presentare propter decretum irritans in hoc text. appositum, vt per Lap. alleg. 22. num. 3. Ludouie. Gom. ad reg. de subrogandis collig. q. 13. per Rot. Mandos. super ead. reg. quæst. 11. à numero 1.

Post numer. 8. Hæc glos. ad fin. ait si quis agat ad remotionem beneficii, vt sibi illud assignetur, locum esse huic textui, de quo vide latè Beltramin. in annot. ad Greg. XV. decis. 355. Lotter. de re benefic. lib. 2. q. 10. nam. 29. cum seqq.

De